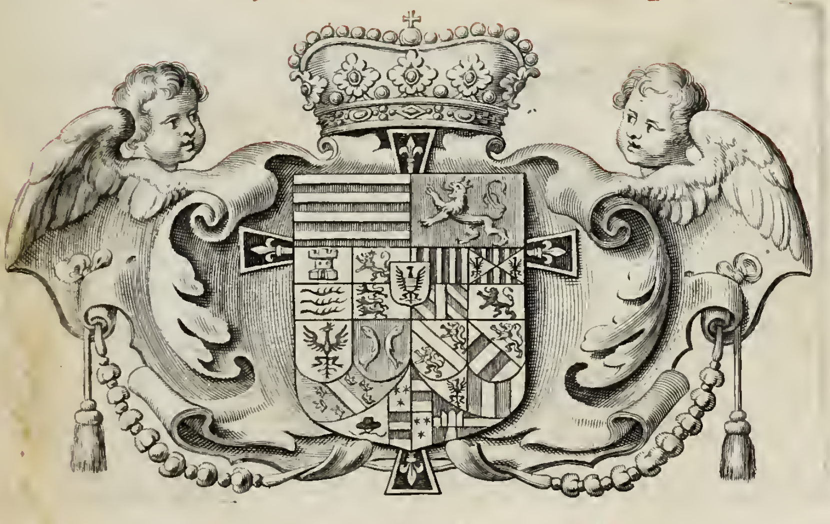
ANASTASIS
CHILDERICI I.
FRANCORVM REGIS,
SIVE
THESAVRVS SEPVLCHRALIS

Tornaci Neruiorum effoſſus, & Commentario illuſtratus.

AVCTORE

IOANNE IACOBO CHIFLETIO, Equite, Regio Archiatrorum Comite, & Archiducali Medico primario.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. LV.

SERENMO ARCHIDVCI LEOPOLDO GVILIELMO, AVSTRIACO, BVRGVNDICO,

BELGARVM, SEQVANORVMQVE PROREGI:

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO.

PAtere, SACRATISSIME PRINCEPS, identidem comparari SERENITATEM TVAM cum optimo & Djs simillimo Principe TRAIANO, quem adeò Plinius secundus DEORVM MVNVS appellauit. Is ALEXANDRO MAGNO, in ipsis ædibus in quibus mortem obierat, parentauit. HADRIANVS, eius in

Paneg. Traiani.

Dion apud Xyphilin. in Traiano.

In Hadriano.

Imperio ſucceſſor, cùm in Ægyptum veniſſet, eâdem religione ductus, POMPEIO itidem MAGNO iuſta perſoluit, cum lugubri hoc effato:

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πάσι, σπάνις ἔπλετο τύμϐου·

Tot Deus in templis, tumulo quantillus in iſto eſt!

ſepulchrúmque eius penè collapſum reſtituit. Maiori dignatione, & memorando caſu, CHILDERICVS I. Francorum Rex, tot ſæculis interlabentibus, è mortuali ſolio exilijt ad conſpectum Tui, cuius (vt

Orat. 1.

olim Conſtantij Cæſaris, teſte Iuliano) *Maiores, & Aui, & Parentes, & Fratres, & Patrueles, & Cognati*, REGES & IMPERATORES *omnes fuerunt*. Ac ſi, monente Themiſtio, tam verum eſt quàm

Orat. 2. ad Valét. Iunioré.

quod

quod veriſſimum, *Non eoſdem priuatis hominibus & Principibus* SERMONES & LIBROS *accommodatos atque idoneos eſſe: ſed nimirum, vt amictus, ædes, equi, currus, ac miniſtri, ceteraq́ue, quæ ad cultum pertinent corporis, ornatiora illis, quàm ſibi ſubiectis, & ſplendidiora ſunt: ita* DISCIPLINAS *ac* LIBROS *non communes iÿſdem, ac vulgares attribui, ſed* PROPRIOS *ac* PRÆCIPVOS *oportere*. Ne alterum deſit, vtrumque SERENITATI TVÆ ſiſto, Librum argumento Regium, Theſaurum, Regem ipſum, quem toga & arma circumſtant; inſtrumenta belli, ornamenta pacis; Annulus ſigna-

torius; Graphiarium; Pugillares; Gladius; Securis; Framea; Equus bellator, eiúſque inſtructus; Aurum Argentúmque ſignatum; Regis Idolum miræ ſuperſtitionis; Apum aurearum ſymbola, incompertæ ſignificationis hactenus; ſacra profanáque CIMELIA, nec Græca illa, aut Romana, quorum pridem eruditos ſatietas tenet; ſed BELGICA, FRANCICA, REGIA denique, & NOVANTIQVA omnia: quæ auidis auribus expetita, voluiſti non tantùm Tuis, ſed & omnium vſurpari luminibus, atque opere cælato exprimi; probè conſcius, *nullum eſſe* MAGNO PRINCIPE, *immortalitatemq; merituro, impendij genus dignius,*

Plin. in Paneg. Traiani.

gnius, quàm quod erogatur in posteros. Quin immò, saluâ MAGNITVDINE TVA, descendisti ad meas curas, cùm mihi ius dedisti referendi ad TE, de quibus dubitabam; cùm singula libri capita, priusquam typis mandarentur, recensuisti studiosè, Tuóque calculo comprobasti. Et verò etiam priuatim AVGVSTISSIMÆ TVÆ GENTIS intererat, penitiùs agnosci REGEM PROGENITOREM, à TE potissimùm serâ & verâ eius stirpe. Magnus enim Imperator CAROLVS à CHILDERICO Rege nostro ducebat ortum per BLITILDEM, Clotarij primi Regis filiam, Clodouei primi neptem, Childerici primi proneptem. REGES autem

autem, & IMPERATORES AVSTRIACI, Maiores Tui, à MAGNO CAROLO, ductu multiplici, lineam generationis trahunt cum prærogatiuâ natalium præ Capetianis Regibus: ſic vt primaria Francorum gloria ad Auguſtiſſimam Gentem Tuam iure ſanguinis tota pertineat; quemadmodum aliàs clarè demonſtraui. Hoc verò ipſemet CHILDERICVS honori duxiſſe, hoc in votis habuiſſe videri poſſet, qui ſtatim retectus, illicò ſe in oculos SVI NEPOTIS gratulabundus ingeſſit. Magnorum Imperatorum, Regum, Gentium ſedes, ipſáque ſeptem Orbis miracula, vbi terrarum fuerint ignoratur. Vbi primi Francorum Reges Ethnici,

ci,

ci, PHARAMVNDVS, CLODIO, & MEROVEVS conditi iaceant, adhuc quæritur: quartus, CHILDERICVS, magno TVÆ FELICITATIS augurio, tandem prodijt in apertam lucem, eâ Belgarum regione, quam obliquis meatibus SCALDIS interfluit; quámque Tuis expeditionibus PHILIPPO IV. Regi maximo magnâ ex parte vindicasti. Ille siquidem Imperium Tibi dedit; Tu illi asseruisti. Communicatâ Maiestate sollicitior Tu TIMORE DOMINI; ille securior factus est: vterque optimus, dignúsque alter eligi, alter eligere. Sic vtriusque beneficio viuimus: sic Tuo viuit CHILDERICVS, —*experśq; sepulchri*
Notitiā seræ posteritatis habet.

Ouid. lib. 4. de Ponto, El. 8.

** Ita

Liuius lib. 38.

Ita olim SCIPIONIS MAGNI monumentum tempeſtate diſiectum eſt, cuius virtus immortali genio litterarum viuit etiam, viuétque. Sed finio maiore voto, & verbis Achmetis Medici Arabis ex Ægyptiorum

In Oneirocriticis cap. 7.

diſciplinâ: *Si quis in ſomnis* SVSCITATIONEM MORTVORVM *videre viſus fuerit, ea res vinctorum liberationem, &* BELLORVM FINEM *ſignificat*. Quantò magis dum non per ſomnum, non aliquo noctis ludibrio, ſed adultâ luce, maiorum noſtrorum ANTIQVISSIMVM REGEM quodammodò ab inferis reuocatum videre datum eſt; dum auro gemmíſque fulgentem oculis vſurpare, contrectare manibus?

bus? O ANASTASIM publicæ tranquillitatis, si eo prodeunte alma PAX resurgat! si cessent *furiæ animi, discordiæ, & quidquid non licet* SACERDOTIBVS PACIS! Hoc si terris exoratum Numen dabit,

Tertul. de Spect. cap. 16.

—mirabere seris

Prudent. l. 2. cōtra Symm.

POSTERITAS *sæclis inhumata cadauera latè,*
Quæ Europæos texerunt ossibus agros.

Scripsi & voui Bruxellæ, ipso die anniuersario inuentionis thesauri Childericiani, XXVII. Maij. M. DC. LIV.

IOAN. IAC. CHIFLETIVS.

ELENCHVS CAPITVM.

CAPVT I.

CAPVT II.

CAPVT III.

CAPVT IV.

CAPVT V.

CAPVT VI.

CAPVT VII.

CAPVT

CAPVT XVII.

CAPVT XVIII.

CAPVT XIX.

CAPVT XX.

CAPVT XXI.

CAPVT XXII. ET VLTIMVM.

SVMMA

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hiſpaniarum & Indiarum Rex Catholicus, & Potentiſſimus Belgarum ac Burgundionum Princeps, diplomate ſuo ſanxit, ne quis librum cui titulus *Anaſtaſis* CHILDERICI *primi Francorum Regis, ſiue Theſaurus ſepulchralis Tornaci Neruiorum effoſſus, & Commentario illuſtratus*; *Auctore* IOANNE IACOBO CHIFLETIO, *Equite, Regio Archiatrorum Comite, & Archiducali Medico primario*, præter Balthaſaris Moreti voluntatem vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impreſſum in has Germaniæ Inferioris ditiones importet, venalémve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum, & aliâ graui pœnâ mulctabitur; vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XXVI. Septembris, M. DC. LIV.

Signat.

D. Fren.

APPROBATIO CENSORIS.

ANastasim hanc CHILDERICI I. *Francorum Regis*, *Auctore* IOANNE IACOBO CHIFLETIO, *Equite*, &c. nihil in se continentem quod fidei Catholicæ aut bonis moribus aduersetur, luce publicâ dignissimam censui. Antuerpiæ XII. Octobris, M. DC. LIV.

Guilielmus Bolognino S. T. L.
Can. & Lib. Censor Antuerp.

ANASTASIS CHILDERICI I. FRANCORVM REGIS; SIVE Theſaurus ſepulchralis, Tornaci Neruiorum effoſſus, & Commentario illuſtratus.

CAPVT I.

Veſtibulum Operis, Tabella vetus iconica antiquorum Franciæ Regum.

QVÆ mihi legenda ſunt veſtigia, accuratiùs intuenti, non alienum à ratione doctrinæ viſum fuit, pauca præfari de antiquioribus Francorum Regibus, iiſque referendis tantiſper immorari; vt ante omnia, Regum Primæ Stirpis CHILDERICI tres diſtinctiùs habeantur, quorum alter Rothomagi ſepultus eſt in S. Petri, tertius Audomari ad S. Bertinum, Primus Tornaci; de quo nobis futurus ſermo, cuiuſque anno præterito Theſaurus ſepulchralis, caſu effoſſus, huius erit Operis argumentum.

In Bibliothecâ Regiâ Bruxellensi seruatur magnæ molis membraneus codex M. S. continens Historiam Caroli Magni, elegantissimis imaginibus illustratam; quarum vna exhibet antiquiores Franciæ Reges. Monet ad calcem Operis Dauid Aubertus, Philippi Boni Burgundiæ Ducis Aulicus Scriba, *exscripsisse se Historiam illam, & in linguam Francicam meliorem commutasse anno* M. CD. LVIII. *iussu Philippi Ducis.* Quibus insinuat se alio vetustiori codice vsum, imagines etiam ab alijs antiquioribus expinxisse. Vtut sit, Tabellam damus, qualem inde habuimus, quàm fieri potuit accuratissimè delineatam: quæ etsi quodammodò imperfecta videri possit, lucem tamen mereri visa, quòd Regum gestu, staturâ, & cultu, ferè aliquid ad historicam veritatem non inutile repræsentet; cui breui Commentario facem præfero, quamquam Regum Epochas obstinatiùs tueri nolim, non ita ab aliis occupationibus vacuus, nec tam mei lemmatis amans, vt LOCA AVIA vniuersa PERAGRARE integrum sit.

Anno 1458.

1. PHA-

Pharamon p.r Roy de France
la p.re Generation. Meroué. Childerich. Claudius. Clotaire. Chilperich
Loys.
Thiery. Childerich. Clotaire. Cloys. Dagobert. Clotaire.
Dagobert.
Thiery. Chilperich.
Charles Martel. Pepin. Charlemaine

I. PHARAMVNDVS.

DE huius Francorum primi Regis Chronologiâ hæc ad me doctissimus noster Wendelinus: *De anno primo Pharamundi ne dubitemus facit Prosper Tyro, cuius Chronicon nobis dedit Scaliger in suo Eusebio; auctiusq; datum est Tomo primo Scriptorum Francicorum. Scaligeri autem editio ad annum* XXV. *Honorij hæc habet:* PHARAMVNDVS REGNAT IN FRANCIA. *Post quæ sequitur annus* XXVI. *& ad illum hæc:* SOLIS FACTA DEFECTIO HOC ANNO. *Si ergo certum est, anno ante istam Eclipsin regnasse Pharamundum, regnauerit sanè ex anno* CD. XVII. *Eclipsis enim Solaris nulla fuit per hos annos memorabilis, præter illam, quæ contigit anno Christiano* CD. XVIII. *Iulij* XIX. *Fuitq; totalis per Africam & Ægyptum; cuius etiam meminit Chronicon Alexandrinum, addens factam* XIV. *Kal. Augusti, die Parasceues, horâ diei octauâ. Idatius quoque eamdem diem* XIV. *Kalend. Augusti exprimit, sed Feriam quintam numerat errore librarij; nam reuerà fuit dies Veneris, horâ meridiei per Jtaliam, bihorio ferè seriùs quàm in Ægypto. Atque hæc est illa, de quâ scripsisse debuit Augustinus, tunc Hipponensis Episcopus, sicut Posidius in Indiculo meminit;*

16 Iunij 1653.

Anno 417.

Anno 418.

minit; qui liber vtinam alicunde aliquando reuiuiſcat! Omnino ergo ex anno CD. XVII. *regnauit Pharamundus, non verò (quod Scaligero credulus ſcribebam in Salicis meis) anno* CD. XX. *quoniam ſcilicet adcredebam anno mox* CD. XXI. *die* XVII. *Maij Solem defeciſſe; quod idem Scaliger validum pro ſe argumentum putauit; cùm reuerà nullum ſit, atque etiam falſum: vt nunc me pudeat alteri credidiſſe quàm mihi. Scaliger ergo Buntingum ſecutus (de Pratenicis Tabulis falſum ac fallentem) ipſe etiam falſus me fefellit. Anno enim illo* CD. XXI. *nulla per totam Europam, aut ipſam Africam, conſpici potuit Solis obſcuratio, propter latitudinem Lunæ Auſtralem, & accedente parallaxi adhuc Auſtraliorem. Maneat ergo ex anno* CD. XVII. *regnaſſe Pharamundum, & quidem (pro eo ac tradidit Sigebertus) annis vndecim. Eius ergo mors cadit in annum* CD. XXVIII.

Anno 417. Anno 420. Anno 421. Anno 421. Anno 417. Anno 428.

Quod ad locum attinet: haud à vero alienum exiſtimo, Belgicam Secundam, Vandalorum incurſu iam labefactatam, à Pharamundo occupatam ad mortem vſque: de illo ſiquidem Genealogia vetus: *Sepultus eſt* BARBARICO RITV (à la maniere barbariſque) *Rhemis extra vrbem, Laudunum verſus in monticulo, qui Latinè* PYRAMIS *dici poteſt.* Seruius Virgilij interpres:

Hieron. Ep. 11. ad Ageruchiam.

Ex M.S. cod. Bruxell. Palatij.

In Lib. 11. Æneid.

 Apud

Apud maiores, Nobiles aut ſub MONTIBVS *altis, aut in ipſis* MONTIBVS *ſepeliebantur. Vnde natum eſt, vt ſuper cadauera aut* PYRAMIDES *fierent, aut ingentes collocarentur columnæ.* Plinius de Cauchis populis: *Illic miſera gens* TVMVLOS *obtinet* ALTOS, *vt* TRIBVNALIA *ſtructa Manibus.*

Lib.16. c.1.

2. CLODIO.

An.428.

PErgit Proſper ad annum CD.XXVIII. Theodoſij quintum: CLODIVS REGNAT IN FRANCIA. Alter Proſper in Conſularibus ad eumdem annum: *Felice & Tauro Coſſ. pars Galliarum propinqua Rheno, quam* FRANCI *poßidendam occupauerant,* AETII *Comitis armis recepta.* Ex quibus colligit Wendelinus, nihil auſos Romanos aduerſus Pharamundum, quamdiu ipſe vixit: ſed eo mortuo, vt fit, irruiſſe aduerſus CLODIONEM, ætate belliq́ue experimentis minorem.

Lib.2. cap.9. Cod.M.S. Camer. cap.5. Lib.1. cap.4.

Gregorius Turonenſis de illo: *Apud* DISPARGVM CASTRVM *habitabat, quod eſt in termino* TONGRORVM. Geſta Regum Francorum: *Habitauit* CLODIO *Rex in* DISBARGO CASTELLO *in finibus* TONGRORVM. Aimoïnus de Francis: CASTELLVM *quoddam,* DISBARGVM *nomine, occu-*

occupant, in quo Rex CLODIO *ſedem ſui conſtituit Regni.* Oſtendi aliàs apud eos Auctores legi debere *Tongrorum*, non *Toringorum*: ſed erraui, dum credidi *Disbargum* illud, Clodionis domicilium, eſſe *Dieſthemium*; vbi duo caſtra conſtituit R.P. Godefridus Henſchenius, alterumque ſcribit etiamnum *Disburgum* appellari; quod apertè negant incolæ loci, aiuntque *Burgum* ſimpliciter vocari; vnde in Chartis Auerbodienſibus, Eccleſiæ Dieſtenſes *S. Joannis de Burgo*, & S. MARIÆ, vel *Dominæ noſtræ de Burgo*, nullibi *de Disburgo.*

Lumine 1. Salic.

In Diatribâ.

Re ergo penſiculatiùs examinatâ, reperi apud Francos noſtros duplex fuiſſe *Duisburgum*; vnum nempe trans Rhenum, ex aduerſo Coloniæ Agrippinæ, oppidum Montenſis Comitatus, hodieque dictum *Duysborg*, olim *Deuſonis Caſtrum*; eſtque illud idem *Dusburg* oppidum, quod Philippus Imp. Henrico I. Duci Lotharingiæ & Brabantiæ oppignerauit anno M. CC. IV.

Butkens in Trophæis Brab. pag. 167. an. 1204.

Duiſburgum aliud ſitum eſt in noſtrâ Brabantiâ; de quo ſic aliàs Wendelinus: DVYSBORCH *nunc quoque eſt* MVNICIPIVM *amplum &* NOBILE *iuxta Furam, medio fermè loco inter Bruxellam & Louanium; idq́ forſan Diœceſis Tungrenſis fuiſſe ex eo colligat quis, quòd* S. HVBERTVS,

In Leg. Sal. c. 14.

TVS, *paucis diebus antequam moreretur, Furæ anno* DCC. XXVII. *in his locis Ecclesiam dedicauerit; quodq́ certè* LOVANIVM *Diœcesis fuit Tungrensis ad Diliam vsque flumen: ita vt* DVYSBORCH *illud fuerit in termino saltem Tungrorum, si non in ipsâ Diœcesi; multoq́ possit meliùs aptari huic loco* DISPARGVM *illud Gregorio memoratum, quàm alijs Transrhenanis.* Ita quoque Gramayus de hoc eodem municipio: DVYSBVRGVM *à Præposito Frigidi montis Bruxellæ Parœcum accipiens, & aliàs municipali iure gaudens.* Additque ad marginem: *Solet olim cum municipijs subscribere cum* SIGILLO CASTRVM *præferente, & duobus vexillis.* Superſunt viri ſenes ac fide digni, qui viderunt rudera & veſtigia veteris caſtri Duiſburgenſis in loco vbi villa *Ioannis de Mulder* dicta, in municipij appendice, quæ vulgò *Yſeren.* Refert prætereà loci Paſtor ex antiquis monumentis, ducentis ante Furam annis Duiſburgum iſtud Ducum Brabantiæ caſtrum fuiſſe, in quo Principes & Magnates de rebus patriæ conſilij capiendi causâ conuenire ſolebant. Ego caſtri veteris produco Iconiſmum è ſigillo, quo Scabini poſt omnem memoriam chartas munire ſoliti ſunt; & quidem ex antiquis ceris Archiui Caudenbergenſis, in quo plu-

Anno 727.

In Antiq. Brab.

res

res alias vidi veteres chartas, & caſtrum illud, DVSBORC, DVYSBORCH, & DVYSBVRG appellatum.

Habemus ergo Duiſburgum caſtrum, habemus eiuſdem ſigilla vetuſtiſſima; conſtat etiam ſitum olim vel in ipsâ Tungrenſi Diœceſi, vel ſaltem in confinio, vt planè poſſimus affirmare fuiſſe Diſbargum, ſeu Diſpargum caſtrum, in quo Rex Clodio habitauit, ſedemque primùm Regni Francici conſtituit. Addi poteſt, totum hunc Brabantiæ tractum, iam inde ab antiquiſſimis Principum noſtrorum temporibus (qui à Francis Regibus ortum ducebant) caſtris eorum ac domiciliis fuiſſe illuſtrem, Bruxellæ, Louanij, Furæ, & Duiſburgi.

Gregorius Turonenſis: *Ferunt etiam tunc* CHLOGIONEM *vtilem ac nobiliſſimum in gente ſuâ Regem Francorum fuiſſe, qui apud* DISPAR- Lib 2. cap. 9.

B GVM

GVM CASTRVM *habitabat in termino Tungrorum.* tum post nonnulla: CLOGIO *autem missis exploratoribus ad vrbem* CAMERACVM, *perlustrata omnia ipse secutus, Romanos proterit, ciuitatem adprehendit, in quâ paucum tempus residens, vsque* SVMMAM *fluuium occupauit.*

Aëtius Romanus, accepto nuntio de irruptione Francorum in Atrebates, silenti agmine cum Maioriano progressus, Clodionem aggressus est, eiusque exercitum strauit hymenæo fortè exhilaratum, atque importunè nuptialibus epulis indulgentem. Sidonius Apollinaris:

Carm. 5.

Pugnastis pariter, FRANCVS *quâ* CLOIO *patentes*
ATREBATVM *terras peruaserat: hîc* COEVNTES
Claudebant angusta VIAS, *arcuq; subactum*
VICVM HELENAM, FLVMENQVE *simul sub* TRAMITE *longo*
ARCTVS, *suppositis trabibus, transmiserat* AGGER.
Illic TE *posito, pugnabat* PONTE *sub ipso*
MAIORIANVS *Eques.* FORS RIPÆ *colle proquinquo*
Barbaricis resonabat hymen, Scythicisq; choræis,

Nube-

Nubebat FLAVO *ſimilis noua nupta* MARITO.
Hos ergo, vt perhibent, ſtrauit.——

Hanc Sidonij narrationem interpretes non ſatis intellexêre ob locorum ignorationem. Meo quidem iudicio, res acta eſt hoc modo: CLODIO cum exercitu ingreſſus eſt ſyluam Carbonariam, indeq́ue militarem viam, quæ per Angiam, Athum & Lutoſam TORNACVM ducit, vbi alij aggeres publici quoque ſimul coibant; à Virouiaco nimirum, Teroanâ, Nemetaco, Cameraco, & Ponte Scaldis; intraq́ue illas ſtratarum anguſtias, vbi —— *coëuntes*
Claudebant ANGVSTA *vias*,
Aëtius & Maiorianus (qui Helenam vicum in tranſitu ſubegerant) aduentantem Clodionem expectabant. Itaque commiſſum prælium difficili loco, Tornacum inter & Pontem Scaldis. In ipſo Scaldis Ponte (per quem ferebatur anguſtus agger, ſed publicus) Aëtius ſtabat: ſub ipſo Ponte, hoc eſt infra Pontem, Tornacum verſus, equitabat Maiorianus; vbi in ripæ Scaldis propinquo colle turbatæ ſunt Francorum nuptiæ. *Helenam vicum* (de quo Sidonius) Baldericus vocat *Lenenſe caſtrum*; oppidum eſt hodie in Atrebatibus, vulgò *Lens*, non autem Heſdinium vetus ad Caucium amnem.

Lib. 2. cap. 22.

 Pons

Pons Scaldis vicus etiamnum ſupereſt, *Eſcaupont* dictus, qui ductu viæ militaris Tornacum inter & Bagacum ſitus eſt. Vnde Antoninus Aug. flexuoſum iter à Portu Geſſoriacenſi Bagacum vſque ſic diſpoſuit:

In Itinerario.

TERVENNAM	M. P. XVIII.	*Teroane.*
CASTELLVM	M. P. XVIIII.	*Caſſel.*
VIROVIACVM	M. P. XVI.	*Veruich.*
TORNACVM	M. P. XVI.	*Tournay.*
PONTEM SCALDIS	M. P. XII.	*Eſcaupont.*
BAGACVM	M. P. XII.	*Bauay.*

Ex quo itinere patet, publicam viam per Pontem Scaldis fuiſſe delatam, vt clarè Sidonius:

——FLVMENQVE *ſimul* SVB TRAMITE LONGO
ARCTVS, *ſuppoſitis trabibus, tranſmiſerat* AGGER.

In ipſo Scaldis alueo ſuperſunt hodieque aliquot antiquæ pilæ, quæ arctum aggerem ſuppoſitis trabibus ſuſtentabant.

Anno 448.

Moritur Clodio Rex anno CD. XLVIII. Cameraci ſepultus, vt Neoterici quidam volunt. Quærendus eſſet in ciuitatis pomœrio, ad viam militarem.

PRI-

PRIMA GENERATIO.

I. MEROVEVS.

PRosper ad annum CD. XLVIII. qui fuit XXV. Valentiniani, paucis, vt solet: MEROVEVS *regnat in Franciâ.* Gregorius Turonensis de Clodione Rege: *De huius stirpe quidam* MEROVEVM *Regem fuisse asserunt, cuius fuit filius* CHILDERICVS. Vetus Genealogia Regum M. S. iam laudata: MEROVEVS, *qui non erat* CLODII *filius, sed ipsi sanguine coniunctus, fecit se creare Regem, Clodij filios, qui ætate minores erant, excludendo.* Gesta Regum Francorum: *Chlodione Rege defuncto,* MEROVECHVS, *de genere eius, Regnum eius accepit.* Rouico Monachus: MEROVICVS *iste, à quo & FRANCI priùs* MEROVINGI *vocati sunt, propter vtilitatem videlicet, & prudentiam illius, in tantam venerationem apud* FRANCOS *est habitus, vt quasi* COMMVNIS PATER *ab omnibus videretur.* Vnde in Tabellâ, Regum Primæ Stirpis caput constituitur, seiunctus à Clodione. Diem obiit anno CD.LV. Sepulturæ locus ignoratur.

Anno 448.

Lib. 2. cap. 9.

Ex Biblioth. Reg. Bruxell.

Ex M. S. Camerac.

Lib. 1.

Anno 455.

2. CHILDERICVS I.

An. 461. SIgebertus ad annum CD. LXI. HILDERICVM *insolenter & luxuriosè se agentem* FRANCI *Regno deturbant.* Hunc adeò terga vertentem, atque auersum Tabella repræsentat, cum torosi marginis pileo, quo exul in Thuringiâ forsan vtebatur. Ille ipse est Childericus, de cuius sepulchro Tornaci detecto, in hoc Opere acturi sumus; deque eius Vitâ compendio expressâ toto Capite quarto.

3. CHLODOVEVS I.

IN Epistolâ ad Episcopos post bellum Gothicum, ipse se CHLOTOVECHVM vocat: in litteris Theodorici Regis Italiæ ad eum datis, scribitur LVDVINVS: in eius Epithaphio, quod adfert Aimoïnus, CHLODOVEVS: in testamento S. Remigij, HLVDOVVICVS: à Sigeberto, LVDOVVICVS: à Contracto & Alberico, CLODOVEVS: in Tabellâ iconicâ, CLAVDIVS, vulgò apud Francos CLOUIS, u vocali, non consonante. Est autem expressus elatis in cælum oculis, iunctis manibus, habitu orantis, Diuinamque implorantis opem. Gregorius Turonensis de illo cum Alamannis dimicante: ELEVATIS

Lib. 2. cap. 30.

AD

AD CÆLVM OCVLIS, *compunctus corde, commotus in lacrymis ait:* IESV CHRISTE, *quem* CHROTILDIS *prædicat esse Filium Dei viui, qui dare auxilium laborantibus*, VICTORIAMQVE *in te sperantibus tribuere diceris, tuæ opis gloriam* DEVOTVS *efflagito; vt si mihi victoriam super hos hostes indulseris, & expertus fuero illam virtutem, quam populus* TVO NOMINI *dicatus probasse se prædicat, credam tibi, & in* NOMINE TVO *baptizer.* Diem obiit anno D. XI. sepultus Parisijs in Basilicâ SS. Apostolorum Petri & Pauli, quæ nunc S. Genouefæ appellatur.

Anno 511.

4. CHLOTARIVS I.

CLericali videtur habitu tectus, manicis togæ latioribus, vel quòd priores pueritiæ annos in monasterio transegerit, vel certè vt quodammodò notetur, traducaturque apud posteros, propterea quòd aliquando *indixerit, vt omnes Ecclesiæ Regni sui tertiam partem fructuum fisco dissoluerent:* quod erat velle frugibus Cleri sustentari, eiusque velleribus amiciri. Sed illum Iniuriosus Turonensis Episcopus ad saniora consilia reuocauit. Mortuus est anno D. LXI. sepultus Suessione in Æde S. Medardi.

Gregorius Turon. l. 4. cap. 2.

An. 561.

5. CHIL-

5. CHILPERICVS I.

IN Tabellâ obſeruo, Chilpericum indutum chlamyde viatoriâ, qualem Capitolinus Vero Imperatori tribuit, *qui nocte vagabatur obtecto capite* CVCVLLIONE *vulgari* VIATORIO; vel certè venatorij cultus chlamyde, cuiuſmodi Didonis venationi accinctæ apud Virgilium:

In Vero.

Lib.4. Æneid.

Tandem progreditur magnâ ſtipante cateruâ,
Sidoniam picto CHLAMYDEM *circumdata limbo.*

Martialis Bardocucullum vocat:

Lib. 14. Epig.128.

GALLIA *Sanctonico veſtit te* BARDOCVCVLLO.

Iuuenalis, Cucullum:

Sat.8.

Tempora Sanctonico velas adoperta CVCVLLO.

vnde Iunius: *Bardocucullus, pallij genus eſt,* CVCVLLVM *habens adiectum è panno craßiore, cuius frequens vſus apud nautas, & aurigas.* Addo & apud venatores, aduerſus iniurias ventorum, imbrium, atque etiam dumeta. Philoſtratus de Meleagro venatore: CHLAMYDE *cocco tinctâ*, CERVICI INVOLVTA *indutus belluam expectat.* Iam Gregorius Turonenſis de Chilperico Rege: *Cùm ad villam Callenſem, quæ diſtat ab vrbe Pariſiacâ quaſi centum ſtadijs, accedit, ibiq́;* VENATIONES *exercet: quadam die regreſſus de* VENATIONE, *iã ſubobſcurâ nocte, dum* DE EQVO *ſuſciperetur, & vnam manum ſuper ſcapu-*

In Iconib.

Lib.6. cap. 46.

ſcapulam pueri retineret, adueniens quidam eum CVLTRO *percutit ſub aſcellam, iteratoq́ ictu ventrem eius perforat; ſtatimq́ profluente copiâ ſanguinis, tam per os, quàm per aditum vulneris, iniquum fudit ſpiritum.* Occiſum fuiſſe in habitu viliore Chilpericum, ſatis indicant illa Gregorij verba; & firmant quæ ſequuntur de Madalulfo Syluanectenſi Epiſcopo: *Vt eum interemptum audiuit, aduênit; ablutumq́* VESTIMENTIS MELIORIBVS *induit: nocte in hymnis deductâ, in naui leuauit, & in Baſilicâ S. Vincentij, quæ eſt Pariſius, ſepeliuit.* Anno Chriſti D.LXXXIV.

Anno 584.

6. CHLOTARIVS II.

HVnc binomium fuiſſe, Patriſque & Aui nomina obtinuiſſe, nemo hactenus obſeruauit. Id verò me docuit Chronicon M.S. Anglo-ſaxonicum, cuius hæc ſunt verba: HILPERICVS, *filius* LOTHARII, *moritur.* HILPERICVS LOTHARIVS, *Hilperici filius, Regnum cœpit.* Mos tamen obtinuit, vt vnico LOTHARII nomine appellaretur: ſequitur enim in eodem Chronico: LOTHARIVS, *Hilperici filius, moritur, relinquens ſucceſſorem filium ſuum Dagobertum.* Mortuus eſt Chlotarius II. anno DC. XXVIII. conditus Pariſiis in Baſilicâ S. Germani de Pratis.

Anno 628.

7. DAGOBERTVS I.

Anno 620.

ALbericus anno DC. XX. *Lotharius Rex* DAGOBERTVM *filium ſuum commiſerat educandum* PIPPINO *Principi, Karlomanni filio, &* ARNVLPHO *illuſtri* COGNATO *ſuo. Anno* DC. XLIV. *obijt Rex* DAGOBERTVS, *qui multa bona contulit Eccleſiæ. Sepultus eſt apud S. Dionyſium Pariſius. Hic primum conuentum monachorum S. Dionyſij adduxerat ab Abbatiâ S. Mauritij Agaunenſi. Succeſsit ei in Regno filius eius* CLODOVEVS *in Neuſtriâ, id eſt in* NOVA FRANCIA, *per annos* XVII. *viuente adhuc Sigeberto in Auſtriâ.*

Anno 644.

8. CHLODOVEVS II.

HVnc in Tabellâ Gallicè CLOYS nuncupatum, notat Andreas Cheſneus etiam vocatum fuiſſe CHLOTHARIVM. Quod cùm Scriptores lateret, multa Chlotario III. eius filio tribuerunt, quæ huic CHLODOVEO CHLOTARIO debebantur, Atauo Chlodoueo, Auoque Chlotario MAGNIS Regibus cognomini. Mortuus eſt anno DC. LXII. ſepultus in S. Dionyſij.

Lib. 1. Burg. cap. 13.

Anno 662.

9. CHLO-

9. CHLOTARIVS III.

IGnauum, inertem, ore demiſſo, propendente è ſinu gladio, velut inutili ac neglecto CHLOTARIVM III. Tabella repræſentat, propterea quòd Ebroïnus eius Maior-domus, vir ingenio malo prauoque, Regnum ſolus obtineret, opprimeretque veriùs, quàm regeret. Tunc enim FRANCORVM REGES (Erchamberti verba ſunt) *nomen, non honorem, habebant. Victus ipſis erat exuberans, ſed* CVSTODIA IVGIS, *ne aliquid* IVRE POTESTATIS *agere poſſent.*

In Breuiario.

Auctor Vitæ S. Wandregiſili, Chlotarij Regis propè æqualis: *Poſtquam exceſſit è vitâ* CLODOVEVS *Rex, remanſit Balthildis Regina cum tribus filijs*, CLOTHARIO, CHILDERICO, *ac* THEODORICO: *è quibus* CLOTHARIVS, *qui maior natu erat, faſtigium adeptus eſt Regni, rexitq; populum Occidentalium Francorum* ANNIS QVATVORDECIM. Tum alio idem loco de iiſdem Regibus: CLOTHARIVS, *qui maior natu erat,* QVARTVM DECIMVM *Regni annum agens, conſortijs ſubitò caruit humanis. Deinde* CHILDERICVS *temerè ab inſidiatoribus interemptus, à præſenti ſublatus eſt vitâ. Tertius* THEODERICVS, *matri ſuperſtes, Regni ſuſcepit gubernacula.* vt nullatenus dubitem, in Fredegarij autographo

Apud Surium 22. Iulij cap. 14. Vitæ.

Cap. 21.

 grapho

grapho ſcriptum fuiſſe Chlotarium III. Regem *annos* XIV. non vt in libris editis legitur, *annos* IV. *regnaſſe*, omiſsâ à libellione denarij numeri notâ X. vnde poſterioribus errandi anſa, qui perperàm Chlotario III. regni annos quatuor dumtaxat tribuunt.

10. CHILDERICVS II.

DElineatus eſt in Tabellâ, luſcâ imagine, nec, vt alij Reges, aduerſo corpore, ſed in læuam conuerſo, vt neglector famæ fata ſubſequentis. Fredegarius in Chronico: *Erat ipſe* CHILDERICVS *Rex leuis, atq; citatus nimis, Gentem Francorum in ſeditionem mittens, & in ſcandalum ac deriſum: quo ingraueſcente, vnum* FRANCVM NOBILEM, *nomine* BODILONEM, *ad ſtipitem tentum cædere* CONTRA LEGEM *præcepit. Videntes hæc Franci, irâ magnâ commoti, Ingolbertus videlicet, & Amalbertus, vel reliqui maiores natu Francorum, ſeditionem contra ipſum* CHILDERICVM *concitauerunt. Memoratus Bodilo ſuper eum cum reliquis quamplurimis ſurrexit inſidiaturis, & Regem in Lauchoniâ ſiluâ, vnà cum Reginâ prægnante (quod dici dolor eſt) interfecit.* Annum notat Sigebertus DC. LXXIX. Cæſorum corpora ſepeliuit S. Audoënus Rothomagi in Baſilicâ S. Petri.

Cap. 95.

Anno 679.

11. THEO-

II. THEODORICVS I.

SIgebertus & Albericus, ducti errore qui in Fredegarij Chronicon irrepſerat, in annis Chlotarij III. decennium omiſerunt. Sic ergo anni apud illos deinceps, meâ quidem ſententiâ, ad marginem ſunt notandi. Sigebertus: LOTHARIVS *Rex Francorum moritur.* THEODERICVS *frater eius ab Ebroïno Maiore-domus in Regnum ſublimatur.* Albericus: *Francorum mortuo* LOTHARIO *Rege,* THEODERICVS *frater eius anno vno.*

Anno 676. non 666.

Sigebertus: THEODERICVS *Rex propter inſolentias Ebroïni à Francis repudiatur, & frater eius* HILDRICVS, *qui in Auſtriâ regnabat, à cunctis ad regnandum euocatur. Porrò* THEODERICVS *& Ebroïnus tonſurantur: &* THEODERICVS *Pariſiis in cœnobio S. Dionyſij, Ebroïnus in Luxouio relegantur.*

Anno 677. non 667.

Rurſum Sigebertus ad annum DC. LXXIX. *Bodilo Francus, quem* HILDERICVS *ligatum ad ſtipitem cædi præcepit,* HILDERICVM *in venatione exceptum cum Blitilde vxore eius prægnante interficit.* THEODERICVS *Regno reſtituitur.* Anno deinde DC. XCIII. THEODERICVS *Rex Francorum obijt.* Albericus anno ſequenti: *Rex Francorum* THEODERICVS *mortuus, in Abba-*

Anno 679. rectè.

Anno 693. benè. An. 694. malè.

tiâ ſancti Vedaſti Atrebatenſis, quam ipſe fundauit, ſepultus eſt cum Reginâ DODA *vxore ſuâ. Quia conſenſerat impietati Ebroïni ſuper interfectione beati* LEODEGARII, *idcircò pœnitens hanc nobilem Abbatiam inſtituit. Defectio ſolis facta eſt horâ diei tertiâ, ita vt quædam claræ ſtellæ apparerent.* Theodorici Epitaphium extat Atrebati ad chorum ſancti Vedaſti, inſcriptum lapidi hiſce verſibus:

Rex THEODORICVS *ditans, vt verus amicus,*
Nos ope multimodâ, iacet hîc cum coniuge DODA.
Regis larga manus, & Præſul VINDICIANVS
Nobis Regale dant & ius Pontificale.
In DECIES NONO *cum* QVINQVAGIES DVODENO
ANNO *defunctum ſciet hunc, qui* QVATVOR *addet.*
Quâ legis hæc horâ Dominum pro Regibus ora,
Muneribus quorum ſtat vita Dei famulorum.

Inſinuat rudis Poëta, Theodoricum Regem obijſſe anno DC. XCIV. Modus tamen carminis & character oſtendunt æui ſequioris monumentum eſſe; quo deceptus haud dubiè Albericus, malo calculo ſeriem temporum ad eius normam digeſſit. Ego Sigebertum antiquiorem (cuius ętate necdum credo poſitum Theodorico barbarum illud elogium, eius Regis oſſibus in nouam Baſilicam, vbi nunc ſunt, nondum tranſlatis)

Anno 694.

liben-

libentiùs amplector, qui ſatis fidelis eſt in Epocharum ſerie ab anno DC.LXXIX. quo notat Theodoricum Regno reſtitutum, eiuſque mortem anno DC. XCIII. quæ planè conueniunt cum Fredegario penè æquali, apud quem *Theodoricus regnauit annis* XIV.

In Chronic. Childeb. c. 101.

Præiuit nobis in hac ſententiâ Chriſtophorus Browerus, qui ſic in Annalibus Treuerenſibus: THEODORICVM REGEM *annis regnaſſe quatuordecim* STATVO *cum Scriptore Appendicis ad Gregorium Turonenſem, & Sigeberto, qui vulgaris anni curſum in multis deinceps ſequi videtur: & idem* THEODORICI *exitum interuallo breui, ſcilicet vnius anni, noſtris rationibus poſthabet.* Idem affirmat quoque vetus Chronicon in membranis, quod habui à V. C. Ioanne Bargibautio. Sed & præterea accedit Genealogia M. S. Palatij Bruxellenſis, in quâ hæc leguntur: CLODOVEVS *tertius eius nominis Rex poſt Patrem* THEODORICVM, *fuit valdè ſimplex, & inutilis Regno: gerebat nomen Regis, ſed Maior Palatij Remp. gubernabat. Rex enim* CLODOVEVS *non erat militaris: regnauit nihilominùs* QVATVOR ANNIS, *obijtq; ſine herede anno Domini* DC. XCVII. Si ex hoc numero demas annos Clodouei quatuor, habebis annum obitus Theodorici Regis DC.XCIII.

Lib. 7.

Anno 697.

693.

vt

Lib. 1. cap. 40.

vt benè ſcripſerit Belleforeſtius, *Sententiam magis receptam eſſe, vt* THEODORICVS *annis* XIV. *regnauerit*. Prius enim vnius anni Regnum, quod Ebroïno ſuffragante contra Childericum fratrem natu maiorem conſecutus eſt Theodoricus, nullius eſt momenti: comâ quippe & purpurâ per ſummam ignominiam ipſi detractâ, falſus Regis character manſit obliteratus. Neque aliter Childericus III. Rex de ſtatu Regio detruſus eſt, quàm per tonſuram, & monachiſmum.

Anno 690.

693.

Francorum Annalium Scriptor Metenſis aliam iniuit rationem annorum Theodorici Regis: poſtquam enim narrauit ad annum DC. XC. quomodo Theodoricus à Pipino victus fuerit; ad annum DC. XCIII. ſubdit: *Anno Dominicæ Incarnationis D. N.* IESV *Chriſti* DC. XCIII. *Pippini verò ſingularis Principatus ſuper* THEODORICVM, *qui, antequam vinceretur à Pippino, annis quatuordecim; victus verò, ſub eodem regnauit annis tribus, moritur.* Omiſsâ ſubductione illius anni, quo primùm regnauerat Theodoricus, & ſequentis biennij, quo vitæ Monaſticæ fuerat mancipatus, ait illum, priuſquam à Pipino vinceretur, regnaſſe annis quatuordecim; ad quæ audiendus Albericus: *Anno* XIV. *Regis* THEO-

An. 690. non 691.

DORICI

DORICI *inscribitur Priuilegium sancti* REOLI *de fundatione Orbaci. Quòd ibi nominatur Papa Zacharias, intelligendum quòd Papa Sergius fuit binomius.* Addit deinde Metensis Historicus, Theodoricum à Pipino deuictum, sub ipso annis tribus regnasse: qui anni XIV. & III. simul iuncti, ab anno nempe DC. LXXVI. ad DC. XCIII. conficiunt numerum annorum XVII. quibus regnasse Theodoricum disertè notant Chronica duo breuissima, Remigianum & Tillianum: vt, quouis modo computi ratio ineatur, obitus Theodorici Regis cadat in annum DC. XCIII.

Anno 676. 693.

De Solis Eclipsi, Alberico memoratâ ipso anno quo refert mortem Theodorici Regis, cùm litteras Wendelino nostro dedissem, sic more suo, hoc est, eruditè respondit: *Albericus tuus diligens est in Solis Lunæq; Eclipsibus commemorandis, quarum benè multas recenset, quantum earum inuenit apud Auctores, quos secutus est, quorumq; verbatim periochas totas suo Chronico inseruit; quemadmodum ipse, de quo agimus, locus docet. Eclipsin enim istam totidem verbis perscriptam legimus apud Theophanem, seu eius interpretem Paulum Diaconum, in hunc modum:* Anno Imperij Iustiniani nono defectio Solis effecta est horâ diei tertiâ, ita vt quædam stellæ claræ appare-

Lib. 19. Histor. Miscel.

parerent. *Habes ecce unde Albericus istud idem exscripserit. Hanc ego Eclipsin ex meis aliorumque artificum tabulis inuenio visam Constantinopoli (ad cuius meridianum scribebat Theophanes) anno vulgato* DC. XCIII. *die* V. *Octobris, manè, horâ post mediam noctem inter octauam & nonam, quæ fuit tertia recurrens post ortum Solis, integro luminis deliquio, & per quod stellæ aliquot maiusculæ potuerunt conspici, pro eo ac factum legimus. Eumdem verò Iustiniani annum, eamdemque Solis defectionem consignat etiam Cedrenus. Habemus ergo nonum annum Iustiniani validißimo charactere cælitus constitutum. At enim quia Imperij sui natalem habuit mensem Septembrem Indictionis* XIV. *anno nostro* DC. LXXXV. *planißimè; profectò nonus iste annus inijt more Græcanico, cum Septembri anni* DC. XCIII. *atque ita intra primum bimestre conspecta est Eclipsis. In Aduersarijs meis iam olim notatum inuenio Clodoueum III. Theodorici filium, regnantem ex mense Octobri: quod si non fallit, fatendum est, mortem Theodorici incidisse in annum nostrum* DC. XCIII. *cuius October Eclipsi conspicuus iam fluebat intra annum Iustiniani nonum.* Hæc ille.

An. 693. 685. 693. 693.

Igitur alicubi viderat Albericus magno serio notatam Theodorici Regis mortem eo anno, quo

quo contigerat illa Solis Eclipſis: ſed quia nouum tunc, & fallax Theodorici Epitaphium obitum eius referebat ad annum DC. XCIV. in eumdem quoque annum tranſtulit Albericus Eclipſin Solis, quæ anno DC. XCIII. quo è viuis exceſſerat Theodoricus, conſpecta fuerat. Ita Ludouici Pij exitum magna Solis obſcuratio anteceſſit pridie Nonas Maias, horâ diei nonâ, anno Christi DCCC. XL. quo eodem XII. Kalend. Iulij exceſſit è viuis; Deo cauſas eiuſmodi, quantumuis naturales, ferè exerente calamitatibus publicis præſignandis.

Anno 694.

693.

Vita Lud. Pij.

840.

12. CHLODOVEVS III.

IN Tabellâ, Gallico idiomate LOYS nuncupatur. *Regnauit annos* IV. (vt iam ſuprà obſeruatum) ſeu ab anno DC. XCIII. ad DC. XCVII. Sepultus eſt Cauciaci (vulgò *Choiſy*) in S. Stephani. Cur poſt eum in Tabellâ omittatur CHILDEBERTVS eius frater, fateor me ignorare; tametſi audiſſe iuuat Annales Metenſes, vbi poſt mortem Clodouei III. Regis ſic loquuntur: PIPPINVS *Regem pro eo fratrem ipſius* HILDEBERTVM *conſtituit; illis quidem* NOMINA REGVM *imponens, ipſe totius Regni habens priuilegium.*

Fredegar. in Chron. cap. 101.

693. 697.

13. DA-

13. DAGOBERTVS II.

HVnc Albericus binominem facit, vbi ita loquitur: *Mortuo Childeberto Francorum Rege, & in Abbatiâ S. Stephani de Cauciaco sepulto, quidam filius eius* CLODOVEVS, *qui &* DAGOBERTVS, *regnat annis quatuor.* Alio deinde loco Dagobertum ſolitariè nuncupat: DAGOBERTVS *iunior, Francorum Rex, à quodam filiolo ſuo in ſiluâ martyrizatus, iacet apud Sathanagium. Quo mortuo,* LOTHARIVS PATRVVS *eius regnauit annis duobus.* Sigebertus ſimiliter modò vno, modò alio appellat nomine: *Mortuo Hildeberto Francorum Rege,* CLODOVEVS *filius eius regnat annis quatuor. Mortuo Rege* DAGOBERTO, LOTHARIVS *regnat annis duobus.* Iſte porrò Lotharius, Alberico *Dagoberti patruus*, erat CLOTARIVS IV. Tradit enim Genealogia M.S. Bruxellenſis, Theodoricum Regem duas habuiſſe vxores, atque ex alterâ, quam non nominat, ſuſcepiſſe CLOTARIVM IV. qui annis duobus regnauit, mortuus abſque herede anno DCC. XXII.

An. 722.

14. CHIL-

14. CHILPERICVS II.

FRedegarius Scholasticus: *Dagobertus Rex obijt, regnauitq́ annis quinque. Franci verò* DANIELEM *quemdam Clericum, cæsarie capitis crescente, in Regnum stabiliunt, atque* CHILPERICVM *nuncupant.* Erat is filius Childerici II. Regis, quem in chartâ pro monasterio Corbeiensi *datâ Compendij, sub die tertio Kal. Maij anno primo Regni,* vocat *Domnum & Genitorem nostrum, & Baldechildem quondam Reginam, Domnam & Auam nostram.* Nouiomi sepultum tradit Aimoïnus. mortuus est anno DCC. XX.

Cap. 105.

Sirmōd. ex M.S. Virdunensi.

An. 720.

15. THEODORICVS II.

ORdine in Tabellâ præpostero hic Theodoricus Chilpericum II. præcedit, quem sequi debuerat: sic enim Fragmentum vetus historicum: HILPERICO *mortuo,* THEODORICVS *ei successit. Quo mortuo,* HILDERICVS *regnauit.* Ita quoque Chronicon ex codice S. Remigij Remensis:

Chesn. Tom. 1.

> THEODORICVS *regnauit annos* XVII.
> *Annos septem interim alius Rex non regnauit.*
> HILDERICVS *Rex regnat annos nouem.*

 Stat

Stat verò in Tabellâ Theodoricus manicis latioribus, clericali habitu, ſed expedito, & aduerſo quidem corpore; quia vocatus è militiâ Clericali ad Regni habenas moderandas. Erchambertus de illo: THEODORICVM, *filium Dagoberti Iunioris, Franci in Regem ſibi ſtatuunt, qui nutritus in* CALA MONASTERIO *fuerat*.

16. CHILDERICVS III.

GEnealogia M. S. Bruxellenſis diſertè notat, *Theodericum, Dagoberti II. filium, ſine hærede deceßiſſe:* CHILDERICVM *ſucceßiſſe* THEODERICO FRATRI, *factumq́ tandem monachum.* Aſſentitur monachus Egoliſmenſis: *Poſt* THEODERICVM *regnauit ſolo nomine* CHILDERICVS *inſenſatus* FRATER *eius, & defecit totum genus Regale.* Item P. Æmylius: CHILDERICVS *Theodorico* FRATRI *Regi defuncto ſucceßit.* Stat ille in Tabellâ monaſtico habitu, atque auerſus; quia regno detruſus, & attonſus fuerat, tranſlatus in varia monaſteriorum latibula, ac in Sithienſi tandem mortuus. Iperius Abbas S. Bertini Audomarenſis: HILDERICVM *attonſum in monachum, in iſtud monaſterium S. Bertini detruſerunt, quem Abbas Nantharius in monachum ſuſcepit, &, vt meliùs potuit, eius curam egit. Secundæ Coronationis*

In Vitâ Car. Mag.

Lib. 2.

In Chronico.

tionis PIPINI *tempore* (facta est anno DCC.LIV.) *Rex* HILDERICVS *monachus huius Ecclesiæ obijt, in monasterio sepultus.*

Anno 754.

SECVNDA GENERATIO.

ANCHISVS.

LIbellus de Maioribus-domus Regiæ: *Post transmigrationem* GENERATIONIS, *ex filiâ Chlotarij Regis* ANSBERTVS *genuit Arnoldum;* ARNOLDVS *genuit sanctissimum Arnulfum, pòst Metensem Episcopum.* ARNVLFVS *quoque sanctus genuit Anchisem.* ANCHISES *genuit Pippinum Maiorem-domus.* PIPPINVS *genuit Carolum Martellum.* CAROLVS *verò genuit* PIPPINVM, *posteà Regem effectum.* In Tabellâ Iconicâ post Merouingos Reges, nouâ serie exhibetur hic Anchisus, vt secundæ Regum stirpis origo à Troianis fabulosa insinuetur. Paulus Diaconus de S. Arnulfo Metensi: *Venerandus ille vir, iuuentutis suæ temporibus, ex legitimi matrimonij copulâ duos filios procreauit,* ANSCHISVM *&* *Clodulphum: cuius* ANSCHISI *nomen ab* ANCHISE *Patre* ÆNEÆ, *qui à Troiâ in Italiam olim venerat,* CREDITVR *esse deductum.* P. Æmylius de Pipino Rege: *Ex amplissimâ familiâ, & tam veteri nobilitate natus erat, vt cùm auctor gentis, origoq́ue prima*

De Episc. Metens.

prima ignoraretur, quòd multi eius ſtirpis ANCHISI *vocati inuenirentur, ab* ANCHISE TROIANO *eos oriundos plerique iactarent.*

Hiſtoria Caroli Magni, è quâ Iconicam Regum Tabellam deſumpſi, fabulis implexâ narratione refert, occiſum ab hoc Anchiſo, vt vides, quemdam Saxonum Regem, nomine *Breherum*, Chriſtianæ Fidei exſortem, qui Franciam armis dudum infeſtauerat, idque facinoris ab eo patratum Moſam inter & Moſellam flumina. *Briareum* ex vſu Poëtico dicere voluit, & quadam rei geſtæ ſimilitudine *Gigantem* illum indicare, quocum Virgilius finxit Æneam, Anchiſæ filium, aliquando decertaſſe.

Lib. 6. Æneid.

Anno 685.

De Anchiſi verò nece ad annum DC. LXXXV. ſic Albericus: ANSIGISVS *Dux, qui &* ANCHISES, *Pater* PIPINI, *à Gunduino perimitur, quem ipſe inuentum & nutritum de ſacro Fonte leuauit; & ad maximos militiæ honores peruenerat.* Sepultus eſt Andennæ, Nobilium virginum Monaſterio ad Moſam, non procul à Namurco.

CARO-

CAROLVS MARTELLVS.

PIpino Herſtalienſi prætermiſſo, Tabella proponit Carolum Martellum, eius filium, Ducali & Principali dumtaxat pileo tectum, ſed nihilominùs Regali ſceptro inclytum; quia tametſi Regem ſe appellari noluerit, ſolus tamen regnauit annis aliquot. Sigebertus ad annum DCC. XLI. *Pacato & dilatato Regno Francorum,* KAROLVS *bellicoſus Princeps obijt, & filios ſuos Karlomannum, &* PIPINVM, *Principatus ſui ſucceſſores reliquit:* Guido Baſochius: KAROLVS *Martellus ſuper Iſaram fluuium obijt in Cariſiaco, & apud S. Dionyſij monaſterium ſepultus eſt, quod ditauerat prædijs, & donarijs ornauerat pretioſis.* An. 741.

I. PIPINVS.

ANnales Francorum Tilliani ad annũ DCC.LI. PIPPINVS *ſecundùm morem Francorum electus ad Regem, & vnctus per manus ſanctæ memoriæ Bonifacij Epiſcopi, eleuatus à Francis in Regno Sueſſionis ciuitate.* HILDERICVS *verò, qui falsò Rex vocabatur, tonſuratus eſt, & in monaſterium miſſus.* Exprimitur in Tabellâ Pipinus pumilionis ſtaturâ, qui à Metenſi Genealogo vocatur *Pipinus nanus,* à Niuellenſi *paruus,* vulgò *breuis* nuncupatur. An. 751.

2. CAROLVS MAGNVS.

PArentis pumili procerus filius in Tabellâ pictus est barbâ prolixâ, ad Turpini Remensis mentem; sic enim ille de Carolo Magno: *Longitudo eius octo pedum suorum erat: facies palmum & dimidium habebat; &* BARBA *vnum palmum. Frons vnius pedis erat: oculi eius vt carbunculus.* Nihilominùs Marcus Welserus in eâ se scribit esse hæresi, vt Carolus Magnus barbam non pauerit; saltem prolixam illam, quâ plerumque exornatur, ad eum nihil pertinere: adijcitque, *se habere monetam Carolinam veterem (nisi fallitur) puro mento.* Crediderim ego Caroli Calui fuisse, qualem ex argento apud Bituriges cusam vulgauit P. Petauius; Magni enim Caroli cum vultu hactenus non vidi. Non tamen negat Welserus fieri potuisse, vt interdum tonsoris negligentiâ mentum & labra Caroli pilis nonnihil inumbrarentur. Certè in sigillo chartæ pro Abbatiâ S. Maximini Treuerensis, quam suo annulo firmari iussit Carolus Magnus, anno Regni sui quadragesimo, genis est omnino ad ipsam cutem attonsis, & mento raso; quâ fermè specie conspicitur Romæ in opere Musiuo Lateranensi illius eiusdem æui, quod ætate nostrâ resti-

Apud Albericum anno 790.

Ad M. Freherũ.

In Gnorisinate.

Zillesius in Defens. S. Maximin. p. 3. cap. 4.

restituit Eminentissimus Cardinalis Franciscus Barberinus. In Tabellâ P. Petauij, quam infrà Cap. 9. exhibebimus, Carolus Magnus mentum non habet nudum, sed breui, bifurcâque vestitum barbâ. In M. S. codice membraneo Historiæ Willelmi Nangij, ex Bibliothecâ monasterij Villariensis in Brabantiâ, pictum vidi Carolum Magnum cum ornamentis Imperialibus, prolixiore capitis comâ, & abraso penè mento. Memini me in M. S. quodam aliàs legisse, PHILIPPVM Bonum, Ducem Burgundiæ, aliquamdiu comam & barbam aluisse, posteaque valetudinis causâ deposuisse, vt vetustiores eius imagines palàm ostendunt; quod idem Carolo Magno potuit contigisse.

CAPVT II.

Historia reperti Thesauri sepulchralis CHILDERICI I. *Francorum Regis.*

Ep. ad Traian.

TRaiani Imp. æuo Callidromum pistorem Plinius Iunior mittendum ad Cæsarem putauit: *quod,* inquit, *paulò tardiùs feci, dum requiro* GEMMAM, *quam sibi, habentem* IMAGINEM PACORI PARTHIÆ REGIS, *&* QVIBVS INSIGNIBVS *ornatus fuisset, subtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, si inueniri potuisset, simul mittere; sicut* GLEBVLAM *misi, quam se ex* PARTHICO METALLO *attulisse dicebat: signata est* ANNVLO MEO, *cuius est apophragisma Quadriga.* Quæ ego narraturus sum, quæque mihi demandauit peruestiganda eruendaque de situ ac tenebris scientissimus Principum LEOPOLDVS GVILIELMVS, vt supra omnium expectationem sunt, ita clarissimis testata monumentis; neque à pistore nescio quo, dubiæ fidei, ac variante fortunâ, multorum etiam seruo, acceptum Regis Annulum illustratum eo, aut glebulam profero metalli qualiscumque; sed aurea, sed antiquissima Francicæ gloriæ decora, seu CHILDERICI I. Francorum Regis THESAVRVM SE-

PVL-

PVLCHRALEM, eumque oblatum Sereniſſimo ARCHIDVCI noſtro LEOPOLDO; cui, vt olim TRAIANO à Senatu additum OPTIMI cognomen, ita à populis quos regit.

TORNACVM, vrbem amplam, & cuius ambitus millia paſſuum quatuor excedit, medius Scaldis diuidit, & quidquid Epiſcopatus fuit Cameracenſis, ab Atrebatenſi ac Tornacenſi ſeparat. Quâ parte ſubeſt Cameracenſi dioeceſi, tres habet inſignes Parœcias, S. Ioannis, S. Nicolai, mediamque inter iſtas S. Brixij, maximam eamdem digniſſimamque; cuius Curio, idemque Decanus Chriſtianitatis, vir egregius Ægidius Pattus, cùm videret proximè cœmeterium, ſuaſque ædes, domum Theſaurarij S. Brixij, & tenuiorum habitationi dicatam, vetuſtate iam propendere in ruinam; deliberatione cum Templi Ædituis habitâ, ſtatuit deiectis minacibus tectis ac parietibus, nouam domum moliri à fundamentis, altiùs aliquanto iaciendis.

Anno igitur M. DC. LIII. menſis Maij die XXVII. horâ tertiâ pomeridianâ, dum foditur ad altitudinem ſeptem aut eo plus pedum, in rupem vſque ſaxeam, inuenitur primùm Fibula aurea; & mox nidus rotundior velut ex alutâ putri, in quo nummi aurei plus centum, rutro aperitur

Anno 1653.

ab Hadriano Quinquino latomo Tornacensi; qui (vt erat mutus & surdus ab ipso natali) voces inconditas mittere cœpit, &,quo potuit modo, viciniam aduocare. Accurrunt illicò Decanus Pattus, & Æditui duo, Ioannes de Berlo, & Nicasius Rogers, frater Abbatis Lætiensis, satagentes (ac meritò quidem) vt quidquid Thesauri esset, Ecclesiæ suæ & tenuiorum habitationi vindicarent. Eodem in loco reperti Romani ex argento nummi ducenti plus minùs; sed ita extriti ac rubigine obducti, vt facinus esset legere; vnde magnâ ex parte periêre. Effossa multa ferramenta, vetustate exesa & consumpta propter loci nonnihil humecti vitium; & Caluariæ duæ, quarum altera grandior, cum ossibus iacentis humani skeleti. Ac demum intra pedum circiter quinque spatium inuentæ quàm plurimæ Cimeliorum reliquiæ, Gladius tam boni chalybis, vt ad primum contactum frustulatim totus dissiluerit; eius Capulus, Manubrium & Vagina, Graphiarium, Bubulum caput, Apes multæ de longè pluribus (quantum iudicari potuit) superstites saltem supra trecentas, dum reliquas inter exportata rudera non fuit datum perscrutari; Acus vna, Fibulæ, Vnci, Vncini, Claui, Filamenta, Bullæ; omnia ex auro, inser-

inſertis infinito numero pyropis. Quin &

——Caput effoßâ tellure repertum
Bellatoris Equi.——

Silius l.2.

Ac iſta quidem cuius aut æui eſſent, aut perſonæ, difficile fuiſſet atque impoſſibile iudicare, niſi vnà cum his repertus ANNVLVS AVREVS CHILDERICI Francorum Regis feciſſet indicinam.

Diditâ per vrbem totam famâ inuenti Theſauri, Magiſtratus miſit ad Decanum Æditoſque poſtulaturos inſpectionem repertorum. Decanus ipſe cum Æditiuis pertulerunt ad poſcentes, non omnia quidem (quod vulgò creditum totos menſes quinque ante reditum Sereniſſimi) ſed Annulum Regium dumtaxat, ornamenta duo è Capiſtro Equi Regij, Filamenta aurea Paludamenti, Acum auream vnam, Apes aureas ſeptem & viginti, Fibulas quatuor, Clauos & Vmbilicos alios octodecim varij operis; quæ Magiſtratus penes ſe retinuit conſideranda curioſiùs. Pendebant autem pauca illa auri vncias tredecim. Re confeſtim delatâ ad Illuſtriſſimum Epiſcopum, atque Ædis Cathedralis Decanum meritiſſimum Io. Baptiſtam Stratium; tum etiam ad Perilluſtrem Adrianum Lamoralium Villani à Gandauo, Eccleſiæ ſimul & antiquitatis omnis Theſaurarium; & quotquot Canoni-

corum

corum alios de luto meliore animauit Promethea ferula, pro se quisque certatim desumpsit ectypa Annuli Childerici, quorum aliquot expressit Ioannes Chifletius, filius meus, itidem Canonicus Tornacensis, Serenissimo Archiduci nostro à Sacris Oratorij domestici, & statim ad me misit exhibenda optimo Principi, Antiquitatis eruditioris æstimatori iuxtà erudito; qui litteris ad Magistratus Tornacenses repræsentationem petiit eorum, quæ illis ab Decano & Æditus Brixiensibus allata erant. V. C. Ioannes Bargibautius, Primarius vrbis Consiliarius, pro dignitate Legationem istam semel atque iterùm obiuit; donec aureo torque, & sacro Principis Numismate donatus Tornacum rediit cum litteris eiusdem, quibus Magistratui significabat, grata sibi fuisse Cimelia, quorum illicò mihi imperauerat examen, & relationem posteà in memoriam ire iussit posteritatis. Hinc Wendelinus noster, Canonicus atque Officialis Tornacensis, non capere seipsum, sibi mihiquе gratulari, exclamare:

Prisca iuuent alios, ego me nunc deniq; natum,
Gratulor: hæc ætas moribus apta meis.

Quod dudum canebat non magni serij Poëta, & ab illo amicorum coryphæus, subdebatque,

quan-

quantumuis indulgentiùs : *Maiore serio rescripserim ego, gratulari me mihi, quòd in hanc ætatem aduixerim, quâ tot tantaq; in medium prodeunt quotidie, quibus mundus fiat doctior idemtidem ac melior; vt si nondum peruentum est ad summum, non multùm poßimus abesse à summo. Tot boni libri, tot inscriptiones lapidum, tot cimelia inuisa incognitaq; hactenus, felicitatem æui nostri prædicant; dum è situ ac tenebris eruuntur, seq; exhibent spectanda oculis, maximè verò istis tuis, vir præstantißime, lynceis, & ad hoc ab ipsâ naturâ factis, vt spectatores essent atq; arbitri etiam eorum, quæ ante paucos dies casus inopinatus obtulit. Optandum quidem, vt clara illa Franciæ lumina Sirmondus, Petauius, Puteanus & Sanmarthanus (heu acerbas Parcas!) Naudæus, per istos dies raptus, videre potuissent illum diem rediuiui* CHILDERICI: *sed quoniam aliter visum Superis, solabitur nos superstes hactenus incomparabilis Gassendus, leuabitq; desiderium etiam tuum, quamquam tu abs teipso petere potes lenimen, cui nostras hæc Francia multum, Regia stirps longè debet plurimum. Patere me dicere quod sentio. Vetus Aßyriorum Monarchia, Medorumq; ac Persarum potentia, totam se debuit Ctesiæ Guidio Medico, qui ab Nino ad Artaxerxem annorum fermè duûm millium contexuerat*

historias libris XXIII. *conclusas. Te Medicum item magni Regis cubicularium, idemq́ nunc (quod ille olim) satagentem, bonis εὐφημισμοῖς prosequetur posteritas; sed eò feliciorem, quòd labores tuos sibi eripi non patietur Typographica æternitas, quam vise, quam viue, quam & impertire votis tuo, te tamen prauersuro VVendelino.* Hæc ille, visis dumtaxat, quæ à Magistratu Serenissimo oblata erant, quorum occasione, non pauca ex his, quæ suprà retuli, ad me perscripsit, aliaque prout res tulerit suis locis inserenda.

Per idem tempus Excellentissimus Ægidius Trazegniaci Marchio, omni laude maior, Tornacensis pro Rege Gubernator, & Serenissimi Archiducis Nobilis Cubicularius, eorumdem pleniorem & accuratam relationem ad me misit. Sed maiores Thesauri reliquiæ spem meam morabantur: itaque hortari Ioannem Canonicum filium meum, vt nullam occasionem præterlabi pateretur, quâ non idemtidem reliqua, magnaque miracula, quæ subodorabar, indagaret, scrutaretur, erueret; consilio denique, prece ac pretio repræsentato, ab iis obtineret, qui clàm aliis Thesauros istos asseruabant. *Plurium conspectum non obtinui hactenus* (verba sunt Wendelini) *ac si quæ fuerunt Numismata melioris*

metalli

metalli (quod incipio magnâ propensione credere) illa ego sic existimo subducta, vt spes non sit bonis votis. Quare non possum dicere tum Ioanni filio aliud, quàm Deum adfuisse, qui adeò feliciter indagandis omnibus, colligendis, seruandisque in reditum Serenissimi, palmariam solertiam impenderit, nihil vt reliquum fuerit, quod illum fugerit. Nam primùm ad me misit aurea Numismata sex Impp. VALENTINIANI, MARCIANI, LEONIS, ZENONIS, BASILISCI & MARCI; aliorum item Imperatorum Argentea duo & viginti, Filamenta aurea Paludamenti, ac partem ferreæ soleæ Equi Regij; neque ita multò pòst, securim, quæ pone Childericum iacuerat, quamque ab Decano S. Brixij R.P. Ægidius Bucherius acceperat, vir doctus, annis atque eruditione grauis. *Quis est*, inquit Tullius, *quem non moueat clarissimis monumentis testata consignataq; Antiquitas?* Si me hisce immotum negem, certè mentiar. Et verò crescentibus etiam votis, non temerè à me credita aut sperata perinde certum habui ex epistolis Ioannis filij mei, quibus ille mihi indicabat, iniisse se amicitiam cum Decano & Æditius S.Brixij, qui maiorem Thesauri partem asseruabant in reditum Serenissimi, quique viri honesti, integri ac

Lib. 1. de Diuinat.

F 2 probi

probi datam fidem impleturi essent, alto vtrimque seruato silentio. Nec promissis defuêre; siquidem totis mensibus quatuor, eoque ampliùs, elapsis, decimâ Nouembris, seu postridie quàm Tornacum aduenerat Princeps, illi Ioannes filius meus ante omnia partam de hostibus victoriam ad Rupem Regiam gratulatus, rem deinde, vt erat, aperuit; ac iubente Serenissimo, Decanum Æditu osque S. Brixij conuenit; dieculæ vnius aut alterius interuallo facilem & exspectatum illis aditum ad Principem spondet; exigit vt summa capita eorum, quæ dicturi Serenissimo, quæque ab eo petituri erant, Libello complecterentur, more dudum in alloquiis Principum vsurpato. Tandem coïuêre sub vesperam in porticum Abbatiæ S. Martini, cùm ex condicto alter ad alterum tenderet, illisque in cubiculum sacratius introductis per Illustrissimum Ludouicum Marchionem Matthæi Romanum, Nobilem Cubicularium, Ioanni filio iniunxit Serenissimus, vti Libellum recitaret. Erat autem eiusmodi: *Decanus & Pastor S. Brixij Tornaci diœcesis Cameracensis, atque eiusdem Ædis Custodes, quâ par est reuerentiâ exponunt* SERENITATI VESTRÆ, *superiore mense Maio, cùm Ædes pauperum eiusdem Parœciæ, deformes rui-*

nis

nis ac nimiâ vetustate collabentes, denuò ædificarentur, nec Ecclesia tenuior impendijs sustinendis par esset, non sine singulari Dei beneficio euenisse, vt dum noua fundamenta iaciuntur, repertæ fuerint exuuiæ sepulchri CHILDERICI I. *Francorum Regis, ante annos ferè mille ducentos isthic sepulti, ornatu planè Regio, dignoq; qui* SERENITATI VESTRÆ *sisteretur. Sed obsistente sæcularis Magistratus potestate, qui thesaurum sibi vindicabat, & eius reliquias nonnullas, ipsumq; Regis Annulum iam* SERENITATI VESTRÆ *obtulerat, tantisper silendum nobis esse duximus, donec* SERENITAS VESTRA *è bellicâ expeditione feliciter rediret, vt eâ morâ interiectâ, faciliùs ac sine inuidiâ, illi exhibitionem reliqui Thesauri faceremus, peteremusq;, vt præter illius iustam æstimationem, aliquid eleëmosynæ nomine ad pauperum inopiam sustentandam largiri dignaretur; quandoquidem non noster, sed illorum Thesaurus sit, quorum preces ad* SERENITATEM VESTRAM *perferimus, vt liberalitate suâ cum Dei prouidentiâ concurrere velit ad opus tam magnum, quàm necessarium, eâ benignitate, quâ solet prosequi pauperes, seu membra* CHRISTI; *quem oramus, vt* SERENITATEM VESTRAM *quàm diutissimè seruet incolumem, cuius salute Felicitas publica continetur.*

Sereniſſimus, laudatâ eorum fide,æquam eſſe petitionem reſpondit, & ſuaui alloquio, ac inſolitam Maieſtatem compoſito, Ataui ſui Auguſtiſſimæ liberalitati minimè ceſſit, de quo B. Rhenanus: *Solebat*, inquit, MAXIMILIANVS *Cæſar* (primus eius nominis) PROPOSITA MERCEDE *ſuos prouocare ad quærenda* DIPLOMATA, *quæ ante quingentos eſſent annos conſcripta. Itaque ſi quis monſtraſſet dumtaxat talem codicem, non indonatus abijſſet; nam* PRINCEPS *fuit* LIBERALISSIMVS. Quibus rebus, & maximè præſentiâ tanti Principis, maiorem in modum animati Decanus Ædituique, proferunt in primis aurea Gladij Regalis ornamenta, Vaginæ, Capuli, Manubrij, atque etiam Balthei; Annulum alterum aureum, Graphiarium aureum eiuſdem Regis, & cryſtallinum globum magnitudinis pilæ luſoriæ: deinde Numiſmata aurea LEONIS Imp. quinquaginta ſex, ZENONIS quatuordecim, MARCIANI ſeptem, BASILISCI vnum, BASILISCI & MARCI vnum. Ab Decano ſeorſim oblata Sereniſſimo THEODOSII Imp. duo maioris ponderis, VALENTINIANI vnum, itemque LEONIS Imp. alterum; ac prætereà Fibula aurea omnium maxima, Bubulum caput aureum, Idolum Regis; & Capuli

Lib. 2. Rer. Germ.

pars

pars ſumma, duplici capite vitulino inſignita. Quibus ab Sereniſſimo viſis & expenſis accuratiùs, iniunxit Ioanni filio meo, vti acciperet chartam, calamum, atramentum, quæ ad manum erant, atque omnium indicem texeret; ac per eumdem, ante diſceſſum, aureos dupliones ſex Hadriano Quinquino Latomo erogari iuſſit, quòd is omnium primus rutrum in Theſaurum impegiſſet.

Ceterùm minimè mirandum, ſi dum vetus ædificium deijcitur, dum rudere graui obruuntur obliduntúrque inferiora, dum negligenter, vt fit, ac ruditer foſſores eruderant locum nouando ædificio deſtinatum, quod fuerat rectè atque ordine compoſitum, id omne ita diſiectum ac turbatum ſit, vt ſparſim diſperſa ſint, quæ ſimul potuerant inueniri, ſi gnari futurorum ad id acceſſiſſent; ſed ſors obiecit Theſaurum, non induſtria, vt olim contigit Gn. Terentio Scribæ, *quem* tradit Plinius, *agrum ſuum repaſtinantem, offendiſſe* ARCAM, *in quâ* NVMA, *qui Romæ regnauit*, *ſitus fuiſſet*. Et certè bona eorum pars, quæ à Curione ac Ædituis accepta, Sereniſſimo Archiduci à Magiſtratu oblata ſunt, eruderata fuit ex ingenti cumulo terræ ac ſordium egeſtarum, filamentis Paludamenti Regij vnde-

Lib. 13. cap. 13.

vndequaque collucentibus; nullo etiamnum penes me dubio, quin aliqua perierint, cùm & præter iam commemorata miracula, ac magna quidem, Ioannes filius meus, quouis pretio à variis obtinuerit, etiam ab ancillulis, nummos aureos argenteosque, Arculum aureum ad capulum gladij attinentem, Apes aliquot aureas, Fibulas duas, earumque alteram prægrandem, Bullas, vmbilicos, fragmentum vasculi ex Achate gemmâ, aliaque eiusmodi, vt de illo dicere possim, quod alicubi Columella: *Jn magnâ syluâ boni venatoris est, indagantem* FERAS, *quamplurimas capere, nec cuiquam culpæ fuit* NON OMNES *cepisse.*

Lib. 5. cap. 1.

Ad vltimum, Serenissimo Bruxellas reduce, & Thesauro fidei meæ atque examini commisso, nouitas tam antiqua perculit animos principum virorum magnatumque; &, vt sunt auida litteratorum ingenia, in ædes meas ad spectandum confluxêre. Vidit hos inter Illustrissimus Pronuntius Apostolicus, Andreas Mangellus, Abbas S. Angeli, Italiæ genio felix, quæ Antiquitatis præcipua cultrix est, nec tum suam Romanæ maiestati gloriam inuidit. R. P. Martinus Martinij, Societatis IESV Sacerdos Tridentinus, ex ipso Sinarum regno opportunè adueniens, coràm mirabundus, omnia subtiliter, & curiosè inspexit;

xit; tum ſubitò exultans, Sereniſſimo noſtro gratulatus eſt, & laudauit fortunam Principis ac famam, quòd eius ætate Regum illuſtres vmbræ, abſtersâ caligine, toti Orbi lucerent. Anni ſunt ferè quadraginta, cùm P. Nicolao Trigautio, ab iiſdem Orbis partibus reduci, eiuſque itinerum ſocio P. Terentio, Veſontione Sequanorum humanitatis officia atque amicitiæ præſtiti; cùm illi, etiam de mensâ conuiuæ eruditi, quàm varia de Barbaris, tam grata auditu & iucunda in ſermonibus ſererent. Sed nec minor admiratio tenuit R. P. Othonem Zylium, qui & ipſe genuinum Antiquitatis genium moribus repræſentat. Quid interim doctiſſimus Geuartius? Feſtinus fuit, vt oculos ſatiaret, &, quo priſcarum rerum ſtudio maximè capitur, eo animum imbueret. Vidit ac peruidit acie mentis, quâ valet plurimùm, vir eruditiſſimus Albertus Rubenius. Adfuêre & Ioannes de Schinkelle, Eques, Dominus de Wallecour; Helias de Bie, Ærarij Regij Chartophylax, alijque benè multi rerum antiquarum indagatione apprimè nobiles. Sed de Hiſtoriâ, deque rei veritate, hactenus ſatis. Iam ad inſtitutum aggrediamur, & CHILDERICVM I. Francorum Regem cum toto ſuo apparatu proferamus in apertum ſolem.

CAPVT III.

Cimeliorum ſepulchralium ac THESAVRI *mortualis Exempla aliquot in Illuſtribus.*

L. *Numquam.* ff. de Acquir. rer. dom.

CElebris eſt & peruulgata Theſauri definitio, quâ Paulus I. C. ſtatuit, eſſe *veterem quamdam depoſitionem pecuniæ, cuius non extet memoria, vt iam dominum non habeat.* Qualis ea fuit, notatuque digniſſima, quam breui, ſed accuratâ, & quæ ad rem faciat, oratione deſcripſit Mornacius hiſce verbis: *Anno* M. DC. XIII. *Mincianæ Eccleſiæ turris (qui locus Meloduni proximus) diſturbata nolis pulſantibus diſciſſa eſt in eam partem quæ à pluribus ſæculis abdebat quadringentos Arietis lanæ maioris aureos (regnante S. Ludouico cuſa eſt illa auri ſpecies.) Pluit confeſtim velut imbre aureo. Conſcendunt plures, qui veteris illius depoſiti reliquum auferunt. Quæſtio igitur inter loci Fructuarium, Matricularios Mincianos, & Procuratorem Regium, quibus addicendus ſit Theſaurus. Cauſam agunt eruditè Firminius, Præuoſtæus, & Bretius, qui ad cauſam Fiſci verè explicuit flauiſſas, aureamq; litterati receſſus ſupellectilem. Senatus integrum Theſaurum Eccleſiæ addixit.* Inſigne quoque exemplum abſtinentiæ,

Ad l. 67. ff. de Rei vindic.
An. 1613.

tiæ, Perſarum & penè totius Orientis Rex Tamburlanus oſtendit. Nam quodam tempore, cùm iter per Syriam faceret, obtulit ſe ei arator, qui tunc in ingens vas aureæ monetæ arando impegerat. Cùm autem omnes, qui cum Rege erant, Regis aurum illud eſſe dicerent, quoniam inuenti, qui occultantur, Theſauri, Fiſci putantur: iuſſit Rex agricolam ad ſe monetam deferre, qui iam omni ſpe retinendi inuenti auri deciderat. Inſpectâ monetâ Rex ab adſtantibus petiit, putaréntne patris imaginem eſſe, quam pecunia impreſſam habebat; cui, cùm reſpondiſſent, Romanorum Principum effigiem eſſe, Rex dixit: *Si ergo hæc pecunia Maiorum meorum non fuit, aratori eam relinquamus, ad quem Deus eam detulit.* Planè ad mentem Leonis Imp. à quo THESAVRVS appellatur DEI BENEFICIVM, *nec inuidiosâ calumniâ perſequendum.* Pulchrè Theodoricus Rex apud Caſſiodorum de Theſauris eiuſmodi, quos Κειμήλια ἄργα, ϗ ἀπόθετα χρήματα, *Abditas opes & otioſas*, Homeri Scholiaſtes vocat: *Prudentiæ*, inquit, *mos eſt in humanos vſus terris abolita* TALENTA *reuocare, commerciumq; viuentium non dicere mortuorum; quia & nobis* IN FOSSA *pereunt, & illis in nullâ parte profutura linquuntur. Metallorum quippe ambitus ſo-*

Lonicer. l. 1. Hiſt. Turc.

L. vnicâ C. de Theſauris lib. 10.

Lib. 4. Epiſt. 34. Dudæ Saioni.

Iliad. 3.

latia ſunt hominum. Nam diuitis AVRI VENA *ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi iaceat: vſu creſcit ad pretium, quando & apud viuos ſepulta ſunt, quæ tenacium manibus includuntur. Atque ideò* MODERATA IVSSIONE *decernimus, vt ad illum locum, in quo latere plurima ſuggeruntur, ſub publicâ teſtificatione conuenias; & ſi* AVRVM, *vt dicitur, vel* ARGENTVM *fuerit tuâ indagatione detectum, compendio publico fideliter vindicabis; ita tamen, vt abſtineatis manus à cineribus mortuorum.* ÆDIFICIA *tegant cineres;* COLVMNÆ *vel* MARMORA *ornent ſepulchra:* TALENTA *non teneant, qui viuendi commercia reliquerunt.* AVRVM *enim ſepulchris iuſtè detrahitur, vbi dominus non habetur: imò culpæ genus eſt, inutiliter abditis relinquere mortuorum, vnde ſe vita poteſt ſuſtentare viuentium. Non eſt enim cupiditas eripere, quod nullus ſe dominus ingemiſcat amiſiſſe.* Albanis certè pecuniam cum mortuis ſepelire mos erat proprius; vnde Plautini illi ioci in Pſeudolo:

Alexand. ab Alex. lib 3. c. 2.

Actu 1. Sc. 4.

> *Ex hoc* SEPVLCHRO *vetere* VIGINTI MINAS
> *Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.*

Et Fabella apud Phædrum:

Lib. 1. Fab. 27.

> *Humana effodiens oſſa,* THESAVRVM *Canis*
> *Inuenit: & violauit quia Manes Deos,*
> *Iniecta eſt illi diuitiarum cupiditas,*

Pœnas

Pœnas vt ſanctæ religioni penderet.
Itaque AVRVM *dum cuſtodit, oblitus cibi*
Fame eſt conſumptus: quem ſtans Vulturius ſuper
Fertur locutus: O Canis meritò iaces,
Qui concupiſti ſubitò REGALES OPES
Triuio conceptus, & educatus ſtercore.

I. Exempla illuſtriora iam adduco: Ioſephus in primis hoc elogio Dauidem afficit: *Tantas eum opes reliquiſſe, quantas nemo vel Hebræorum Regum, vel aliarum gentium.* Si ille hoc verè. & quidni verè? res mox docebit. Plus igitur Dauid, quàm Aſſyrij, Ægyptij, Perſici illi Reges habuit & reliquit. Argumentum ex eodem Ioſepho, quòd Salomon eius heres, & Sceptri opumque ſucceſſor, non contentus ſplendidè funus eius curaſſe; καὶ δὴ (verba enim ipſa danda ſunt) πλοῦτον αὐτῷ πολὺν καὶ ἄφθονον συνεκήδευσεν: *Etiam prætereà* PECVNIAM MVLTAM & COPIOSAM *cum eo ſepeliuit.* Hoc verum eſſe docet, & exemplum addit: Hyrcanum Pontificem multis pòſt annis, cùm ab Antiocho oppugnaretur, & pecuniâ opus ad placandum Regem eſſet, aperuiſſe monumentum Dauidis, & eruiſſe tria millia talentorum (ea ſunt octodecies centena millia aureorum.) Iterumq; Herodem diu pòſt reſeraſſe, & multas item opes extuliſſe; & neutrum tamen

Lib. 7. Antiq. Iud. & ab illo Lipſius de Magnitudine Hebræâ lib. 2. c. 1. Operis M.S.

ad ipſos Regum loculos perueniſſe, in quibus (ſcilicet credibile) meliora & maiora fuiſſent. Narrat hoc ipſum de tribus illis talentorum millibus libro alio; & addit fretum eâ pecuniâ Hyrcanum, primum omnium externum militem cœpiſſe alere, cuſtodiæ ſuæ causâ. Itemque de Herode poſteà ſuo item loco; exhauſtum eum expenſis, & cùm de Hyrcano audiſſet, ipſum quoque ignaro populo de noctu cum amicorum fidiſſimis ſepulchrum ingreſſum; ſed pecuniam quidem non reperiſſe, Κόσμον δὲ χρυσοῦ καὶ κειμηλίων πολλόν: *Ornatum verò* AVRI *&* CIMELIORVM *plurimum*; quæ vniuerſa abſtulit. Inuitatus igitur vt introrſus pergeret, & ad ipſa conditoria Regum cùm conaretur, duo ſatellites igne ab interioribus erumpente exanimati ſunt: atque ita metu & religione tactus receſſit. Talia, & tot igitur qui ſepeliit, quid credimus eum retinuiſſe?

Lib. 10. cap. 3.

II. Curtius in Hiſtoriâ Alexandri: *Fortè Sepulchrum* CYRI (Regis Perſarum) ALEXANDER *iuſſit aperiri, in quo erat conditum eius corpus, cui dare volebat inferias.* AVRO ARGENTOQVE *repletum eſſe crediderat, quippe ita famâ Perſæ vulgauerant: ſed præter* CLYPEVM *eius putrem, &* ARCVS *duos Scythicos, &* ACINACEM, *nihil*

repe-

reperit. Ceterùm CORONA AVREA *impoſitâ*, AMICVLO, *cui aſſueuerat ipſe*, SOLIVM *in quo iacebat velauit, miratus tanti nominis Regem, tantis præditum opibus, haud pretioſiùs ſepultum eſſe, quàm ſi fuiſſet è plebe. Proximus erat lateri Spado, qui Regem intuens: Quid mirum, inquit, eſt inania* SEPVLCHRA *eſſe* REGVM, *cùm Satraparum domus* AVRVM *inde egeſtum capere non poſsint? Quod ad me attinet, ipſe hoc buſtum anteà non videram; ſed ex* DARIO *ita accepi*, TRIA MILLIA TALENTVM *condita eſſe cum hoc* CYRO; ſeu decies octies centena millia aureorum, quot Hyrcanus eruerat è ſepulchro Dauidis.

III. Laurentius Surius in Commentario Rerum in Orbe geſtarum ſub initium anni M.D.XLIV. *Menſe*, inquit, *Februario Romæ in Vaticano, haud procul à Tiberi, cùm in ſacello S. Petri fundamenta foderentur, inuenta eſt marmorea arca longitudine pedum octo & ſemis, latitudine quinque, & ſex altitudine, in quâ condita fuit* MARIA, HONORII *Imp. coniux, quæ virgo obijt, morte abrepta ante nuptias. In eâ arcâ, corpore abſumpto, aliquot tantum* DENTES *ſupererant*, CAPILLIQVE, *ac* TIBIARVM *oſſa duo: præterea* VESTIS & PALLIVM, *quibus tantum* AVRI *fuit intextum, vt ex his combuſtis auri pondo* XXXVI. *collecta ſint. Erat inſuper* CAPSVLĀ

Anno 1544.

ARGEN-

ARGENTEA *longa pedem vnum & semissem, latitudine digitorum* XII. *in quâ vascula multa ex* CRYSTALLO, *nonnullaq́; ex* ACHATE *perpulchrè elaborata. Item* ANNVLI AVREI XL. *varijs gemmis ornati. Erat &* SMARAGDVS AVRO *inclusus, in eoq́;* SCVLPTVM *caput, quod creditum est ipsum* HONORIVM *referre. Is quingentis Aureis, nempe Ducatis, æstimatus est. Præterea inaures, monilia aliaq́; muliebria ornamenta; in quibus vna earum, quas hodie* AGNVS DEI *vocant, per cuius ambitum inscriptum erat:* MARIA NOSTRA FLORENTISSIMA; *laminaq́; ex auro, & in eâ hæc nomina:* MICHAEL, GABRIEL, RAPHAEL, VRIEL, *Græcis litteris. Item veluti racemus ex smaragdis alijsq́; gemmis consertus, & discriminale longitudine* XII. *digitorum, inscriptum hinc:* DOMINO NOSTRO HONORIO. *hinc:* DOMINA NOSTRA MARIA. *Ad hæc inerat sorex ex chelidonio lapillo, cochleaq́; & patera ex crystallo. Item pila ex auro, lusoriæ similis; sed quæ in duas partes diuidi potuit. Innumeræ penè aliæ inerant gemmæ; quarum etsi plurimæ vetustate corruptæ, nonnullæ tamen recentem admirandamq́; pulchritudinem retinebant. Et hæc omnia* STILICO *filiæ dedit pro dote.* Addunt [a] Bosius, & [b] Aringhus de Sacrâ antiquitate optimè meriti; integrum

[a] Romæ Subterr. lib.2.c.7.
[b] Tom.1. lib.2.c.9. num.11.

grum Thesaurum delatum fuisse ad PAVLVM III. P. M. qui omne aurum separatim conflari iussit ad libras XL. in nouam fabricam impensas: &, quod vero simile est, credita fuisse munera ab Honorio Sponsæ transmissa, de quibus Claudianus:

De Nuptiis Honorij.

——Iam MVNERA *nuptæ*
Præparat, & pulchros, MARIÆ *sed luce minores,*
Eligit ORNATVS; *quidquid venerabilis olim*
LIVIA, *diuorumq; nurus gessère superba.*

IV. Iornandes de funeratione Alarici Regis Gothorum: *Barentinum amnem, iuxta Consentinam ciuitatem, de alueo suo deriuant; huius in medio, collecto captiuorum agmine, sepulturæ locum effodiunt; in cuius foueæ gremio* ALARICVM *cum* MVLTIS OPIBVS *obruunt; rursumq; aquas in suum alueum reducentes, ne à quoquam locus quandoque cognosceretur, fossores omnes interemerunt.*

Lib. de Rebus Gothicis.

V. Iornandes idem de Attilæ Regis Hunnorum sepulturâ: *Noctu secretò cadauer est terrâ reconditum; cuius opercula, primum* AVRO, *secundum* ARGENTO, *tertium* FERRI *rigore communiunt. Addunt* ARMA *hostium cædibus acquisita,* PHALERAS *vario* GEMMARVM *fulgore pretiosas, & diuersi generis* INSIGNIA, *quibus colitur* AVLICVM DECVS.

Lib. cit.

Anno 585.

VI. Sigebertus Gemblacensis ex M. S. meo: GVNTRANVS *Francorum Rex in venando fessus, dum in gremio armigeri sui dormiret iuxta riuum aquæ, vidit armiger de ore Regis paruum exire animal; cui volenti riuum transire, nec valenti, armiger gladio trans riuum posito, viam ei eundi & redeundi parauit: quo iterùm in os eius intrante, Rex experrectus & stupefactus, dixit, se per somnium per pontem ferreum transisse, & sub* MONTE *quodam multos* THESAVROS *vidisse; vbi cùm perrexisset, secundùm fidem somnij* THESAVROS MAGNOS *inuenit, eosq́; acceptos sanctæ Ecclesiæ vsibus delegauit.* Eadem refert Aimoinus ac disertè narrat: *Guntramum speluncam in radice cuiusdam montis constitutam ingressum, ibiq́; THESAVROS INÆSTIMABILES reperisse.* Non dubito eo loci sepulturam alicuius Principis fuisse. Ait enim Seruius Interpres Virgilij: *Apud maiores, Nobiles aut sub* MONTIBVS ALTIS, *aut in ipsis* MONTIBVS *sepeliebantur.* Illud Guntrami somnium, Palmæ Sequanorum oppido, insculptum est opere anaglypho in arcâ sepulchrali Garneri, seu Warneri de Diuione; de quo sic Albericus: *Iste Dux* GARNERVS *fundauit Abbatiam Monialium de* BALMIS, *vbi & positus fuit, & adhuc nobilissimam habet ibi sepulturam.* Luculentis possessionibus

Lib. 3. cap. 3.

Anno 765.

&

& annuis reditibus auctum ab eo Parthenonem dicere voluit. Vide, si lubet, Vesontionem meam. Parte 2. pag. 64.

VII. Paulus Diaconus, de Narsete Duce Italiæ: *Eius corpus positum in locello plumbeo cum* OMNIBVS *eiusdem* DIVITIIS, *Constantinopolim est perlatum.* Addit Regino de Tiberio II. Orientis Imperatore: *Huic etiam* THESAVRVS *Narsetis, à quodam sene, qui eum cum alijs terræ mandauerat, manifestatus est; qui tantus fuit, vt vix per multos dies cisterna, in quâ iacuerat, potuerit euacuari.* An. 600. Et Fredegarius Scholasticus de eodem Narsete: THESAVRVM *eius Tiberius, absconditam sub terrâ inuenit nimiam multitudinem ponderum* AVRI *&* ARGENTI, *seu &* LAPIDES PRETIOSOS. *Quod idemq́; largiter Tiberius in alimonijs distribuit pauperum.* Cap. 30.

VIII. Gregorius Turonensis de illustri Francicâ muliere: *Ante paucos autem dies, mortua propinqua vxoris* (Bosonis Guntchramni, Primatis in Aulâ Childeberti Francorum Regis) *sine filijs, in Basilicâ vrbis Metensis sepulta est cum* GRANDIBVS ORNAMENTIS *&* MVLTO AVRO. Lib. 8. cap. 21. Deinde post nonnulla: *Venerunt pueri Bosonis Guntchramni ad Basilicam, in quâ mulier erat sepulta: ingressi, conclusis super eos ostijs, detexerunt sepulchrum, tollentes & auferentes* OMNIA

ORNAMENTA *corporis defuncti, quæ reperire potuerunt.*

In Vitâ Car. Magni, c. 24.

IX. Monachus Egolismensis S. Eparchij, de Carolo Magno Imp. Aquisgrani sepulto: *Corpus eius aromatizatum est, & in* SEDE AVREA *sedens positum est; in curuaturâ sepulchri* ENSE AVREO *accinctus,* EVANGELIVM AVREVM *tenens in manibus, & genibus reclinatis in cathedrâ, & capite honestè erecto, ligato* AVREA CATENA *ad diadema. Et in diademate* LIGNVM S. CRVCIS *positum est. Et repleuerunt sepulchrum eius aromatibus, pigmentis, & balsamo, &* [a] *Musco, &* THESAVRIS MVLTIS IN AVRO. VESTITVM EST CORPVS EIVS VESTIMENTIS IMPERIALIBVS, *& sudario sub diademate facies eius operta est. Cilicium ad carnem eius positum est, quod secretò semper induebatur: & super vestimentis Imperialibus* PERA *peregrinalis* AVREA *posita est, quam portare Romam solitus erat.* SCEPTRVM AVREVM, & SCVTVM AVREVM, *quod* LEO PAPA *consecrauerat, ante eum posita sunt dependentia; & clausum & sigillatum est sepulchrum eius.*

[a] l. Moscho.

X. Vltimum exemplum esto sepulchrum CHILDERICI ipsissimi: cùm enim, vt iam ostendimus, plena sit vetus Historia, etiam Francica,

cica, Theſaurorum eiuſmodi, rerumq́ue aliarum in ſepulchra conditarum, dubitare ſit nefas de hoc noſtro, in quo reperta aurea ornamenta Regiaq́ue morem iſtum Francicum teſtantur; ac palàm dant intelligi, ipſum Regem CHILDERICVM, cuius nomen in annulo comparet, eodem ipſo loco tumulatum.

CAPVT IV.

Vita CHILDERICI I. *Francorum Regis compendio expreſſa.*

CHILDERICVS, primus eius nominis Francorum Rex, circa annum Chriſti CD. XXXVI. naſcitur Samarobrinæ, Ambianorum vrbe, quam Rorico vocat *Solum eius proprium.* Pater illi Meroueus Rex, affinis & ſucceſſor Clodionis; matris nomen ignoratur. Adoleſcens annorum XV. *cùm ab Hunnis vnà cum matre captiuus duceretur, à* WIOMADO *Franco, ceteris fideliſſimo, fugaciter liberatus eſt.* Quo facto, gratiæ & auctoritatis apud Childericum prima fundamenta iecit; de quibus infrà locus erit opportunior plura dicendi. Captiuum fuiſſe & mox libertati aſſertum exiſtimo, cùm, exciſâ Tungrorum ciuitate, Hunnorum agmina vndequaque cir-

Anno 436. Lib. 1.

Fredeg. cap. 11. Anno 451.

Vide infrà c. 8.

In Paneg. Auiti.

circumfundebantur; atque, vt canit Sidonius:

Cùm iam terrificis DIFFVDERAT ATTILA *turmis*
In campos se BELGA *tuos.*

L.6.de Emend. temp. Anno 448. 455. a Lib.5. An. Treuir. b In Nouiomago. c In Diatribâ l.1. cap.2.

Insinuat Iosephus Scaliger, *Meroueum septem dumtaxat annos regnasse*; hoc est, ab anno CD.XLVIII. vsque ad annum CD.LV. qui fuit Childerici Regis primus, vt sentiunt Christophorus [a] Browerus, [b] Ioannes Smithius, Godefridus [c] Henschenius, & antiquior Hermannus Contractus. Iste sic ad illum annum: *Hoc tempore apud Francos mortuo* MEROVEO REGE, HILDERICVS *filius eius regnat annis* XXIV. Sigebertus verò propiùs scribit regnasse annis XXVI. Clodio Crinitus Disbargo egressus, recto itinere quæsiuerat Tornacum, Cameracum, Atrebatum; Somonâque fluuio bello parta terminauerat. Meroueus, Childerici pater, Mosellam versus & Rhenum dominationem extenderat; sed quæ postmodum armis Attilæ cessit. Childericus igitur, iam inde à puero ad paternum latus ac genium educatus, eamdem inire bello viam, vt amissa recuperaret; de quo Sidonius Apollinaris:

In Paneg. Auiti.

FRANCVS *Germanum primum*, BELGAMQVE *secundum*
Sternebat, Rhenumq; ferox ALAMANNE *bibebas;*
Romanis ripis, & vtroque superbus in agro,

Vel

Vel ciuis, vel victor eras. Sic perdita cernens
Terrarum ſpatia Princeps iam MAXIMVS,*vnum*
Quod fuit in rebus, peditumq́ equitumq́ Magiſtrum
Te ſibi, AVITE, *legit.*——

Sublato Valentiniano III. Petronius Maximus Imperium arripuit. Quâ occaſione Childericus, qui Regni propagandi ſtudio flagrabat, arma ſumpſit, Romanaſque Prouincias factâ irruptione laceſſiuit. Maximus Auitum Aruernum laborantibus Gallis Romaniſque ſuppetias ire iuſſit, & Childericum non tam Mars vltor, aut verſatilis Fortuna, quàm vagâ libidine Venus Regno exulare compulit. Gregorius Turonenſis de illo: *Cùm eſſet nimiâ luxuriâ diſſolutus, & regnaret ſuper Francorum gentem, cœpit filias eorum ſtuprosè detrahere. Illi quoque ob hoc indignantes, de Regno eum eijciunt. Comperto autem quòd eum etiam interficere vellent*, THORINGIAM *petijt.* Addit Papirius Maſſonus: *Exemplo publicè ſalubri, vt Reges in ſummâ omnium rerum poteſtate, ne ſibi quiduis licere intelligerent.* Pergit Turonenſis: *Thoringiam petijt, relinquens ibi* [in Franciâ] *hominem ſibi charum* [Wiomadum] *qui virorum furentium animos verbis lenibus mollire poſſet; dans etiam* SIGNVM, *quando redire poſſet in patriam: id eſt*

L.2.c.12. Sigeb. An.461.

Lib.1. Annal.

DIVI-

DIVISERVNT *ſimul* VNVM AVREVM: *&* VNAM *quidem* PARTEM *ſecum detulit* CHILDERICVS; ALIAM *verò* AMICVS EIVS *retinuit*, *dicens: Quando* HANC PARTEM *tibi miſero*, *parteſq́ue coniunctæ* VNVM *efficient* SOLIDVM, *tunc tu ſecuro animo in patriam repedabis.*

Mutuum illud Childerici & Wiomadi ſignum, ſiue teſſera, vetuſtiſſimum ſapit morem, hactenus inexplicatum. In abacis Antiquariorum frequens eſt mediæ magnitudinis nummus ex ære flauo vel nigro, qui exhibet Augusti Cæſaris & M. Agrippæ auerſa mutuò capita: in poſticâ autem parte Crocodilum, animal Nilo familiare, palmæ arbori alligatum. Signauit illum COLONIA Galliæ Narbonenſis NEMAVSVS vtriuſque Principis honori, poſt Ægyptum captam. Nummorum eiuſmodi partes dimidiæ dextræ, quæ Augusti caput referunt, repertæ ſunt Romæ, cùm illic ageret amicus noſter Cl. Menetrius, qui eas vocabat *Arrhas*, nulla adiectâ explicatione; biniſque donauit fratrem meum Philippum Chifletium, Abbatem Balernenſem, flauâ vnâ, nigrâque alterâ; qui & tertiam accepit (itidem nigram, ſed ſiniſtram, Agrippæ capite ſignatam, & in hoc Belgio repertam) à Carolo Brooman ciue Bruxel-

Bruxellensi, Rei antiquariæ apprimè studioso. Nummum diuisum hîc exhibeo, vsurpatum, meâ sententiâ, pro Arrhabone, siue tesserâ inter amicos absentes, & longè dissitos.

Amicitiam enim, *quæ est amicorum coniunctio, locus non dirimit.* Qui manebat Romæ, partem dextram seruabat Augusti capite signatam; qui peregrè proficiscebatur, sinistram cum Agrippæ effigie deferebat; quòd existimaret Gentilis vetustas, LARES DEOS defunctorum animas esse, qui quæ opera fecissent in vitâ, eadem mortui tuerentur. Sic autem de Augusto Suetonius: *Desumptâ sibi* FLAMINIA VIA *Arimino tenus muniendâ, reliquas* TRIVMPHALIBVS VIRIS *ex manubiali pecuniâ sternendas distribuit.* Dio de eodem: *Ipse* VIARVM, *quæ sunt circa Romam, curator constitutus*, MILLIARIVM AVREVM *quod vocatur, fecit: quiq́ue* VIIS *muniendis præessent,* PRÆTORIOS VIROS *suffecit, qui binis lictoribus vterentur.* Hieronymus Zurita: *Neque Italiam modò, sed & vniuersas Romani Imperij prouincias*

Laërt. l.1.c.1.

Cap.30.

Lib.54.

In Prolog.ad Itin.Anton.

uincias eodem decore atque ornamento idem Princeps affecit; vt Præsides, & qui pro Consulibus eo munere fungerentur, faciliùs prouinciarum vrbes atque conuentus obirent.

L.3.c.2. M. Agrippam Plinius scribit, *Terrarum Orbem proposuisse Vrbi.* Strabo, viis militaribus Gallias muniuisse. Hæc sunt eius verba: *A Lugduno Galliarum partitus est* VIAS; *vnam, quæ per Cemmenos montes vsque ad Auctones & Aquitaniam; aliam ad Rhenum; tertiam ad Oceanum, & Bellbacos, & Ambianos; quartam in agrum Narbonensem ac littus Massiliense.* Sperabat ergo amicus, qui Romæ manebat, Augustalis vultus, vt domestici Laris cultu, amicum abeuntem in profectione suâ felicem fore; ac se vicissim fortunatum peregrinator, quòd Agrippæ imaginem vt LAREM VIALEM secum gestaret & coleret. Sic vt nummus ille bipertitus quædam esset amoris arrha, per quam corda absentium amicorum longè dissita mutui complexus desiderio alerentur. Et verò nummum, ante vsum Annulorum, apud Romanos in arrhabonem fuisse datum, docet insignis iste ac sincerus Plinij locus, qui Dalechampij curam ac sedulitatem fugit: *Celebratior quidem vsus cum fœnore cœpisse debet. Argumento est consuetudo vulgi ad spon-*

Lib. 4.

Lib.33. cap.1.ex M.S.meo.

ſponſiones etiamnum IN ANNVLO, *exiliter actæ alio tempore, quo nondum erat* ARRHA *velocior: vt planè affirmare poßimus*, NVMMOS ANTE *apud nos, mox* ANNVLOS *cœpiſſe.*

Sed reuertamur ad Gregorium, qui de Childerico noſtro continenter: *Abiens ergo in Thoringiam, apud Regem* BISINVM, *vxoremq́ eius* BASINAM *latuit. Deniq́ Franci hoc eiecto,* ÆGIDIVM *vnanimiter Regem adſciſcunt.* Ad Ægidium Romano ſanguine, qui *Magiſter militiæ* apud Sueſſiones agebat, Franci, præteritis ſuæ gentis Principibus, Regni detulêre gubernacula. Magnum & animi & corporis dotibus fuiſſe tradunt, maiorem cultu Chriſtianæ Religionis. Illum eſſe exiſtimo, quem Sidonius Apollinaris, ad Maiorianum Cæſarem ſcribens, ſic dilaudat: Car. 5.

> *Qui tibi prætereà Comites, quantuſq́* MAGISTER
> MILITIÆ, *veſtrum poſt vos qui compulit agmen,*
> *Sed non inuitum! dignus cui cederet vni*
> SYLLA *acie, genio* FABIVS, *pietate* METELLVS,
> APPIVS *eloquio, vi* FVLVIVS, *arte* CAMILLVS.

Cumq́ octauo anno Ægidius ſupra eos regnaret, ait Gregorius, AMICVS *ille fidelis* [Wiomadus] *pacatis occultè Francis, nuntios ad* CHILDERICVM *cum parte illâ* DIVISI SOLIDI, *quam retinuerat, mittit. Ille verò certa cognoſcens indicia quòd à* Sigeb. an. 469.

Francis desideraretur, ipsis etiam rogantibus à Thoringiâ regressus, in Regnum suum est restitutus.

Cap. 11. Refert Fredegarius in Historiâ Francorum epitomatâ, profectum Constantinopolim CHILDERICVM ad MAVRITIVM Imperatorem, euectuque nauali in Franciam reuersum. Sed repugnat ordo temporis: vixit enim Mauritius integro sæculo post Childericum. In Chronico R. P. Alexandri Wilthemij, quod scriptum est anno DCCC. X. legitur *Martianus*, non *Mauritius*: hæc sunt sincera Auctoris verba: CHILDERICVS *habitans primùm in Toringiâ apud Regem* BISSINO, *deinde Constantinopoli apud Imperatorem* MARTIANVM *latuit Francis.* Sed nec ista consentiunt cum veritate historicâ, ex quâ constat, Childericum anno CD. LXI. à Francis pulsum, annis octo exulasse, ac tandem reuersum anno CD. LXIX. Marcianus autem imperare cœpit in Oriente anno CD. L. mortuus CD. LVII. Addi potest, illius itineris Constantinopolitani nullam mentionem fieri à Gregorio Turonensi, qui aliis omnibus antiquior est, æuoque Childerici proximior. Vt (meâ quidam sententiâ) reuersus sit ex Thuringiâ in patriam Childericus viâ terrestri, quemadmodum Aimoïnus distinctè: E MEDIO ITINERIS *mittit*, *qui* WI-

Anno 810.

Sigeb. anno 461. 469.

Baron. to. 6. Anno 450. 457.

Lib. 1. cap. 7.

NOMA-

NOMADO *aduentum nuntiet ſuum*, *& edicat*, *vt ſibi feſtinatè occurrat: quod ille, iunctis ſibi Francorum Proceribus*, *maturatò impleuit*; *& apud* CASTRVM, *cuius nomen* BARRVM *eſt*, *ei occurrit. Præceperat porrò præfatus* DVX [Wiomadus] BARRENSIBVS, *vt cum ſummo honore Regem aduenientem exciperent*; *cuius ipſi præcepto parentes*, *honorificentiſſimè eum obuiàm proceſſi ſuſceperunt*; *quod Rex pro omine accepit, gratanterq́ue eorum obſequio vſus*, TRIBVTVM, *quod Regni eius dependebat partibus*, *liberalitate indulſit Regiâ.*

Caſtrum illud Barrum Fauchetus interpretatur *Barrum Ducis*; Belleforeſtius *Barrum ad Sequanam*: ſed neuter locum attigit; cùm illa duo caſtra longè ſint recentiora Childerici Regis æuo; cuius ne dominatus quidem intra Galliam tam longè protendebatur, Somonâ fluuio tunc terminatus: præterquam quòd arces illas hodieque ſitas conſtet extra viam Childerici, è Turingiâ redeuntis Ambianum, natale ſolum ac domicilium. Oliuarius Vredius ſagaci mente: *Quòd Aimoïnus ſcribit libro primo, capite ſeptimo*, *Francos* CHILDERICO *è Toringiâ venienti occurriſſe ad* BARRVM CASTRVM, *nullò modo intelligendum caſtrum Ducatus Barrenſis*, *quod recentius eſt*; *ſed aliquod caſtrum in Brabantiâ*, *aut Bata-*

Lib. 2. cap. 15.
Lib. 1. cap. 5.
In Veteri Flandr. p. 688.

Batauiâ. Quod ad me attinet, ego Barrum illud exiſtimo fuiſſe oppidum Taxandriæ in Campinia Brabanticâ, quod vulgò *Per*, ex quo factum ſit Latinè *Barum.* Auentinus Germanus perſpicuè: *Habet etiam B non paruam adfinitatem cum P; vbi in noſtrâ linguâ eſt ſonus P, Latini ferè B accipiunt.* Prætereà ex veterum Francorum & Flandrorum Ber factus eſt *Baro.* Gloſſarium vetus: Ber/ *Baro, vir.* Et Spelmannus in Gloſſario: *Quod priſcis Anglo-ſaxonibus (vt paßim occurrit)* PER, *recentioribus eſt* BAR. Flandri etiam à *Ber* & *Bar* deriuant *Bernage* & *Barnage*, pro Baronis clientelâ; vt item *Perg* & *Purg* efferunt promiſcuè Berg & Burg/ perantiquâ litterarum demutatione; quandoquidem, Scauro teſte, pro *Poblicolâ* priſci dixêre *Boblicola.* Et Cato Cenſorinus apud Fabium, *dicam & faciam*, *dicem & faciem* ſcripſit. Addo inſuper, in oppido *Per* (nunc Comitatu) ſupereſſe veſtigia caſtri veteris, vbi nunc eſt monaſterium feminarum. Coniecturam meam iuuat egregiè itineris ratio: ſcribit enim Aimoïnus, *Childericum* E MEDIO ITINERIS *miſiße, qui VViomado aduentum nuntiaret ſuum; VViomadumq; apud* CASTRVM BARRVM *Childerico occurriſſe.* Ab Ambiano, Childerici Regiâ, vſque ad Erfurdiam, vel certè ad Regiam

In Nomenclatura.

Lib. 1. cap. 7.

giam Turingorum arcem (cuius adhuc rudera ſuperſunt) numerantur milliaria Brabantica, hoc eſt leucæ horariæ, centum triginta. In medio itinere eſt Colonia Agrippina ad Rhenum; vbi credi par eſt aliquamdiu ſubſtitiſſe Childericum, indeque miſiſſe nuntium ad Wiomadum, qui ſtatim ipſi occurrit ad *Perum* noſtrum, ſiue *Barum*, quod leucis quinquaginta horariis diſtat ab Ambiano, à Coloniâ quindecim.

Progreditur Gregorius Turonenſis: *His ergo regnantibus ſimul* [Childerico & Ægidio] BASINA *illa, quam ſuprà memorauimus, relicto viro ſuo, ad* CHILDERICVM *venit: qui cùm ſollicitè interrogaret, quâ de causâ ad eum de tantâ regione veniſſet, reſpondiſſe fertur: Noui, inquit, vtilitatem tuam, quòd ſis valdè ſtrenuus; ideoq; veni, vt habitem tecum. Nam noueris, ſi in tranſmarinis partibus aliquem cognouiſſem vtiliorem te, expetijſſem vtique cohabitationem eius. At ille gaudens, eam ſibi in coniugio copulauit: quæ concipiens peperit filium; vocauitq; nomen eius* CHLODOVEVM. *Hic fuit magnus, & pugnator egregius.* Rorico eodem Lib. 1. ſenſu, ſed enucleatiùs: BASINA *quoque*, BISINI *Regis vxor, apud quem latuiſſe præmonſtrauimus* CHILDERICVM, *ſæpiùs, relicto viri thoro, conſortium*

ſortium noſtri Regis eſt experta : quamobrem & eum nec multò pòſt in Franciam eſt ſecuta, cupiens loco vxoris habitare cum eo: quam CHILDERICVS *cùm inſperatè conſpexiſſet, & ad quos vſus de tam* LONGINQVA PROVINCIA *ad eum properaſſet, inquireret; illa, poſtpoſito pudore muliebri, vt erat nimis luxurioſa, tale fertur dediſſe reſponſum: Quoniam noui* VTILITATEM *tuam, &* PVLCHRITVDINEM, *& quòd ſis habilis & ſtrenuus, è domo veni, vt habitem tecum.* His addunt Fredegarius & Aimoïnus animalium formas, leonum, vnicornium, pardorum, vrſorum, luporum, canum, minorumq́ue beſtiarum, quas nocte nuptiarum Childericus vidit, admonente & explicante Baſinâ; quam idcircò Trithemius *mulierem ſagam* vocat. Belgæ noſtri, è contrario, feminam frugi & cordatam hodieq́ue appellant Baſinne / & diminutiuè Baſinneke.

Cap.12. Lib.1. cap.8. In Compendio.

Ceterùm *de Pariſiorum longâ obſidione per Francos* (Baronij verba ſunt, ſed extra temporis ordinem adducta) *mentio habetur in Actis ſanctiſſimæ Virginis* GENOVEFÆ, *quæ miro modo periclitantem fame populum liberauit; potitos tandem eſſe* FRANCOS *Pariſiorum ciuitate, & in eâ* CHILDERICVM *eorum Regem ſedem firmaſſe, eadem Acta, fidelia ſanè, teſtantur.* Quâ autem vene-

Anno 456.n.6.

veneratione Genouefam prosecutus fuerit Childericus, alio loco dicemus. Debentur illi ingentis animi facinora, quæ Francis generatim accenset Sigebertus anno CD. LXXV. *Franci*, inquit, *post Vandalos & Alanos, post Gothos & Hunnos, incessunt* GALLIAS; *non tantùm vt eas habeant direptioni, sed vt sibi sint perpetuæ habitationi; qui captâ* COLONIA AGRIPPINA, *fugato de bello Duce* ÆGIDIO, *multos Romanorum occidunt.* Rorico monachus: CHILDERICVS *Rex hac tempestate, collato Francorum exercitu,* AGRIPPINAM *ciuitatem super Rhenum fluuium est adgressus; quam omni bellorum apparatu circumdans, tandem populum eumdem nimiâ cæde vastatum deuicit. Hanc regebat Romanus* ÆGIDIVS; *sed tanto exercitui resistere non valens, vrbe progressus, fugæ consuluit; & sic furorem Regis euasit.*

Infrà cap. 13.

An. 475.

Lib. 1.

Iterùm Sigebertus anno CD. LXXVI. *Franci* TREVERIM *ciuitatem super Mosellam capiunt.* Rorico continenter: *Inde progredientes* FRANCI, TREVERIS *ciuitatem, super Mosellam fluuium, vastantes cœperunt. Eo tempore mortuus est* ÆGIDIVS *Romanorum tyrannus; & eius filius, nomine* SIAGRIVS, *apud Suessionem ciuitatem in* PATERNO SOLIO *sublimatur.*

Anno 476.

Sigebertus ordine temporum, anno CD.LXXVII.

An. 477.

HILDERICVS *Rex Francorum* AVRELIANIS *vrbem deuaſtat.* Gregorius Turonenſis: CHILDERICVS *Aurelianis pugnas egit.* Rorico etiam: *Recollecto iterùm* CHILDERICVS *Rex Francorum exercitu*, AVRELIANIS *vſque peruenit, terras omnes, quæ ſunt in circuitu, nimiâ feritate depopulans.*

Lib. 2. cap. 18.

De Expeditione in Andegauos Sigebertus anno CD.LXXXI. HILDERICVS *Rex* ANDEGAVIS *incendit, & PAVLVM Comitem vrbis perimit.* Gregorius Turonenſis: *Veniente verò Odoacrio* ANDEGAVIS, CHILDERICVS *Rex ſequenti die aduenit, interemptoq́ue* PAVLO *Comite, ciuitatem obtinuit.* Rorico de eodem Childerico: *Inde progreditur* ANDEGAVIS, *occurſurus Adouagrio Duci Saxonum, qui eamdem* ANDECAVAM *debellauerat, atque protriuerat, relicto* PAVLO *Comite ad cuſtodiendum ciuitatem. Cumq́ue Rex* CHILDERICVS *ex improuiſo ciuitatem irrumperet, & Adouagrium Ducem obtruncare decerneret, naue ſubuectus Adouagrius aufugit; Regiſq́ue* MVCRONE PAVLVS *obtruncatus eſt.*

An. 481.

Loc. citat.

Sigebertus denique anno prænotato: HILDERICVS *Rex*, & AVDOVACHRIVS *confœderati*, ALEMANNOS *ſibi ſubiugant.* Et Turonenſis: ODOACRIVS *cum* CHILDERICO *fœdus iniјt*,

Lib. 2. cap. 18.

ALE-

ALEMANNOSQVE, *qui partem Jtaliæ peruaſerant, ſubiugarunt.* Illi Alemanni (aliis *Alani*) erant Gallo-germani, qui tempore Taciti decumates agros Rhenum inter Danubiumque excolebant; quique poſtmodum traiecto Rheno, Belgicam frequenter infeſtarunt; de quibus hæc Sidonij verba iam adduxi:

—— *Rhenumq; ferox* ALAMANNE *bibebas.*

His deuictis, Childericus, *cùm ad* SOLVM PROPRIVM, *hoc eſt, ad* AMBIANORVM VRBEM *remeare cuperet*, FEBRE CORREPTVS *ſpiritum exhalauit, & regendum populum* CLODOVEO *filio ſuo dereliquit.* Hæc Rorico; qui poſtremam Childerici expeditionem, à Gregorio Turonenſi ac Sigeberto memoratam, oſcitanter prætermiſit. Mortuus eſt igitur in reditu Childericus, & quidem Tornaci, vt ſepulchrum eius & exuuiæ nobis demonſtrarunt. Iacobus Gordonus de illo: *Primus, vt habent Francorum Hiſtoriæ, præeſt* FRANCIS *&* GALLIS *in vnum iam coaleſcentibus. Fateri tamen oportet, incerta illis initijs fuiſſe Regni incrementa: & omnes* CLODOVEVM *inſigniorem Regni fundatorem agnoſcunt.* An. 459.

CAPVT V.

CHILDERICVS *Rex ſepultus eſt Tornaci in Neruijs, ritu barbarico. Iuſtæ fuit & elegantis ſtaturæ; iacuit ad viam militarem.*

Lib. de Moribus Germanor.

ITa Corn. Tacitus de Germanis, ex quibus orti ſunt ij, qui poſteà dicti ſunt Franci: *Funerum* NVLLA AMBITIO: *id ſolum obſeruatur, vt corpora clarorum virorum certis lignis crementur. Struem rogi nec veſtibus, nec odoribus cumulant:* SVA *cuique* ARMA; *quorumdam igni &* EQVVS *adijcitur.* SEPVLCHRVM CESPES *erigit. Monumentorum arduum & operoſum* HONOREM *vt grauem defunctis arbitrantur.* Atque illa quidem fiebant æuo Taciti.

Tempore Sidonij Apollinaris, qui è viuis exceſſit circa annum Chriſti CD.LXXXII. floruitq; CHILDERICI Regis ætate, mos adhuc erat in Galliâ cremandi Gentilium cadauera, Chriſtianorumque humandi: *Campus ipſe*, inquit, *dudum refertus erat tam buſtualibus fauillis, quàm cadaueribus.* Gregorius Turonenſis, ſexti ſæculi teſtis oculatus, de ſanctâ Radegunde, mortuâ in vrbe Pictauienſi, refert, *in loco, Sacerdotali benedictione non ſacrato, locatam* CAPSAM IN FOSSA, *quæ ſpatio-*

Lib. 3. Ep. 12.

Lib. de Gloriâ Confeſſ. cap. 106.

ſpatioſior facta eſt ablatis duorum ſepulchrorum ſingulis ſpondis. Erant proculdubio ſepulchra Chriſtianorum, *qui veterem & meliorem conſuetudinem humandi cadauera frequentabant.* In Legibus Francorum Salicis, quæ latæ ſunt in Belgicâ ſub Pharamundo Rege, & in quibus nulla reperias veſtigia Chriſtianitatis, nulla fit mentio crematorum cadauerum, ſed humatorum dumtaxat. En vt loquuntur ipſæ Leges:

Minut. Felix. in Octauio.

TIT. XVII. de Expoliationibus.

I. Si quis HOMINEM MORTVVM, *antequam in* TERRAM *mittatur, in furtum* EXPOLIAVERIT, M. DCCC. *denarios, qui faciunt ſolidos* XLV. *culpabilis iudicetur.*

II. Si quis HOMINEM MORTVVM *exfodierit, &* EXPOLIAVERIT, IIIIM. *qui faciunt ſolidos* C. *culpabilis iudicetur.*

IV. Si quis MORTVVM HOMINEM *aut in* NOFFO, *aut in* PETRA *(quæ vaſa, ex vſu Sarcophagi dicuntur) ſuper alium miſerit,* MM.D. *denarios, qui faciunt ſolidos* LXII. *& dimidium, culpabilis iudicetur.*

V. Si quis ARISTATONEM *ſuper* HOMINEM MORTVVM *capulauerit, de vnoquoque* DC. *denarios, qui faciunt ſolidos* XV. *culpabilis iudicetur.*

Tit. lviii. de Corporibus expoliatis.

I. Si quis CORPVS OCCISI HOMINIS, *antequam in* TERRAM *mittatur, in furtum* EXPOLIAVERIT, MM. D. *denarios, qui faciunt ſolidos* LXII. *& dimidium, culpabilis iudicetur.*

II. Si quis HOMINEM MORTVVM *ſuper alterum in* PETRA, *aut in* NAVFO *miſerit, ſolidos* XXXV. *culpabilis iudicetur.*

III. Si quis TOMBAM *ſuper* MORTVVM HOMINEM *expoliauerit*, DC. *denarios, qui faciunt ſolidos* XV. *culpabilis iudicetur.*

IV. Si quis CHERISTADVNA *ſuper* HOMINEM MORTVVM *capulauerit; aut* SILAVE, *quod eſt* PORTICVLVS, *ſuper* HOMINEM MORTVVM *deiecerit; de vnaquaque* DC. *denarios, qui faciunt ſolidos* XV. *culpabilis iudicetur.*

V. Si quis BASILICAM *ſuper* HOMINEM MORTVVM *expoliauerit* M. CC. *denarios, qui faciunt ſolidos* XXX. *culpabilis iudicetur, excepto capitale & delaturâ.*

Tit. lxxi. de Baſilicâ incensâ.

I. Si quis voluntario ordine, aut fortaſſe per negligentiam, BASILICAM *incenderit*, VIIIM. *denarios, qui faciunt ſolidos* CC.

Apud Francos ergo, iam regnante Pharamundo, cadauera non cremabantur, ſed veſtita in

in terram mittebantur; vnde expoliatoribus pœna & effossoribus. Terrâ autem condebantur conclusa in *Nausso*, vel in *Petrâ*, hoc est in ligneâ sandapilâ, vel in arcâ lapideâ. Sepultis verò atque humo conditis superponebant ornamenta funebria, *Aristatonem*, siue *Staphum*, qui in Glossis Lydij ad Clemangium, *Tegumentum* & *Tapetium* vertitur; prætereà *Porticulum*, siue *Atriolum*, *Basilicam*, ligneum maius ædificium; idque pro statu & conditione personarum.

Qui Aristatonem capulauerat, hoc est truncauerat, inciderat; qui Tumbam, hoc est, sepulchrum, exspoliauerat; qui Porticulum deiecerat, solidis xv. aureis mulctabatur. Qui verò Basilicam expoliauerat, solidis xxx. qui incenderat, solidis cc. Vnde apparet, Basilicam fuisse ampliorem augustioremque structuram, Magnatum sepulchris destinatam; sed ex ligno, quod incendio obnoxium erat.

Quadrata autem & oblonga erat Basilica, quaternis stipitibus suffulta, aperta vndequaque & collustrata. Ortum habet eius vsus à Romanis, apud quos defunctis Imperatoribus struebatur pyra è lignis, qualem Nummi exhibent: transiuit deinde ad Christianos, apud quos *Capellæ*, quas ab incensis cereis *Ardentes* vocamus,

mus, in Regum ac Principum funeribus ex ligno in eum finem eriguntur.

Vesontione Sequanorum, in naui mediâ & ferè imâ Ecclesiæ Metropolitanæ S. Stephani in monte, persæpè vidi Capellam eiusmodi, ante annos sexcentos structam è ligno, & eleganti opere, ante humilia sepulchra octo Comitum Burgundiæ antiquiorum. *Lignea fuerunt apud nos* (inquit Wendelinus) *ad annum fermè à Christo millesimum, omnia propè Monasteria & Basilicæ.* Idque ex more antiquissimo, cuius exemplum exstat in veteri Fragmento Historico apud Marcum Welserum, in hanc sententiam concepto: *Germanos, occupatis Rætijs, vrbem in planitie sub Alpibus, prope Noricorum fines, ad rapidißimorum amnium confluentes constituisse, vallo & foßâ sepsisse, Cisaram aut Zisaram, à* CISA, *vel* ZISA *Deâ (cuius* LIGNEVM TEMPLVM, *etiam post deductam Romanam Coloniam, inuiolatum manserit, deinde vetustate collapsum colli nomen dederit) appellasse.*

In Glossar. Salico.

Lib. 3. Rerum Aug. Vindelicor.

De perenni monumento seu Titulo, vel lapideo, vel marmoreo ad sepulchra veterum Francorum, in legibus Salicis nullum verbum: quippe qui *arduum & operosum honorem*, vt ait Tacitus, *grauem defunctis arbitrabantur.*

Loc. citat.

Ligneum igitur CHILDERICI conditorium fuisse

fuisse oportet, atque obductum ferro, cuius repertæ sunt reliquiæ ligno sic adhærentes, vt alterum ab altero vix posset separari. Illud verò, aggesto cespite, mox & prægrauante, subsedit scilicet; ita decora omnia terræ moles oppressit, pressitque obliuio ad nostrum hoc æuum.

Ceterùm iam vidimus suprà, ex veteri Genealogiâ Bruxellensi, *Pharamundum* Regem sepultum fuisse Barbarico ritu, *à la maniere Barbarisq.* In eâ autem genesi sequitur de Clodione Rege: *Mourut Payen, & fut enseuely, comme l'autre, à la mode Barbarisq.* hoc est: *Paganus diem obijt, atque, vt alter, sepultus est more Barbarico.* De Meroueo item hæc leguntur: *Il regna dix ans, puis trespassa Sarrazin.* id est: *Decem annis regnauit, deinde mortuus est Paganus.* Tum postquam actum est de Childerico Rege, hæc habentur: *Touz ces quatre deuant ditz estoyent Payens, & furent enseuelyz à la mode Barbarisq.* Latinè: *Illi omnes quatuor suprà memorati erant Pagani, & fuerunt sepulti Barbarico ritu.* hoc est externo & Regali more, quem Tacitus indicat, vbi de Poppæâ Neronis: *Corpus eius non igni abolitum, vt Romanus mos, sed* REGVM EXTERNORVM CONSVETVDINE *dissectum, odoribus conditur, tumuloq; Iuliorum infertur.*

Lib. 16. Annal.

L Insu-

Insuper primi Græci vocarunt Barbaras reliquas nationes; vnde Plautus ait: *Marcus vortit Barbarè*, id est *Latinè*. Romani posteà, præter seipsos & Græcos, ceteros omnes appellauêre Barbaros. Item gens quælibet eam Barbaram vocat, cuius linguam non nouit; vnde Ouidius:

In Prolog. Asinar.

Lib. 5. Trist. El. 11.

BARBARVS *hic ego sum, quia non intelligor vlli.*
Et rident stolidi VERBA LATINA *Getæ.*

In illâ autem Genealogiâ Reges Franciæ dicuntur sepulti *Barbarico ritu*, id est *suo Regali & paganico*; non eo qui communis esset etiam Christianis. Certè Tertullianus Gentilitatem vocat Barbaricam: *Ne quis* GENTILITATI *Græcanicæ aut* BARBARICÆ *consuetudinem illam adscribat.* Alio item loco: ETHNICÆ *quidem* DISCIPLINÆ *meracior &* BARBARIOR *modestia.* Clemens Alexandrinus Barbariem siue Gentilitatem sic describit: *Dicta est* BARBARIES, *quòd nullo mortales certo duce vitæ, nullo consensu viuerent; sed quod quisque sibi persuadebat, quodq; sua quemque voluntas hortabatur, id cuiq;* PRO LEGE *fuit.* Paulinus verò Nolanus ita de Gentilibus: *Ab vsu erroris antiqui, ob ignorantiam Dei*, RATIONIS INOPES [hoc est Barbari] *cassa nomina, tamquam ideò Numina quoque sint, in speciem corporatam,* STVLTIS COGITATIONIBVS *fingunt*, STVLTIVSQVE

De Veland. virg. c. 2.

Cap. 17.

Ep. 38.

TIVSQVE *quàm ſinxerunt, donant honore diuino.* Verùm præ aliis Saluianus Barbarorum nomen Chriſtiano nomini videtur oppoſuiſſe: hæc ſunt eius verba: *Duo genera in omni gente omnium Barbarorum ſunt, id eſt, aut Hæreticorum, aut Paganorum.* Tum nonnullis interiectis, vbi Francos recenſet inter Barbaros: *Nam cùm omnes* BARBARI, *vt antè iam diximus, aut* PAGANI *ſint, aut* HÆRETICI; *de Paganis, quia peior illorum error eſt, priùs dicam. Gens* SAXONVM *fera eſt,* FRANCORVM *infidelis,* GEPIDARVM *inhumana, & HVNNORVM impudica; omnium denique gentium* BARBARORVM *vita vitioſa. Sed numquid eumdem reatum habent illorum vitia, quàm noſtra? Numquid tam vitioſa eſt* HVNNORVM *impudicitia, quàm noſtra? numquid tam accuſabilis* FRANCORVM *perfidia, quàm noſtra? aut tam reprehenſibilis ebrietas* ALEMANNI, *quàm ebrietas* CHRISTIANI? *aut tam damnabilis rapacitas* ALBANI, *quàm rapacitas* CHRISTIANI? *Si fallit* HVNNVS, *vel* GEPIDA, *quid mirum eſt, qui culpam falſitatis penitus ignorat? Si periuret* FRANCVS, *quid ni faceret, qui periurium ipſum ſermonis putat eſſe genus, non criminis? Et quid mirum, ſi hoc* BARBARI *ita credunt, qui Legem & Deum neſciunt; cùm maior ferè* ROMANI NOMINIS *portio ita exiſtimet, quæ*

Lib.4. de Prouid.

peccare ſe nouit? Opponit Barbaros Saluianus nunc Chriſtianis, nunc Romanis, ſeu Romano Imperio Chriſtiano ſubiectis. Tales autem Barbari erant primi Francorum Reges, de quibus Gregorius Turonenſis: *Hæc generatio* FANATICIS *ſemper* CVLTIBVS *viſa eſt obſequium præbuiſſe; nec prorſus agnouêre Deum, ſibiq́ ſyluarum atq aquarum, auium, beſtiarumq́, & aliorum quoq elementorum finxêre formas; ipſaſq́ vt deum colere, eiuſq́ ſacrificia delibare conſueti.* Paulus Oroſius *Arbogaſtem*, qui Francus erat, appellat *Virum* BARBARVM, *& ſimulachrorum cultorem.* Sidonius Apollinaris Francorum Gentilium Saltationes vocat BARBARICAS *choreas:* & inferiùs:

Lib. 2. cap. 10.

Lib. 7.

Carm. 5.

—— BARBARICI *vaga feſta thori.*

Ad antiquam illam Ethnicamque Barbariem pertinet quoque corporis proceritas. De Germanis (quos Ammianus *Barbaros*, eorumque *fruges, opes meſſeſq́* vocat *Barbaricas*) ſic ſpeciatim Tacitus: *Truces & cærulei oculi, rutilæ comæ,* MAGNA CORPORA, *& tantùm ad impetum valida.* Solinus de Germaniâ: *Diues virorum terra, frequens* POPVLIS *numeroſis &* IMMANIBVS. Tacitus rurſum de Britannis: MAGNI ARTVS *Germanicam originem adſeuerant.* Sidonius

Lib. 16. & 17.

Lib. de Germ.

Lib. ad Agric.

nius de FRANCIS, qui à Germanis etiam duce- Carm.5.
bant originem:

Strictiùs assutæ vestes PROCERA *coërcent*
MEMBRA *virûm.* ——

Rex Childericus, vt ex eius ossibus colligi datum, iustæ ac elegantis staturæ fuit, quæ ad pedes mathematicos quinque cum dimidio eminebat. Rectitudinem corporis spectandam dedit in conditorio porrectus in longum skeletus; viuentisque formam egregiam, & venustatem oris agnouit coràm Basina, cuius apud Gestorum Scriptorem & Roriconem monachum hæc habentur verba: *Quoniam noui vtilitatem tuam, &* PVLCHRITVDINEM, *& quòd sis habilis & strenuus, è domo veni, vt habitem tecum.* C.7.l.1.

Ethnici moris ac ritus etiam fuit, extra vrbem sepeliri, iuxta viam publicam ac militarem. Iulianus Cæsar sepultus fuit *in Pomœrio itineris, quod ad Tauri montis angustias ducit:* CHILDERICVS Rex, in Pomœrio viæ militaris, quæ ducit Tornacum; *quod* (inquit Marchantius Flander) *totum erat antiquitus* CISCALDANVM, *antequam Nicolai Brixijque templa* VLTRA SCALDIM *construerentur, non Tornacensis, sed Cameracensis Episcopi diœcesi obnoxia.* Verùm audiamus Wendelinum nostrum super hac re mihi respon- Ammian. lib.25. Lib.1. Flandriæ.

 dentem:

dentem: *Tornacum*, inquit, *quibus nunc cingitur mœnibus, in ambitum patet millia passuum Jtalica hodierna quatuor ipsa, hoc est Leucam magnam, & quantam horæ vnius iter non absoluat incessu commodo. Latitudo ipsa longitudini non quaquauersum æqualis circulum decircinat; pro sensuum æstimatione, oualem satis perfectum. Hunc* SCALDIS *fluuius à Meridie in Septemtriones interluit, sicut ipsemet nosti, pontibus nunc quidem octo ipsis, partim lapideis, vno in his ligneo constratus; sed fuit tempus olim, cùm vnicus pro modulo minoris tunc oppidi sufficeret; qui nunc* PONS AD PONTEM *dicitur, postquam illi nati alij fratres peculiaria nacti sunt vocabula. Nimirum prisco illo æuo, & antequam in hanc amplitudinem excreuisset hic locus, commodissimum semper habuit hunc traiectum negotiatio; fecitq; nomen vt* TORNACVM *appellaretur, seu* Doznick *linguâ gentis nostræ vernaculâ. Sanè* DOR *siue* TOR *liberum transitum, per seriem cùm locorum tum temporum, compluribus etiam alijs linguis sonat, veluti* דור *Dor, &* דור *Dour, itemq;* דְּרוֹר *Deror, tum &* טור *Tour, ac* תור *Thor apud Hebræos; apud Græcos* θύρα *fidem faciunt. Nec perfunctoriè perpendendum est, quòd omnia fermè loca, quibus syllaba Dor vel Tor, aut Tur, partem facit vocabuli, posita videamus ad transitum flumi-*

fluminis, aut aquæ cuiuſpiam, quomodo videmus hoc noſtrum TORNACVM, *ſiue* DORNICVM; *agnoſcimus Taurinum, ad Padum in Italiâ; in Galliâ Turones, ad Ligerim; Turnonium, ad Rhodanum; apud Batauos Turendrechtum, nunc Dordrechtum, ad Moſam; Turninum, ad fluuiolum haud procul portis Antuerpienſibus; ne plura quæram id genus longiùs in Germaniam vltimoſq́; Lappones. Iſte ergo tranſitus nomen dederit loco, vt* TORNACVM *vocaretur, etiam ante Cæſariana tempora, & antequam incolarum tanta eſſet frequentia. At poſtquam illic Pons eſt conſtitutus, commeantium vltrò citroq́; locutio fuerit,* IRE AD PONTEM; REDIRE, VENIRE A PONTE, *vt propter hoc ipſum, qui nunc* PONS *eſt, retinuerit hoc nomen præ alijs iam dictis ſingularius,* PONS AD PONTEM.

Hoc vt facilè me obtenturum apud intelligentes confido; ita nunc, vt ad quæſitum tuum redeam, meminerimus vias militares Romani operis aliquot concurrere in hanc vrbem ex Atrebatibus, Menapijs, Morinis; etiam non commemoratas Itinerarijs, ſed quas oculorum fides comprobat. Illæ huc vſq; perductæ tranſitum hunc inueniunt ex Occidentalibus oris, & ſiniſtrâ Scaldis ripâ in Orientalem illam, quæ Hannoniam aperit. Atq; ad dexteram iſtam, quæ in Orientem fert, via fluuium decuſſat ad angulos rectos.

CHIL-

CHILDERICI *ergo conditorium ſitum fuit ad ſiniſtram huius viæ, in pedes centum quinquaginta Boream verſus; à proximâ verò ripâ Scaldis Orientali ſexcentos ipſos, pro eo ac admenſus ſum tuo rogatu. Quantumq́; conijcere audeo, ſeruatus fuit & in hoc Rege ſepeliendo Romanus mos, vt inter Tumulum ac viam publicam media eſſet area* DIS MANIBVS *ſacra tot illorum pedum, quam nunc occupat Templum Paræciale S. Brixij, cum ſuo cœmeterio, multum etiam de viâ illâ publicâ delibante. Atque hoc illud eſt quod reſpondere potui.* Hactenus noſter Wendelinus; qui ne oculis ſuis fidentiùs crederet, Topographiæ veſtigandæ comitem habuit virum humaniſſimum Nicaſium Fabium, Canonicum Tornacenſem, harum rerum, politioris litteraturæ, & Antiquitatis eximium cultorem.

CAPVT

CAPVT VI.

Veterum more, quo defunctos pretiosis vestibus exornatos efferebant, apud Francos etiam vsurpato, sepultum CHILDERICVM, *docent aurea filamenta Tunicæ & Chlamydis ipsius Regis.*

INeptas voluntates circa SEPVLTVRAM, veluti VESTES, aut si qua alia superuacua, vt in funus impendantur, non valere Papinianus scribit: & cùm mulier testamento ita scripsisset: *Funerari me arbitrio viri mei volo, & inferri mihi quæcumque* SEPVLTVRÆ MEÆ *causâ feram* EX ORNAMENTIS, *Lineas duas ex margaritis* [deux tours de perles] *& viriolas ex smaragdis*; sed neque heredes, neque maritus, cùm humi corpus daret, ea ornamenta, quæ corpori iussus erat adijci, dederunt: quæsitum fuit, *Vtrùm ad eam, cui ornamenta vniuersa reliquerat, pertinerent, an ad heredes?* Scæuola respondit: *Non ad heredes, sed ad legatariam pertinere*. Et Vlpianus: *Si quid*, inquit, *ad corpus custodiendum, vel etiam commendandum factum sit; vel si quid in marmor vel* VESTEM *collocandam: hoc funeris est. Non autem oportet* ORNAMENTA *cum corporibus* CONDI, *nec quid*

L. *Seruo alieno* 113 §. fin. ff. de Legatis 1.

L. *Medico* 40. §. *Mulier*. ff. de Auro & Argento legato.

L. 14. ff. de Religiosis & sumptib. funer.

quid aliud huiuſmodi, quod homines ſimpliciores faciunt. Sed contrà Seruius: *Jn antiquis diſciplinis relatum eſt, quæ quiſque* ORNAMENTA *conſecutus eſſet, vt ea mortuum eum condecorarent.* Matronæ ipſæ Romanæ teſtamentum ſignaturæ, veſtes pulcherrimas & cultus elegantioris aſſumebant, quas aut inferri iuberent (mundi muliebris amantes etiam à morte) aut certè importunæ adſtantium cupiditati legarent. Plinius Iunior diſertè: *Aurelia ornata fœmina, ſignatura teſtamentum, ſumpſerat pulcherrimas tunicas. Regulus cùm veniſſet ad ſignandum; Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat; ille ſeriò inſtabat. Ne multa; coëgit mulierem aperire tabulas, ac ſibi tunicas, quas erat induta, legare. Obſeruauit ſcribentem, inſpexit an ſcripſiſſet: & Aurelia quidem viuit, ille tamen iſtud tamquam morituram coëgit: & hic hereditates, hic legata, quaſi mereatur, accipit.* Ἀλλὰ τί διατείνομαι; *Sed quid prouehor? in eâ ciuitate, in quâ iam pridem non minora premia, imò maiora, nequitia & improbitas, quàm pudor & virtus habent.* Hinc illa Hieronymi: *Cur mortuos veſtros* AVRATIS *obuoluitis* VESTIBVS? *cur ambitio inter luctus lachrimaſq; non ceſſat? An cadauera diuitum niſi* IN SERICO *putreſcere neſciunt?* Itemque Ambroſij: SERICÆ VESTES, ET AVRO *intexta*

In 11. Æn.

Lib. 2. Ep. ad Caluiſiú.

Lib. 2. Epiſtol.

L. de Nabuthe.

intexta VELAMINA, *quibus* DIVITIS CORPVS *ambitur*, *damna viuentium*, *non subsidia* DEFVNCTORVM *sunt.* Et Lactantij: *Pari ratione defunctorum corpora odoribus ac* PRETIOSIS VESTIBVS *illita &* CONVOLVTA *humi condunt*, *quâ Deos honorant.* Sozomenus, ad pedes Zachariæ Prophetæ adolescentem inuentum fuisse tradit, REGALI APPARATV *sepultum: habebat enim in capite* CORONAM AVREAM, *&* AVREA *in pedibus* CALCEAMENTA, *&* VESTEM PRETIOSAM: καὶ τὴν ἐσθῆτα τιμίαν. Auctor est Suetonius, *Caligulam Alexandri Magni* THORACEM, *repetitum è conditorio eius*, *interdum gestasse.* Florus de Cleopatrâ: *Vbi se seruari triumpho videt*, *incautiorem nacta custodiam*, *in* MAVSOLEVM (*sepulchra Regum sic vocant*) *se recepit*; *vbi* MAXIMO, *vt solebat*, INDVTA CVLTV *in diffuso odoribus solio*, *iuxta suum se collocauit Antonium*, *admotis ad venas serpentibus: sic morte quasi somno soluta est.*

Lib. 2. Diuin. Inst. c. 4.

Lib. 9. cap. vlt.

Lib. 4.

Paulus Aringhus agens de Mausoleo S. Helenæ, matris Constantini Magni, ex actis M SS. *Cùm temporibus Innocentij Secundi propter guerram ipse locus desertus esset*, *quidam fures*, *fracto operculo ipsius tumuli*, AVRVM *&* GEMMAS *vestimentorum* B. HELENÆ *abstulerunt.*

Romæ Subt. l. 4. cap. 9.

Baron. an. 821. & 1599. n. 3. 5. & 15.

Anno DCCC. XXI. Paſchalis PP. in cœmeterio Prætextati inuenit *corpus* S. CÆCILIÆ AVREIS *veſtitum* INDVMENTIS. quod rurſus detectum anno M. D. IC. Clementis VIII. anno Pontificatus octauo, *Vidit Baronius ad pedes eius, quæ fuerant madida ſanguine vela, &* SERICA *fila* AVRO *obducta, iam vetuſtate ſolutæ* VESTIS *illius* AVRO TEXTÆ, *cuius Paſchalis PP. meminit.*

Lib 6. Annal. Treuerenſ. ſuprà c. 3.

Chriſtophorus Browerus de ſepulchro violato per Guntramum Boſonem, cuius iam à me ſuprà facta mentio ex Gregorio Turonenſi: *Eodem tempore, quo Synodus Epiſcoporum apud Matiſconenſem vrbem Guntrami Regis iuſſu congregata fuit, Childebertus apud Belſonancum* (vulgò *Baſtoigne*) *villam, in Arduennæ mediæ receſſu ſuos in vnum conuenire iuſsit. Ibi cùm rebus alijs motæ curæ, tum de recenti quodam Guntrami Boſonis flagitio facta quoque relatio. Hic enim cultus ampliſsimis honoribus à Childeberto Rege, vbi ſemel auaritiæ cupidiniq; fræna laxauit, ad mortuorum quoque buſta & cadauera prolapſus, ne his quidem violandis abſtinebat. Diem obierat non ita pridem vxoris propinqua. Huius* MAGNIS ORNAMENTIS, AVROQVE MVLTO *conueſtitum cadauer, in vrbis Metenſis Baſilicâ magnificè conditum erat: Theſauri inſidiator Boſo mox adornat, qui Baſilicam*

ipſo die S. Remigij ingreßi, præcluſis foribus, & effracto ſepulchro, omnem cadaueri ornatum detrahant, nudentq́;, vt ipſe rebatur, auro ſuperuacaneo. Sic & in arcâ ſepulchrali Mariæ, Honorij ſponſæ, reperta eſt *eius* VESTIS & PALLIVM, *quibus tantum* AVRI *fuit intextum, vt ex his combuſtis* AVRI PONDO XXXVI. *collecta ſint*; veriſſimè, ſi vmquam aliàs, ſcribente Tertulliano de habitu muliebri; AVRVM & ARGENTVM PRINCIPES *eſſe materias cultus ſæcularis.*

Surius ad ad ann. 1544.

Et verò alia exempla veſtimentorum ſepulchralium, eaque Francica, abundè ſubminiſtrat Gregorius Turonenſis, apud quem Chilpericus Rex Sigebertum Regem Auſtraſiæ fratrem ſuum *apud vicum Lambros* VESTITVM *ſepeliuit*; de quo etiam Geſta Regum Francorum: *Veſtitum Sigebertum* VESTIBVS ORNATIS *apud Lambros vicum ſepeliuit.* Chilpericum Regem occiſum Madalulfus, Syluanectenſis Epiſcopus, *ablutum, &* VESTIMENTIS MELIORIBVS *indutum, in Baſilicâ S. Vincentij Pariſius ſepeliuit.* Geſta item Regum: *Veſtitum cum* VESTIBVS REGALIBVS, *cum hymnis & pſallentio magno, cum Fredegunde Reginâ, vel reliquo exercitu, Pariſius ciuitatem in Baſilicâ beati Vincentij Martyris eum ſeplierunt.* Veſtes Regales deſcribit Gregorius Turonenſis, vbi

Lib. 4. cap. 46.

Cap. 32.

Greg. Turon. l. 6. c. 46.

Cap. 35.

Lib. 2. cap. 38.

vbi de Clodouæo Rege CHILDERICI filio: *Ab Anaſtaſio*, inquit, *Imperatore codicillos de Conſulatu accepit, & in Baſilicâ ſancti Martini* TVNICA BLATTEA *indutus eſt, &* CHLAMIDE, *imponens vertici* DIADEMA. Idem de Theodeberto, Chilperici I. Regis filio: *Ab Aunulfo quodam collectus ablutuſq́; ac* DIGNIS VESTIBVS *eſt indutus, & ad Ecoliſmenſem ciuitatem ſepultus.* Monachus Egoliſmenſis de Sepulturâ Caroli Magni Imp. Aquisgrani: VESTITVM EST *corpus eius* VESTIMENTIS IMPERIALIBVS, *& ſudario ſub diademate facies eius operta eſt.*

Lib. 4. cap. 45.

Cap. 14.

Quis autem modus eſſet veſtium Francicarum, Tacitus docet de Germanis loquens: *Locupletiſsimi* VESTE *diſtinguuntur, non fluitante, ſicut Sarmatæ & Parthi, ſed* STRICTA *& ſingulos artus exprimente.* Quod confirmat Sidonius, vbi Francos æui ſui graphicè deſcribit:

Carm. 5.

STRICTIVS *aſſutæ* VESTES *procera coërcent*
Membra virûm, patet ijs altato tegmine poples.

CHILDERICVM Regem ſepultum fuiſſe cum veſtibus auro textis, oſtendunt aurea filamenta quamplurima ſericis permixta, & quidem purpureis, ſed colore penè obſoleto. Virgilius morem ſignat exſertè:

Æneid. 6.

—*Tum membra toro defleta reponunt,*

PVR-

PVRPVREASQVE *ſuper* VESTES, *velamina nota*
Conijciunt.——

Addo ego ex Paulini cantu, quem alium, quàm Regem

Lib.3.de Vitâ S. Martini.

—— *vel* OSTRO,
Vel DVCTO IN FILVM *penſis rutilantibus* AVRO,
Inſignes meruêre habitus?

Ita Regium funus curari decuit,

Idem l.1.

Miſceriq́; OSTRO *mollitum in fila metallum.*

Quod erat etiam militare; ſic enim Rudolphus, S.Trudonis Abbas, teſtis oculatus, de inuentione corporis S.Gereonis militis & Martyris, Coloniæ Agrippinæ in cœnobio S. Pantaleonis: *Eleuato ſuperiori lapide de ſarcophago, poſt octingentos & aliquot plures annos martyrij Thebæorum, inuentum eſt in eo corpus magnum, per ſcapulas amplum, per pectus & brachia toroſum, indutum* CHLAMYDE MILITARI *coloris* PVRPVREI; *quæ ampla vtrimque* VESTIS *appendebat vſque ſubter genua eius, quaſi tribus digitis.*

Surius 24.Nou.

CAPVT

Annuli aurej.
Sarda.
Aureus totus.
CHILDIRICI REGIS
Sapphirus.
Aurum.

CAPVT VII.

Annuli aurei duo Regis CHILDERICI, *signatorius Alithus, itemq́ alter Apirus, Romanis & Francicis exemplis illustrati.*

FVerit Priscorum vita, qualis innocentia, in quâ nihil signabatur: inuenti certè postmodum Annuli, quos, vt cetera omnia, *luxuria variauit*, GEMMAS *addendo exquisiti fulgoris, censuq́ opimo digitos onerando.* Iuuenalis:

Plinius l.33.c.1.

Sat.1.

Ventilet æstiuum DIGITIS SVDANTIBVS AVRVM,
Nec sufferre queat MAIORIS *pondera* GEMMÆ.

De Aureis Plinius: *Distinxerunt alterum ordinem à plebe, vt semel cœperunt esse celebres.* Alio item loco: *Tiberij Principatus anno nono in vnitatem venit* EQVESTER ORDO, *Annulorumq́ auctoritati* FORMA *constituta est. Multi*, eodem teste, *nullas admittebant gemmas, auroq́ signabant.* Hinc Annulus *Alithus* apud Pollucem, de quo Cœlius Rhodiginus: *Commonendi sumus, emaculandum esse Pollucis codicem, vbi scribitur modò Apirona vocari* Λίθον δακτύλιον, *tu repone* ἄλιθον δακτύλιον, *vt Annulum intelligas citra gemmam concinnatum, cui sint diuersi apud Liuium in Sabinorum Historiâ Gemmati Annuli.*

Plinius l.33.c.1. Cap.2.

Eod.lib. cap. 1.

Lib.6. cap.12.

Galba Imp. qui Tarraconenſem Prouinciam rexerat annis octo, *delegit* EQVESTRIS ORDINIS *iuuenes, qui, manente* AVREORVM ANNVLORVM *vſu*, EVOCATI *appellarentur, excubiasq́ circa cubiculum ſuum vice militum agerent.* Quod verbis Tranquillus de Galbâ Imp. veterum aliquis aureo annulo pulchrè expreſſit; quem hîc apponi curaui, in gratiam Hiſpanicæ Nobilitatis. In eo ſiquidem tria capita denotant cohortem totam; Cuniculus (Hiſpaniæ ſymbolum) Iuuenes item Hiſpanos fuiſſe indicat; Annulus in annulo, & in ipsâ Sardâ ſcalptus, Nobiles etiam, & ex Equeſtri Ordine, quos hodie *Cauallleros* vocant, eoſque EVOCATOS, ſeu accerſitos ex Hiſpaniâ ad honorificum obſequium Imperatori præſtandum, ſeu ad corporis cuſtodiam.

In Galbâ.

His itaque explicatis, ad ipſum CHILDERICI Regis annulum ſignatorium accedamus, ſuis inſcriptum litteris; de quo eruditè Wendelinus, cùm ad me perſcriberet quidquid illi dictaſſent tam corporis, quàm mentis oculi: *Habet*, inquit, *inſculptam* προτομὴν *hominis criniti largiter, capillitio in vtrumque humerum defluente ac cincinnato. Manu dextrâ iaculum tenet. Nomen ipſum litteris nondum Gothicis, ſed adhuc Romanis expreſſum eſt* CHILDIRICI REGIS; *quo*

quo indicio certi ſimus, cuius iſte ſit Annulus, aurumq́; reliquum, & ad quæ tempora referendus: ad illa nimirum ipſa, quibus, nondum abolitis in totum Romanis elegantijs, ſupererant adhuc bonæ artes, & ſculpturarum peritia: quamquam multum iam remittens de ſuo illo nitore, quem hîc deſideres perfectiorem, præſertim in s conuerſo. Vt autem ea ſint habenda, tu nos docebis. Illud certum eſt, Annulum iſtum CHILDIRICI *Regis ad illum Childericum pertinere, qui Merouei Regis filius, quartus à Pharamundo cis Rhenum Francis imperauit, per quem Merouingica familia perſtat hodieq́; in* AVSTRIACIS *cum Natalium prærogatiuâ, pro eo ac tu, ſagaciſſime* CHIFLETI, *dudum demonſtraſti.*

Vtrumque CHILDIRICVS & CHILDERICVS olim ſcribebatur, vt SIGIBERTVS & SIGIFRIDVS pro *Sigeberto* & *Sigefrido. I cum E magnam habet communitatem,* inquit Varro. *Conſuetumq́; Veteribus fuiſſe litteris illis vti indifferenter,* Gellius tradit.

Lib. 5. de Linguâ Latin.
Lib. 10. cap. 24.

Quod attinet ad *G*. vt videtur, imperfectum, in vocabulo REGIS; in Gloſſario meo M. S. quod eſt antiquiſſimum, omnia vocabula incipientia à G, eodem ductu ſunt efformata.

Scio nonnullis totam Annuli inſcriptionem ſuſpectam fuiſſe ob Romanos characteres: ſed palàm conſtat, Reges Francorum primæ ſtirpis Latinæ linguæ gnaros ac peritos fuiſſe. Sic enim Theodomeres, Francorum Rex, Richomeris & & Aſcilæ filius, cuius meminit Gregorius Turonenſis, quemque ante Clodionem alicubi regnaſſe probauit Hadrianus Valeſius, expreſſus eſt in aureo numulo, quem edidit Paulus Petauius cum hac inſcriptione Romanis litteris: TEVDOME REX: nec Annulus Childerici noſtri characteribus ab illo diſſentit. Clodoueum I. Regem, Childerici filium, Romanis litteris imbutum fuiſſe teſtatur Latina epiſtola, quam ſcripſit ad Epiſcopos poſt bellum Gothicum. Exſtat etiam Clotarij I. Regis Conſtitutio generalis ad omnes Francos Latinè conſcripta, eiuſdemque nummum aureum edidit Petauius, in quo bis ſcriptum: CHLOTARIVS REX. Fortunatus Pictauienſis clarè docet, Charibertum Regem Latinè doctum fuiſſe, dum ipſi loquitur hiſce modulis:

Lib.2. cap.9.

Lib.3.

Sirmōd. Tom. 1. Concil. Gall.

Ibid.

Lib.6.c.4.

Cùm ſis progenitus clarâ de gente SICAMBER,
Claret in eloquio LINGVA LATINA *tuo.*

Regnante Chilperico I. Clotarij filio, in omnibus eius ciuitatibus ſcholas fuiſſe teſtatur Gregorius

gorius Turonensis. Et Philippus Augustus Rex declarat se vidisse litteras eius pro Ecclesiâ Tornacensi, quarum sigillum in circumferentiâ erat inscriptum: HILPERICVS REX FRANCORVM. Clotarium III. litteris fuisse eruditum; Dagobertum item, eius filium, pueritiæ annos in studiis exegisse litterarum, auctor est Aimoïnus. Sigillum Dagoberti Regis videre quiuis potest apud Zillesium cum hac epigraphe: DAGOBERTVS REX D†I GRAGA. Childebertus, Sigeberti filius, varias dedit Epistolas Latino scriptas idiomate, quas Chesneus vulgauit: vt ex tot è vetustate monumentis palàm sit, antiquissimos Francorum Reges Latinâ linguâ vsos, eâque sua nomina in chartis & annulis inscripsisse.

Lib. 5. cap. 45.

Vide infrà c. 20.

Lib. 4. c. 16. & 17.

Parte 3. cap 1.

Tom. 1. pag 866.

Dubium mouent, quod maioris momenti videri possit, Gregorius & Aimoïnus, vbi tradunt, Chilpericum I. Regem addidisse litteris vsualibus noua elementa quatuor, aut quinque, atque ea inter CH. Quod si verum est, Childericus I. Rex, Chilperici I. proauus, non vocatus est Childericus, sed Hildericus, cùm illud CH eius æuo nondum esset in vsu. Audiamus vtrumque Rerum Francicarum Scriptorem. Gregorius Turonensis in antiquiori editione Ascensianâ de Chilperico I. Rege ita loquitur: *Addidit autem*

Lib. 5. cap. 44.

& litteras litteris nostris, id est, ω, sicut Græci scribunt, ac TH, CH, PSI, Z; *quarum characteres subscripsimus: hi sunt:* ω, θ, χ, ψ, ζ. *Et misit epistolas in vniuersas ciuitates Regni sui, vt sic pueri docerentur, ac libri antiquitus scripti, planati pumice rescriberentur.* Aimoïni autem hæc verba sunt: *Addidit nostris litteris* Ω. *o mega Græcam, & tres alias, quarum characteres ab ipso inuentos cum proprijs sonis hîc subscripsimus:* X. CH. Θ. TH. Φ. PH. Idem à Claudio Imp. factum legimus; de quo Suetonius: *Nouas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi necessarias addidit.* Et Tacitus: CLAVDIVS *tres litteras adiecit, quæ vsui imperante eo, pòst obliteratæ.* Certè, vt neglectum fuit inuentum Claudij Imp. sic & minimi æstimata per Chilpericum Regem facta litterarum adiectio, quarum apud Francos nulla exstant monumenta: imò si attentè legantur Gregorius & Aimoïnus, fuerunt Græcæ litteræ, quas adiecit Chilpericus, atque ex illis X. Græcum, pro quo Latini & Franci iam habebant CH. In aureo enim nummo Chlotarij, qui Chilpericum genuit, bis legitur CHLOTARIVS REX, & in aureo annulo proaui eius, circa quem versamur, CHILDIRICI REGIS; cuius nomen merè Germanicum est, vti docet Ioannes Auentinus hisce

Lib. 3. cap. 41.

Lib. 19. Annal.

In Nomenclaturâ.

hiſce verbis: HYLD, HVLD; *Amor eſt:* Huldreich/ Hyldenreich/ *id eſt Amor Regni, ſiue Amoris diues ac plenus: vſus obtinuit* VLRICVS; *Veteres* HYLDERICVM *dixerunt. Celtæ, vt ſolent, corruptè* CHYLDERICVM *dixerunt.* Hadrianus Iunius etiam in hunc modum: HVLDERICVS, *ſuffragiorum potens: eſt enim* Hulden *idem quod ſuffragio ornare.* Littera c. euphoniæ gratiâ Hilderico præponitur. Vnde Gregorius Turonenſis paſſim *Childericum* dixit, & *Chilpericum*, pro *Hilderico*, & *Hilperico*; vt etiam *Chunos* pro *Hunis*; quemadmodum Auſonius quoque, Claudianus, Proſper, & Sidonius. Atque vt Gregorius Turonenſis mentionem faciat Childerici Regis Wandalorum, Childerici Francorum Regis ſigillum hoc fuiſſe oſtendunt promiſſi capitis capilli. Tacitus de Germanis ſiue Francis: REGES EX NOBILITATE, *Duces ex virtute ſumunt.* Nobilitas autem Francica, ſiue Sicambrica omnis capillata erat; deque illâ intelligendus Claudianus, qui vixit ante Pharamundum, vbi canit:

Hiſt. Batau. c. 23.

Lib. 2. 4. 5. 6.

Lib. 2. cap. 3.

Lib. 3. de Morib. German.

Lib. 1. de Laudib. Stilicon.

—— *Ingentia quondam*
Nomina CRINIGERO *flauentes vertice* REGES.

alio item loco:

In Eutrop.

Militet ac noſtris DETONSA SICAMBRIA *ſignis.*

Detonſa, id eſt *victa*, & ex libertate in ſeruitu-

tem

tem redacta: ſolebant enim Romani captiuorum Regum Nobiliumque flauos crines detondere, ac Romam mittere ad ornatus muliebres: vnde Ouidius ad puellam:

Lib. 1. Amor. El. 14.

Nunc tibi CAPTIVOS *mittet Germania* CRINES;
Culta TRIVMPHATÆ *munere* GENTIS *eris.*

Atque illud de crinitâ Francorum Nobilitate perſpicuum etiam eſt ex Legibus Salicis, in quibus, *Si quis* PVERVM CRINITVM *ſine conſilio aut voluntate parentum totonderit*, MM. D. *den. qui faciunt ſolidos* LXII. *& dimidium, culpabilis iudicatur.* Quæ Wendelinus noſter rectè explicat de Nobilibus pueris: *Jgnobilibus enim*, ait, *non licebat eſſe crinitis.* Ad rem quoq; Apollinaris Sidonius:

Tit. 28. §. 2.

In Gloſſar. Salic. V. Crinitus. Lib. 8. Ep. 9.

Et ſic CRINIBVS *ad cutem* RECISIS
Decreſcit caput, additurq; vultus.
Sic TONSO *occipiti* SENEX SICAMBER
Poſtquam VICTVS ES, *elicis retrorſum*
CERVICEM *ad* VETEREM *nouos capillos.*

Senes & Seniores paſſim vſurpat ætas media pro Primoribus & Satrapis, quos inde hodieque nos vocamus *Seigneurs*. Ex illis ergo Francorum Magnatibus more antiquo iam capillatis, *qui tranſacto Rheno Tongriam tranſmeauerant*, inquit Gregorius Turonenſis, *Franci iuxta pagos, vel ciuitates,* REGES CRINITOS *ſuper ſe creauêre, de primâ,*

Lib. 2. cap. 9.

&,

&, *vt ita dicam*, NOBILIORI *ſuorum familiâ.* Gregorius idem de filiis Clodomiri Regis: *Habito communi conſilio pertractari oportet* (verba ſunt Regis Childeberti) *quid de his fieri debeat; vtrùm* INCISA CÆSARIE, *vt reliqua* PLEBS *habeantur; an certè, his interfectis, Regnum Germani noſtri inter noſmetipſos æqualitate habitâ diuidatur.* Item de Gundebaldo, qui ſe filium Chlotarij Regis eſſe dicebat: *Hic cùm natus eſſet in Gallijs, & diligenti curâ nutritus (vt Regum iſtorum mos eſt)* CRINIVM FLAGELLIS *per terga demiſſis, litteris eruditus, Childeberto Regi à matre repræſentatur.* Tum etiam alibi de Chlodoueo, Chilperici I. Regis filio, in alueum Matronæ fluminis proiecto: *Cùm ignorarem quiſnam eſſet* (ita loquitur piſcator quidam) *à* CÆSARIE PROLIXA *cognoui* CHLODOVEVM *eſſe; adprehenſumq́ in humeros ad littus detuli, ibiq́ cum ceſpite ſuperpoſito tumulaui.* Sed vt Childerico noſtro promiſſi erant capitis capilli, ſic è contrario barba ad cutem abraſa ex Francorum illius æui more, quos æqualis Sidonius ita deſcribit:

Lib. 3. cap. 18.

Lib. 6. cap. 24.

Lib. 8. cap. 10.

Carm. 5.

> *Hìc quoq́ monſtra domas,* RVTILI *quibus arce* CEREBRI
> *Ad frontem* COMA *tracta iacet, nudataq́ ceruix*
> *Setarum per damna nitet: tum* LVMINE GLAVCO

O *Albet*

Albet aquoſa acies; ac VVLTIBVS *vndiq;* RASIS
Pro BARBA *tenues perarantur pectine criſtæ.*

Ad hæc imago ſculpta in annulo Haſtam dextrâ manu tenet. Gregorius Turonenſis de Guntramo Rege: *Datâ in manus Childeberti* HASTA, *ait: Hoc eſt indicium, quòd tibi omne Regnum meum tradidi. Ex hoc nunc vade, & omnes ciuitates meas, tamquam tuas proprias, ſub tui iuris dominationem ſubijce.* Aimoïnus de eodem: HASTAM, *quam manu gerebat, nepoti tradidit, inquiens: Hoc, amantiſsime nepos, indicio noueris, te mihi ſucceſſurum in Regno.* Fauſtus in Vitâ S. Mauri de Theodeberto Rege: *Vocans ad ſe nepotem ipſius Flori, nomine Andrannum, dedit ei per* SCEPTRVM REGALE, *quod manu geſtabat, quæcumque Florus patruus eius ex regali poſſederat dono.* Monachus Sangallenſis de Carolo Magno: VIRGAM AVREAM *ad ſtatum ſuum* (id eſt ad ſtaturam ſuam) *fieri iuſsit.* Mox adfert verba eiuſdem Caroli de illâ eâdem virgâ: SCEPTRVM NOSTRVM, *quod, pro ſignificatione regiminis noſtri,* AVREVM *ferre ſolemus.* Theganus de Ludouico Pio: *Coronam auream auro fulgentem in capite geſtans, &* BACVLVM AVREVM *in manu tenens.* Haſta ergo, ſceptrum, virga & baculus aureus, vnum atque idem inſigne Regium ſignificabant, per quod de

Lib. 7. cap. 33.

Lib. 3. cap. 68.

Ian. 14.

Lib. 1. cap. 19.

Cap. 19.

manu in manum fiebat traditio, quam Recentiores *Inuestituram* vocant; cuius alium ritum ſub Germanicis Imperatoribus indicat Otho Friſingenſis: *Eſt conſuetudo Curiæ, vt* REGNA *per gladium*, PROVINCIÆ *per vexillum à Principe tradantur vel recipiantur.* Sed iam inde à vetuſtiſſimis temporibus haſta, ſiue ſceptrum, Regiæ poteſtatis inſigne fuit, Iuſtino teſte: *Per ea adhuc tempora (* cùm ſcilicet Sabinæ raperentur) *Reges* HASTAS *pro diademate habebant, quas Græci* σκῆπτρα *dixêre. Nam & origine rerum Veteres pro Dijs immortalibus* HASTAS *coluerunt: ob cuius religionis memoriam adhuc Deorum ſimulachris* HASTÁ *additur.*

Lib.2. cap.5.

Lib.43.

Primus Regum Francorum Hugo Capetus in ſceptri ſummo vertice geſtauit manum, vt apparet ex eius ſigillo, quod Dominicus edidit. At ambæ quidem manus, eæque apertæ & ſurſum elatæ, Diuinam opem expoſcunt; ſed dextra prominens, duobus dumtaxat digitis minoribus in volam reflexis, propria eſt iurantis & ſolemni ſacramento ſe obſtringentis, vt ex vetuſtis monumentis probat Browerus in Antiquitatibus Fuldenſibus. Rorico de Francis ſub Rege Chlodoueo: DEXTRAS *omnes in ſublime erigunt, mandatum Regis accelerari denuntiant, ſeſeq́ votis ſtringunt.*

C.13. Aſſertor.

Lib.2. cap.17.

Lib.4.

gunt. Hugo Capetus, cui ſceptrum Francicum non ſucceſſione, ſed Ordinum ſuffragijs obtigerat, dexteram nimirum ſceptro prætulit, quâ innueret fidem ab ſe datam populis, ſeque in eâ religiosè permanſurum. Antiqui Germani (ex quibus orti ſunt Franci) *Reges ex Nobilitate*, quod antè retuli, *Duces ex virtute ſumebant*, hoc eſt creabant. *Nec Regibus*, addit Tacitus, *infinita aut libera poteſtas*; quia reciproca eorum erat ac populorum obligatio.

De Moribus Germ.

Ceterùm varia fuit apud Antiquos ac multiplex in annulis Principum & virorum illuſtrium cœlatura. *Annulus ſignatorius, ſeu ſignum Regis Perſarum, habebat ex quorumdam opinione* IMAGINEM REGIS; *alij putant* CYRI, *Perſarum primi Regis, figuram fuiſſe ſigno impreſſam*; *alij Ducis* EQVVM, *cuius hinnitu factus eſt Rex*. Alexander Magnus IMAGINEM SVAM, *quò certior poſteris proderetur, noluit à multis artificibus vulgò contaminari; ſed edixit vniuerſo orbi ſuo, ne quis* EFFIGIEM REGIS *temerè aſſimilaret ære, colore*, COELAMINE: *quin ſolus eam* POLYCLETVS *ære duceret, ſolus* APELLES *coloribus delinearet, ſolus* PYRGOTELES *cœlamine excuderet*. Prætereà *litteras, quas in Europam mitteret*, inquit Curtius, VETERIS ANVLI GEMMA *obſignabat: ijs, quas in Aſiam*

Interpres Thucydid.

Apuleius in Flor.

Lib. 6. cap. 11.

Asiam scriberet, DARII ANNVLVS *imprimebatur; vt appareret*, VNVM ANVLVM *duorum non capere fortunam.* (Ita lego, non vt in libris editis: *vnum animum.*) Auctor est Plutarchus, *Scyllam, cùm Iugurtham deuicisset*, IMAGINEM *eius in* ANNVLO, *quem gestabat, insculpsisse.* Tradit Cicero, *Epicuri familiares, eius* IMAGINEM *non modò in tabulis, sed in poculis &* ANELLIS *habuisse.* Hinc Ouidius ad amicum absentem, qui eius imaginem gestabat in annulari gemmâ:

In Politic.

Lib. 5. de Finib.

Lib. 1. Trist. El. 6.

> *In* DIGITO *qui me fersq́ referśq́* TVO,
> EFFIGIEMQVE MEAM *fuluo complexus* IN AVRO,
> *Chara relegati, quæ potes, ora vides.*

Cæsar Augustus *inter initia Sphinge signauit, non infaceto lepore Epistolas accipientium, ænigmata afferre eam Sphingem. Posteà, ad euitanda conuitia Sphingis*, ALEXANDRI MAGNI IMAGINE *signauit; nouissimè* SVA, *Dioscoridis manu sculptâ, quâ signare insecuti quoque Principes perseuerarunt.* Mœcenas, Eques Romanus, apud Augustum gratiâ & auctoritate pollens, cùm *absentis Cæsaris partibus fungeretur*, sculptam in annuli signatorij gemmâ RANAM gestabat, quam, *propter collationem pecuniarum magno terrori fuisse* memorat Plinius.

Sueton. l. 2. c. 50.

Seneca Ep. 14.

Lib. 37. cap. 1.

Galba Imp. *non obsignauit litteras* SVA IMA-

Dio l. 51.

GINE, *quemadmodum consueuerunt alij Imperatores*; *sed* CANEM *ex prorâ nauis prospectantem*, SIGNVM *à Maioribus suis delatum ad se, vsurpauit.* Commodus ad Clodium Albinum scribens, eum *litteras suas signatas excepturum* monet SIGNO AMAZONIÆ.

Capitolin. in Clodio Albin.

Antiquiores Francorum Reges proprias imagines annulis impressas gestarunt, quæ caput tantùm partemque pectoris repræsentabant, quales προτομὰς βασιλικὰς Græci; Latini *Thoracatas Effigies* vocabant. Plinius: *Magnitudinem iaspidis vndecim vnciarum vidimus, formatamq; inde* EFFIGIEM *Neronis* THORACATAM. Adelhelmus Abbas *Thoraces* & *Thoracidas* appellat: cuiusmodi est effigies Childerici Regis in aureo annulo thorace tenus efficta, talisque postmodum fuit Regis Chilperici, eius pronepotis, quam, qui vidit in sigillo expressam Rex Philippus Pulcher, vocat *dimidiam hominis imaginem.*

Lib. 33. cap. 9.

Cœlius Rhodigin. lib. 9. cap. 7.

Vide Infrà c. 20.

Est etiam (quæ sculptura Childerici annulo exhibetur) ad eumdem planè modum effigiata, quo per ea tempora Imperatorum Orientis in Numismatibus, thorace velut emblematis tessellatis, quantum apparet, gemmato; quòd nimirum Franci Reges Græcas eiusmodi glorias æmularentur. Sic enim Annales Francorum

Ful-

Fuldenſes de Carolo Caluo: *Conſuetudines Regum Francorum contemnens*, GRÆCAS GLORIAS *optimas arbitrabatur*. Sigebertus de eodem: *Poſt adeptum Imperium, vltra ſe elatus, conſuetudines Francorum vilipendens*, GRÆCAS GLORIAS *&* INSOLITOS HABITVS *adfectabat, &* TALARI DALMATICA *indutus, & deſuper* BALTHEO *accinctus, pendente vſque ad pedes, capite verò inuoluto* VELAMINE SERICO *&* DIADEMATE *ſuperpoſito procedebat*. De Heliogabalo Imperatore ſic Herodianus: *Sæpè Romano cultu depoſito veſtem Germanicam induebat, atque in eorum ſagulis argento variegatis conſpiciebatur; etiam flauam capiti cæſariem imponens ad modum Germanicæ tonſuræ; quibus læti Barbari mirificè illum dilexêre.*

An. 876.

Lib. 4.

Diui Ludouici Regis thoracalem effigiem, ſapphiro cyanei coloris expreſſam, tertio loco exhibendam duximus, Childerici annulo magis magiſque illuſtrando. Cœlata quippe armati Regis effigies, ſuperinducto ſimplici ſago, quòd ſine apparatu cultuque in publicum procedere illi mos eſſet: *Numquam indutus ſqualeto*, inquit Nangiacus, *vel panno viridi ſeu bruneto, nec pellibus* VARIIS, *ſed veſte nigri coloris, vel camelini, ſeu perſei*. Quod & idem teſtatur Bonifacius VIII. P. M. in Bullâ, quam edidit de eius Cano-

In Geſtis S. Lud.

Canonizatione : *Aureis vel argenteis ornamentis Regalibus non veſtitus, non* VARIIS, *vel griſeis, ſed alijs humilibus* PELLIBVS *vſus fuit, ſæcularibus pompis à ſe penitus abdicatis.* Vt Imperij Chriſtiani futurus propagator, ſtrictum geſtat enſem, Lunâ creſcente ſuppoſitâ, ſeu Thraciæ ſymbolo, quo hodieque Byzantini vtuntur; vt nullus dubitem, eiuſmodi annulo ſignatorio vſum ſanctiſſimum Regem, dum afflictis Syriæ rebus opem laturus in Orientem traijceret.

Lib. 2. Vitæ.

Ad extremum audiendus hîc Gaſſendus loquens de Peireskio: *Commendans* VETERA SIGILLA, *quæ coràm inſpexit, ectypiſq́ expreſſa tulit ex Archiuis Abbatiarum S. Dionyſij, S. Germani, S. Mauri, & cæterarum, vt in quibus continerentur germanæ effigies* KAROLI MAGNI, HLVDOVICI PII, HLOTARII *Imperatoris,* PIPINI *Regis Aquitaniæ*, KAROLI *Calui*, KAROLI *Simplicis, aliorumq́ Regum ex* SECVNDA STIRPE: *Hæc ſanè, inquit, ſatis refellunt, tumulos & ſtatuas hiſce Principibus confectas ante quadringentos aut quingentos annos.* Si Peireskio vidiſſe contigiſſet annulum aureum Childerici noſtri, quo nullum antiquius apud Francos Regale monumentum; enimuerò defixus gaudio ſtetiſſet, ſtupenti ſimilis, qui magno animi ſenſu identidem

dem dictitare solebat: SIGILLA, NVMISMATA, *aliaq́; id genus, testes esse Antiquitatis incorruptos; quodq́; ex ijs addiscerentur, quæ frustrà requireret quis ex Historiographis omnibus.* Scilicet, *annulis nostris plusquam animis creditur.* Et verissimè Ioannes Iperius: SIGILLVM REGIVM *nec fallit, nec fallitur.*

Senec. lib. 3. de Benef.

In Chrō. Bertin.

Iam, quâ manu quóve digito annulus gestaretur, magna est in Vetustate varietas. MANVS, *& prorsus* SINISTRÆ, inquit Plinius, *maximam auctoritatem conciliauêre auro.* Mox etiam: ANVLOS *quisquis primus instituit, cunctanter id fecit,* LÆVISQVE MANIBVS *latentibusq́; induit, cùm, si* HONOS *secutus fuisset,* DEXTRA *fuerit honestandus. Quod si impedimentum potuit in eo aliquod intelligi, etiam* CONSERTORIS, (hoc est bellatoris) *vsu argumentum est maius, in* LÆVA *fuisse, quâ scutum capitur.* Lucem facit Plinio Macrobius, vbi scribit, ex Ateij Capitonis sententiâ, ANVLVM LÆVAM sustinuisse, quia minùs habilis illa rebus gerendis; eâque præcautione vel à casu ANVLVM, vel GEMMAM à detrimento vindicari. Denique & Silius Italicus de Bello Punico:

Lib. 33. cap. 1.

Lib. 7. Saturn. cap. 17.

Lib. 11.

Testes hi stragis, quos, SIGNVM ILLVSTRE, *superbis*
Mos LÆVA *gestare viris; tum funditur ante*
Ora admirantum præfulgens ANNVLVS *auro,*
Datq́; fidem verbis, haud paruo insignis aceruo.

L. 7. Nat. quæst. cap. 31. De digitis verò sic Seneca: *Exornamus* ANNVLIS *digitos, in* OMNI ARTICVLO *gemma dispo-nitur.* Ita quoque Plinius: SINGVLIS *primùm* DIGITIS *geri mos fuerat, qui sunt* MINIMIS PROXIMI; *vt in Numæ & Seruij Tullij statuis vide-mus. Posteà* POLLICI PROXIMO *induêre etiam Deorum simulachris. Deinde iuuit &* MINIMO *da-re. Galliæ Britanniæq́; IN MEDIO dicuntur vsæ: hic nunc solus excipitur; cæteri omnes onerantur, atq; etiam priuatim articuli minoribus alijs. Sunt qui tres vni minimo congerant: alij verò & huic vnum tantùm, quo signanda signant.* Apud Gellium, *ve-teres Græcos Annulum habuisse in digito accepimus* SINISTRÆ MANVS, *qui* MINIMO *est* PROXIMVS. *Romanos quoque homines aiunt sic plerumq;* ANNVLIS *vsitatos. Causam esse huius rei Appion in libris Ægyptiacis hanc dicit; quòd insectis aper-tisq́; humanis corporibus, vt mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est,* NERVVM *quemdam tenuißimum ab* VNO *eo* DIGITO, *de quo diximus, ad* COR *hominis pergere ac per-uenire: propterea non inscitum visum esse, eum po-tißimùm* DIGITVM *tali honore decorandum, qui continens & quasi connexus esse cum principatu cor-dis videretur.* Leuinus Lemnius dicit *arteriam* (non neruum) *à corde ad eumdem digitum sini-stræ*

Lib. 33. cap. 1.

Lib. 10. cap. 10.

Lib. 2. cap. 11.

ſtræ manus porrigi. Sed vtrumque anile commentum eſſe docet Riolanus in Antropographiâ. Lib. 5. cap. 48.

Quâ manu, quóve digito geſtaretur annulus à Francis Regibus, haud facile ſit diuinare. Ego ſignatorium raró vel numquam in digito geſtatum à quoquam exiſtimo, propterea quòd ſic de illo Plinius: *Conditur ille, vt* RES RARA *& iniuriâ vſus indigna velut* E SACRARIO *promitur.* vt qui olim GERVLI ANNVLORVM dicti ſunt, fuerint potius cuſtodes, & in loculo ſeruatum habuerint, ne fortè in locum immundum ſacram imaginem deferre contingeret: ſub Tiberio enim Cæſare *Maieſtatis reus poſtulabatur, quicumque effigiem Imperatoris* ANNVLO *impreſſam latrinæ aut lupanari intuliſſet.* Atque hæc occaſione Regij noſtri annuli & ſignatorij, cuiuſmodi apud Antiquos *non plus habere quàm vnum licebat; nec cuiquam niſi libero, quos ſolos fides deceret, quæ ſignaculo continetur.* Lib. 33. c. 1. M. S. Sueton. cap. 58. Macrob. 7. Satur. cap. 13.

Sed & alter Childerico Regi fuit annulus aureus, in eius conditorio repertus, formâ ac magnitudine, quâ in imâ tabellæ parte repræſentatur, quemque Veterum nonnulli ἀπείρωνα, ſiue *infinitum*, alij *ſolidum* dixêre. Iulius Pollux in Onomaſtico: *Annulum circularem & gemmâ carentem,* INFINITVM & INDETERMINATVM Lib. 7. c. 33. n. 7.

vocitant. Ariſtoteles: *Annulos ἀπείρους*, INFINITOS, *dicunt non habentes palam*. Hinc Cœlius Rhodiginus: *Gemmâ carentem annulum*, ἀπείρωνα *vocari comperio, quaſi tu dicas omni carentem fine*. De Annulo ſolido Iſidorus: *Apud Romanos Annuli de publico dabantur, & non ſine diſcrimine: nam dignitate præcipuis viris* GEMMATI *dabantur, cæteris* SOLIDI. Eorum vſus hodieque apud Venetos, quos vulgò *Veras* nuncupant, & vtuntur ad ſponſalia, vti obſeruat eruditiſſimus Licetus. Ac fortaſſis hunc noſtrum BASINÆ amoribus dicatum geſtauerit Childericus, eoque cum illâ iugali vinculo ſociatus: nam in ſponſalibus datum aliquando vtrimque annulum inſinuant iſthæc Terentij verba: *Dati* ANNVLI, *locus, tempus conſtitutum eſt*. & cautio illa, *Accipe daq; fidem*, apud Virgilium; quem notauit Macrobius inſtitiſſe huic Enniano verſui:

Lib. Phyſicor. 3. — Lib. 6. cap. 12. — Lib. 19. Orig. cap. 32. — Lib. de Anulis, cap. 4. — In Eunucho. — L. 8. Æn.

Accipe daq; fidem, fœduſq; feri benè firmum.

Leges item Wiſigothorum: *Decernimus, vt cùm inter eos qui* DESPONSANDI *ſunt, ſiue inter eorum parentes, aut fortaſſe propinquos, pro filiorum* NVPTIIS, *coram teſtibus præceſſerit definitio; &* ANNVLVS ARRHARVM *nomine* DATVS *fuerit*, VEL ACCEPTVS, *quamuis ſcripturæ non intercurrant, nullatenus* PROMISSIO *violetur, cum quâ datus eſt*

L. 3. tit. 3. Leg. 3.

eſt ANNVLVS, *& definitio facta coram teſtibus.* Vergente Latinitate particula VEL vſurpabatur pro ET: quod hoc loco factum verba illa, *Arrharum nomine*, ſatis indicant. Accedit exemplum ex Priſco: ATTILA *rurſus Legatos in Italiam miſit, qui* HONORIAM *ſibi dari poſcerent; etenim ſecum matrimonium pepigiſſe: cuius rei vt fidem facerent*, ANNVLVM *ab eâ* SIBI MISSVM, *per Legatos, quibus tradiderat, exhiberi mandauit.*

In Excerptis Leg.

CAPVT VIII.

WIOMADVS, CHILDERICI *Regis amicus, fuit cuſtos eius Annuli ſignatorij. Vbi de Annulorum traditione, detractione, ſepulturâ, fractione.*

ASſertus Childerico Annulus ſignatorius ad ſuum cuſtodem me vocat, quem Regi amiciſſimum fuiſſe oportet, & charum in paucis; vt olim Pharaoni Ioſeph Patriarcha; de quo magnus ille, Deoque acceptiſſimus Moyſes: *Dixit Pharao ad Ioſeph: Ecce conſtitui te ſuper vniuerſam terram Ægypti. Tulitque* ANNVLVM *de manu ſuâ, & dedit eum in manu eius*; quâ poteſtate à Rege auctus, *in ſellâ curuli ſublimis per Ægyptum circumuectabatur.* De Aſſuero ſcribitur etiam in ſacris

Geneſ. 41.

Ioſeph. l.2. Ant. Iud. c.41.

Eſther cap. 3.

ſacris Paginis, *Tuliſſe* ANNVLVM SVVM, *&* *dediſſe in manus* AMAN, *vt ſignaret quod ſcripſerat contra Iudæos.* Item alio loco: *Accepiſſe Regem* ANNVLVM, *quem ab* AMAN *tulerat, & dediſſe illum* MARDOCHÆO. Dio Caſſius tradit, Auguſtum promiſcuè ſigillum præcipuum credidiſſe Mecænati & Agrippæ, & tantum tribuiſſe ambobus, vt litteras ad Senatum ſcriptas, vel aliò, impunè retegerent & immutarent. Idem Auguſtus apud Xiphilinum, Mecænate mortuo, ægrotans in XI. Conſulatu, deploratâ ſalute, vt credebat, poſtquam de Rep. multa grauiter diſſeruiſſet, Calpurnio Piſoni Conſuli Collegæ libellum dedit, in quo ſcriptæ erant copiæ & redditus ciuitatis, tradito Agrippæ annulo; tamquam ipſi obſignandorum reſcriptorum & libellorum curam iniungeret, & iuſtitiæ ſollicitum præ ceteris iudicaret. Ad quæ Fortunius Licetus: *Adeò*, inquit, *magni habebatur Regium cuſtodire Annulum, vt ab antiquiſſimo tempore id cenſeretur poſt Principem in publicâ gubernatione præſtare cæteris.* Sic & à priſcis Francorum Regibus non tradebatur niſi viris, qui gratiâ apud ipſos pollerent, quique probatæ fidei eſſent, & participes arcanorum. Aimoïnus de Clodoueo Rege: *Dirigit è veſtigio* [ad Chlotildem] *quemdam*

Cap. 8.

Lib. 51.

Lib. de Annulis Antiq. cap. 15.

Lib. 1. cap. 13.

dam ſibi FAMILIARISSIMVM, *nomine* AVRELIANVM. Sic autem de iſto ipſo Regis Legato Geſta Francorum: *Orſus ille dixit: Dominus meus* CHLODOVEVS *Rex Francorum miſit me ad te: vult te ſibi aſſociare in Regnum : ecce* ANNVLVS *eius, & reliqua ornamenta ſponſalia.* Mox de Chlotilde: *Accepto* ANNVLO, *quem* CHLODOVEVS *Rex miſerat per* AVRELIANVM, *repoſuit illum in Theſauro Auunculi ſui.* Tum de Burgundionibus : *Requirentes inuenerunt in Theſauro Regis* ANNVLVM, *Chlodouei* INSCRIPTIONE *vel* IMAGINE *inſculptum.* Fortunatus Pictauienſis ad Boſonem Sigeberti Regis Referendarium, qui Annuli Regij cuſtos erat:

Cap. 11.

Cap. 12.

Cap. 19.

Sic te LONGÆVI *comitetur* GRATIA REGIS,
Et florente illo gaudia fixa metas.

Vita S. Boniti: *Cùm à Sigeberto Rege enixè* DILIGERETVR, *principem eum pincernarum eſſe præcepit: nec multò pòſt* ANNVLO *ex manu Regis accepto,* REFERENDARII *officium adeptus eſt.* Referendarius, à referendo nomen trahens, apud Reges Francorum Merouingos dignitas erat Palatina, Regumque lateralis. Caſſiodorus: *Nemo noſtros ſermones tantum meretur, quàm qui* REFERENDARIVS *eſſe cognoſcitur.* Eius dignitatis exſtat hæc formula apud eumdem: *Per Referendarium*

15. Ian.

Lib. 6. Variar. cap. 17.

Lib 6. For. 17.

rium nobis causarum ordines exponuntur : per eum interpellantium vota cognoscimus, & ipsis RESPONSA *reddimus, vt negotia impedita soluamus. Magnum est in hoc agone principali seruire prudentiæ, & ad subitum sic dolores alienos asserere, vt conquerentium videatur vota sanare.*

Illi ergo Annulum Regium custodiebant, quia Regum amici, & secretorum conscij. Quod idem de Wiomado non iniuriâ possumus affirmare, quem Gregorius Turonensis vocat *Hominem* CHILDERICO *Regi* CHARVM, & AMICVM FIDELEM REGIS. Sic etiam plures alij de illo. Gesta Regum Francorum: *Vocauit* AMICVM SVVM, *prudentem Consiliarium*, *nomine* WIOMADVM: *petijt cum eo consilium, qualiter animos furentium Francorum posset mitigare.* Fredegarius Scholasticus: WIOMADVS, *Francus* FIDELISSIMVS *cæteris Childerico, qui eum, cùm à Chunis cum matre captiuus detineretur, fugaciter liberauerat.* Tum post nonnulla : *Franci tunc* EGIDIVM *vnanimiter Regem adsciscunt;* WIOMADVM *amicum Childerici*, SVBREGVLVM *ab* EGIDIO *iterùm Franci instituerunt.* Fingebat Wiomadus se odisse Childericum, & in speciem dumtaxat ab Ægidij partibus stabat; maior in eo veriorque amicus, quòd amicitiam dissimularet. Aimoïnus Mona-

Lib. 2. cap. 12.

Ex M.S. Camerac. c. 6.

Cap. 11.

Lib. 1. cap. 7.

Monachus: *Erat ei quidam è Francorum Proceribus* FAMILIARITATIS *vinculo colligatus, nomine* WINOMADVS, *cuius ille omnia agebat consilio, dum adhuc Regni potiretur sceptro.*

Erat igitur, meâ quidem sententiâ, Wiomadus Childerici Regis Referendarius, & sic Custos Annuli Regij: quod munus in primâ Regum stirpe frequens & solemne fuit. Gregorius Turonensis: *Siggo* REFERENDARIVS, *qui* ANNVLVM *Regis Sigiberti tenuerat, & à* CHILPERICO *Rege ita prouocatus erat, vt seruitium, quod tempore fratris sui habuerat, obtineret, ad Childebertum Regem, Sigiberti filium, relicto Chilperico, transiuit.* Faustus in Vitâ S. Mauri, de Theodeberto Rege: *Vocans* ANSEBALDVM, *qui scriptionibus Regalium testamentorum præerat, præcepit ei, vt antequam de monasterio egrederetur,* TESTAMENTVM *de ijsdem scriberet rebus, ac de* ANNVLO *Regis regali firmaret more.* Frigebodus in Vitâ S. Audoëni: *S.* AVDOENVS, *cognomento* DADO, AVRICVLARII *locum & munus in aulâ Regis* [Dagoberti] *obtinuit: itemq; ad obsignanda scripta, vel edicta Regia, quæ ab ipso conscribebantur,* SIGILLVM *vel* ANNVLVM *Regis custodiebat.* Aimoïnus Monachus: *Beatus* AVDOENVS, *qui &* DADO *dictus est,* REFERENDARIVS *fuit*

Lib. 5. cap. 3.

15. Ian.

24. Aug.

Lib. 4. cap. 41.

Regis Dagoberti, filiuſq́ præcellentiſsimi viri Antharij. Qui Referendarius ideò eſt dictus, quòd ad eum omnes publicæ deferrentur conſcriptiones; ipſeq́ eas ANNVLO *Regis, ſiue* SIGILLO *ab eo ſibi commiſſo muniret, ſeu firmaret.* Angradus in Vitâ S. Anſberti: *Quidam illuſtris,* ROTBERTVS *nomine, generoſâ ex ſtirpe proditus,* GERVLVS *fuit* ANNVLI *Regis Clotharij. Ansbertus in aulam Regis* [Theoderici] *licet nolens à genitore perductus, ſicut erat acumine ingenij clarus, cœpit eſſe aulicus Scriba, doctus conditorq́ Regalium Priuilegiorum, &* GERVLVS ANNVLI *Regalis, quo eadem firmabantur Priuilegia.*

9. Febr.

Principes in extremis conſtituti, vel Annulum cuipiam tradebant amico, vel ipſis detrahebatur. Curtius de Alexandro: *Vox deficere iam cœperat; detractum* ANNVLVM *digito, Perdiccæ tradidit.* Suetonius de Tiberio: *Seneca eum ſcribit, intellectâ defectione, exemptum* ANNVLVM, *quaſi alicui traditurum, parumper tenuiſſe; dein rurſus aptaſſe digito.* Scipio Africanus Cneo Scipioni annulum ſuum tradiderat: ſed quia filius, in domeſticâ gloriâ natus, monſtro ſimilis factus, manus vinciendas hoſti tradiderat, *propinqui è manu eius* ANNVLVM, *in quo* CAPVT AFRICANI *ſculptum erat, detraxerunt.* ANNIBAL cùm MARCELLVM

Lib. 10. cap. 7.

Cap. 73.

Valer. Max. l. 3. cap. 5.

Suidas.

vidit

vidit occisum, DETRACTO ipsius ANNVLO litteras obsignauit. Spartianus de Hadriano: *Signa mortis hæc habuit*; ANNVLVS, *in quo imago ipsius sculpta erat, sponte de digito delapsus est.* Plinius denique: *Grauatis somno* (id est, lethargicis) *aut morientibus, religione quadam* ANNVLI *detrahuntur.*

Lib. 33. cap. 1.

Crediderim ego factam illam annuli detractionem, ne in pollinctorum manus veniret; nam pòst redditus digito vnà cum cadauere in rogum coniiciebatur. Et vitandæ etiam interim fraudes ac pericula; quorum de Annulis hæc habemus exempla.

I. Titus Liuius: *Marcelli* ANNVLO, *simul cum* CORPORE, *Annibal potitus erat: eius* SIGNI *errore ne quis dolus necteretur à Pœno metuens* CRISPINVS, *circa ciuitates proximas miserat nuncios, occisum collegam esse,* ANNVLOQVE *eius hostem potitum; ne quibus* LITTERIS *crederent nomine Marcelli compositis.*

Decad. 3. lib. 7.

II. Apud Curtium hæc sunt Alexandri verba, cùm ad occidendum Parmenionem mitteret Polydamam: *Ad Parmenionem quoque epistolas feres, vnam à me, alteram Philothæ* (Alexandri iussu iam perempti) *nomine scriptam*; SIGNVM ANNVLI *eius in meâ potestate est: si*

Lib. 7. cap. 3.

Lib. 6. cap. 20.

credet pater à filio impreßum, cùm te viderit, nihil metuet. Tum poſt nonnulla de Parmenione: *Alteram deinde epiſtolam, Philotæ nomine ſcriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum eius latus gladio haurit Cleander, deinde iugulum ferit, ceteri exanimem quoque confodiunt.*

Lib. de Bello Vand. Baron. An.452.

III. Procopius de Valentiniano III. Imperatore: *Maximus erat quidam è Senatoribus, vnus ex ſtirpe illius* MAXIMI *Tyranni, quem Theodoſius ſenior ſuſtulerat; pro quâ victoriâ Romani quolibet anno feſtum agunt: huic vxor formoſißima, ſicut & pudicißima fuerat: quâ, Valentinianus amore captus, cùm potiri cuperet, resq́ue admodum ardua foret, rem iniquam excogitauit. Maximum iußit ad ſe in palatium venire, quo cum* TALIS *colludens,* AVRO *certo propoſito,* ANNVLVM *eius victor nactus eſt: hunc clàm ad* VXOREM *miſit* VIRI *nomine, vt quamprimùm* SIGNO *perſpecto, in palatium, ſalutatum Imperatricem Eudoxiam veniat. Jlla ſubitò paret; quam certi, quibus res nota ac mandata erat, protinus in aulâ recipientes, longè in Gyneconitidem duxerunt; vbi Valentinianus occurrens, vim ei intulit. Illa poſt hoc mœſta domum regreſſa, calamitatem fatumq́ue ſuum flere, virumq́ue magno-*

magnoperè detestari cœpit, vt qui occasionem huic rei dederit.

IV. Paulus Æmylius de Richardo Rege Angliæ: *Facies Orbi terrarum nota ignorari non potuit; & conspectus in digito* REGIVS ANNVLVS *ab hospite, illum indicauit. Cognitum igitur Richardum* LVPOLDVS *Austriæ Dux, cuius populares in Asiâ res gesserant, simultatemq́ cum Anglis exercuerant, diuinitus sibi oblatum, de quo pœnas exposceret, ratus, ad* HENRICVM *Augustum duxit.*

Lib.6. An.1193.

V. Iterùm Æmylius: *Emißi clàm ex vrbe nonnulli, pari atque ille erat calliditate, cùm paulò longiùs processissent,* SVBORNARVNT *quosdam alios non minori audaciâ astuq́, qui lugentium habitu ex Sueuiâ cum litteris, quas ipsi conscripserant, adulterinoq́* ANNVLO *signarant, venire se dicerent, simulatisq́ cùm lacrymis falsò nuntiarent* CONRADINVM *obiuiße.*

Lib.7.

VI. Idem alio loco de Conradino eodem, qui se Regem Siciliæ dicebat: *Vbi ad mare inferum peruenit, nauiculam conspicatus, orat dominum, vt se Pisas deportaret; pro naulo* ANNVLVM *se daturum, quam vnam rem loco pecuniæ haberet. Homo &* SPECIE ANNVLI, *& formâ adolescentis, multò quàm calonis liberaliore*

Lib.7. An.1269.

motus, id clàm non habuit. Concurſu facto, SVEVVS *comprehenſus ad Carolum, vt victoribus omnes adſunt, retrahitur.*

Prudenti itaque conſilio, & periculis amoliendis, Annulus, ſeu Sigillum, non niſi probatæ fidei viro credebatur ab Regibus; ijſque fato functis, vel vnà cum Regio cadauere cremabatur, vel cum illo ſepeliebatur. De crematione eſt exemplum Pompeij Magni, *cuius occiſi caput ab Achillâ, Ptolemæi ſatellite, Ægyptio velamine inuolutum cum* ANNVLO *Cæſari præſentatum eſt; qui non continens lachrymas, illud plurimis & pretioſiſſimis odoribus cremandum curauit;* haud dubiè vnà cum annulo, de more, quem indicat Propertius, vbi Cinthiæ manes ita alloquitur:

Plinius Iunior lib. 3. de Viris Illuſtrib. cap. vlt.

Lib. 4. Eleg. 7.

Et ſolitum DIGITO BERYLLON *adederat* IGNIS,
Summaq́ue lethæus liquerat ora liquor.

Beryllus gemma eſt annularis, colore ſubuiridi, in Indiâ ortum habens, raró alibi reperta. Gemmam hodie ex cryſtallo anguloſam concinnant Germani, ad ſimilitudinem adamantis, & annulis includunt, Beryllum appellantes; cùm tamen alia ſit Beryllus.

Plinius l. 37. c. 5.

Ceſalpin. de Metallic. l. 2. c. 19. & 26.

Ad Chriſtianos quod attinet, qui non cremabant cadauera, ſed humo condebant; obſeruauit

uit Antonius Bosius, Romæ in sepulchro Mariæ, Honorij sponsæ, anno M.D.XLIV. repertos fuisse annulos aureos LVIII. cum gemmatis vmbilicis: signatoriam item smaragdum, cui insculptum erat caput Honorij Imperatoris. In cœmeterio quodam, viâ Nomentanâ, ait se vidisse impressum calci Annulum signatorium, cum characteribus, qui non poterant intelligi: vel erant occultæ notæ, quas *Cifras* vocamus, vel certè μονογράμμον aliquod, hoc est, multis litteris inter se complicatis ignotum nomen, cuiusmodi Symmachum vsurpasse, ipse testis est, scribens ad Flauianum fratrem: *Cupio*, inquit, *cognoscere, an omnes obsignatas Epistolas meas sumpseris eo* ANNVLO, *quo nomen meum magis* INTELLIGI, *quàm* LEGI *promptum est*. Erat integrum eius nomen litterarum implicatione contractum; quale in absidibus templorum Romæ, & alibi obseruauit Ioannes Macarius, cuius hæc sunt verba in Hagioglyptis: *Fornici interiori, qui claudit absidem, non deest suum musiuum coronario opere pertextum, in cuius summo aliquando* NOMEN CHRISTI, *litteris Græcis* X. *&* P. *inter se complicatis expressum intra orbem quemdam seu circulum: aliquando nomen Pontificis, qui Ecclesiam construxit, intra vnius litteræ compendium contractum. Ita sole-*

Lib. 2. Romæ Subterr. cap. 7. an. 1544.

Lib. 3. cap. 50.

Lib. 2. Epist. 12.

Lib. M. S.

ſolebant & in Bullis Pontifices, & antiqui Imperatores Germani, nomen ſuum inſcribere; vt de CAROLO MAGNO, *& quibuſdam poſt eum conſtat. In Pontificibus autem mos ferè vſque ad poſtremum hoc ſæculum. Sed & priori æuo omnes Græci & Latini nomen ſuum ita contrahebant; vt ſæpè videre eſt in fragmentis Inſcriptionum Latinarum mediæ ætatis, & Græcarum. Quin & longè priori tempore, ſtante Republicâ, aliquid tale in Nummis Conſularibus obſeruabamus.*

Lib.4. cap. 50.

Vidit prætereà Boſius in Priſcillæ cœmeterio repertos Annulos, quos fuiſſe ſignatorios inde colligit, quòd in ijs ſigna chartis imprimenda, modo contrario inſculpta eſſent; cui probandæ veritati adfert è Cimeliarchio Eminentiſſimi Cardinalis Franciſci Barberini ANNVLVM CRYSTALLINVM, ſacris inſignitum characteribus.

Gentiles poſtmodum primi Franci, qui cadauera ſepeliebant, annulos ſignatorios vnà condebant; vt in CHILDERICI Regis conditorio Tornaci viſum.

Fractos Regum Annulos nullibi obſeruaui; quod tamen factum legimus à C. Petronio, de quo Tacitus: *Flagitia Principis ſub nominibus exoletorum, fœminarumq́ue, & nouitate cuiuſq́ue ſtupri per-*

Lib.16. Annal.

perscripsit, atq; OBSIGNATA *misit Neroni*, FREGITQVE ANNVLVM, *ne mox vsui esset ad facienda pericula.*

Sub tertiâ Regum stirpe non inuenio sigilla aut illis consepulta aut fracta fuisse; sed monialibus quibusdam dono data: sic enim Philippus Augustus Rex Chartâ anni M. CC. VIII. Regni XXXIX. iubet, *vt post suum decessum sorores Leprosariæ de Salceya* [prope villam Iudæam Parisius] SIGILLA SVA AVREA *habeant.* Quod confirmatum ab Ludouico VIII. IX. atque etiam X. qui *aureis sigillis* adiecit *argentea.*

Du Breul lib.4. Antiq. Parisiens.

CAPVT IX.

Summus Cancellarius erat Custos Annuli, siue Sigilli Regij, sub secundâ Regum stirpe. Tabella vetus Pauli Petauij de Cancellis Caroli Magni explicata.

POst illustratum in primâ Regum stirpe Referendarij munus, haud abs re visum in secundâ, summam Cancellarij dignitatem, cui & Sigillorum cura demandata erat, paucis attingere. Facem argumento præfert Tabella vetus, quam ex codice antiquo Paulus Petauius, Sena-

In Gnorismate.

tor Parisiensis, publici iuris fecit anno M. DC. X. & nos ab illo hîc cælo expressam exhibemus.

Media figura, inquit Petauius, *Carolum Magnum : duæ aliæ Primicerium & Secundicerium referunt*. Primicerius dicebatur *Primus ordinis sui*, vt docet Suidas, qui primus in ceratis tabulis scriptus erat; quemadmodum & Secundicerius, qui *secundo descriptus loco*. Multi apud Codinum eiusmodi Primicerij, vt Primicerius Aulæ, Le-

ctorum

ctorum, Bardariotarum, Tabulariorum, Barangorum, Notariorum. Et apud eumdem: *Magnus Primicerius est caput ordinum, qui adsunt Imperatori, & eum stipant.* Itaque si per *Primicerium* & *Secundicerium* indicare Petauius voluit *Summum Cancellarium*, & *Comitem Palatij*; rectè id quidem: sin minùs, & aliam aliquam Palatinam dignitatem, malè. Nam in eius Tabulâ obseruo Basilicares Cancellos, seu interioris Concilij conclaue, quod suprà est cancellatim coassatum, infra tessellatim tabulatum. Apud Monachum Sangallensem hæc lego: *Mansiones omnium cuiusquam dignitatis hominum circa palatium peritissimi* CAROLI *ita constitutæ sunt, vt ipse per* CANCELLOS *solarij sui cuncta posit videre, quæcumque ab intrantibus, vel exeuntibus quasi latenter fierent.* Quo loco facilè crediderim legendum esse *solij sui* pro throno, in quo Rex intra cancellos sedebat; vel certè pro ipso loco, in quo sedentis Regis solium erat. Alibi scripserat idem Auctor de Carolo Magno: *Quòd* PER CANCELLOS PALATII *Rex prospiciens, citò illum ad se vocari præcepit.*

Lib. 1. cap. 32.

Cap. 6.

Cancelli in Tabellâ expressi, secretum ostendunt Caroli Magni consistorium, intra quod cum suis interioribus Consiliarijs de magnis age-

bat rebus. Glossæ Basilicæ: CANCELLVM, *reticulum, à caßibus, id est retibus deminutiuè: vnde* CANCELLARII, *qui stant in cancello. Hi autem* DVO *tantùm fuêre.* Secretum eiusmodi consistorium designasse videtur Ammianus Marcellinus, de Aduocatis loquens: *Cùm intra* CANCELLORVM *venerunt* SEPTA, *& agi cœperint alicuius fortunæ, vel salus; atque laborari debeat, vt ab insonte gladius, vel calamitoso detrimenta pellantur.* De ijsdem Iuris dicundi septis Cassiodorus: *Respice quo nomine nuncuperis; latere non potest quod* INTER CANCELLOS *egeris: tenes quippe lucidas fores, claustra patentia; & quamuis studiosè claudas, neceße est vt cunctis aperias.* Senatus Normannici consessus olim temporarius, *Eschiquier* dicebatur, hoc est Alueus cancellatus, seu tessellatus; fortè quòd in eiusmodi cancellato tribunali Iudices pro more considerent, iusque populis redderent.

Lib. 30.

CAROLVS MAGNVS.

Medio & honoratiore Cancellorum loco sedet Carolus Magnus. Donatus: *Potestas maior in medio esse solet.* Vnde Dido regio satu, ad mensam recubuit media, si Maroni fides:

Æneid. 1.

—— Aulæis iam se Regina superbis
Aurea composuit spondâ, MEDIAMQVE *locauit.*

Et

Et apud Valerium Flaccum, in Epulis exhibitis Iasoni, regiis natalibus claro Principi: L.2. Arg.

—— Medijs famulæ conuiuia tectis
Expediunt, tyrio vibrat thorus igneus ostro:
IN MEDIO ÆSONIDES *iam se Regina locauit,*
Pòst alij Proceres.——

Aimoïnus de Clodoueo II. Rege: MEDIVS *inter eos, solio residens aureo, hoc habuit sermonis exordium.* Nec medius tantùm hîc sedet Carolus Magnus, sed & caput aureo circulo coronatus, vt Patricius Romanorum. Albericus ad annum DCC. LXXVI. *Ab hoc anno, per annos* XXV. KAROLVS *fuit simul Rex Francorum & Longobardorum,* & PATRICIVS ROMANORVM, *antequam fieret Imperator.* Eginarthus ad annum DCCCI. *Leo Papa* CORONAM *capiti eius imposuit, cuncto Romanorum populo acclamante:* KAROLO AVGVSTO, *à Deo coronato, magno & pacifico* IMPERATORI ROMANORVM *vita & victoria. Post quas laudes, à Pontifice more antiquorum Principum adoratus est; ac deinde omisso* PATRICII *nomine,* IMPERATOR & AVGVSTVS *appellatus est.* Circulum autem aureum fuisse insigne Romani Patriciatus, docemur à Willelmo Malmesburiensi, qui sic de Henrico V. Cæsare: *Exeunti de camerâ, & suis Regalibus exuto, occur-*

Lib.4. cap.41.

An.776.

In Vitâ Caroli Magni. anno 801

Lib.5. de Gestis Angl.

Sigebert. an. 1084.

rerunt Romani Patricij CVM AVREO CIRCVLO, *quem imposuerunt Imperatori in capite, & PER EVM dederunt sibi* SVMMVM PATRICIATVM *Romanæ vrbis, communi consensu omnium & volenti animo.* Augusti dignitas trinâ aurei circuli impositione conferebatur, vt apud Corippum de Iustino Iuniore:

Lib.2.

ARMATI *manibus, sacrati* CIRCVLVS AVRI
Impositus collo, Imperium sublime dicauit:
Quod faciens TER, *ter dextram cum munere tendens,*
AVGVSTI, *Iustine*, LOCVM *tibi confero, dixit.*
Ast ego te iubeo, Princeps ait, esse TRIBVNVM.
Felix ARMATVS, *primus qui verba loquentis*
Audijt, & primus SOLENNIA DONA *recepit.*

Scientiæ Heroicæ cap.37.

Obseruauit Marcus Wulsonius, *antiquos Francorum Principes, imò & Reges primæ stirpis, coronas non gestasse, sed simplices dumtaxat ex auro circulos, quos caßidi superponebant.* Idemque ab Hispaniæ Regibus in bello factitatum legimus apud Ioannem Froissardum; cuius hæc sunt verba: *Le iour de la bataille de Iuberoth*, LE ROY DE CASTILLE *auoit vn cheualier de son hostel, nommé Martin Harene, qui portoit le* BACINET *du Roy, auquel auoit vn* CERCLE D'OR, *que bien pouuoit valoir 20000. francs, pour les riches pierreries,*

An.1385.

ries, qui eſtoyent deſſus. Dextra è nube prodiens, & Carolino vertici ſupereminens, cæleſte indicat præſidium ac tutelam; & à Dei manu pendere Regna, Imperia, rectaque Principum in iis administrandis conſilia.

SVMMVS CANCELLARIVS.

Intra Cancellos à dextris proximus Imperatori aſſidet Cancellarius, potiori togatæ militiæ dignitate illuſtris, alterum à Principe populi caput, geniuſque Iuſtitiæ tutelaris. Apud Caſſiodorum reperire eſt: *Cancellos agere*; *à Cancellis eſſe*, atque apud Herricum, *à Cancellis miniſtrum* pro eo, quem vocamus *Cancellarium.* Hæc ſunt eius verba:

Lib. 6. de Vitâ S. Germani.

VOLVSIANVS *erat, præcelſo nomine quidam*
Vrbis PATRICIVS, *toti dilectus & vrbi,*
Atque à CANCELLIS *priſco de more* MINISTER.

De præclaro eius miniſterij decore ita Caſſiodorus: *Hoc laudabile præiudicium, ſententiam gratioſam, militiam domeſticam, à duodecimâ indictione,* CANCELLORVM *tibi* DECVS *attribuit, vt conſiſtorij noſtri* SECRETA *fideli integritate cuſtodias: per te* PRÆSENTANDVS *accedat: per te* NOSTRIS AVRIBVS *deſiderium* SVPPLICIS *innoteſcat:* IVSSA NOSTRA *ſine ſtudio venalitatis expedias, omniaq́ſ ſic geras, vt* NOSTRAM *poſſis commendare*

Lib. 11. Variar. cap. 6.

IVSTI-

IVSTITIAM. Alio item loco: *Nescio quis* MAIOR *esse creditur, quàm qui de* PENETRALIBVS IVDICIIS *destinatur. Perge ad illam prouinciam* CANCELLORVM POMPA DECORATVS, *& gloriosâ grauitate præcinctus. Fasces tibi iudicum parent, & dum iussa Prætorianæ sedis portare crederis, ipsam quodammodò potestatem reuerendus assumis. Sic enim propriè* CANCELLOS NOSTROS *agitis, si læsorum impia claustra soluatis.* Richerius Monachus Senoniensis de ENGELRAMO viro nobili ac potenti sub Carolo Magno: *Erat ille vir* IMPERATORI *ita* CHARVS, *vt ipsum* SVVM CANCELLARIVM *efficeret.* Regino Prumiensis sub Carolo Crasso: LVIDVARDVS, *Episcopus Vercellensis, vir* CAROLO *Imp. percarus, & in administrandis publicis vtilitatibus vnicus Consiliarius.* Inferiùs deinde: LVIDVARDVS, *Episcopus Vercellensis Ecclesiæ,* CAROLI *quondam Imperatoris* FAMILIARISSIMVS, *& Consiliarius à secreto.*

Lib. 12. Form.

In Chrõ. M.S.

An. 887.

An. 901.

In tabellâ Petauianâ Summus Caroli Magni Cancellarius (quisquis ille fuerit) Tiaram gerit, seu tegmen capitis omnium ferè Orientalium, Persarum, Medorum, Parthorum, Lydorum, Phrygum. Iudices Medorum, apud Codinum, gestabant φακεωλίδα, quam Carolus Paschalius *Tiaram* interpretatur. Et Virgilius Priamum indu-

Cap 6. n. 47.

L. 10. c. 1.

Æneid. 7.

inducit illo ornatu insignem, cùm Iura populis redderet:

Hoc Priami GESTAMEN *erat, cùm* IVRA *vocatis*
More DARET POPVLIS, *sceptrumq́ue sacerq́ue* TIARAS,
Iliadumq́ue labor, vestes. ——

Vnde non mirum, apud Francos primarium populi Iudicem Tiaram gestasse, quandoquidem, vt linguam Græcorum, sic etiam & cultum Francis olim placuisse, iam suprà ostendimus. Sed vt cum Budæo, singulari Francorum ornamento, de Franciæ Cancellariis absoluam paucis: CANCELLARIATVS *summum est hodie honorum fastigium, vltra quod nihil sperare licet homini togato.* Nec minori in æstimatione fuit apud Hispanos. Ioannes siquidem Mariana de Alfonso Bono Castellæ Rege: *Toletanum Præsulem* [Rodericum] *iure perpetuo, legeq́ue in omne tempus latâ,* REGNI CANCELLARIVM *esse confirmauit, datum ante septem annos Martino decessori; vti eiusdem* ALFONSI *diploma declarat: quo magistratu* SVPREMA & MAXIMA AVCTORITAS *secundùm Regem olim continebatur.* Salazar Mendoçanus de Sigillis Regum Hispaniæ: SIGILLA REGIA *in tantâ sunt veneratione apud Hispanos, vt dum transferuntur de loco ad locum, imponantur equo tam sumptuosè instructo, ac si Rex ipse illum conscensurus esset;*

Ad Tit. de Offic. Proconf.

L. 12. c. 3. An. 1213.

Lib. de Dignitatib. cap. 7.

suntq́; comitata Præside, Senatoribus, alijsq́; Cancellariæ ministris cum tubis ac musicis instrumentis, donec peruenerunt ad locum, vbi sunt deponenda. Cùm aliquando coram Joanne Tello Sandouallio, Præside Vallisoletano, SIGILLVM REGIVM *ex diplomate quodam humi decidisset, illud è terrâ venerabundus leuauit, osculatus est, & supra caput suum posuit, dicens: Hoc est corpus mysticum & figuratiuum* REGIS *Domini nostri.*

COMES PALATII.

Sedet à sinistris Caroli Magni *Comes Palatij*; cuius *munus erat*, ait Hincmarus, *vt contentiones legales, quæ Palatium aggrediebantur, determinaret. Si quid verò esset, quod leges mundanæ statutum non haberent, hoc ad Regis moderationem perducebatur.* Vnde Eginhartus de Carolo Magno: *Cùm calciaretur aut amiciretur, non tantùm amicos admittebat, verùm etiam, si* COMES PALATII *litem aliquam esse diceret, quæ sine eius iussu definiri non posset, statim litigantes introducere iubebat; & velut pro tribunali sederet, lite cognitâ sententiam dicebat.*

De Offic. Palat. cap.21.

In Vitâ Caroli Magni.

Comes Palatij absente Cancellario Regium sigillum seruabat. Carolus Caluus Imperator in Capitularibus apud Carisiacum: ADALARDVS COMES PALATII *remaneat cum eo* [filio Ludouico Rege Aquitaniæ] *cum* SIGILLO: *& si ipse pro*

Cap.17. an.877.

pro aliquâ necessitate defuerit, GERARDVS, *siue* FREDERICVS, *vel vnus eorum, qui cum eo scariti sunt* (id est designati) *causas teneat.*

Gestat in tabellâ Comes Palatij pileum rotundum ac depressum, Comitalis dignitatis vetus insigne; *Mortarium* vocant, ad similitudinem vasis rotundi ex materiâ durâ, in quo res frangi faciles pistello teruntur. Eius vices nunc agit primarius Parlamenti Parisiensis Præses. Creandorum hodie in Imperio Comitum hæc est formula: *Te N. & tuos filios, & descendentes legitimos in infinitum, in veros* COMITES *creamus, cum potestate portandi, vel vtendi* BIRRETO, *seu* PILEO, *vel* CORONA COMITIS, *cum* PALLIO, *seu* MANTELLO, ANNVLO, *& quibuscumque alijs ad dignitatem* COMITIS *pertinentibus.* Obseruauimus aliàs in vitreis Capellæ veteris Palatij Parisiensis, S. Ludouicum Regē mortario Comitali caput tectum. In Antiquis Tabulis Comites nostri Flandriæ & Hannoniæ, cum suis Paribus in iudicio sedentes, eiusdē formæ pileo sunt obtecti.

Explicationem porrò nostram Tabellæ huius Petauianæ de Carolo Magno, deque summo eius Cancellario, & Comite Palatij, egregiè firmant Gesta Franconis Episcopi Cœnomanensis, in quibus hæc leguntur: *Ille ostendit ei* [Carolo

 Magno]

Magno] *instrumenta chartarum, & præcepta duodecim Regum antecessorum suorum; quæ Dominus Carolus statim Cancellarijs suis ante se relegere præcepit. Vt autem agnouit iustitiam domini Episcopi, præcepit, propter pleniorem auctoritatem, hæc publiciter in causis publicis* ERCHEMBALDO *seniori*, CANCELLARIO SVO, & TREANTO COMITI PALATII SVI *inquirere, & diligenter examinare.*

Ceterùm, quo tempore delineata fuerit hæc Petauij Tabella, indicat flos Lilij in summis cancellis depictus; qui ostendit æuum Philippi Augusti Regis, quo lilia, vt nunc sunt, cœpêre à Francis vsurpari: vt existimem Tabellam hanc è vetustiore & Carolini sæculi aliâ expictam; sed à pictore adiectum lilium, quod eius ætate apud Francos iam receptum erat.

Vide infrà c. 12.

CAPVT X.

Bubulum caput aureum: Apis, Ægyptiorum Deus, collatus cum Francico CHILDERICI *Regis Idolo.*

IN funere Childerici, tanto apparatu à Proceribus curato,

Et comes IN POMPA CORNIGER APIS *erat.*

Ouid l. 2. Amor. Eleg. 13.

Nam inter alias sepulchrales reliquias, quæ Tornaci exhibitæ fuerunt Serenissimo, & præter sui pre-

Apes aureæ gemmatæ.
Idolum Regis.
apertum.
auersum
inuersum.

pretium (quantumuis illud) Ænigma ſecum trahunt, fuit & Bubulum caput, ex auro obryzo totum, oculis, naribus atque etiam cornibus pyropo pellucidis, IDOLVM REGIS (quod palàm probaturus ſum) bellicarum expeditionum comes; nec minori myſterio, ex equi Regij fronte pendulum, vti aſſerüit Sereniſſimo Decanus Ægidius Pattus, qui illud è capiſtro exemit. Atque in primis, vt ſingula ordine exequar, Plinij etiam ætate BOS *in Ægypto* NVMINIS *vice colebatur:* APIM *vocabant.* Id nimirum, quod fanaticos Iſraëlitas, ac Ægyptiacâ ſuperſtitione imbutos, coluiſſe certum eſt; de quibus Optatus Mileuitanus: *Temporibus Moſis populus Iſraël* CAPVT VITVLI *coluit.* Lactantius: *In luxuriam prolapſi, ad profanos Ægyptiorum ritus animos tranſtulerunt: cùm enim Moſes Dux eorum aſcendiſſet in montem, atque ibidem quadraginta dies moraretur,* AVREVM CAPVT BOVIS, *quem vocant* APIM, *quod eis* SIGNO PRÆCEDERET, *figurarunt.* Tertullianus: *Cùm ex monilibus fœminarum, & annulis virorum,* AVRVM *fuiſſet igne conflatum, & proceſſiſſet in* BVBVLVM CAPVT.

Lib. 9. cap. 49.

Lib. 3.

De Verâ ſapient. cap. 10.

L. aduerſ. Iudæos.

Auctor eſt Porphyrius, *Ægyptios Lunæ* APIM *conſecraſſe,* SOLIS *&* LVNÆ *ſigna geſtantem;* illudque in comperto, radios ſolis expreſſos fuiſſe ab

Lib. de Carnis abſtinentiâ.

ab eiſdem Ægyptiis per cornua; vim autem Lunæ ſolaris per Ibin, accipitris alis transformatam. Sed commodiùs & apertiùs, meâ quidem ſententiâ, Gentiles Franci Solem in fronte Numinis collocabant, vt videre eſt in hoc noſtro. Nam & ipſimet Ægyptij, Abenephio teſte, cùm per diuerſa membra bouis peculiares vires indicarent, *per* CAPVT, *defluxum* GENII SOLARIS *ſuper terram ſignificabant*. Macrobius: TAVRVM *ad* SOLEM *referri, multiplici ratione Ægyptius cultus oſtendit; vel quia apud Heliopolim* TAVRVM SOLI *conſecratum, quem* NETIRON *cognominant, maximè colunt; vel quia* BOS APIS *in ciuitate Memphi,* SOLIS *inſtar excipitur; vel quia in oppido Hermonthi, magnifico* APOLLINIS *templo, conſecratum* SOLI *colunt* TAVRVM, *Bacchim cognominantes, inſignem miraculis conuenientibus naturæ* SOLIS. Sed Manlius de Api noſtro pulcherrimè, vt hunc ipſum præ oculis habuiſſe videatur:

TAVRVS *ſimplicibus donabit rura colonis.*
Ille ſuis PHOEBI *portat cum* CORNIBVS ORBEM.

Docet etiam Plinius, & Tabula Bembina abundè teſtatur, Apidi Ægyptio *inſignem fuiſſe in dextro latere candicantem maculam* CORNIBVS LVNÆ *creſcere incipientis*. Hanc pulchriùs, & amico

Kircher. l.4. Obeliſci Pamphil. c.1.

Lib. de Cultu Ægypt.

Lib. 1. Saturnal. cap. 21.

Lib. 4.

Lib. 8. cap. 46.

amico Soli propiorem exhibet propriis cornibus Francorum Apis, ijſque nec altis nec erectis ad nocendum, ſed in tempora reflexis, vti beneficum decet, qui petere quemquam nolit, neque incurſare cornibus:

Ouid. 2. Metam.

Nullæ in fronte minæ, nec formidabile NVMEN,
Pacem vultus habet. —

In Paneg. Honor.

Vnde & apud Claudianum tam clarè, vt nihil ſuprà: — *Sic* NVMINA *Memphis*
In vulgus proferre ſolet. Penetralibus exit
Effigies, BREVIS *illa quidem, ſed plurimus infrà*
Liniger, impoſitâ ſuſpirans veſte ſacerdos,
Teſtatur ſudore DEVM. *Nilotica ſiſtris*
Ripa ſonat, Phariosq; modos Ægyptia ducit
Tibia: SVBMISSIS *admugit* CORNIBVS *Apis.*

Addo appellata cornua à Græcis Μηνοειδῆ, à Latinis *Lunata*, quòd Lunam ſeu creſcere, ſeu decreſcere incipientem, vario ſitu referant: Claudianus de Proſerpinâ:

— *Vitulam non blandiùs ambit*
Torua parens, pedibus, quæ nondum proterit arua,
Nec noua LVNATÆ *curuauit germina* FRONTIS.

Lib 4. Carm. Ode 1.

Sic & Horatius voti reus vitulum ſe immolaturum ſpondet, qui
Fronte CVRVATOS *imitetur* IGNES
Tertium LVNÆ *referentis ortum.*

Ouidius

Ouidius de Iside: Lib.9. Metam.

——Inerant LVNARIA *fronti*

CORNVA.——

Ælianus: *Isim* BVBVLIS CORNIBVS *Ægyptij & fingunt & pingunt.* Idem Herodotus tradit. Adeò varia ac penè infinita de Api & Iside Veterum Commentariis prodita, *vt ex his nihil certius colligas*, inquit Goropius Becanus, *quàm de tantâ opinionum diuersitate liquidò constare, nihil sacri in vulgus cognitum fuisse: & eorum maximè sequendam sententiam, qui* SERAPIN, APIN, ISIDEM, OSIRIDEM, ANVBIN, *eumdem faciunt Deum, alijs & alijs modis consideratum.*

Lib.10. de Anim. cap. 27. Lib.2.

Lib.16. Hierogl.

Apud Sambros, si Plinio credimus, *Quadrupedes omnes* SINE AVRIBVS, *etiam elephanti.* Verùm id quodam naturæ monstro: nam *Tauris*, apud eumdem, *in aspectu generositas, toruâ fronte*, AVRIBVS SETOSIS. Vnde illa admiratio Aristoclis in carminibus de Tauro victimâ:

Lib.6. cap.30.

Lib.9. cap.45.

Miror in Hermione, quòd magno robore TAVRVM,
Quemq́ viri poßent vix domuiße decem,
E grege deductum SOLA AVRE *adducit ad aram.*

Apud Alex. ab Alex. l.3. cap.12.

Apidis Numen apud Ægyptios benè auritum exhibet Tabula Bembina: Franci haud paulò ingeniosiores sine auribus Deum coluêre; quòd in iumentorum animis affectus omnes indica-

rent, quos in Numen cadere diuinæ mentis tranquillitas, etiam fabulis implexa, non ſinit. Eleganter Plinius: *In equis, & omnium iumentorum genere*, AVRES *indicia animi præferunt, feßis* MARCIDÆ, MICANTES *pauidis*, SVBTECTÆ *furentibus*, RESOLVTÆ *ægris*. Natalis Comes: *Fingebatur in Cretâ* IOVIS *imago* SINE AVRIBVS; *quia Regibus non conuenit quaſuis nugas audire*. Ariſtoteles: DELPHINVS [regium animal] *audit quidem, ſed nullis cauernis, quæ vicem præbent aurium*. Seneca, vbi iudicia vulgi ſpernenda docet: SAPIENS *eris, ſi clauſeris* AVRES; *quibus ceram parum eſt obdere: firmiori ſpiſſamento opus eſt, quàm vſum in ſocijs Vlyſſem ferunt*.

Lib. 11. cap. 37.
Lib. 2. Mythol. cap. 1.
Lib. 2. Hiſt. Animal. cap. 11.
Epiſt. 31.

Ad hæc apud Tacitum Germani Francorum maiores: *Lucos & nemora conſecrant, Deorumq́ nominibus appellant* SECRETVM *illud, quod* SOLA REVERENTIA *vident*. Ad rem Plinius quoque: *Etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant: nec magis* AVRO FVLGENTIA *atq; ebore* SIMVLACRA, *quàm* LVCOS, *& in ijs* SILENTIA SACRA *adoramus*. Vt ergo ſilebant perpetuò falſa illa ac muta Numina, ita nec voce, ſed ſolâ reuerentiâ colebantur. Tullius clarè: *Deorum animi ſine oculis*, SINE AVRIBVS, *ſine linguâ, ſentiunt inter ſe quid quiſque ſentiat: ex quo fit, vt homi-*

Lib. de Morib. Germ.
L. 12. c. 1.
Lib. de Diuinat.

homines etiam, cùm taciti optant aliquid, aut vouent, haud dubitant, quin Dij illud exaudiant.

Regij Idoli cerebrum apertum eſt, & vacuum, impoſito capitello, ſeu operculo, tegendi ac retegendi gratiâ; totumque Bubuli Numinis caput peruium ad gulam vſque; vino ſeu libamine fortaſſis infundendo, ſpecie qualiſcumque ſacrificij, atque adorationis, eoque facili & parabili, maximè in bellicis expeditionibus. Sic apud Virgilium:

Lib.4. Æneid.

—— *Nigrantes terga* IVVENCOS
Conſtituit, FRONTIQVE INVERGIT VINA *ſacerdos.*
Ipſa tenens dextrâ PATERAM *pulcherrima Dido*
Candentis vaccæ MEDIA *inter* CORNVA *fundit.*

Intra operculum anſula eſt quadrata & oblonga, cuius etiam vſus, ni fallor, vel ad Magica intra caput vacuum ſuſpendenda, vel certè ſuſtinendis funiculo penſilibus donariis, bullis, floribus, corollis. Iuuenalis:

Sat.9.

O PARVI, *noſtriq;* LARES, *quos thure* MINVTO,
Aut FARRE, *&* TENVI *ſoleo exornare* CORONA.

Et apud Plautum Euclio:

In Aululariâ.

Nunc THVSCVLVM *emi, & haſce* CORONAS *floreas;*
Hæc imponentur in foco noſtro LARI.

Quin etiam Lar ipſe ita loquitur in prologo:

Aut THVRE,*aut* VINO,*aut aliquo ſemper ſupplicat;*
Dat mihi CORONAS.——

[Satyr. 5.] Perſius:

BVLLAQVE *ſuccinctis* LARIBVS *donata* PEPENDIT.

[Lib. 1. El. 7.] Et Tibullus de Genio Deo:

Illius è noſtro ſtillent vnguenta capillo,
Et CAPITE *&* COLLO *mollia* SERTA *gerat.*

[Lib. 4. El. 1.] Idem alibi:

PARVAQVE *cæleſtes pacauit* MICA; *nec illis*
Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu.

[Lib. 3. Carm. Ode 23.] Horatius: ——*Te nihil attinet*
Tentare multâ cæde bidentium
PARVOS CORONANTEM *marino*
Rore deos, fragiliq; myrto.

Omnia ſunt exigua, parui Lares, parui dij, thus minutum, ſeu thuſculum, far ſubtile, tenuis corona, mollia ſerta, parua mica, fragilis myrtus.

Venio iam ad id, quod ſuſceptæ diſquiſitionis album eſt; dicoq́ue, atque iterùm oſtendo penitiùs, deum Apim, ſeu Bubulum caput, præcipuum fuiſſe Childerici Regis Idolum, vetuſtâ origine, vt ex dictis patet. Gregorius Turonenſis, [Lib. 2. cap. 10.] antiquiſſimus ac fideliſſimus Francorum Scriptor, de Childerico Rege noſtro, & eius Francicâ ſtirpe: *Hæc generatio fanaticis ſemper cultibus viſa*

visa est obsequium præbuisse; nec prorsus agnouêre Deum; sibiq́; syluarum atque aquarum, auium BESTIARVMQVE, *& aliorum quoque elementorum finxêre formas, ipsasq́; vt* DEVM *colere, eisq́; sacrificia delibare consueti.* Exclamat deinde: *O si eorum fibras cordium vox illa terribilis attigisset, quæ* PER MOYSEN POPVLO *locuta est!* Túm subijcit, quasi digitum intendens in Francicum Apim: *Quid si intelligere potuissent, quæ pro* VITVLI CONFLATILIS *veneratione* ISRAELITICVM POPVLVM *vltio subsecuta compresserit!* Gesta Regum Francorum: *Erant autem tunc* FRANCI *fanatici, adorantes* IDOLA, *&* SIMVLACRA, *& non Dominum cæli & terræ, qui creauit nos.* Rorico, de Meroueo Rege: *Hic genuit* CHILDERICVM, *patrem* CLODOVEI *Regis excellentissimi. Erant autem* FRANCI *tunc fanatici,* ADORANTES IDOLA, *& non agnoscebant Regem cæli, qui creauit omnia.* Tacitus de Germanis, Francorum progenitoribus: *Nec cohibere parietibus Deos, neque in vllam* HVMANI ORIS *speciem assimilare ex magnitudine cælestium arbitrantur.* Quia igitur Ægyptij, Græci & Latini, *& simul Germani nostri sacra eius ijsdem coluerunt ritibus, inde patet* (inquit Cluuerius loquens de Iside) *non ex Ægypto demum posterioribus temporibus*

Cap. 7.

Lib. 1.

Lib. 2. de Morib. Germ.

Lib. 1. German. cap. 27.

eam accepiße superstitionem Latinos, Græcos & Germanos; sed iam inde à dispersione gentium, ex vnâ Asiâ omnes pariter in suam quosque terram detulisse. Tacitus iterùm de eisdem Germanis: *Coëunt (nisi quid fortuitum aut subitum inciderit) certis diebus, cùm aut inchoatur* LVNA, *aut impletur: nam agendis rebus hoc auspicatißimum initium credunt. Nec dierum numerum, vt nos, sed noctium computant; sic constituunt, sic condicunt: nox ducere diem videtur.* Id in Salicis Legibus passim obseruare licet, in quibus & hæc quoque de Tauro Regis edicuntur: *Si quis* TAVRVM REGIS *furauerit,* MM. DC. *denarijs, qui faciunt solidos* XC. *culpabilis iudicetur, excepto capitale & delaturâ.* Wendelinus explicat Taurum, qui Tauris alijs iungebatur currui regio, quo ad mallum publicum Rex vehi solebat apud primos Francos, qui sedes in Taxandriâ collocarunt; vbi adhuc proprium est plus bubus iugalibus ad suos currus vti, quàm equis. Vnde Franci Reges primæ stirpis patrios ac suæ gentis mores diu retinuerunt. Eginarthus de illis: *Quocumque eundum erat, carpento ibat* REX, *quod* BVBVS IVNCTIS, *&* BVBVLCO, *rustico more agente trahebatur: sic ad* PALATIVM, *sic ad* PVBLICVM *populi sui* CONVENTVM, *qui annuatim ob Regni vtilitatem celebraba-*

Tit. 3. §. 10.

In Glossar. Salico.

In Vitâ Caroli Magni.

brabatur, ire, ſic domum redire ſolebat. Gregorius L. 3. c. 26.
Turonenſis de Deuteriâ, quam marito orbatam Theodebertus Rex Auſtraſiæ in vxorem acceperat: *Cernens filiam ſuam adultam valde eſſe, timens ne eam concupiſcens Rex ſibi aſſumeret, in* BASTERNA *poſitam*, INDOMITIS BOBVS *coniunctis, eam de ponte præcipitauit, quæ in ipſo flumine ſpiritum reddidit.* Baſterna, Reginæ carpentum erat, bobus tractum. Adeò benè, eâ tempeſtate, Regiæ maieſtati cum bobus conueniebat, perinde ac ſi typum eius aliquem geſſiſſent; vt neque fruſtrà ſcripſerit Homeri Scholiaſtes, Priſcos in alterâ parte Numiſmatis BOVEM, in alterâ FACIEM REGIAM inſculpſiſſe.

Tria hoc loco ad maiorem lucem repræſento, Græca duo, Romanum tertium; ac primum quidem

dem cuſum à Delphis Græciæ populis, in cuius aduersâ parte Apollinis caput cum lyrâ. Hieronymus Aleander in Tabulâ Heliacâ: *Ad* SICILIÆ *indicandam vbertatem*, SOLIS BOVES *in eâ inſulâ ſtabulari fabulatus eſt maximus Poëtarum: licet enim ſint* BOVES *per ſe* FERTILITATIS SYMBOLVM; *id tamen fit magis perſpicuum, cùm eorum dominum* SOLEM *perhibent*. Plinius: *Omnia plenilunio maria purgantur, quædam & ſtato tempore. Circa* MESSANAM *& Mylas, fimo ſimilia expuuntur in littus purgamenta; vnde fabula*, SOLIS BOVES *ibi ſtabulari.*

In Encarpo.

L.2.c.98.

Alterum item Græcum *Bubulo capite, ſine auribus, laureâ coronâ cincto.* In parte anticâ *caput Neptuni barbati & coronati*. Tradit Pauſanias litigaſſe de ditione Trœzenicâ Palladem & Neptunum; à Ioue compoſitam litem, atque ex æquo regionem vtrique adiudicaſſe; quâ de causâ & Mineruam venerabantur Poliadem, & *Neptunum cognomento* REGEM.

Tertium, Romanum C. ANTII RESTIONIS, Bubulum etiam caput refert, ſine auribus, encarpis & lemniſcis coronatum, cum Spei ſymbolo. Et ſanè auctor eſt idem Pauſanias, Boues ſpem anni, ſeu fertilitatem deſignare: dicit enim: *Cariſtios & Platæenſes deuictis Medis*

Lib.10.

BOVES

BOVES APOLLINI *Delphico dedicaſſe, quòd expulſis barbaris perfectam felicitatem eſſent adepti, terramq́; liberam ararent.* Sed & bouem ipſum, *Deum crediderunt Ægyptij, pro eo quòd per ipſum rura excolentes victum cibumq́; capiebant*, illiq́ue *deberet alimenta quidquid ali poteſt.* Hinc illud Menandri infame dictum etiam in ſordidiſſimo paraſitaſtro: *Id quod me nutrit, id ego* DEVM *iudico.* Miſeri Hieromyſtæ *ſtulti facti ſunt* (vt hîc Gentium Apoſtoli verba vſurpem) *& mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominum, & volucrum, &* QVADRVPEDVM, *& ſerpentium.* Hæc Francis Gentilibus præcipua Numina, bello & pace, domi foriſque; de quibus Tacitus: EFFIGIES *&* SIGNA *quædam detracta lucis* IN PRÆLIVM *ferunt*; vti olim Iſraëlitæ ab Ægyptiis decepti, AVREVM CAPVT BOVIS, *quem vocant* APIM, *quod eis* SIGNO PRÆCEDERET, *figurarunt.* Neque abſimili ſuperſtitione Childericus noſter Idolum Apim bellicarum expeditionum comitem adſciuit, tamquam Larem Vialem & Hoſtilium. Arnobius: *Poßumus & aliquid ſummatim de* LARIBVS *dicere, quos arbitratur vulgus, vicorum atq;* ITINERVM DEOS *eſſe.* Plautus in Mercatore: —— *Inuoco*

Vos LARES VIALES, *vt me benè iuuetis.*

Ruffin. de Vitis PP. in Apollonio.

Vegetius in Prolog. lib. 2. Veterin.

Rom. 1. 23.

Lib. de Morib. Germ.

Lactantius de Verâ ſapient. cap. 10.

Lib. 3. contra Gentes.

Actu. 5. Scen. 2.

Festus Pompeius: HOSTILIIS LARIBVS *immolabant*, *quòd ab his* HOSTES *arceri putabant.*

Sed cur ex equi Regij fronte seu capistro pendulum Apim gessit Childericus? Nodum soluit Tacitus tam clarè vt nihil suprà, vbi de Germanis, Childerici ceterorumque Francorum maioribus: GERMANIS, inquit, *proprium*, EQVORVM *præsagia ac monitus* EXPERIRI. *Publicè aluntur iisdem nemoribus ac* LVCIS, *candidi, & nullo mortali opere contacti, quos pressos* SACRO *curru* SACERDOS, *ac* REX *vel* PRINCEPS *ciuitatis comitantur*, HINNITVSQVE *ac* FREMITVS OBSERVANT. *Nec vlli* AVSPICIO *maior fides, non solùm apud plebem, sed apud* PROCERES, *apud* SACERDOTES; *se enim* MINISTROS DEORVM, *illos* CONSCIOS *putant.*

Lib. de Morib. Germ.

CAPVT

CAPVT XI.

Apum ex Api, seu Boue, certa generatio. CHILDERICI *Regis mens explicata.*

APum examen, quibus etiam totus equi instructus ornatus erat, alterum est Emblema, seu Ænigma Hieroglyphicum; quod iam reperto API facile fuerit explicare, naturâ ipsâ, & Nummis Dyrrachiorum facem præferentibus, in quibus Bouem iam suprà retuli, cum lactente vitulo, Api & Apiculis aluearia duo circumuolitantibus. Iuuat ergo præcipuos naturæ mystas in medium adferre, & Regias Apes, è Boue emicantes prodeuntesque delinire flosculis, ac melleâ Poëtarum suauitate. Ouidius in Metamorphosi:

Sup. fol. 151.

Lib. 15.

I quoque, delectos, MACTATOS *obrue* TAVROS,
(Cognita res visu) de putri viscere passim
FLORILEGÆ *nascuntur* APES, *quæ more* PARENTVM
Rura colunt, operique fauent, in SPEMQVE *laborant.*

Idem in Fastis, de pastore Aristæo: Lib. 1.

Obrue MACTATI *corpus tellure* IVVENCI:
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Iussa facit pastor, feruent EXAMINA *putri*
De BOVE, *mille* ANIMAS *vna necata dedit.*

Lib 4. Georg.

Virgilius, vbi agit de Apibus reparandis, si amissæ fuerint:

Sed si quem proles subitò defecerit omnis,
Nec genus vnde nouæ stirpis reuocetur, habebit;
Tum VITVLVS *bimâ curuans iam cornua fronte*
Quæritur: huic geminæ nares, & spiritus oris
Multa reluctanti obstruitur: plagisq́ue perempto
Tunsa per integram soluuntur viscera pellem.
Sic positum in clauso linquunt, & ramea costis
Subijciunt fragmenta, thymum, casiasq́ue recentes.
Intereà teneris tepefactus in oßibus humor
Æstuat, & visenda modis animalia miris
Trunca pedum primo, mox & stridentia pennis
Miscentur, tenuemq́ue magis, magis aëra carpunt:
Donec vt æstiuis effusus nubibus imber
Erupêre.

Lib. 11. cap. 20.

Plinius quoque naturæ Bibliothecarius tradit, *Apes in totum amissas reparari ventribus* BVBVLIS *recentibus, cum fimo obrutis.* Scientissimus item Galenus, libro de Animali quod est in vtero: *Si quispiam verò à nobis naturæ rationes quærat; eam omnia à seipsâ doctam, ex seq́ue discentem agere sciat. Neque enim quo pacto vermes in plantis gignuntur, aut equis* BOBVSQVE *vespæ atque* APES, *facilè nos dicere licet; verùm à naturâ simpliciter fiunt.*

Cap. 5.

Lib. 9. de Compofit. Pharmac. c. 4.

Idem alio loco, de Melle: NATARVM TAVRI *textu-*

textura, quandoquidem ex putreſcentibus TAVRIS APES *generari tradunt.* Scriptor Geoponicarum præceptionum: *Aiunt ex* CEREBRO [vituli] *gigni* REGES, *ex cornibus verò* ALIAS APES. *Naſcitur autem & ex medullâ ſpinali* REX; *præſtare tamen ex* CEREBRO *natos & magnitudine, & pulchritudine, & robore omnibus alijs, traditur.* Apud Varronem APES *naſcuntur partim ex Apibus, partim ex* BVBVLO *corpore putrefacto.* Itaque Archelaus in Epigrammate ait eas eſſe

Lib. 3. de Re Rustic. c. 16.

——Βοὸς φθιμένης πεποιημένα τέκνα,

ſeu BOVIS *putrefacti ſobolem*; feruntque in Ægypto loca quædam eſſe, vbi, ſi defodiatur Taurus, ita vt cornua tantùm ſupra terram emineant, eaque deinde ſerrâ amputentur, Apes euolent; putredine enim in illud animalculum immutari: hinc βουπαιδες, βουγενεῖς à Græcis dicuntur. Quin & Phyletas apud Antigonum Apes vocat Taurigenas:

Kircher. l. 4. Obeliſci Pamphilij c. 1.

TAVRIGENAS *ſic fatus* APES *longinquus adiſti.*

Hanc miram earum cum Boue cognationem ita Plinius iam laudatus indicat: *Aluearia hyeme ſtramento operiri, crebrò ſuffiri, maximè verò* FIMO BVBVLO: COGNATVM *hoc ijs, innaſcentes beſtiolas necat, araneos, papiliones, teredines,* APESQVE *ipſas excitat.* Id quod etiam inſinuat Galenus, vbi tra-

Lib. 21. cap. 14.

Lib. 10. de Simplic. Medic. facult.

tradit, FIMO BVBVLO APVM *vesparumq́; morsus iuuari; idq́; posse fieri à proprietate totius substantiæ.* Addit Abenephius, laudatus à doctissimo Kirchero, non tantùm insignem sympathiam inter bouem & apem esse; sed adeò, quemadmodum boues ex se generant apes, ita apes bouinum quid parturire. *Quod tum primùm intellexi*, subdit Kircherus, *cùm in admirabilem illam historiam de Apibus incidi Bernardini Gomesij.* Est autem eiusmodi: *Dum*, inquit, *Sagunti animi recreandi gratiâ apud aluearia versarer, ac summoperè mirarer inter singularia opera in primis fucorum obsequium atque benignitatem, tum in ipsis inclusum apum seminarium, quod vnum me quidem in magnam admirationem induxit. Referam enim rem nouam, inauditam, neque visam hactenus, neque ab vllo Scriptore, quod sciam, memoriæ proditam: Nam cùm interim captus à me fucus, digitis atque vngue medius premeretur, si fortè vice aculei aliquid emitteret, ecce ruptis visceribus, atque posterioris partis pelliculâ, album seu croceum* CAPVT BOVIS, *expansis & tortuosis* CORNIBVS, *rostroq́; adunco affabrè formatum repentè emersit; quam rem summè qui aderant admirantes, atque idcircò ipsis denuò id experiri flagitantibus, alijs subinde quinque fucis à me preßis, totidem simul* BOVM CAPITA *eruperunt;*

Lib 4. Obelisci Pamph. cap.1.

perunt; *naturâ quidem, cui meritò ſumma ineſt cura*, APVM *in hoc portento, ſeminalem earum rationem, atq; quamdam* CVM BOBVS AMICITIAM *exercente*. Hæc ille: quæ dum legiſſet Kircherus, experimenti deſiderio periculum fecit & ipſe in fucis, & quod primùm ſeu paradoxum mirabatur, tandem certiſſimum eſſe cognouit. *Comperi*, inquit, *neſcio quid* BOVINVM *intra viſcera generare fucum*; *quod omnes naturalium rerum inueſtigatores notare velim*.

Sed hæc de Taurigenis Apibus ſatis. Repertæ in ſepulchro Childerici aureæ trecentæ, eoque ampliùs, paruæ omnes, leues, nitidæ, ardentes auro, quas maximè probat Virgilius: nam *quantò*, inquit Columella, GRANDIOR APIS, *atque etiam* ROTVNDIOR, *tantò* PEIOR; cùm rerum natura nuſquam magis, quàm in MINIMIS tota ſit. Vnde & Eccleſiaſticus: BREVIS *in volatilibus eſt* APIS, *& initium dulcoris habet fructus eius*. Pendet quæque auri puri grana XXXVI. habentque à tergo ſingulæ anellum eiuſdem metalli, quo equi Regij phaleris, frontali, antilenæ & habenis iungebantur, pulcherrimo Regiæ poteſtatis ſymbolo. Ælianus: *Dionyſium, Hermocratis filium, aiunt flumen equo traieciſſe*; *cumq; in luto equus concideret, eum deſiluiſſe, & ripæ compotem*

Lib. 9. de Re Ruſtic. c. 3.

Plinius l. 11. c. 1. & 2.

Cap. 11. 3.

Lib. 12. Var. Hiſt. cap. 40.

potem esse factum; atque sic relicto postmodum equo, quasi non ampliùs suo, discessisse. Cùm autem sequeretur equus & hinniret, reuersum esse; cumq́ue apprehenderet eius iubam ad ascendendum, APVM EXAMEN *continuò manum circumdedisse: atque de his interroganti, respondisse Dionysio Galeotas,* MONARCHIAM *eâ re præsignificari.* Plinius paulò aliter, Equum nimirum *secutum vestigia Domini,* EXAMINE APVM *iubâ inhærente; eoq́ue ostento Tyrannidem à Dionysio occupatam.* Nec sine remotiore sensu equo bellatori Apes addidit Childericus, quòd, vt ille

Plin. l. 8. cap. 42.

Non capit —— *animo palmas, gaudetq́ue Triumpho,*
Attollit caput, & vulgi se venditat auræ;

Oppian. in Halieut.

ita iracundissimæ, & pro corporis captu pugnacissimæ Apes Regem suum, quando aciem ducit, stipant ac tegunt veluti modicellæ Amazones,

Petrasancta lib. 1. de Symb. Heroic.

Spiculaq́ue exacuunt rostris, aptantq́ue lacertos,
Et CIRCA REGEM, *atque ipsa ad* PRÆTORIA *densæ*
Miscentur, magnisq́ue vocant clamoribus HOSTEM.

Virg. l. 4. Georg.

Petronius in Fragmentis:

—— *Textis* APIS *excita ceris*
Feruet, & audaci milite CASTRA *replet.*

Plinius: *Interdum statio ad* PORTAS *more* CASTRORVM.

Lib. 11. cap. 10.

Virgi-

Virgilius iterùm: V.165.

Sunt quibus ad PORTAS *cecidit* CVSTODIA *ſorti.*

Ariſtoteles: *Apud ſuos alueos pugnant acerrimè, &* HOSTES, *quos vicerunt, enecant.* Columella denique: *Inter ſe, tamquam* CIVILIBVS BELLIS, *& cum ceteris, tamquam cum exteris gentibus* PRÆLIANTVR. *Sunt enim plures vnius* POPVLI DVCES, *& quaſi Procerum ſeditione* PLEBS *in partes diuiditur.*

L.9.c.40.

L.9.c.9.

Hinc & notandum occurrit, omnes Apes Childericianas eiuſdem eſſe magnitudinis, nullumque illis adeſſe Regem, quem *formâ inſignem diſsimilemq́; ceteris eſſe tum magnitudine, tum nitore*, Seneca tradit; cui pari modo Plinius *formam ſemper egregiam, ac* DVPLO *quàm ceteris* MAIOREM *tribuit.* Hoc nimirum typo Ethologico, nec re ipsâ tantùm, Childericus perſonam Regis agere ſolus in Regno ſuo voluerit, eiq́ue reſtitutus, ſtudium erga populum & clementiam teſtari, Apum Regis exemplo, qui vnus eſt, nec aculeum habet. Seneca Philoſophus: REX *ipſe* SINE ACVLEO *eſt: noluit enim natura nec ſæuum eſſe, nec vltionem magno conſtituram petere. Exemplar hoc* MAGNIS REGIBVS *ingens eſt.* Ob hanc innatam manſuetudinem: —— *mollibus olim*

Lib. de Clemēt. cap. 19.

Lib. 11. cap. 16.

Lib. de Clement. cap. 19.

Stridula ducturum pratis examina REGEM
Naſcentem VENERANTVR APES;

Claudianus l. 12.

quibus viciſſim Regi obſequentem populum deſignari docet Horus hiſce verbis: *Populum* REGI OBSEQVENTEM *innuentes*, APEM *pingunt: habent enim* SOLÆ *hæ ex omni genere animantium* REGEM, *quem vniuerſum* APVM AGMEN *conſectetur, æquè ac homines* REGI *obtemperantes*. D. Ambroſius: *Ipſæ ſibi* REGEM *ordinant, ipſæ* POPVLVS *creant*. Iulius Pollux: *Qui examini præeſt, quemq́ tota cohors ſequitur*, DVX & REX *nominatur; earumq́ ſoboles* χαδόνες *dicuntur. Sed ignauum horum pecus*, FVCI *ſunt*. Plinius: *Mira* PLEBI *circa Regem obedientia: cùm procedit, vnà eſt totum* EXAMEN; *cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore, cùm* POPVLVS *in labore eſt*, IPSE *opera intus circuit ſimilis exhortanti, ſolus immunis: circa eum* SATELLITES *quidam* LICTORESQVE, *aſſidui* CVSTODES AVTHORITATIS: *eſſe vtique* SINE REGE *non poſſunt*. Virgilius de iiſdem:

L. 1. c. 62.

Hexaëm. 5. cap. 21.

Lib. 1. Onomaſt. cap. 15.

Lib. 11. cap. 17.

Lib. 4. Georg. v. 220.

——REGEM *non ſic Ægyptus, & ingens*
Lybia, nec populi Parthorũ, aut Medus Hydaſpes
Obſeruant. REGE *incolumi mens omnibus vna eſt:*
Amiſſo rupêre fidem; conſtructaq́ mella
Diripuêre ipſæ, & crates ſoluêre fauorum.

Obſeruo etiam Apum repertarum in conditorio Childerici alias læue habere politumque collum, alias aſperius & virgatum. Ariſtoteles: *Differunt*

L. 9. c. 40.

inter

inter ſe APES *parentibus natæ* VRBANIS, *& quæ* RVSTICO *montanoq́; victu educatis prodierint. Sunt enim hæ* SYLVESTRES *horridiores aſpectu*, *& iracundiores*, *& minores*; *ſed opere ac labore præſtantiores*. Quocircà reſpexerit Childericus ad populorum, quibus præerat, diuerſa ingenia. *Gentes aliæ ſunt iracundæ*, inquit Liuius, *aliæ audaces*, *quædam timidæ*; *in vinum*, *in venerem proniores aliæ ſunt*. Vt hominibus ſingulis, ſic populis ſuæ laudes, ſuæ labes: & in quâ gente vitia certa increbuêre, mores vocantur.

Lib. 45.

CAPVT XII.

Francicæ Symbola Regum vetustioris æui non fuerunt Bufones, non Lunulæ, non Diademata, non Lilia, non Irides, non Spei tesseræ, non Hastarum spiculæ; sed Apes aureæ.

IAm pridem quæsitum à multis, quænam essent Symbola Regum apud Francos vetustioris æui; neque hactenus quisquam postulato fecit satis; & adhuc sub iudice lis est. Hanc ego præsenti capite dirimere conabor, ac nodos omnes, si qui obstare videntur, exsoluere. Igitur ante omnia:

NON FVERE BVFONES.

In Clodoueo.

Robertus Guaguinus in Francorum Gestis: *Nullo certo auctore, sed perseuerante ad hanc meam ætatem famâ accepi, fuisse Regibus Francis* BVFONES TRES, *nobilitatis quidem insigne.* Papirius Massonus: *Quorumdam opinio est,* BVFONES *in militari signo Francorum olim visos, quod illi nullâ auctoritate dicunt.* Rectè ab vtroque id, vt incertum traditur, de quo altum apud omnes Antiquos silentium.

Lib. 3. Annal.

NON

NON LVNVLÆ.

Scribit & Nicolaus Gillius, *Clodoueum I. Regem gestasse in scuto suo tres* LVNÆ CRESCENTIS *cornutas facies*, quas deleri fecit, vt Liliis vteretur. Sed quis, amabo, homini credat referenti sæculo proximè præterito rem gestam ante annos centum supra mille, sine vllâ aliâ vetustatis auctoritate?

In Clodoueo.

NON DIADEMATA.

Pari fide Paulus Æmylius, de Clodoueo Rege Christianis sacris initiando: *Cùm tribus* DIADEMATIS *rubris in albâ parmâ depictis ad eam diem vsus fuisset, pro gentilitijs insignibus* LILIATA SIGNA *accepit*. Nec istud etiam vllo nititur antiquitatis fundamento.

In Clodoueo.

NON LILIA.

Obstat in primis color: Francorum enim Symbola, quæ vulgò LILIA vocant, aurea sunt; vulgare autem lilium candore sic excellit, vt Venus non sine inuidiâ illud aliquando aspexerit, tamquam à flore mater amorum vinceretur; ergo puniuit florem, &, quod mirêre, obscœnauit: Nicander fabulam refert.

In Alexipharmac.

L.21.c.5. Obſtat deinde forma floris, quem Plinius deſcribit *effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuiq́; filo & ſemine, ſtantibus in medio crocis.* Additq́ue ſtatim: *Eſt flos non diſsimilis illi in herbâ, quam* CONVOLVVLVM *vocant; naſcitur per fruteсta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum* LILIA *facere condiſcentis.* Prætereà lilij flos ſenis conſtat folijs, in quo diſſentit à Francico inſigni, quod tria dumtaxat habet folia, ſurrectum vnum, duo repanda. Guillelmus Nangiacus clarè: *Conſueuerunt Reges in ſuis armis & vexillis* FLOREM LILII *depictum cum* TRIBVS FOLIIS *comportare.*

In Geſtis S. Ludouici ad an. 1230.

Obſtat tertiò vſus ab antiquo nullus: nam ad me ſcripſit aliàs Andreas Cheſneus, Regius Francorum Hiſtoricus, Lutetiâ XV. Auguſti M.DC.XXIX. *Se nulla vmquam obſeruaſſe* LILIA *in ſigillis Regum Francorum ante Philippum Auguſtum*; excluſis omnino Merouingis, Carlouingiſq́ue Regibus, pro quibus adduci nequeunt lilia, quæ hodie ſpectantur in eorum ſepulchris, quandoquidem tradit Petrus Gaſſendus, *Nicolaum Peireskium falſi conuiciſſe tumulos extructos, tum* CLODOVEO *ad S. Genouefam, tum* CHILPERICO *ad S. Germanum.* Et cùm eos expendiſſet, qui ad S. Dionyſium, *Nihil potui comperire*, dixit, *quod ante*

An. 1629.

Lib. 2. Vitæ, anno 1605.

ante D. Ludouici tempora ſatisfecerit; exiſtimoq́ omnes illos antiquiſſimos tumulos tempore eodem, nec multo ante D. Ludouicum conſtructos.

NON IRIDES.

Claudius Fauchetus, vt ſe extricet ab eiuſmodi Scriptorum variantibus ſententiis, ita ratiocinatur: *Veroſimilius eſt, Francici ſcuti delineatores indicare voluiſſe primam Francorum originem à Sicambris, qui Friſiæ paludes incolebant, Hollandiam verſus, Zelandiam & Geldriam; quam ob cauſam Regibus noſtris dedêre* PAVILLEÆ *florem (paruum lilium eſt, flaui coloris, quod naſcitur in paludoſis locis, floretq́ Maio menſe & Junio) in campo cæruleo, imitante aquam, quæ vbi quieſcit, cæli colorem acquirit.* Placuit aliàs (nec diffiteor) Faucheti mens, cuius coniecturis adieceram rationem, cur Iris domeſtica *Lilium cæleſte* vocaretur; nempe ob cæruleum floris colorem. Reperi tamen poſteà, flores omnes à Columellâ vocatos *Terreſtria ſydera.* Poſtquam verò aureas Apes vidi repertas in conditorio Childerici Regis, mutaui ſententiam, abiecique *Pauilleas*, ſiue *Jrides luteas*; quarum nulla pro Francorum Inſigni apud Veteres mentio. Plinius fauet, vbi de Amarantho, Cyano & Elichryſo: *Omnes hi flores*

Lib.2. de Orig.c.2.

Lib.10.

L.21.c.8.

non

non fuère in vſu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi à morte eius auctores ſiluère de illis.

NON SPEI SYMBOLA.

In Antiquis Romanorum Numiſmatis Spei Numen exprimitur per adoleſcentulam, quæ ſtolæ laciniam ſiniſtrâ nonnihil attollit, gradienti ſimilis. Prorſus à ſpe ad rem progreſſus eſt, vti rectè Apuleius: *Omnibus in rebus prius eſt* SPEI RVDIMENTVM, *quàm rei experimentum.* Itaque Spei Numen dextræ digitis HERBAM tenet TRIVM dumtaxat FOLIORVM, de quâ Antonius Auguſtinus: *Credo*, inquit, *primum germen eſſe, quod iacto* GRANI SEMINE *exilit; cuius adhuc* SPES IN GRAMINE *eſſe, vetere verbo dicitur. Vtiq;* GRAMEN RECENS, *colore ac tempeſtiuitate* BONAM MALAMVE SPEM *meſſis concitat.* Recentis graminis color viridis à puellis noſtris pro ſpei teſſerâ in tæniolis geſtatur. Apud Poëtas autem inuenio ſpem pro ſemine, & pro germine ipſo frequenter vſurpari. Virgilius de ſemine:

In Flor. — Dial. 2. — Lib. 1. Georg.

Antè tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,
Gnoſiaq; ardentis decedat ſtella coronæ,
Debita quàm ſulcis committas SEMINA, *quamq;*
Inuitæ properes ANNI SPEM *credere terræ.*

Tibul-

Tibullus item: Lib. 2. Eleg. 6.

Jam mala finißem letho: sed CREDVLA *vitam*
SPES *fouet, & meliùs cras fore semper ait.*
SPES *alit agricolas,* SPES *sulcis credit aratris*
SEMINA, *quæ magno fœnore reddat ager.*

De primo seminis herbaceo germine Ouidius, Lib. 15. Metam. vbi de quatuor anni tempestatibus:

Quid non in species secedere quatuor annum
Aspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener & lactens, puerique simillimus æuo,
Vere nouo est: tùc HERBA RECENS *& roboris expers*
Turget & insolida est, & SPE DELECTAT AGRESTES.

Idem libro eodem insinuat: —— *Prima putatur*
Hostia sus meruisse mori, quia SEMINA *pando*
Eruerat rostro, SPEMQVE *interceperat* ANNI.

Huc bellè facit meus annularis smaragdus, quem sculptum exhibuit V. C. Casp. Geuartius: In Pompâ Introitus Ferdin. Austriac. in Vrbem Antuerp. p. 13. in eo scalpta est duplex Spei tessera, nascentis & adultæ. Nascentem ostendit herbæ trifidum germen, quod Numen dextrâ tenet; adultam, spica è solo prodiens ante pedes Deæ. SPICA, Varroni à SPE dicta, propinquæ messis Symbolum est. Lib. 4. de LL. *Conceptus* SPICÆ, inquit Plinius, *vbi* Lib. 18. cap. 17. SPEM *sui fecit, quatuor aut quinque tardißimè diebus frumenta florere incipiunt.* Ad hæc attendendus gemmæ prasinus color, seu nascentis

Spei, & erumpentis è ſemine viridis germinis.

L.37.c.5. Plinius egregiè: *Herbas* VIRENTES, *& frondes auidè ſpectamus: S*MARAGDOS *verò tantò libentiùs, quoniam nihil omnino* VIRIDIVS *comparatum illis* VIRET. Tum paucis interiectis: *Scalpentibus* GEMMAS *non alia gratior oculorum refectio eſt: ita* VIRIDI *lenitate laßitudinem mulcent.* Hinc Pau-

Carm.15. linus Nolanus, vbi agit de ſpe reſurrectionis, germen ex putri ſemine, ſymbolum Spei conſtituit:

Cernite nulla ſuis emergere SEMINA *campis,*
Ni priùs intereant labe ſoluta putri.

Tum inferiùs de terrâ:

Vix COMMISSA SIBI *reddens* SATA, *nec tamen illi*
Credere deceptus SPEM SEGETIS *dubito.*

Dixerat autem paulò antè:

Cuncta reſurgendi faciem meditantur in omni
Corpore, & IN TERRIS GERMINA, *& aſtra polo.*

Ex quibus vides typum Spei perperàm ad LILIA transferri,

Val.Fl. l.6.Argō. *——queis* VITA BREVIS, *totuſq; parumper*
Floret honos.

Nec ab illis ſpes vlla, vllus expectatur fructus, ſed fluxa pulchritudo dumtaxat placet.

NON HASTARVM SPICVLA.

Lib.2. de Rebus Iuſtini Imp. Agathias de Francorum haſtis, quas Angones vocabant: *Hæ pleràq; ſui parte ferro ſunt obdu-*

ctæ,

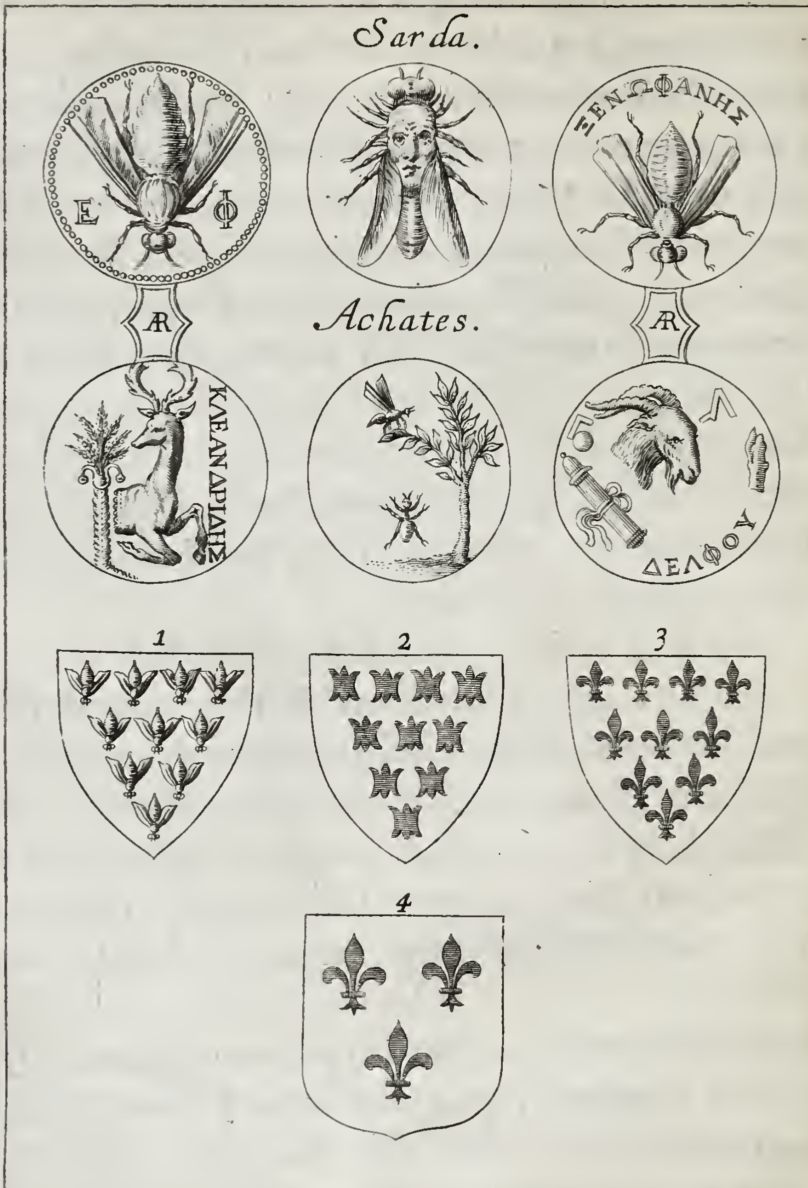
cta, ita vt perparum ligni à laminis ferreis nudum conspiciatur, atq; adeò vix tota imæ hastæ cuspis. Suprà verò ad extremitatem SPICVLI, *quidam* ADVNCI MVCRONES *vtrimque prominent, ex ipso* SPICVLO *instar* HAMVLORVM *reflexi, & deorsum vergentes.* Renatus Ceriserius insignia Regum deriuat ab hastâ illâ; *cuius* SPICVLVM, ait, *auctores nonnulli impressum fuisse putant scuto militari Regum, quod posteà propter similitudinem accepimus pro flore Lilij.* Sed auctores suos non adduxit Ceriserius, qui nulli sunt, hastamque illam, siue frameam, cum franciscâ, seu Francorum securi perperàm confudit.

Præfat. ad Tacitũ Francicũ.

FVERVNT APES AVREÆ.

Certum est Childericum I. Regem gestasse pro symbolis Apes, eiusque militaris equi instructum Apibus persperfum fuisse. Planum est etiam, Lilij flores à Merouingis Regibus numquam vsurpatos, neque à Carlouingis, in quorum annulis & sigillis non apparent. Atque, vt ista deessent, Apes Childerici Regis in lilia fuisse commutatas, multa suppetunt argumenta. Forma in primis, quia pinguntur à Francis lilia non multùm ab apibus abludentia, vt videre est in Antiquis Græcorum nummis Ephesiorum ac Delphorum, quos hîc in sequẽti paginâ exhibeo.

 Præ-

Sarda.
Ε Φ
ΞΕΝΩΦΑΝΗΣ
ÆR
Achates.
ÆR
ΚΛΕΑΝΔΡΙΔΗΣ
ΔΕΛΦΟΥ
1
2
3
4

Præterea quæcumque liliis tribuunt recentiores Franci, ea belliſſimè apibus conueniunt. Produco ſingillatim omnia.

I. Apes aureæ, gemmatis alulis, in ſepulchro Childerici Regis repertæ ſunt plus quàm trecentæ, hac illac incerto numero ſparſæ; quo eodem modo à Regibus Capetinis lilia poſtmodum in ſcuto Regio ſunt depicta.

II. Vt Lilia Francica ſunt aurea, ita apes Childerici Regis, ex auro puro ſolidæ, eiuſdemque natiui apum coloris, quem Virgilius ita deſcribit: ——*Elucent aliæ, & fulgore coruſcant,* Lib 4. Georg.

ARDENTES AVRO, *& paribus lita corpora guttis:*
Hæc potior ſoboles.

III. Francorum lilia à vulgo exiſtimantur cæleſtia: Apes à priſcis diuinæ habitæ ſunt ac cæleſtes. Ariſtoteles de veſpis & crabronibus: *Nihil habent* DIVINITATIS, *vt habent* APES. Ex ſardâ vetere vnam hîc dedi, quæ ore humano ſolis radiatam effigiem oſtendit, cæleſtemque originem. Virgilius diſertè: Lib.3. de Gener. cap.10. Lib.citat.

Eſſe APIBVS *partem* DIVINÆ MENTIS, *& hauſtus*
Ætherios dixêre.

Quia nempe, vt ſuprà oſtendi, gignuntur apes ex BOVE, *qui in Ægypto* NVMINIS VICE *colebatur*, APIM *vocabant:* qui etiam Veterum Franco- Cap.11. Plinius lib.9.c.9.

 rum,

rum,& CHILDERICI noſtri falſum numen fuit.

IV. In areâ cæruleâ, velut in æthere, pinguntur à Francis Lilia. Apum campus & palæſtra eſt æther ipſe. Plinius: *Exercitationem ſolemnem habent, ſpatiatæq;* IN APERTO, *&* IN ALTVM DATÆ, *gyris volatu editis, tum demum ad cibum redeunt.* Sed Virgilius præclarè multis locis:

Lib. 11. cap. 20.

Lib. citat.

1. *Hinc vbi iam emiſſum caueis ad* SYDERA CÆLI
   Nare per æſtatem liquidum ſuſpexeris agmen.
2. *Erumpunt portis, concurritur* ÆTHERE IN ALTO:
   Fit ſonitus, magnum miſtæ glomerantur in orbem.
3. *At cùm incerta volāt,* CÆLOQVE *examina* LVDVNT.
4. *Nec verò è ſtabulis pluuiâ impendente recedunt*
   Longiùs; aut CREDVNT CÆLO *aduentātibus Euris.*

Sic autem Plinius de Aëre: *Hoc* CÆLVM *appellauêre Maiores, quod alio nomine* AERA, *omne quod inani ſimile vitalem ſpiritum fundit.*

L. 2. c. 38.

V. Mel, ſuccum faui, Apumque opificium, Plinius vocat *Diuinum nectar, ſudorem cæli, & quamdam ſyderum ſaliuam*; alioque loco, *rores melleos è* CÆLO *cadentes* dixit; quemadmodum & Maro, *Aërij mellis* CÆLESTIA *dona.* Aureum colorem addit Plinius: *Mel aptiſſimum exiſtimatur è* THYMO, *coloris* AVREI, *ſaporis gratiſſimi.* Apem thymo inſidentem ex eleganti achate hîc delineatam exhibui, atque vnà formicam, prouidum

Lib. 11. c. 12. 14.

L. 16. c. 8.

Lib. 11. cap. 15.

dum & prudens animalculum ad hominum ruborem.

VI. Denique lilium à Recentioribus dictum est *Flos regius*; quippe quod, ait Plinius, *Rosæ nobilitate proximum est: nec vlli florum excelsitas maior.* A priscis Apes creditæ sunt Regiæ, & Regum nutritiæ. Virgilius:

L. 2 c 5.

Lib. 4. Georg.

—— Naturas APIBVS, *quas* IVPPITER *ipse*
Addidit, expediam: pro quâ mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiaq; æra secutæ
Dictæo CÆLI REGEM *pauêre sub antro.*

Fabula est ex Didymo apud Lactantium, aduolasse apes, atque IOVIS pueri os melle complesse; quod illum Regem fore augurio fuit. Iustinus de Hierone: *Paruulum & humanæ opis indigentem* APES, *congesto circa iacentem* MELLE, *multis diebus aluêre: ob quam rem responso Aruspicum admonitus pater, qui Regnum infanti portendi canebant, puerum recolligit, omniq; studio* AD SPEM MAIESTATIS, *quæ promittebatur, instituit.* Ad hæc Artemidorus: APES *insidentes capitibus, significant futuros Duces & Imperatores.* Capitolinus de Antonino Pio Proconsule, nondum Imperatore: *Eius statuas in omni Hetruriâ examen Apum repleuit.* Sed & post funera quoque diuinos honores ab Apibus portendi Veteres credidêre.

L. 1. c. 22.

Lib. 24.

In Onirocrit. L. 2. c. 22.

In Antonino Pio.

dêre. Onesilo contigit Diuinitas, eique sacrificia quotannis sunt instituta, *propterea quòd in eius defuncti caput* APES *mel congessissent.*

Herodianus lib. 5.

Iulianus, Toleti Episcopus, de Wambâ Rege Hispaniæ: REGIO *iam* CVLTV *conspicuus ante altare diuinum consistens, ex more fidem populis tradidit: deinde curuatis genibus* OLEVM BENEDICTIONIS *per sacri Quirici Pontificis manus vertici eius refunditur, & benedictionis copia exhibetur; vbi statim* SIGNVM *hoc* SALVTIS *enituit: namq; mox è* VERTICE *ipso, vti oleum ipsum perfusum fuerat, euaporatio quædam fumo similis in modum columnæ sese erexit, & ex capite ipso* APIS *visa est prosiliisse, & aëris alta petiisse, quæ vtique* SIGNVM *fuit secuturæ* FELICITATIS. Rodericus Toletanus: *Visa est* APIS *de eius capite prosiliisse, &* AD CÆLOS *continuò euolasse: & qui diligentiùs cogitabant, intelligebant per eum* GOTHORVM REGNVM *feliciter* EXALTANDVM, & IN PACIS DVLCEDINE *gubernandum.*

In Histor. Wambæ.

L. 3. c. 1.

Ex quibus omnibus palàm fit, Apes existimatas olim cælestes, atque Regias; vt eas in Childerici Regis symbolo multiplices, Regiam indicasse maiestatem nemo negare possit; quarum Regibus *in fronte macula, quodam* DIADEMATE *candicans;* quod Seneca Tragicus vocat *Regiæ frontis notam.*

Plinius l. 11. c. 15

In Thieste.

Cete-

Ceterùm quâ ratione, longoque sæculorum interuallo facta sit Apum Francicarum in Lilia commutatio, placet inquirere: & ad id Lectorem meum iuuabunt scutula quatuor, quæ doctrinæ gratiâ nummis subieci. Primum refert aureas Apes, velut ab æthere deciduas, Symbola Childerici I. Regis Ethnici, & filij eius Clodouei, priusquam Christianis sacris initiaretur, hoc est ab anno CD. LXXXI. vsque ad CD. XCVI. quo tinctus vndis Baptismi piacularibus. Anile commentum est, eum tunc, abiectis Bufonibus, Lilia pro Symbolo vsurpasse, quæ neque memorant antiqui Scriptores, neque vlla Regis monumenta subministrant. Vero propius est, ne verissimum dicam, alio non vsum esse Symbolo Clodoueum Regem Christianum, quàm signo Crucis Christi, diuino illo charactere salutis, quo Christiani Reges à Gentilibus distingui amabant. D. Augustinus de iis, qui Francos istos præcesserunt: *Crediderunt & ipsi* REGES: SIGNVM CRVCIS CHRISTI *in fronte iam portant, pretiosius* SIGNVM, *quàm qualibet gemma diadematis.* Gregorius Turonensis de Clodoueo Rege: *Baptizatus est in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, delibatusq; sacro Crysmate cum* SIGNACVLO CRVCIS CHRISTI: eiusque Symbolo abegerit illicò Clodoueus Christianus

481.
496.

In Psal. 38.

L.2.c.31.

Lib. 2. de Vitâ SS. PP. c 5.

Ethnicas apes, vt apud eumdem Turonensem B. Friardus, *Facto signo Crucis*, VESPAS *exasperatas compescuit, quæ intra antrum suum, vnde egressæ fuerant, se confestim abdiderunt.* Nam & Clotharium I. Clodouei filium, non aliam habuisse tesseram constat, quàm signum Crucis Christi, quod expressit in aureo numulo, quem ex Petauio aliàs edidimus. Reges quoque secundæ Francorum stirpis alio Symbolo vsi non sunt in monumentis & sigillis, quàm illâ cælesti armaturâ militis Christiani.

Vindiciar. Hispanic. cap. 15.

Quod verò attinet ad tertiam Regum stirpem, affirmat Fauchetus, *Se liliorum nullas obseruasse certas notas ante Regem Ludouicum Grossum; quo regnante, vel paulò antè, insignia, quæ* ARMA *vocant, cœperunt in familijs esse hereditaria.* Ludouicus Grossus Regni habenis moderandis primùm admotus anno M.C.VIII. Cruciata verò in Terram sanctam expeditio, è quâ Familiarum Insignia deriuant, suscepta anno M.XCVI. tuncque, quandatum existimo, vt Regiæ genti Insignia bellica darent indocti fæciales, Apes rudi manu, & forsan ex aliquo exeso lapide desumptas Regibus obtulerunt Bufonum imagine. Fauchetus iam laudatus disertè: *Lilia antiquiora* (rectiùs dixisset, barbaro sæculo expressas apes) *inueniuntur sic efformata, vt*

In Originib.

An. 1108.

1096.

vt aliquid habeant ex fœdo illo animali, quod Botam vocant, hoc eſt bufonem. Figuram Fauchetus adfert, quâ ſcutulum noſtrum ſecundo loco habes impreſſum.

Tandem Philippus Auguſtus Rex, Ludouici Groſſi ex Iuniore nepos, qui Hieroſolymitanum iter arripuit anno M. C. XC. lilia pro typo ſcutario primus vſurpauit, vt in tertio ſcutulo expreſſa ſunt. Ille apibus antiquiorum Regum diutiſſimè extorribus flores ſubſtituit, apum cibos atque pabula. Virgilius diſertè: — An. 1190. — Lib 4. Geor.

Illæ continuò ſaltus ſyluaſq; pererrant,
Purpureoſq; metunt flores.

Alio item loco: — 6. Æneid.

Ac velut in pratis, vbi APES *æſtate ſerenâ*
Floribus inſidunt varijs, & candida circum
Lilia funduntur.

Flores, quia caduci, ſymbola mortalitatis habita ſunt: vnde in re funebri florum frequens vſus, quem viri docti exemplis iam illuſtrarunt. Plinius eleganter: *Natura* FLORES *odoreſq;* IN DIEM GIGNIT; *magnâ (vt palàm eſt) admonitione hominum, quæ ſpectatiſſimè floreant, celerrimè ſeneſcere.* — L. 21. c. 1.

Nec ſemper VIOLÆ, *nec ſemper* LILIA *florent:*
Et riget AMISSA *ſpina relicta* ROSA. — Ouid. lib. 3. de Arte.

In ſummâ, flores omnes breuî pereunt, ſi paucos

 demas

Plin.lib. 21. c.8.& 25.

demas, atque inter illos AMARANTHVM & HELIOCHRYSVM, *qui numquam marceſcunt; quâ de causâ* DEOS CORONANT *isto: quod diligentiſſimè ſeruauit Ptolemæus Rex Ægypti.* Caducos inter flores, aut inter odores pretioſos, ſemper ſedebat Heliogabalus, homo impuriſſimus, & monſtrum veriùs, quàm Imperator; qui & ſtrauit triclinia de rosâ, & lectos, & porticus, & omni FLORVM genere, LILIIS, violis, hyacinthis & narciſſis. Mortuus eſt Philippus Auguſtus Rex anno M. CC. XXIII. Recens adeò eſt Liliorum Francicorum decus; quæ poſteà ad numerum ternarium reducta regnante Carolo VI. Rege, qui diem obiit anno M. CD. XXII.

Lamprid. in Heliogabalo.

An. 1223.

An. 1422.

Supereſt notatu dignum, quod tradit Ioannes Tilletus, nempe, *Philippum Pulchrum Regem menſe Martio anni* M. CCC. *dediſſe Adamo de Villamondâ Feudum quoddam Antuerpiæ* (ſubalternum eſſe debuit) *eâ conditione, vt mutatione Domini interueniente, debitum exſolueret duorum Ephippij arculorum, quorum alter* ARMA FRANCIÆ *præferret, alter* CLODOVEI *Regis.* Ad illud quod dicam non habeo, niſi quod Pulchri Regis æuo inualuerat apud vulgus fabula de Clodouei bufonibus in Lilia mutatis, quam induxerant antiquorum monumentorum minùs

C. De Francor. Inſignibus, anno 1300.

minùs periti ſpectatores, ignoratis Apum Francicarum Regis Childerici vetuſtiſſimis myſteriis.

Multa renaſcentur, quæ iam cecidêre, cadentq;
Quæ nunc ſunt in honore:
Non ſemper idem FLORIBVS *eſt honos.*

Horat. de ArtePoët. & lib. 2. Carm. Ode 2.

CAPVT XIII.

Graphiarium aureum CHILDERICI *Regis. Scitu digna de Graſionibus. Eiuſdem Regis Pugillares auro gemmiſq; ornati.*

GRaphium ſtylus erat ferreus, quo veteres in ceratis tabulis ſcribere ſolebant. Iſidorus: *Græci & Tuſci primùm* FERRO *in* CERIS *ſcripſerunt*. Graphiarium verò, theca eiuſdem ſtyli. Martialis:

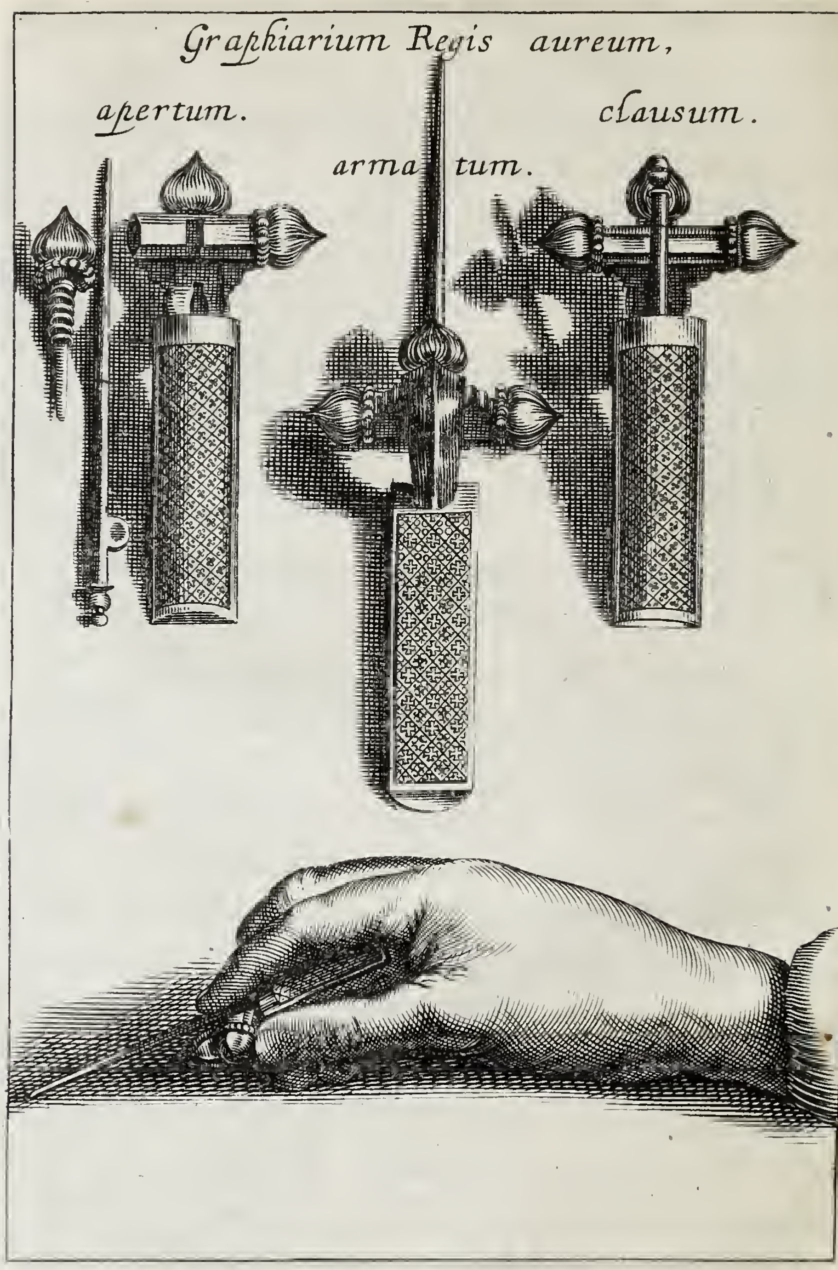
L.6.c.9.

Lib. 14. Epiſt. 21.

Hæc tibi erunt ARMATA *ſuo* GRAPHIARIA FERRO;
Si puero dones, non leue munus erit.

Ferreum Childerici Regis Graphium in aureâ thecâ magnâ ex parte computruerat, cuius loco per peritum artificem nouum aptari feci, vt armatum ſuo ferro Graphiarium aureum hîc repræſentarem; doceremque, non ceris exarandis dumtaxat graphium vſui fuiſſe, ſed cruentis etiam cædibus adhibitum, nequidquam reclamante præſide litterarum Mineruâ.

 Ita

Graphiarium Regis aureum,
apertum.
armatum.
clausum.

Ita *Antyllus*, teste Plutarcho, *magnis confossus est* GRAPHIIS, *quæ eum in finem comparasse sibi dicebantur.* Suetonius in Iulio: *Caßij brachium arreptum* GRAPHIO *Cæsar traiecit.* Idem in Caio: *Cùm discerpi Senatorem concupisset, subornauit qui ingrederentur Curiam, repentè hostem publicum appellantes inuaderent,* GRAPHIISQVE *confossum, lacerandum cæteris traderent.* Seneca de Clementiâ: *Erixonem Equitem Romanum, memoriâ nostrâ, quia filium suum flagellis occiderat, populus in foro* GRAPHIIS *occidit.* Prudentius de Cassiano Martyre Ludimagistro:

In Gracchis.

Cap.82.

Cap.28.

L.1.c.14.

Peristeph. Hym.10.

Innumeri circùm PVERI, *miserabile visu,*
Confoßa PARVIS *membra figebant* STYLIS;
Vnde PVGILLARES *soliti percurrere* CERAS,
Scholare murmur annotantes scripserant.
Inde alij stimulos, & ACVMINA FERREA *vibrant,*
Quâ parte aratis CERA *sulcis scribitur:*
Et quâ secti APICES *abolentur, & æquoris hirti*
Rursus nitescens aboletur area.

Surius de Martyre eodem ex antiquo Scriptore: *In faciem, & ad caput magistri* TABVLÆ, & BVXA CERATA *franguntur, & præacutis* STYLIS *Confeßor Christi nunc fœdatur, nunc cœcatur.* Tũ post nonnulla: *Sic magistri sui vulneribus illudebant: Tu* ARMASTI *manus nostras, &* FERRVM HOC, *quod gerimus, tu donasti.*

13.Aug.

Gra-

Graphiarium Childerici Regis, in eius conditorio repertum, ex auro obryzo totum est, nullisque collucet gemmis, vt reliqua Regis ornamenta, sed Cruciculis in parte planâ, partim pedatis partim rectangulis, est insculptum. Quid hoc rei? Cùm hæsissem aliquamdiu altâ cogitatione defixus & mirabundus, occurrit animo, S. Genouefæ, virginis & Patronæ Parisiensis, munus fuisse, Childerico Regi Ethnico oblatum, vt illum frequenti Crucis inspectione à Gentili superstitione sensim reuocare tentaret. Ioannes Bollandus binas eius in Actis Sanctorum Vitas edidit, è quibus noui huius & sacri Thesauri noua promo argumenta, tam lectu iucunda, quàm Sacra profanis, Christiana Gentilibus præstant.

3. Ianuar.

Principiò igitur piis in Crucem Dominicam affectibus imbuit Genouefam S. Germanus, Episcopus Autissiodorensis, de quo Vita virginis ordine prima apud Bollandum: *S. Germanus* NVMMVM ÆREVM, *Dei nutu allatum*, *habentem* SIGNVM CRVCIS, *tellure colligens, pro magno munere dedit, inquiens ad eam: Hunc* TRANSFORATVM, *pro memoriâ mei, à collo suspensum semper habeto; nulliusq; metalli, neque auri, neque argenti, seu cuiuslibet margaritæ ornamento collum saltem digitosq; tuos onerari patiaris. Nam si*

C. 1. n 4.

sæculi

ſæculi huius vel exiguus decor tuam ſuperauerit mentem, etiam æternis & cæleſtibus carebis ornamentis. Vita poſterior: *Cùm S. Germanus valdè in puellâ & Dei donum, & perfectæ fidei iam miraretur exordia, in terram fortè oculis tam admirabili ſtupore defixis,* NVMMVM *ſolo* ÆREVM *iacere proſpexit,* CRVCIS SIGNACVLO *titulatum; hunc beatus Pontifex à telluris puluere ſubleuatum, puellæ, quaſi quoddam pignus religioſi muneris, dereliquit, atque vt* PERFORATVS *collo eius inhæreret indixit, & vt nullis poſthac metalli aut margaritarum monilibus ornaretur admonuit; vt ſæculi ornamenta deſpiciens, veri nitoris & candoris cæleſtis gratiæ pulchritudine non careret.*

Alterum ſententiæ noſtræ ſtabiliendæ argumentum eſſe poteſt, Genouefam exinde ſingulari amore & fiduciâ in Crucem multa edidiſſe miracula. Vita prior apud Bollandum, de eius matre luminibus orbatâ: *Mater eius extendens manum ad cælum, cum fide & veneratione aquam à filiâ ſuâ allatam, inſuper ipsâ ſuſpirante, ab eâ* CRVCIS VIRTVTE *ſignatam accepit, de quâ fomentans ſibi oculos, paululùm cernere cœpit: cumq; hoc bis térve feciſſet, lumen amiſſum integrè recepit.* Vita poſterior: *Mater verò extenſis ad cælum manibus, aquam à filiâ, quam deferebat, accepit,*

C.2.n.5.

C.2.n.5.

& vt collatæ aquæ à filiâ CRVCIS SIGNVM *superponeretur expetijt; de quâ fomentans sibimet oculos, recepisse se paululùm sensit aspectum: cumq; hoc bis terq; fecisset, eam ad puritatem luminis derogati, acceptâ in integrum sanitate, manifestum est peruenisse.*

Cap.7. n.32. Vita prior: *In Meldorum vrbe occurrit ei homo cubito tenus cum brachio manum aridam habens, obsecrans sanitatem sibi per eam restitui. Adprehensam ergo manum illius aridam, ac compagem digitorum, brachiumq; contractum* VEXILLO CRVCIS *muniens, in semihorâ manus eius restituta est.*

n.35. Paralyticam mulierem in Arciaco oppido, *roboratam* SIGNACVLO CRVCIS, *de lectulo surgere iussit.* n.36.37. In vrbe Tricassinâ multos ægros, & duos cæcos *sanauit* SIGNO CRVCIS. In Turonicâ n.44. *plures energumenos* SIGNACVLO CRVCIS *emundauit.*

His addo, Regi Childerico magnâ in veneratione Genouefam fuisse, quæ ab illo idemtidem morte damnatis vitæ gratiam impetrarit. Prior vita apud Bollandum: Cap.6. n.25. *Cùm esset insignis* HILDERICVS *Francorum Rex, venerationem, quâ eam dilexit, effari nequeo; adeò vt vice quadam, ne vinctos, quos interimere cogitabat,* GENOVEFA *abriperet, egrediens vrbem Parisiorum, portam claudi*

claudi præcepit. At vbi ad GENOVEFAM *per fidum internuntium Regis deliberatio peruenit, confestim ad liberandas animas properans, iter direxit. Non minimum admirantis populi fuit spectaculum, quemadmodum se porta ciuitatis inter manus eius sine claue reserauit: sicq́ Regem consecuta, ne vinctorum capita amputarentur, obtinuit.*

Vita posterior: HILDERICVS, *Rex Francorum, cùm non fuerit Christianus, grandi eam veneratione suspexit. Nam quadam vice, cùm aliquos capitaliter reos pertinaciter decreuisset occidere, ne S.* GENOVEFÆ *precibus possent liberari, exiens de ciuitate, iussit portas ciuitatis clauibus obserari. At vbi* GENOVEFÆ *nuntiatum est, quòd Rex ad eos occidendos foras fuisset egressus, protinus vt pro eis Regem precaretur, festina perrexit. Aduenienti ergo, portæ, quæ diligenter fuerant obseratæ, statim ei sunt, stupefactis custodibus, quasi quodam iubentis imperio, vel obtemperantis obsequio, reseratæ. Sic ad Regem perueniens, ne vincti capitibus truncarentur obtinuit; & iam iamq́ perituri ab imminentis mortis periculo sunt liberati.* C.2.n.5.

Illa eadem actorum Genouefæ verba adfert Baronius, iisque subiungit: *Hæc ibi de rebus inter* S. GENOVEFAM *&* CHILDERICVM *Regem transactis; cùm multa alia hæc oportuit præcessisse,* An.456. n.6. & 7.

 quibus

quibus tantam sibi apud Regem à Religione Christianâ alienum, naturâ ferum, fiduciam comparasset. Vides quidem, & puto admiraris, Lector, barbarum Regem, IDOLORVM CVLTOREM, *hostem Romani nominis,* INVASOREM GALLIARVM, *eumdemq́ (quod Gregorius ait) & moribus impudicum,* TANTO HONORE *prosecutum esse* VIRGINEM CHRISTIANAM, *vt exemptum, & iam ad ictum sublimem elatum gladium, veluti vetante Numine, eius rogatu cohibuerit, & incruentum vaginæ reddiderit.*

Cùm igitur habeamus in comperto, Genouefæ virgini Parisiensi, sanctæ & Christianæ, ad Gentilem Francorum Regem Childericum patuisse aditum, ipsamque fide eximiâ & pietate singulari Crucis signum suspexisse, cuius vim è miris, quæ euenerant, collegerat; credere licet, & verò lubet, Childericum Regem hoc Graphiario aureo ab illâ donatum; quippe quod formam Crucis referat, & variis Cruciculis insigniatur, quasi hoc velut indicio Christianæ Religionis præstantiam denotaret, inspiraret amorem. Nec dubitem alio quàm hoc consilio, misisse vtriusque Romæ Christianos Imperatores ad Childericum Regem Numismata aurea, quæ victoriis Cruces gestantibus decorantur, quæque in eius conditorio cum hoc Graphiario aureo reperta

perta ſunt. Nec etiam fruſtrà quis exiſtimet, delectatum hiſce Crucibus Childericum, cùm mos ferat delicias Principum ſequi Principes, & amata cimelia claudi ſepulchris, ne à morte diſiungantur. Claudo etiam argumenta iam allata hiſce verbis, quæ ex Vitâ S. Genouefæ adfero, vt familiaritatem ipſius, acceſſumque ad Francos Reges confirmem: CHLODOVEVS *Rex* (Childerici noſtri filius) *crebrò pro dilectione ſanctæ Virginis in ergaſtulum retruſis indulgentiam tribuit, & pro criminum animaduerſione ſæpè etiam culpabiles, incolumes* GENOVEFA *ſupplicante dimiſit. Quin etiam* HONORIS EIVS GRATIA *baſilicam ædificare cœperat, quam poſt diſceſſum eius, ſtudio præcellentiſſimæ* CROTHILDIS *Reginæ ſuæ, celſum extulit ædificata faſtigium.*

Cap. 9. n. 55.

A Graphio, & Graphiario Regis Childerici, non importunè tranſiero ad vtriuſque gerulos Grafiones. Conſtantinus Magnus Imperator Aulæ ſuæ interioris COMITES, *alios in primo ordine collocauit, alios in ſecundo, alios in tertio. Nam vt plurimos honore afficeret, diuerſos dignitatum gradus excogitauerat.* Comites primi ordinis in claſſe Illuſtrium erant conſtituti, atque intra cubiculum, in ipſo cubili, in epulis, in conſiliis ſecretioribus aderant Imperatori.

Euſebius in eius Vitâ. l. 4. cap. 1.

Germanis Belgiſque antiquis Comites dicti ſunt Grave/& Imperij iam cadentis minùs accuratâ Latinitate *Grauiones*, ſeu *Grafiones*. Doubletus in Antiquitatibus S. Dionyſij duo adfert Caroli Magni diplomata, quorum prius ita incipit: *Carolus, Dei gratiâ Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus*, GRAFIONIBVS, *Gaſtaldis, vel omnibus noſtris fidelibus, atq; miſsis.* Alterum verò, hoc modo: *Omnibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus*, COMITIBVS, *cæteriſq; Optimatibus ſuis, ſalutis augmentum.* Vt clarum ſit, Comitum & Grafionum vnam eamdemque fuiſſe dignitatem. De voce Grafionis Godefridus Wendelinus noſter: *Etymon*, inquit, *deſcendit à* γράφω, *ſcribo; poſtquam enim ſedes Imperij tralata eſt Conſtantinòpolim, atq; ex aulâ illâ Græcâ cœperunt in has oras mitti poteſtates, multa in linguam noſtram irrepſerunt vocabula Græca.* Aliter Oliuarius Vredius ὁ μακαρίτης: *Exiſtimo nomen ortum non à Græco* γράφειν, *id eſt ſcribere, ſed à vernaculo* graven/ *quod olim Francis & Flandris fuit ſcribere, ſculpere, cœlare.*

Lib. 1. p. 713.

P. 725.

In Gloſſ. Salic.

De Comitib. cap. 13.

Ego verò Comites primæ nobilitatis viros à ſolâ ſcriptione Grafiones dictos minimè aſſentior, qui de Feudis inueſtiebantur per *vexillum*

aut

aut *gladium*, ipsisque Regibus formidabiles erant. Capitolinus de L. Aurelio Vero Imperatore: *Confecto bello, Regna Regibus, Prouincias verò* COMITIBVS SVIS *regendas dedit.* Tacitus de Germanis Francorum progenitoribus: *Eliguntur in iisdem Comitijs &* PRINCIPES, *qui iura per pagos vicosq; reddant.* Hoc est, qui gladij ius exerceant. Tum quibusdam interiectis: *Magnaq; &* COMITVM *æmulatio, quibus primus apud Principem suum locus; & Principum, cui plurimi &* ACERRIMI COMITES: *Hæc dignitas, hæ vires.* Qui *Comites* Tacito, in Legibus Salicis passim obuij sunt *Grauionum* appellatione.

Lib. de Mor. Germ.

Quare Grafiones planè dictos existimo ab aureo Regis Graphiario, quod in eorum erat potestate & custodiâ; atq; à Graphio, quo Rex arcana præcipua annotabat in ceris. Nulla enim videtur maior aut potior ratio, cur Reges habuerint nobiles viros custodes aurei annuli, quo, si Regia diplomata muniri, Graphiario certè secreta eiusdem in pugillaribus exarari mos fuit; immò annulus aureus digitum dumtaxat exornabat, Graphiarium aureum sacram Regis implebat manum. Quocircà Magnates interioris aulæ, Prouinciarum & Pagorum rectores à Rege constituti, meo iudicio, vetera dignitatum nomina retinebant,

nebant, Comitum nempè, à Regis Comitiuâ; & Grafionum à Graphij Regalis custodiâ, dum Regi in eius cubiculo obsequia præstarent.

Superest, vt de Pugillaribus dicamus: *Tabellis*, inquit Festus, *pro chartis vtebantur Antiqui, quibus vltrò citroq́ue, siue priuatim, siue publicè opus erat, certiores absentes faciebant.* Et quia tabellæ illæ duabus tantùm paginis constabant, *Diptich a* dicebantur; atque etiam *Pugillares*, quòd pugno facilè continerentur. Materia vulgaris erat Buxus, pretiosior Citrum, Ebur. Pugillares citrei apud Martialem:

In Schedis.

Lib. 14. Epig. 3.

Secta nisi in TENVES *essemus ligna* TABELLAS,
Essemus Lybici nobile dentis onus.

Lib. 3.

Claudianus Stiliconis Consulis Pugillares indicat fuisse ex elephanti dentibus:

Qui secti ferro in tabulas, AVRO QVE *micantes*
Inscripti rutilum cœlato Consule nomen,
Per Proceres & vulgus eunt.

Lib. 1. Ep. 6.

Vsus erat scribere, mutare, delere, notare. Plinius Iunior: *Erant in proximo non venabulum, aut lancea, sed* STYLVS *&* PVGILLARES *: meditabar aliquid, enotabamq́ue, vt si manus vacuas,* PLENAS *tamen* CERAS *referrem.* Ouidius in Fabulâ Biblidis:

Lib. 9. Metam.

Et meditata manu componit verba trementi:
Dextra tenet FERRVM, *vacuā tenet altera* CERAM:

Incipit

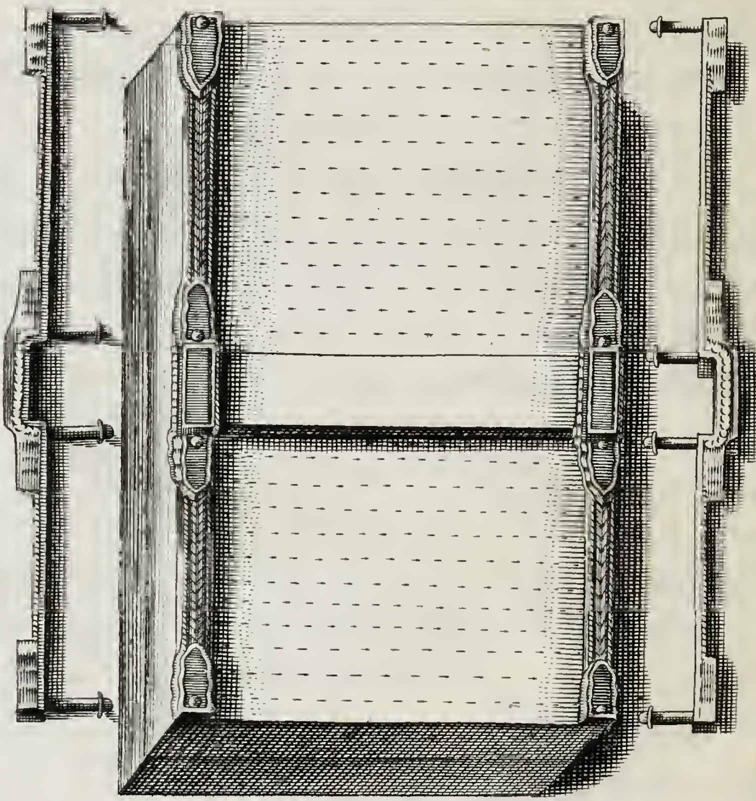
Incipit, & dubitat, ſcribit, damnatq́; TABELLAS:
Et notat, & delet, mutat, culpatq́; probatq́;
Inq́; vicem ſumptas ponit, poſitaſq́; reſumit.
Quid velit ignorat: quidquid factura videtur
Diſplicet: in vultu eſt audacia miſta pudori.
Scripta ſoror fuerat; viſum eſt delere ſororem,
Verbaq́; CORREPTIS *incidere talia* CERIS.

Reges Francorum primæ ſtirpis ceratis vſos Pugillaribus colligitur ex Fredegario, vbi de Brunechilde Reginâ: INDICVLVM *direxit, vt Alboënus cum ceteris VVarnacharium interficeret, eò quòd ſe in Regnum Clotharij vellet transferre. Quem* INDICVLVM *relectum, Alboënus diſruptum proiecit in terram. Inuentus à puero VVarnacharij ſuper* TABVLA CERA LINITA, *denuò ſolidatur. Quo* INDICVLO *relecto, VVarnacharius cernens ſe vitæ periculum habere, deinceps cogitare cœpit, quo pacto filij Theuderici opprimerentur.* Indiculum explico, Mandatum per Epiſtolam in ceratis tabulis ſcriptam: ſic enim Guntranus Rex Palladium Epiſcopum Santonicum increpat apud Gregorium Turonenſem: *Tertiò mihi (quod de Epiſcopo dici iniquum eſt) peieraſti, mittens* INDICVLOS *doloſitate plenos: à me excuſabaris per* EPISTOLAS, *& germanum meum cum* SCRIPTIS ALIIS *inuitabas.*

In Chrō. Childebrand. cap. 40.

L. 8. c. 2.

Pugillares Regis ut auro fixi erant.

De Pugillaribus Childerici Regis tot ſæculorum iniuriâ periit ebur: reperti tantùm cum Graphiario Regio bacilli duo aurei, quadrati, & pyropis diſtincti, qui diptychon exornabant, fixi clauiculis aureis adhuc extantibus, qui eburneæ tabellæ craſſitudinem oſtendunt. Morem figendi clauis aureis eiuſmodi tabellas indicat Propertius, vbi de Buxeis ſuis, quas amiſerat:

Lib. 3. Eleg. 22.

Non illis FIXVM *charas effecerat* AVRVM,
Vulgari BVXO *ſordida* CERA *fuit.*

Et Principum Pugillares auro fuiſſe ornatos clariſſimè Symmachus docet: *Domino & Principi noſtro ad referendam largitati eius ſedulam magis, quàm parem gratiam,* AVRO *circumdatum* DIPTYCHVM *miſi.*

Lib. 2. Epiſt. 81.

CAPVT XIV.

Arma CHILDERICI *Regis in eius conditorio reperta, Gladius cum Baltheo, Securis, Framea.*

PAucis præmitto Regum ac Principum virorum, vnà cum ipsis funeribus, arma apud Veteres consumpta,

Virg.l.11. Æneid.

Coniectas igni GALEAS, ENSESQVE *decoros,*
Frænaq; feruentesq; rotas;

Ælian. lib.7.c.8.

vt, cùm Ephæstion diem suum obiisset, *Alexander* INIECTIS *in pyram* ARMIS, *auro & argento, simul ea cum mortuo igni tradidit.* Virgilius de funere Miseni:

6.Æneid.

Ingentem struxêre pyram, cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante cupressos
Constituunt, decorantq; super FVLGENTIBVS ARMIS.

Lib. 5. Thebaid.

Statius:

Molior igne pyram, sceptrũ super, ARMAQVE *Patris*
Inijcio, & notas REGVM GESTAMINE *vestes.*

Tacitus denique de Germanis nostris: *Sua cuiq;* ARMA *igni inijciuntur.*

Iam Regum tumulis, quod nostri est instituti, arma etiam cum cadaueribus illata fuisse, docet Curtius, vbi refert in sepulchro Cyri, iussu Alexan-

Alexandri Magni aperto, *inuentum* CLYPEVM *eius putrem*, ARCVS *duos Scythicos*, *&* ACINACEM. Itemque Thucydides, cùm ait, *agnitos Lares genere* ARMORVM, *cum quibus ſepulti erant*; & alio loco, *Amphipolitas Braſidam cum* ARMIS *publicè ſepelijſſe*. Rudolphus Abbas S. Trudonis, de inuentione corporis S. Gereonis militis & Martyris Coloniæ Agrippinæ, in Cœnobio S. Pantaleonis: BALTHEVS *eius militaris de* NIGRO CORIO *inuentus & repoſitus eſt*, *penè vnius vlnæ longitudinis*, *adhuc integras habens partes. A ſiniſtro latere*, *iuxta latus eius & Baltheum*, *inuentus eſt* NODVS FERREVS *ad modum oui*, *rubigine penè conſumptus*, *quem* CAPVLVM GLADII *fuiſſe credimus: ſed de* GLADIO *fruſtum nullum inuenimus. Diligentiùs tamen poſteà quidam attendentes*, PARTICVLAS FERRI *mihi proteſtati ſunt ſe inueniſſe.*

Lib. 1.

Lib. 1.

Lib. 5.

Surius 24 Nou.

In Cryptâ Eccleſiæ Cathedralis S. Stephani Viennæ, Principum Auſtriacorum ſepulchro familiari, Albertus, cognominatus *cum Tricâ*, conditus eſt ad parietem ſiniſtri lateris, adpoſito gladio, in cuius nodo Auſtriaca Inſignia argento ſunt inſculpta; in ipsâ verò lamellâ enſis, Habſburgica. Oſſa item & cineres Alberti Patientis & Rudolphi fundatoris ad ſiniſtram ſunt

 collo-

collocati cum gladio, è cuius nodo Insignia exciderunt.

De Armis ad Sepulchra & Cœnotaphia Virgilius in funere Miseni:

Lib.6. Æneid.

At pius Æneas ingenti mole sepulchrum
Imposuit, SVAQVE ARMA *viro, remumq́ue tubamq́ue.*

Et inferiùs de Cœnotaphio, quod Æneas dicit se posuisse Deiphobo:

Tunc egomet TVMVLVM *Rhæteo in littore* INANEM
Constitui, & magnâ Manes ter voce vocaui.
Nomen & ARMA *locum seruant.*

11. Æn.

Apud Seruium inuenio, *in antiquis disciplinis relatum esse, quæ quisque* ORNAMENTA *consecutus eßet, vt ea mortuum eum condecorarent.* Atque hinc bellum cùm esset in ciuitate, *vir fortis*, inquit Seneca, *in acie amißis* ARMIS, *de sepulchro viri fortis* ARMA *sustulit, fortiter pugnauit, & reposuit.*

L. 4. controu apud Quintil. Decl. 369

Inde mos ad Christianos fluxit, vt ad Sepulchra & Cœnotaphia Regum ac Principum ARMARIVM HONORIS proximo parieti vel columnæ appenderetur. Tabula est quadrata, marginibus & fastigio insignis: in medio appensum SAGVM militare, CORONA in summo; hinc inde

inde GLADIVS & SCEPTRVM; in angulis SCVTA gentilitia paterna, materna. Viris nobilibus Equeſtri dignitate cohoneſtatis apponuntur GALEA, ENSIS, CHIROTHECÆ, & aurata CALCARIA; quæ vt rectè atque ordine ſuſpendantur, ad munus Heraldicum ſpectat. Eiuſmodi ornamenta Illuſtrium vulgò vocant PIECES D'HONNEVR, quibus Ædes ſacræ Belgij noſtri abundè inſtructæ, atque ornatæ.

GLADIVS REGIS.

De Armis Childerici Regis, quæ non periêre in totum, fuit gladius Regalis (nam illi

——STELLATVS *iaſpide multâ*
Enſis erat)

Virg. l. 4. Æneid.

cum eo ſepultus, longus pedes duos ſeſqui præter propter, cui ad ſecandum dumtaxat ſubtilis erat acies, non acuminata in cuſpidem, quâ punctim feriret. Lamella chalybea fruſtulatim tota diſſiluit, vt apud Lucanum,

Lib. 1.

——*Scabri nigræ morſu rubiginis enſes:*

nec ſuperfuit quidquam, præter aurum & gemmas, quæ vaginam & capulum exornabant; ſed & bracteæ ex auro poſtmodum inuentæ, quæ manubrium gladij operiebant, eiuſdemque manubrij pars ima, binis obtecta

tecta arculis, operis item aurei gemmatique. Pendet omne gladij quod superest aurum, vncias vndecim cum duabus drachmis. Gemmæ absque numero fulgoris vibrante vehementiâ feriunt oculos. Carolus Magnus GEMMATO ENSE *vtebatur; quod tamen non nisi in præcipuis festiuitatibus, vel si quando exterarum Gentium Legati venissent, faciebat*. Ludouicus Pius incedebat *baltheo præcinctus*, & ENSE AVRO *fulgente*. Gladium eâ formâ, quâ Childericianus est, Pollux vocat *gladium Persicum, & Acinacem*. Et Moschopulus: ACINACIS *est* GLADIVS BARBARICVS, *qui ob breuitatem facilè manibus tractari potest*. Incuruum Acinacem non fuisse ostendit Iosephus, vbi latronum sicas cum Acinace Persarum confert: *Quales suas sicas Romani nominant, vnde latronibus ipsis cognomen, multorum cæde infamibus* GLADIOLIS *vtuntur, magnitudine* PERSICOS ACINACES *referentibus, sed incuruis*. Tacitus de Germanis: *Omnium harum Gentium insigne, rotunda scuta*, BREVES GLADII, *& erga Reges obsequium*. Polybius: *Gallorum* GLADII *ad cæsim dumtaxat feriendum vtiles*. Vnde Rorico, vbi ait de Childerici nostri gestis, Paulum Comitem Andegauensem, *Regis* MVCRONE *obtruncatum esse*; non tam pro cuspide

Eginarthus in Vitâ Caroli Magni. Theganus c. 19.

L. 1. c. 10.

Lib. 20.

Lib. 3.

Lib. 1.

&

& acumine gladij, *Mucronem* videtur vſurpaſſe, quàm pro Enſe toto; vti Ouidius: Lib. 1. Metam.

——Jugulum MVCRONE *reſoluit.*

Et Ammianus Marcellinus de Vitrodoro & Agilimundo, Quadorum Regulis: *Sobolem ſuam obſidatus pignore, vt obſecuturi tradiderunt,* EDVCTISQVE MVCRONIBVS, *quos* PRO NVMINIBVS *colunt, iurauere ſe permanſuros in fide.* Lib. 17.

Iam verò ſolemne etiam Principibus olim erat, in pilâ capulari cœlata quædam geſtare ſigna. Sic apud Valerium Flaccum Hypſipele Iaſonem donans paterno enſe; L. 2. Argonaut.

Tunc enſem, NOTVMQVE *ferens* INSIGNE *Thoantis,*
Accipe, ait, bellis, mediaq; vt puluere pugnæ
Sit comes.

Ouidius de Theſeo, qui redux à diuturnâ peregrinatione agnitus eſt, Lib. 7. Metam.

Cùm pater in CAPVLO GLADII *cognouit eburno*
SIGNA *ſui generis.*

Seneca in Hippolyto: Act. 3. Sc. 2.

Regale PARVIS *aſperum* SIGNIS *ebur*
CAPVLO *refulget gentis Actææ decus.*

Statius: Lib. 4 Thebaid.

——Theumeſius implet

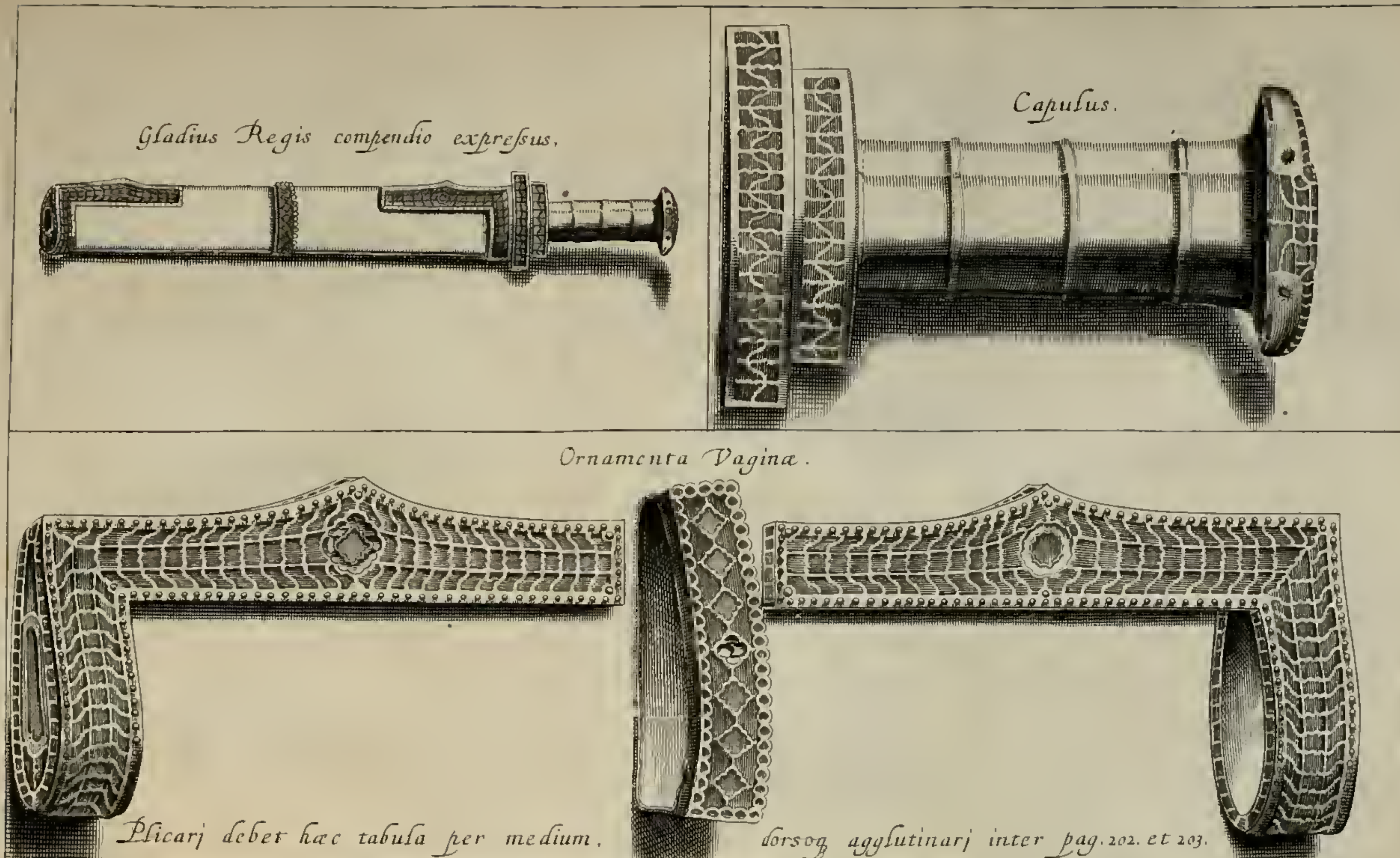
Terga leo, & gemino lucent hastilia ferro,
Aspera vulnifico subter latus ENSE *riget* SPHINX.

Pila capularis Gladij Childericiani binis vitulis aureis componitur, iisque per armos iunctis, ac sine auribus, vt Apis Francici germanæ proles videantur: quídni & à Rege velut Numina colerentur? D. Hieronymus: *Videtur idcircò mihi populus Israël in solitudine fecisse sibi* CAPVT VITVLI *quod coleret; & Ieroboam, filius Nabot,* VITVLOS AVREOS *fabricatus, vt quod in Ægypto didicerant,* Ἄπιν καὶ μνεύειν, *qui sub figurâ* BOVM *coluntur, esse deos, hoc in suâ superstitione seruarent.* Hoc idem seruatum à priscâ Francorum gente, iam antè docuimus; quos eadem superstitio tenuit etiam ætate Childerici, priusquam Clodoueo præeunte, melioribus sacris, & Christianæ Religioni initiarentur. Deos ergo coluerit Childericus in ipsâ Gladij pilâ capulari? Sanè quidem; cùm & ob eamdem causam, *Sarmatæ apud Scythas, auctore Hicesio de mysterijs, adorarent* ACINACEM. Lucianus: *Scythæ* ACINACI FACIVNT, *& Thraces Zamolxidis.* Arnobius: *Ridetis, temporibus priscis Persas fluuios coluisse, informem Arabes lapidem,* ACINACEM *Scythiæ natio-*

Ad c. 4. Osee.

Clem. Alexandrin.

Lib. 6.

Gladius Regis compendio expressus.
Capulus.
Ornamenta Vaginæ.
Plicarj debet hæc tabula per medium, dorsoq agglutinarj inter pag. 202. et 203.

nationes. Pomponius Mela de iisdem populis: *Mars omnium Deus: ei pro simulacris* ENSES *& tentoria dedicant, hominesq; pro victimis feriunt.* Solinus item: *Populis istis Deus Mars est: pro simulacris* ENSES *colunt.* Sed Ammianus de Alanis disertè: *Gladius* BARBARICO RITV *humi figitur nudus, eumq; vt* MARTEM, *Regionum quas circumeunt præsulem, verecundiùs colunt.* Simile quidpiam & capulo gladij Caligulæ Imperatoris forsitan insculptum erat, qui in Senatum Vrbis irâ commotus dixit: *Veniam, veniam, & hic mecum;* CAPVLVM GLADII *crebrò verberans, quo cinctus erat.* Ecce tibi totum Childerici Regis, eumque instructum

L.2.c.1.

Cap.20.

Lib.31.

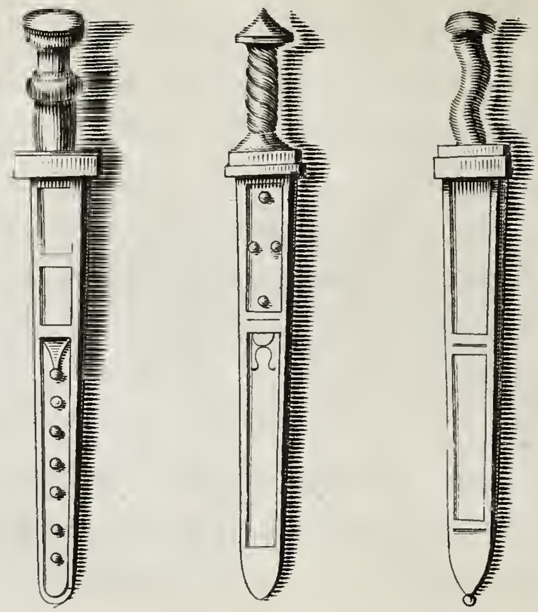
Sueton. cap.48.

——GEMMIS *fulgentibus ensem;*

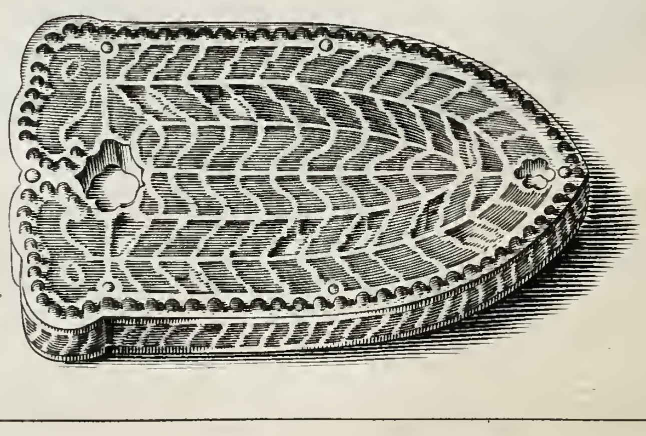
Flacc. l.5. Argon.

quâ formâ plurimos videre est in columnâ Traiani, nunc militum lateribus accinctos, nunc ad Trophæa appensos.

Ex columna Trajani.

Extremus Balthei ornatus.

Ternos hîc exhibeo æri incisos: postremi duo sunt veteranorum ad castra excubantium; primus est in Trophæo de Dacis, *quod habet*, inquit Alfonsus Ciaconus, *gladium capulo aureo, vel eburneo, intra vaginam reconditum, auro gemmisq́ue ornatam; acinaces plumbatas, & falces militares.* Additque statim: *Quòd totidem fortassis signa exercitus Dacici, & Regis Decebali in potestatem Cæsaris venerint.*

Tab.12. n.97. Tab.70. n.230.

BALTHEVS REGIS.

Gladius Childerici Regis pendebat è Baltheo, cuius extremum ornatum etiam dedimus aureum, gemmis item præfulgentem, ac planè Regium. Virgilius de Turni ornatu militari:

12.Æn.

—— *Humero cùm apparuit alto*

BALTHEVS, *& notis fulserunt* CINGVLA BVLLIS.

Sed ita fuerunt exturbata omnia inter operas tumultuarias, vt Bullæ eiusmodi magnâ ex parte direptæ perierint; quarum frequentiam insinuant Scriptorum plerique omnes variis locis, adscriptâ numeris sententiâ, solutâque. Claudianus in Panegyrico Stiliconis:

Quin & Sydonias chlamydes, & CINGVLA BVLLIS

Aspera, gemmatasq́ue togas, viridesq́ue smaragdos.

Tum in Panegyrico Honorij:

Membraq́ GEMMATO *trabeæ viridantia* CINCTV.

Lib. 2. Corippus de Iustino Imperatore:

Nobilibus GEMMIS, *&* VIVO *lucidus* AVRO
BALTHEVS *effulgens lumbos præcingit heriles.*

Carm. 6. Prudentius in Psicomachiâ:

Filius extinctum bello sub sorte cadauer
Aspexit si fortè patris; fulgentia BVLLIS
CINGVLA, *& exuuias gaudet rapuisse cruentas.*

Carm. 5. Sidonius de Francis:

LATVS *&* *angustam succingit* BALTHEVS *aluum.*

Lib. 4. Ep. 20. Idem de Gothico ornatu: *Penduli ex humero gladij* BALTHEIS *supercurrentibus, strinxerunt clausa* BVLLATIS *latera* RHENONIBVS. Alio item loco:

Carm. 2. —— BVLLIS *hostilibus* ASPER
Applicat à læuâ surgentem BALTHEVS *ensem.*

D. Ambrosius: *Aureis* BVLLIS ZONAM *tegunt.* Veteres Glossæ: Ζώνη, *Baltheum*, *Cingulum.*

Cap. 13. de Heliâ & Ieiun. Lib. 4. de LL. Materiam docet Varro: *Baltheum, quòd cingulum* E CORIO *habebant* BVLLATVM: bubulo nimirum, vt ferè hodieque; nam Propertius de prisco militum Romanorum cultu:

Lib. 4. Eleg. 11. *Picta nec inducto fulgebat parma* PYROPO;
Præbebant cæsi BALTHEA *lenta* BOVES.

SECV-

SECVRIS,

SEV

FRANCISCA REGIS.

Venio iam ad Securim; quam duplici nomine, vti & formâ, apud Antiquos fuisse compeṙio. Est enim simplex securis instrumentum vnâ dumtaxat parte secans, cuius olim frequens vsus pace & bello, victimis atque hostibus feriendis. Virgilius:

Lib.2. Æneid.

Quales mugitus fugit dum saucius aras
Taurus, & INCERTAM *excussit ceruice* SECVRIM.

Ouidius in Tristibus:

Lib.4. Eleg 2.

Candidaq; adductæ collum percussa SECVRI
Victima, purpureo sanguine tinxit humum.

De vsu in Bellis Maro iam laudatus:

Lib.7. Æneid.

Multaq; prætereà sacris in postibus ARMA,
Captiui pendent currus, curuæq; SECVRES.

Apollonius in Excidio Hierosolymitano:

Lib. 2.

Irrequieta ferit portarum obiecta SECVRIS.

Alia fuit securis duplici acie, latâ & acuminatâ, quarum alterâ cæsim, alterâ punctim feriebant, Varroni cum adiectiuo *Securis bipennis* dicta.

dicta. Hæc sunt eius Verba apud Nonium Marcellum: *Ferens ferream humero bipennem securim.* Isidorus accuratè: BIPENNIS *dicitur, quòd ex vtrâque parte habeat aciem, quasi duas pennas. Pennum autem Antiqui acutum dicebant; vnde & auium pennæ, quia acutæ. Et ecce nomen quod reseruauit antiquitatem, quia Veteres dicebant Pennas, non Pinnas.* Glossarium Philoxeni: *Securis*, πέλεκυς: *Bipennis*, δίςομος ἀξίνη. Meum M. S. antiquissimum: BIPENNIS, *securis Amazonica: Pennum dicebant Antiqui bis acutum.* Vnde disco, securim, quam à Penthesileâ Amazone inuentam Plinius tradit, bipennem fuisse, seu bis acutam. Sed & huius quoque securis, quæ substantiuè dicta est *Bipennis*, duplicem vsum inuenio in Sacris & in Bellis. Valerius Flaccus:

Cap. 2.
Lib. 19. cap. 19.
L. 7. c. 56.
Lib. 1. Argon.

—— *Non illo certior alter*
Pinguia LETHIFERA *perstringens colla* BIPENNI.

Lib. 17.

Silius Italicus:

Victimaq; admotæ stabat subiecta BIPENNI.

Lib. 2. Æneid.

Virgilius de Pyrrho:

Ipse inter primos correptâ dura BIPENNI
Limina perrumpit, postesq; à cardine vellit.

5. Æneid.

Æneas apud eumdem Poëtam:

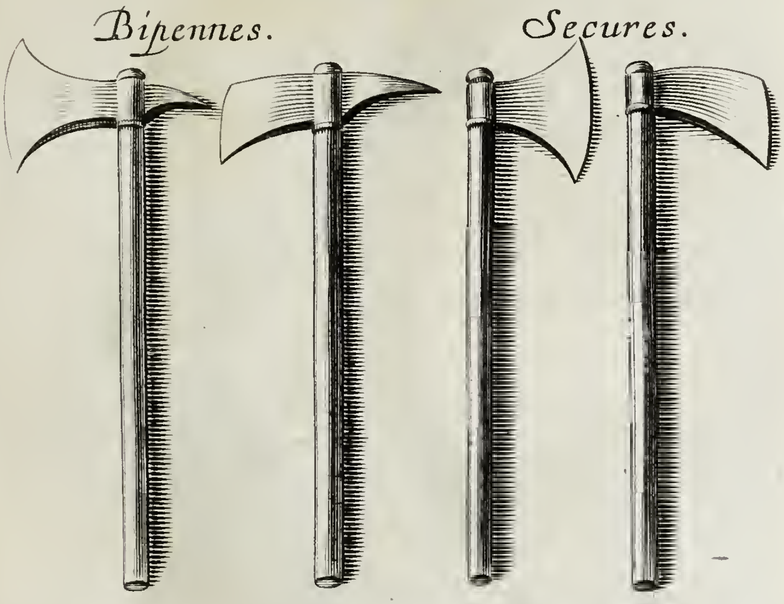
Causia bina dabo, læuato lucida ferro
Spicula, cœlatamq; argento ferre BIPENNEM.

Secu-

Securis vtriusque, & simplicis & bipennis, imagines addo è columnâ Traiani, vsu promiscuo in hostibus, victimis, atque etiam arboribus cædendis.

Tab.9. 11.13.14. 45 46.48. 59.61.81. 85.86. 103.

Ex Columna Trajani.

Pone corpus Childerici iacuit simplex Securis. Ferrum est ærugine erosum, longum Romani pedis vncias octo, latum in acie quatuor; vt hîc in paginâ sequenti repræsentandum curaui.

Francisca Regis.

FRANCISCAM vocarunt Hiſpani, à quibus ad Francos ipſos tranſiuit ea nomenclatio. Iſidorus Hiſpalenſis, qui diem obijt anno DC. XXXV. SECVRES *ſigna ſunt, quæ ante Conſules ferebantur, ne aut vſum perderent belli, aut vacantes otio, aſpectum amitterent gladiorum: quas* [ſecures] *&* HISPANI *ab vſu* FRANCORVM *per deriuationem* FRANCISCAS *vocant.* Dubio procul quaſi FRANCICAS: vnde in Actis Concilij Pontigonenſis legitur: *Venit Dominus Imperator* CAROLVS [Caluus] *in veſtitu deaurato*, HABITV FRANCISCO, *cum Legatis Apoſtolicæ Sedis.* Anonymus, qui ſcripſit Geſta Regum Francorum, abſoluitque Hiſtoriam ſuam anno DCC. XX. ſic de Clodoueo I. Rege, Childerici noſtri filio, proteruum militem caſtigante: *Accepit autem Rex* FRANCISCAM *eius, quod eſt* BIPENNIS, *& proiecit in terram. At ille, cùm inclinaſſet ſe attollere eam, ſtatim eleuatis manibus ſuis Rex* FRANCISCAM *ſuam in capite eius defixit.* Flodoardus in Hiſtoriâ Remenſi: *Quidam Francus* BIPENNI *percutiens vrceum, nihil à Rege niſi ſorte tollendum proclamat.* Tum nonnullis interiectis, ita de Rege: *Ad eum, qui dudum percuſſerat vrceum, peruenit, ſpretiſq; ipſius armis, eius tan-*

L.18.c.6.

Aimoïnus lib. 5. cap. 33.

Cap. 10.

L.1.c.13.

dem FRANCISCAM *proiecit in terram; ad quam recipiendam inclinato militi Rex in caput* SVAM *defigit* BIPENNEM; *quam pridem in vase perpetrauerat, cum increpationis acerbitate, rememorans præsumptionem.*

Illis Scriptorum verbis de Franciscâ bipenni opponi potest in primis Aimoïnus; cuius hæc sunt verba de Rege Clodoueo: *Extensâ manu* FRANCISCAM *eius terræ deiecit (quæ* SPATHA *dicitur) ad quam recipiendam cùm se inclinaßet,* REX SVAM *vaginâ exemit, eiusq; ceruici valido conamine illisit.* Sed Aimoïnus turpiter hallucinatur; vel illa eius verba, *quæ* SPATHA *dicitur*, Glossema sunt; vera enim francisca Francorum securis erat; spatham autem non securim, sed gladium fuisse quis neget? Gesta Francorum conceptis verbis de Chlotario II. Rege: *Totâ terrâ Saxonorum vastatâ, populo illo interfecto, non ibi maiorem hominem reliquerunt viuentem, nisi qui* GLADII SVI, *quod* SPATHAM *vocant, staturam æquare poßet.* Vegetius de Romanis militibus: *Habebant* GLADIOS *maiores, quos* SPATHAS *vocant, & alios minores, quos* SEMISPATHAS *nominant.* Non ergo securis spatha fuit, sed gladius; quem à securi etiam disertè distinxit Florus, loquens de Illy-

L.1.c.12.

Cap.41.

L.2.c.15.

Illyricis: *Legatos quoque noſtros, ob ea quæ deliquerant, iure agentes, nec* GLADIO *quidem, ſed vt victimas* SECVRI *percutiunt.* Spartianus etiam: *In conſpectu eius Papinianus* SECVRI *percuſſus eſt; quo facto, percuſſori dixit:* GLADIO *te exequi oportuit meum iuſſum.*

Lib.2.

In Caracallâ.

Opponi poteſt ſecundò Agathias Græcus, qui ſic de Francis: *Ferunt* ANCIPITES SECVRES [πελέκεις ἀμφιστόμους] *quibus præcipuè rem gerunt.* Procopius antiquior ſimiliter, vbi Francos deſcribit *gerentes enſem, & clypeum, &* SECVRIM, *cuius ferrum craſſius, &* [ἐς τὰ μάλιστα] *vt plurimùm* VTRIMQVE ACVTVM; *lignum verò admodum breue. Hanc* SECVRIM *in primo congreſſu in hoſtem iacere conſueuerunt; & eo impetu, vt hoſtium ſcuta perfringant, & ipſos ſimul interimant.* Tum deinde Sidonius, qui de Clodionis Franci militibus aduerſus Maiorianum pugnantibus ita cecinit:

Lib.2.

Lib.2.

Carm.5.

Excuſſiſſe CITAS *vaſtum per inane* BIPENNES,
Et plagæ præſciſſe locum, clypeoſq; rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus haſtas.

Illi omnes Francis tribuunt ancipitem ſecurim, vtrimque acutam, & verè bipennem; egoque in eorum irem ſententiam, niſi Franciſca Childerici

Regis per *αὐτοψίαν* me reuocaret. Certè ipse Isidorus, qui primus de Franciscâ egit, eam simpliciter vocauit SECVRIM, alioque loco *Bipennem* descripsit *habentem ex vtrâque parte aciem.* Vel ergo diuersis temporibus varia fuit Francorum securis, vel (quod vero propius est) securis pro bipenni, & vicissim bipennis pro securi promiscuè vsurpata; vti palàm factum à Scriptoribus Francis, qui Procopium, Agathiam & Sidonium ætate sunt secuti, cùm de eodem ictu ac Regio facinore loquentes, teli variant vocabulum. Gregorius Turonensis de Clodoueo primo Rege militem obiurgante, *Cui inculta* ARMA, *neque* HASTA, *neque* GLADIVS, *neque* BIPENNIS *vtiles erant*, sic loquitur: *Adprehensam* BIPENNIM *eius in terram deiecit.* Ac de eodem milite ab Rege occiso: *At ille cùm inclinatus fuisset ad colligendam eam*, REX *eleuatis manibus* BIPENNIM SVAM *capiti eius defixit:* Fredegarius de re eâdem: *Inculta est armatura tua*, *neque* SECVRIS *est vtilis*; *adprehensamq;* SECVREM EIVS *terra defixit. Et ille cùm paululùm inclinatus fuißet*, REX *eleuatis manibus* SECVRI *caput eius defixit.* Rorico Monachus: *Rex eleuatâ* BIPENNE, *caput eius læthali vulnere percußit.* Turonensis

L.2.c.27.

Cap.16.

Lib.2.

nensis rursum de Cloderico, Sigiberti Coloniæ Regis filio: *Cùm eßet valdè clinus, vnus eleuatâ manu* BIPENNEM *cerebro eius inlisit.* Tum de Ragnacario, Cameraci Rege, manu Clodouei Regis occiso: *Eleuatam* SECVREM *capiti eius defixit.* Item de Richario, fratre Ragnacarij: *Similiter & hunc* SECVRI *percussum interfecit.* Gesta Regum Francorum de iisdem fratribus, Clodouei consanguineis: *Eleuatâ* BIPENNE *in caput eius defixit, & mortuus est. Conuersusq; ad fratrem eius ait: Si tu solatium fratri tuo præbuisses, ille ligatus non fuisset; similiter ac ipsum in capite percussum interfecit.*

L.2.c.40.

Cap.42.

Cap.18.

Scriptores illi vocum propriarum parum curiosi Bipennem pro simplici Securi, seu Franciscâ ferè vsurparunt, plus attentâ rerum veritate, quàm eloquij nitore. Et sic etiam Seruius: BIPENNIS *per se plenum est, & securim significat.*

2.Æn.

FRA-

FRAMEA REGIS.

Framea Childerici nomine ſuo magis conſtat, læſa dumtaxat longo tot ſæculorum incurſu; quibus tandem elapſis,

Exesvm *apparuit ſcabrâ rubigine* pilvm.
Hoc ipſum Frameam appello, ſiue Haſtam, proprium Francorum telum; de quibus, ſeu Germanis eorum progenitoribus ita Tacitus: *Arma ſumere non antè cuiquam moris, quàm ciuitas ſuffecturum probauerit. Tum in ipſo concilio vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus, ſcuto* frameaqve *iuuenem ornant: hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos; ante hoc domus pars videntur, mox Reipublicæ.* Tum de iiſdem: *Eques quidem ſcuto* frameaqve *contentus eſt: pedites & miſſilia ſpargunt, pluraq́ſ ſinguli, atque in immenſum vibrant.* Alio item loco: *Raro gladijs, aut maioribus* lanceis *vtuntur:* hastas, *vel ipſorum vocabulo* frameas *gerunt, anguſto & leui ferro; ſed ita acri, & ad vſum habili, vt eorum* telo, *prout ratio poſcit, vel cominus vel eminus pugnent.* Agathias de Francis: *Arcubus, aut fundis, aliiſve telis, quæ eminus iaciuntur, non vtuntur; ſed ancipitibus ſecuribus, &*

Lib. de Germ.

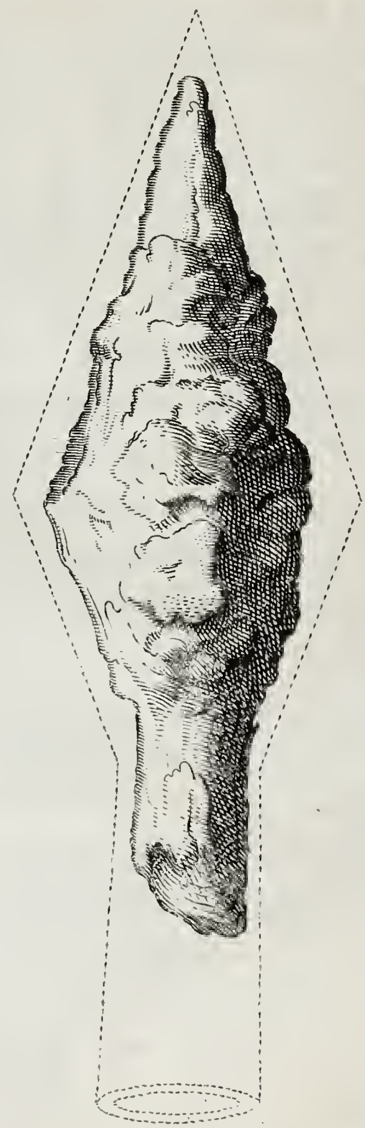
Lib 2.

ANGO-

ANGONIBVS, *quibus præcipuè rem gerunt.* ANGONES *autem ſunt* HASTÆ *quædam, neque admodum paruæ, neq; omnino magnæ; ſed & ad iactu feriendum, ſicubi res poſtulat, & vbi cominus collato pede confligendum eſt, impetuſq; faciendos, adcommodatæ. Hæ plurimâ ſui parte ferro ſunt obductæ, ita vt perparum ex ligno, adeoq; vix quantum in capulum ſufficit, conſpiciatur. In ſuperiori autem parte, ad mucronem ſpiculi, aduncæ quædam cuſpides vtrimque prominent, ex ipſo ſpiculo inſtar hamorum reflexæ, ac deorſum vergentes. In conflictu igitur* FRANCVS MILES *hunc* ANGONEM *iacit: quod ſi corpori inflictus fuerit, adigitur mox altiùs, vt par eſt, ſpiculum; neq; is qui ictus eſt facilè telum euellere poteſt: obſtant quippe cuſpides illæ hamatæ altiùs carni inhærentes, & acerbiſſimos excitant cruciatus; adeò vt, etiamſi hoſtem nequaquam lethale vulnus accepiſſe contingat, ex eo tamen intereat.*

Miſſum à filio meo Childerici Regis ferreum Haſtæ ſpiculum, non hamatum, vt hîc vides,

Framea Regis.

ſed triangulare eſt, cuiuſmodi Vegetius ita deſcripſit: *Mißilia vocabantur* PILA, *ferro ſubtili trigono præfixa, vnciarum nouem, ſiue pedali, quæ in ſcuto fixa non poſſent abſcindi, & loricam, ſcienter & fortiter directa, facilè perrumpunt.* Sidonius de Francorum ſui temporis agilitate:

L.1.c.20.

Carm.5.

—— Clypeoſq́ rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus HASTAS.

Silius Italicus de Bruto: ——*Totam pectoris iram*
Mandat atrox HASTÆ, *telumq́* VOLATILE *nodo*
Excutit.

Lib.7.

Ad vltimum finire lubet cum maximi Poëtarum vaticinio, & votis occupare tempus illud, quo altâ pace inter Reges,

Lib. 1. Georg.

Agricola incuruo terram molitus aratro,
EXESA *inueniet ſcabrâ rubigine* PILA,
Aut grauibus raſtris GALEAS *pulſabit inanes,*
Grandiaq́ EFFOSSIS *mirabitur oſſa* SEPVLCHRIS.

CAPVT XV.

Equus Bellator, Bucephalus phaleratus, CHILDERICO *Regi conſepultus, defoſſo etiam Equiſone.*

VBi primùm à Ioanne Canonico, filio meo, intellexi, effoſſum etiam Tornaci caput Bellatoris Equi, annos penè abhinc mille ducentos Regi Childerico conſepultum; tum verò gratula-

tulatus ſum antiquiſſimæ Ciuitati tam auſpicatum omen, vt olim Iouis coniux Chartaginenſibus: ——*Pœni*

Virgil. 1. Æn.

Effodêre loco SIGNVM, *quod Regia Iuno*
Monſtrarat, CAPVT ACRIS EQVI: *ſic nam fore* BELLO
EGREGIAM, *& facilem victu* PER SÆCVLA *gentem.*

Itaque monere Ioannem meum, vt aliquando Plinius Maximum ſuum, *revereretur gloriam veterem, & hanc ipſam ſenectutem, quæ in homine venerabilis, in vrbibus* SACRA *eſt: eſſet apud illum honor* ANTIQVITATI, *eßet ingentibus factis, &* FABVLIS *quoque*; immò etiam affectibus Regum ac Principum, qui cum ijs omnibus ſepeliebantur, quæ maximè dilexerant, ne relicto quidem Equo, philantropo illo, ac ſummæ fidei animali. Plinius: *Amiſſos lugent dominos, lacrymaſq́ue interdum deſiderio fundunt. Interfecto Nicomede Rege, equus eius ediâ vitam finiuit.* Auctores certè Dion & Xiphilinus, *Equum Prætoriano militi ademptum, cùm nollet herum deſerere, ſequereturq́ue hinniens, eò miſerationis dominum adegiſſe, vt ſe ipſe equumq́ue interfecerit; viſum ſpectantibus libenter* LÆTEQVE CVM DOMINO MORI.

Lib. 8. Epiſt.

L. 8. c. 42.

Lib. 10.

Apud Silium: ——*Confoſſus pectora telis*
Seminecem extremo vitam exhalarat in auras
Munere, deficiens iam Clœlius, oraq́ue niſu

Lan-

Languida, vix ægrâ & dubiâ ceruice leuabat.
Agnouit SONIPES, *arrectisq; auribus acrem*
Hinnitum effundens, sternit tellure Vagesum,
Quem tunc captiuo portabat in agmine dorso.
Hinc rapidũ glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mutilata cadauera cæde,
Euolat, ac domini consistit in ore iacentis;
Inde inclinatus, collum submissus & armos,
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.

Ad quæ meritò exclamat Hermannus Hugo: *Vbi nunc hominum amor & fides, præ fide tantâ bruti animantis!* Subditque & lacrymas mereri Pallantis equum, qui mortuo domino sit illacrymatus, si Maroni fides:

Lib.1.de Mil.Equest.c.1.

Pòst bellator EQVVS, *positis insignibus, Æthon,*
It LACRYMANS, *guttisq; humectat grandibus ora.*

Nec Poëticas lacrymas putandas esse, sed veras; quales & Iulio Cæsari fusas ab Equis suis scribit Suetonius augurio futuræ cædis: *Proximis diebus, equorum greges, quos in traijciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos sine custode dimiserat, comperit pertinacißimè pabulo abstinere, vbertimq; flere.* Et Isidorus: *Interfectis vel morientibus dominis multi lacrymas effundunt.* Hinc vnà sepeliebantur prisco ritu, in Regum præsertim exequiis

Cap.81.

L.1.c.12.

5. Æneid. obseruato. Seruius in Virgilium: *Fuit hæc maiorum consuetudo, sicut hodieque apud Indos est, vt quoties* REGES *moriebantur, cum his* DILECTI EQVI, *vel* SERVI, *& vna de vxoribus charior, circa rogum* OCCISI *incenderentur.* Sic Gerri & Tauri, Schytæ gentes, defuncto Rege, in tumulo, vbi cadauer odoribus delibutum erat, præcipuam concubinarum, pincernam, coquum, Agasonem ac ministrum vnà tumulare, equosque & quinquaginta ex ministris ad rogum præfocare consueuerant. Herodotus de ijsdem Gerris: *Vbi*, inquit, *iam mortuum circumferentes lustrauerunt singulas gentes, quibus imperauit* REX, *apud eos deponunt, qui in extremis Gerris habitant & in sepulchris. Quem postquam super thorum in loculo viderunt, hastis hinc atque hinc defixis, desuper ligna disponunt, deinde pallio contegunt. In reliquâ loculi spatiositate aliquam eius pellicum strangulatam sepeliunt, & eum qui vina miscebat, & coquum, &* EQVISONEM, *& ministrum, & qui erat à nuntijs, nec non &* EQVOS, *& aliarum rerum omnium primitias; quin etiã phialas aureas: nam argenteum & æreum nihil in vsu habent.* Chrysostomus: *Diuite aliquo mortuo, non seruos solos & ancillas, sed &* EQVOS *necessarij sacco amicientes, & agasonibus tradentes,* IN SEPVLTVRAM *sequi iubent, calamitatis ostendentes magnitudinem.* Saxo Grammaticus, vbi

Alex. ab Alex. l. 3. cap. 7.

Lib. 4.

Homil. 3. ad Pop. Antioch.

Lib. 8.

Ritus

Ritus omnes memorat, quibus Ringo occisi à se Haraldi corpus cremandum curauit: *Cùm superiectum ignis cadauer absumeret, mœrentes circuire Proceres, impensiusq́; cunctos hortari cœpit, vt arma, aurum, & quodcumq; opimum esset, liberaliter in nutrimentum rogi, sub tanti taliterq́; apud omnes meriti Regis veneratione transmitterent. Cineres quoq; perusti corporis vrnæ contraditos, Læthram perferri, ibiq́; cum* EQVO, *&* ARMIS, REGIO MORE *funerari præcepit.* Idem alibi refert, *Asmundum ob amicitiæ iusiurandum, viuum se cum Asuiti cadauere (quod cum cane &* EQVO, *terreno mandabatur antro) contumulari sustinuisse, cibo quo vesceretur illato.* Et apud eumdem, *Frotho, conuocatis quas vicerat gentibus, lege cauit, vt quisquis paterfamilias eo concideret bello, cum* EQVO, *omnibusq́; armaturæ suæ insignibus tumulo mandaretur.* De Germanis Francorum nostrorum maioribus clarè Tacitus: *Sua cuiq;* ARMA: *quorumdam igni &* EQVVS *adijcitur.* Cæsar de Gallorum funeribus: *Omnia quæ viuis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam* ANIMALIA.

Lib. 5.

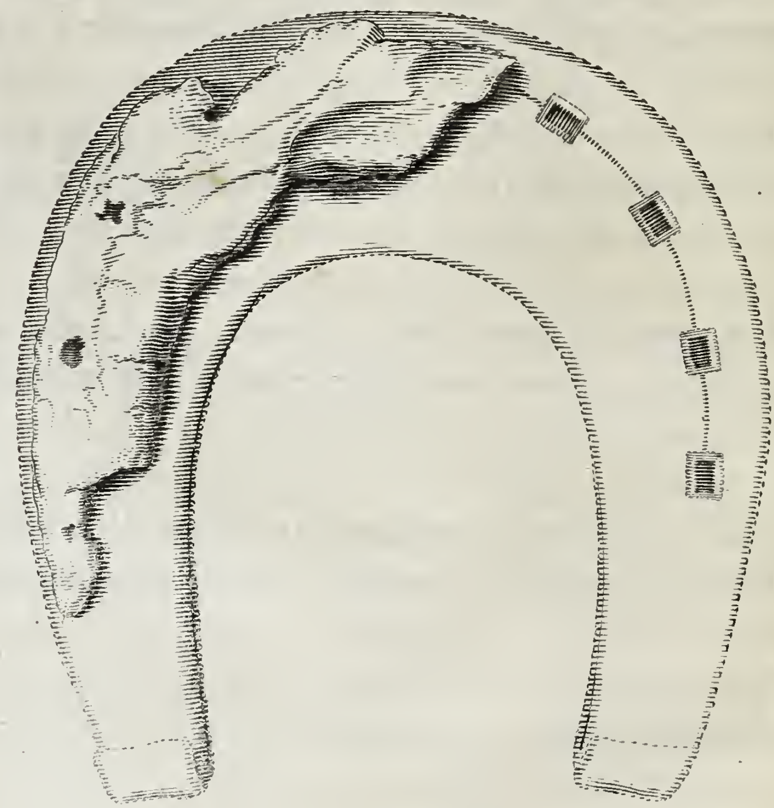
Ibid.

Lib. de Mor. Germ.

Lib. 6. de Bello Gall.

Equum Childerici Regis appello *Bucephalum*, quòd non (vt ille Alexandri) armo impressum, sed ipsâ de fronte pendulum bubuli capitis insigne gestaret, ipsumque adeò Regis idolum, ritu iam suprà explicato. Inuentæ sunt eius reliquiæ, capi-

Solea Equi Regij.

capitis oſſa, dentes, maxillæ, & ferrea ſolea; ſed ita rubigine abſumpta, vt dum veruculo clauorum foramina (quæ vtrimque quaterna erant) purgare leuiter tentarem, ferrum putre in fragmenta diſſiluerit, & ex parte dumtaxat hîc repræſentari potuerit.

Plinij ætate, ſummo illo Romanorum luxu, *Poppæa, coniux Neronis Principis, delicatioribus* IVMENTIS *ſuis* SOLEAS *ex* AVRO *induere ſolebat*; & ipſe Nero argenteis calceauit. Molle iumentum decent iſta, molliorem que ſeſſorem, non equum bellatorem, non Regem. Pulchrè Horatius:

Lib. 33. cap. 11.

Xiphilinus.

Lib. 1. Serm.

REGIBVS *hic mos eſt, vbi* EQVOS *mercantur, apertos*
Inſpiciunt; ne ſi facies, vt ſæpè decora
MOLLI *fulta* PEDE *eſt, emptorem inducat hiantem.*

Patet è ſoleâ, eiuſque foraminibus, Childerici Regis equo vngulam fuiſſe minori formâ, altam tamen, & benè corneam; ſicque eumdem agilem, & ad rem militarem idoneum: *Maſſylij & Libyes*, inquit Strabo, PARVIS EQVIS *vtuntur*, CELERIBVS *tamen.*

Lib. 17.

Bucephalus Alexandri apud Plutarchum: *Nudus conſcendendum ſe Equiſoni ſuo præbebat; ornatus autem* REGIIS PHALERIS *&* BVLLIS, *neminem excepto Alexandro admittebat: cæterorum ſi quis accederet tentandi gratiâ, aduerſus occurrens,*

Phaleræ Regij Equi.

magno cum hinnitu insiliebat, ac conculcabat, nisi quis fugâ saluti consuluisset. Præter Apes aureas iam antè memoratas, è Phaleris Bucephali Childericiani ecce tibi clauos, bullas, vmbilicos maiores & minores, rotundos, vmbellatos, ouales, bipertitos, & cuiusuis alterius formæ, quibus frontale, capistrum, antilena, postilena, habenarum etiam acroteria instructa erant.

Non ditiorem cultum vouet equo triumphali Honorij Imp. Claudianus, vbi canit:

Epigr de Equo Honorij.

—— *Spumis perfunde* SMARAGDOS:
Luxurient tumido GEMMATA MONILIA *collo:*
Nobilis AVRATOS *iam purpura vestiat armos.*

Idemque Panegyri de quarto Consulatu eiusdem Imperatoris:

Vtq́ue tuis primùm SONIPES *calcaribus arsit,*
Ignescunt patulæ nares, non sentit arenas
Vngula, discussæq́ue iubæ sparguntur in armos.
Turbantur PHALERÆ, *spumosis morsibus* AVRVM
Fumat, anhelantes exsudant sanguine GEMMÆ.

Et de muneribus eidem Imperatori à Serenâ missis:

Ipsa manu chlamydes ostro texebat & auro,
FRÆNAQVE, *quæ volucrem Xanthum, Baliumq́ue decerent,*
Æquore quæsitis ORNABAT *sedula* GEMMIS.

 Tum

Tum de Arcadij Imperatoris equo:

Dumq́; AVRO phaleræ, GEMMIS dum FRÆNA renident,
Hac vterum zonâ cinge frementis equi:
Siue illum Armenijs aluerunt gramina campis,
Turbidus Argeâ seu niue lauit Halys,
Sanguineo VIRIDES morsu vexare SMARAGDOS,
Et Tyrio dignum terga rubere croco.

Lib. 9. Thebaid.

Statius:

——Equus, quem discolor ambit
Tigris, & AVRATIS aduerberat vnguibus armos.

Lib. 4.

Silius: *——Vidésne*
Quantus erat Chryxus? Iam nunc tibi præmia pono,
Illum Sidonio fulgentem ardore tapeta,
BARBARICVM decus, & FVLVIS donabere frænis.

Lib. 3. Æneid.

Virgilius variis locis:

——Ostroq́; insignis & AVRO
Stat SONIPES.

Lib. 8.

Omnibus extemplò Teucris iubet ordine duci
Instratos AVRO ALIPEDES, pictisq́; tapetis:
AVREA pectoribus demissa MONILIA pendent:
Tecti AVRO FVLVVM mandunt sub dentibus AVRVM.

Lib. 6. Metam.

Ouidius:

Conscendunt in equos, Tyrioq́; nitentia succco

Ter-

Terga premunt, AVRO GRAVIDIS *moderantur habenis.*

Plutarchus in Pompeio extulit *equum* AVRO *ornatum, & PHALERIS plenum*; Gellius, *equitatum frænis, ephippijs*, MONILIBVS, *phaleris præfulgentem.* Ammianus Marcellinus de equo Iuliani Cæſaris, cui Babylonio erat nomen: *Ictu torminis conſternatus, dum dolorum impatiens voluitur*, AVRO LAPILLISQVE *ornamenta diſtincta conſperſit.* Sidonius de Sigiſmere Regio iuuene: *Illum equus quidem* PHALERIS *comptus, imò* EQVI *radiantibus* GEMMIS *onuſti antecedebant, vel etiam ſubſequebantur.* Guntherus Ligurinus de equo, cui inſidebat Fridericus I. Imperator:

L.5.c.5.

Lib.23.

Lib.4. Epiſt. 20.

Lib.4.

AVREA *nexilibus faſtidit* FRÆNA *catenis,*
GEMMATOSQVE LVPOS, *& fuluum maſticat* AVRVM:
Lucidus E MEDIA *dependet* FRONTE PYROPVS:
Lucida multiſonis PHALERANTVR *pectora* BVLLIS.

Et Plinius: *Quondam*, inquit, *tantæ magnitudinis* GEMMAS *fecêre, vt* EQVIS REGVM *in Oriente* FRONTALIA, *atque pro phaleris penſilia facerent.* Argentei cultus Plinius idem & Apuleius meminêre: ille quidem: *Argentum*, inquit, *ſtanno incoquere ſimili modo cœpêre*, EQVORVM *maximè ornamentis.* Iſte verò: *Phaleris*

Lib.39. cap.12.

Lib. 34. cap.17.

Lib. 10.

 AVREIS,

AVREIS, *fucatis ephippijs, purpureis tapetibus, frænis* ARGENTEIS *exornatum* EQVVM.

In Childerici Bellatore ac Triumphali omnia

Clara MICANTE AVRO, *flammasq́ imitãte* PYROPO.

vt cultum mirer, ac iudicem tam magnum esse adhibitum, non tantùm Regis sessoris causâ, sed & Regij Idoli, seu Bubuli capitis, quod fronte gestabat; nec dubito priscos illos ac Gentiles Francos dum *equi, deorum conscij, hinnitus ac fremitus* tam religiosè obseruabant, Regio subinde acclamasse:

Tacit. de Germ.

O felix SONIPES, *tanti cui fræna mereri*
NVMINIS, *&* SACRIS *licuit seruire* LVPATIS,
Accipe REGALES CVLTVS.

Claudianus Epigr. de Honorij Equo.

Ad Equisonem quod attinet, Regi etiam & equo Regio consepultum, iam abundè docui ritum eiusmodi in vsu fuisse apud Antiquos, cùm ad equi sepulturam laudaui Seruium, Herodotum, Chrysostomum, Saxonem Grammaticum, aliosque, qui non tantùm equum, sed & equisonem vel crematum, vel in terram defossum tradiderunt. Childericianum admodum adolescentem fuisse oportet, quantum è caluariâ conijci potuit, quæ Regio cranio multò minor adiacebat. Sic in Dypticho eburneo Cathedralis Ecclesiæ S. Lamberti Leodiensis, in quo sculptus

est

eſt opere anaglypho SAVINIANVS, ſiue *Sabinianus, Comes domeſticorum equitum, & Conſul ordinarius* anno D. V. imperante Anaſtaſio, ſpectantur equiſones duo pumili, qui imperatorios equos educunt è ſtabulis: infraque alij

quinque eiuſdem ſtaturæ; atque inter illos duo, qui vinctis poſt terga manibus, ſoleam equinam, aut aliquid eiuſmodi, naſo vel ore pendulum videntur geſtare. Imaginem hîc expreſſi ex Archetypo deſumptam.

CAPVT

CAPVT XVI.

Fibulæ aureæ & gemmatæ, Acus aurea, Aurum obryzum, nobiles Gemmæ, Globus cryſtallinus.

PRiſcam Rem Fibulariam hoc loco excutere non eſt animus: Aureas Gemmataſque tantummodò attingam, quibus honos antiquiſſimus ac planè Regius: nam in Hiſtoriâ Machabæorum, *Factum eſt, vt audiuit Alexander Rex ſermones iſtos, addidit adhuc* GLORIFICARE *Ionathan, & miſit ei* FIBVLAM AVREAM, *ſicut conſuetudo eſt dari* COGNATIS REGVM. Et aliquanto pòſt, de Antiochi Regis muneribus eidem Ionathæ miſſis: *Miſit illi vaſa aurea in miniſterium, & dedit ei poteſtatem bibendi in auro, & eſſe in purpurâ, & habere* FIBVLAM AVREAM. Itemque inferiùs, Rex Demetrius Simonem Principem Sacerdotum iubet *veſtiri purpurâ, & vti* FIBVLA AVREA. Statius, vbi Eunæi (qui Liberi Patris ſacerdos erat) veſtes deſcribit:

Lib. 1. cap. 10. n. 88.

Cap. 11. n. 58.

Cap. 14. n. 44.

Lib. 7. Thebaid.

> *Brachiaq; in manicis, & pictæ vincula plantæ,*
> *Carbaſeiq; ſinus, &* FIBVLA RASILIS AVRO
> *Tenariam fuluâ mordebat* IASPIDE *veſtem.*

Ad quæ Luctatius, vetus interpres: *Ad luxuriem retulit*

retulit pulchritudinem FIBVLÆ. *Erat enim foraminibus multis exornata, quas vulgò* INTERRASAS *appellant.* Ouidius: Lib. 1. Metam.

RASILIS *huic summam mordebat* FIBVLA *vestem.*

De Imperatoriâ Metellus in Quirinalibus:

FIBVLA, *quam chlamydis quasi comptior* IMPERIALIS
Fert locus IMPERII *specialis.*

Auream gemmatamque intelligit: ita enim Didoni apud Virgilium: L.4.Æn.

AVREA *purpuream subnectit* FIBVLA *vestem:*

quamquam Adrianus Imp. *Vestem humillimam frequenter accipiebat, sine auro baltheum sumebat, sine* GEMMIS FIBVLAS *stringebat, capulo vix eburneo spatham claudebat.* Carinus contrà: *Habuit* GEMMAS *in calceis: nisi* GEMMATA FIBVLA *vsus non est.* Gallienus Imp. *cum chlamyde purpureâ,* GEMMATISQVE FIBVLIS *&* AVREIS *Romæ visus est.* Macrinus, FIBVLIS *& Baltheo ornatus processit, multo* AVRO *&* GEMMIS *variatis.* Iulianus Imp. de Constantij Imp. rebus gestis: *Vtrumnam igitur vel vtriusque potestatis amplitudinem, vel diuturnitatem Imperij, vel Regum multitudinem inter se conferendam putamus? An hoc iure ineptum videatur ac stolidum; eoque prætermisso, commendandæ potiùs erunt diuitiæ, ac* χλαμύδα σὺν τῇ πόρπῃ, PALVDAMENTVM

Spartianus. Vopiscus. Trebell. Pollio. Herodianus L. Orat 2.

CVM FIBVLA *prædicandum*; *in quibus deſcribendis Homerus non ſine delectatione commoratur?* Apud quem nimirum iam inde ab ipſis Heroum temporibus, πεϱόναι χϱύσεαι, AVREÆ FIBVLÆ reperiuntur, quas Sophocles Poëta vetuſtus ſignificantiùs dixit χϱυσηλάτυς, hoc eſt, vt Rhodius interpretatur, *malleo ductas ex auro*; cuiuſmodi Childericianæ omnes. Corippus Africanus de Laudibus Iuſtini Auguſti minoris:

Differtatione de Aciâ.c.5.

Lib.2.

> AVREA *iuncturas* MORSV *perſtringit* ADVNCO
> FIBVLA, *&* *à* SVMMIS GEMMÆ *nituêre* CATENIS;
> GEMMÆ, *quas Getici felix victoria belli*
> *Præbuit, atque fauens dominis Rauenna reuexit,*
> *Quaſq; à Vandalicâ Beliſarius attulit aulâ.*

Sic in Numiſmatis quæ extant Iuſtinus maior, Iuſtiniani auunculus, chlamydem fibulâ gemmatâ ſubſtrictam gerit, tribus catenulis dependentibus itidem gemmatis. Agathias vbi de Regiis Inſignibus antiquo more: REGIA *autem* FIBVLA *chlamydis* λίθοις τε ἐκκϱεμέσι, LAPILLIS PENDVLIS, *alioq; apparatu ornatur.* Eginarthus de Carolo Magno: *In feſtiuitatibus veſte auro textâ, & calceamentis gemmatis, &* FIBVLA AVREA *ſagum adſtringente incedebat.* Maneat igitur, fibulam auream gemmatamque Imperatorum ac Regum dumtaxat Inſigne fuiſſe. Vnde

Lib.2.

In Vitâ Caroli Magni.

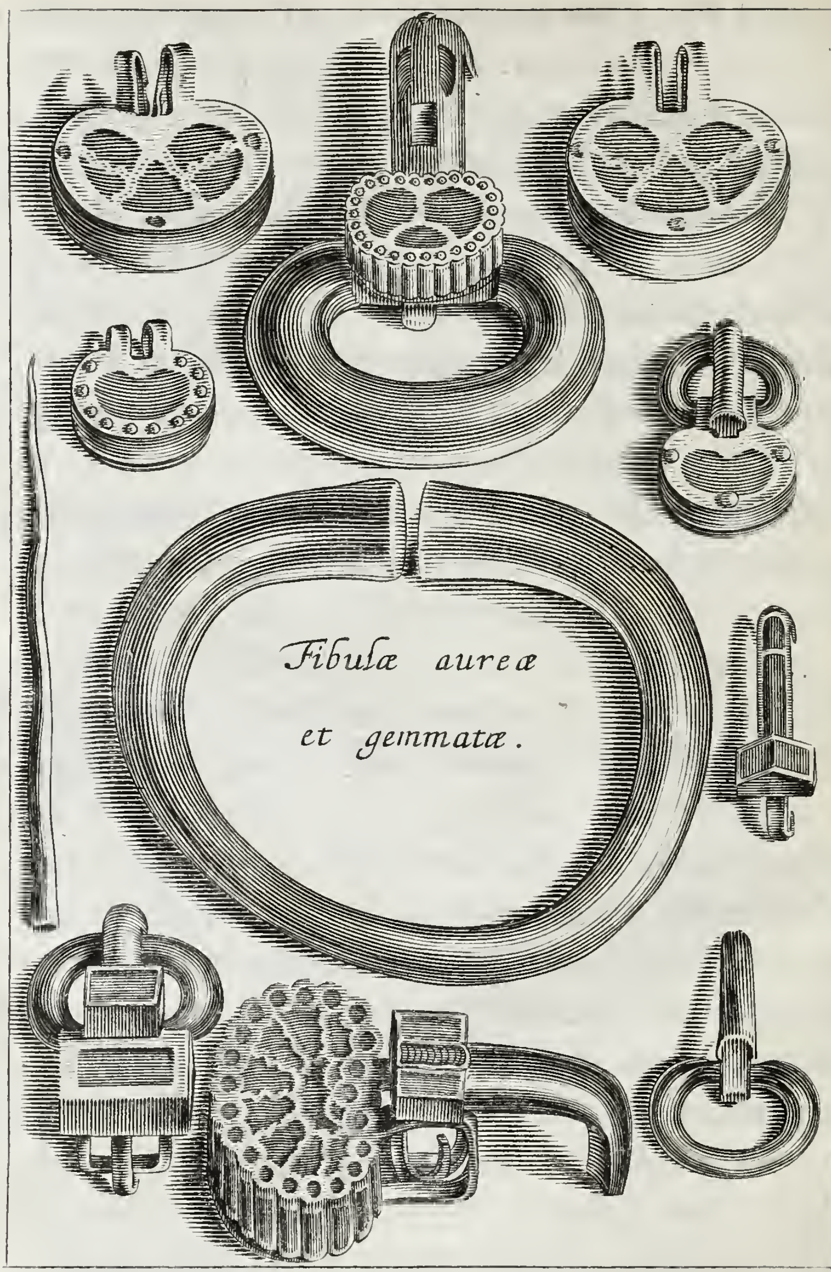
Vnde Plinij querela, immò & M. Bruti de nimio Tribunorum cultu: *In militiâ quoque in tantum adoleuit hæc luxuria, vt M. Bruti in Philippicis campis epistolæ reperiantur, frementes,* FIBVLAS *Tribunitias ex* AVRO *geri.* Aurelianus indulgentior, *vt* FIBVLAS AVREAS *gregarij milites haberent, primus concesſit, cùm anteâ* ARGENTEAS *habuiſſent.* Leo Imperator vetuit quidem *frænis, equeſtribus ſellis, aut baltheis* MARGARITAS *&* HYACINTHOS *aptari*; ſed FIBVLAS *in chlamydibus ſolo* AVRO *& arte pretioſas* permiſit, etiam *priuatis*: eâ tamen cautione, *vt quod*, inquit, *in cultu ornatuq; noſtro* SACRVM *& adoptabile eſt, id facere temeritas priuata non audeat.* Hinc Ioannes Rhodius, præſtanti vir ingenio, & politiſſimo: *Mirum valdè*, inquit, *in tantâ varietate* SOLAS *propè* ÆREAS FIBVLAS *in noſtrum veniſſe conſpectum, quales vir integerrimus Laurentius Pignorius ſe tantùm vidiſſe fateri non dubitauit; pariterq; Claudius Menetrius, etiamnum Romæ verus Antiquitatum condus. Et quidem hæ ſatis* RARÆ, *imò apud* CVRIOSISSIMOS *etiam Antiquarios* NVLLÆ. *Aureæ de veteri quodam conditorio à ſe viſæ ſpeciem expreſſam Carolo Emanueli, Sereniſſimo Sabaudiæ Duci, tranſmiſſam refert in vario de Rebus deperditis opere vir clariſſimus Guidius*

L. 33. c. 3.

Vopiſcus.

Lib. 11. Cod. t. 11.

De Aciâ cap. 5.

Fibulæ aureæ
et gemmatæ.

dius Pancirolus. ita ille. Quo magis gratulari lubet SERENISSIMO nostro, cui non fibulæ vnius aureæ oblata qualiscumque species, sed Regiæ multæ repræsentatæ, auro solido gemmisque compositæ. Pendent eâ magnitudine ac numero, quo in Tabellâ exhibentur, auri vncias septemdecim. Omnium maior, vnco & vmbone gemmato, cui subnectitur grauis annulus; subiectus item alter grauior grandiorque, ad extrema cingulæ latioris equi Regij pertinebant, quam hodieque *Supercingulam* appellamus, vulgò *Sursangle.* Isidorus: CINGVLA *hominum*, inquit, *generis neutri est*; *nam animalium genere feminino dicimus* HAS CINGVLAS. Pro quibus Claudianus de equis Honorij & Arcadij *zonam* & *baltheum* etiam vsurpat:

Lib. 19. cap. 33.

Nobilis auratos iam purpura vestiat armos,
Et medium te ZONA *liget variata colorum*
Floribus.

Hac vterum ZONA *cinge frementis equi.*
BALTHEVS *alipedis Regia terga ligat.*

Fibulam in imo Tabellæ sitam obtulit SERENISSIMO Ioannes filius meus, quæ (vt est omnium artificiosissimè gemmata) balthei ipsius Regis fuisse videtur vsu antiquissimo;

——*Lato quem circumplectitur* AVRO

 Bal-

Baltheus, & tereti ſubnectit FIBVLA GEMMA,
vt canit Virgilius. Sed annulo ſuo orbata hæc noſtra, vt & aliæ tres minores; à quibus etiam vncini auulſi. Longè plures ſubductas eſſe certum eſt, totque quot ad equi inſtructum neceſſarias nemo non videt. Integræ quatuor quæ ſuperſunt, formâ, magnitudine, varioque ornatu diuerſæ quidem; ſed ſi vſum ſpectes, iis haud abſimiles, quibus hodieque vtimur, quæque lora, atque alia annulo immiſſa, vnco transfigunt; vt Francicas fibulas facilè agnoſcas, non Romanas illas antiquiſſimas & obſoletas, quæ ferè arcu pro annulo ita conſtabant, vt ſine vnco acus quædam longior chordam, pars ſuperior arcum referret; cuiuſmodi multas æreas videre eſt apud [a] Smithum & [b] Rhodium.

L.5. Æn.

[a] In Nouiomago.
[b] In Aciâ.

Iulius Scaliger de Fibulâ conſultò tractans, eam ſolius acus nomine dignari videtur, dum ait: *Talis* ACVS *ærea vel aurea, quæ in annulo tranſuerſa tranſadigit corrigiam ad cincturas.* Acum propriè fibulam eſſe cum Iſaaco Caſaubono cenſuit Bernardinus Baldus. *Verè quidem Scaliger*, inquit Rhodius, *nimis tamen anguſtè. Non enim ad ſolum cinctum, ſed ad veſtem ſimul eius vſum extendi commodum erat: in quâ veluti etiam in cingulo, ſi non annulus ſemper, tamen aliquid certè,*

Exercit. 329.

In Not. ad Trebel.Poll.

De Verb. Vitruuian. ſignif.

Cap. 5. de Aciâ.

certè, quod ipsi vsu respondeat, fulcimenti causâ, atque ad liberiorem vestis motum desideratur, cuius non minor vtique, quàm ACVS *necessitas. Nulla igitur causa, cur fibulam putemus à parte sui denominatam. Siquidem, fatente ipsomet Casaubono, totum illud Latini Fibulam vocant.*

Vsus vtriusque exempla protulit apertum Childerici Regis conditorium, in quo præter Fibulas iam memoratas cum annulo & vnco, inuenta est & ACVS AVREA, seu veriùs SPINA, quâ vestis Regia summo pectore nectebatur; retento haud dubiè vestigio Germanicæ originis etiam in cultu, cuius Principes haud paulò ceteris solent esse retinentiores. Tacitus de Germanis disertè: *Tegmen omnibus sagum,* FIBVLA, *aut, si desit,* SPINA *consertum.* Claudius Imperator, cùm adhuc priuatus esset, eiusmodi saga petijt ab Regilliano Illyrici Duce, vbi scribit apud Pollionem: *Arcus Sarmaticos, & duo* SAGA *velim ad me mittas, sed* FIBVLATORIA.

Lib. de Germ.

In Regilliano.

Atque de his omnibus, quæ toto hoc Opere retulimus, seu ad cultum Regium, seu ad equi instructum attinerent, dubites plus ne materiæ quàm artificio debeas. Aurum (illud humanæ cupiditatis idolum, cuius SACRA FAMES, *cuius amore populi ferro dimicant*) magnâ copiâ, purum,

Iustin. lib. 38.

rum, elutum, obryzum & defœcatiſſimum eſt, de quo Plinius: *Præcipuam gratiam huic materiæ fuiſſe arbitror, quia rerum vni igne nihil deperit: quinimò quò ſæpiùs arſit, proficit ad bonitatem. Altera cauſa pretij maior, quàm minimùm vſu deteri. Super cætera non* RVBIGO *vlla, non* ÆRVGO, *non aliud ex ipſo, quod conſumat bonitatem, minuátve pondus.* Hinc auri Childericiani de tot ſęculis triumphus, quibus argenti ſignati infirmior natura magna ex parte ceſſit; ferrum quantumuis potens, vel in extremam rubiginem, vel in puluerem verſum.

L.33.c.3.

Iam quàm artifici manu, infinitóque numero gemmæ auro inſertæ! vbique

—— *variantur cingula* GEMMIS,

REGALES *vinctura ſinus.*

Claudianus lib.2. de Raptu.

Et melioribus quidem viuis, ardentibus, nobilibus, quibuſque *in arctum coarcta naturæ maieſtas nullâ ſui parte mirabilior.* Vnde & *ſingulorum libido ſingulis pretia fecit, & præcipuè* REGVM. *Claudius Cæſar* SMARAGDOS *induebat, &* SARDONYCHAS. *Primus autem Romanorum* SARDONYCHE *vſus eſt prior Africanus, vt tradit Demoſtratus.* Stiliconi GEMMATAS *togas* tribuit Claudianus: Corippus Iuſtino Auguſto minori,

Plinius Procem. lib.37. Idem lib. eod.c.6.

Lib.2.

AVRATAS *veſtes, pretioſaq́ue cingula* GEMMIS,
Et capitis diadema ſacri.

Gem-

Gemmæ omnes Theſauri ſepulchralis Childericiani carbunculi ſunt, Veteribus *pyropi*, ſeu *anthraces* dicti, quòd carbonum inſtar luceant, iaciantque hinc inde flammeos radios: PRINCIPATVM, inquit Plinius, *habent* CARBVNCVLI, *à ſimilitudine ignium appellati, cùm ipſi non ſentiant ignes, ob id à quibuſdam Apyroti vocati.* Gemmam Regiam color purpureus indicat, Regum inſigne. Claudianus:

L.37.c.7.

Sub tua PVRPVREI *venient veſtigia* REGES.

Lib.2. de Raptu.

Propertius & militarem fuiſſe docet, vbi canit:

Picta, nec INDVCTO *fulgebat* PARMA PYROPO,
Præbebant cæſi balthea lenta boues.

Lib.4. Eleg. 11.

Nonnulli tradunt (penes quos ſit fides) carbunculo ſomnum minui, ſanguinem exagitari, vt geſtantes facilè excandeſcant; quæ militari genio planè conueniunt. Plinius varia genera conſtituit, apud quem etiam diſcrimen in ſexu: MARES *auſteritas diſtinguit, quodam vigore appoſita tingens. Blandior* FEMINIS *flamma, alliciens magis quàm accendens.* Idem paulò antè: *In omni genere* MASCVLI *appellantur acriores; at* FEMINÆ *languidiùs refulgentes. In* MASCVLIS *quoque obſeruant liquidioris alios flammæ, nigrioris alios, & quoſdam lucidiùs, ac magis cæteris in Sole flagrantes.* OPTIMOS *verò* AMETHYSTIZONTAS,

Anſelm. Boët. l.2. de Gemmis c.14.

Loc.citat.

hoc eſt, quorum extremus igniculus in AMETHYSTI VIOLAM *exeat.* Cuiuſmodi obſeruaui quamplurimos in armis, fibulis, clauis, ceteriſque Regiis cimelijs cultus Childericiani; è quibus, cùm exemiſſem carbunculos aliquot, veros amethyſtizontas inueni, nullâ bracteâ ſuppoſitâ, ſed auro dumtaxat, quibus includebantur, minutim ſtriato, quo nimirum ſine fraude igniculi fouerentur, & *pinnato fulgore radiarent*, vt loquitur Plinius; qui & ſubdit: *Non eſſe aliud difficilius, quàm diſcernere hæc genera: tanta in eis occaſio artis*, SVBDITIS *per quæ lucere cogantur.* Ad hæc, *adulterari* VITRO *ſimillimè, ſed molliore materiâ, & fragili deprehendi, & pondere, quod minus eſt in* VITREIS. Quæ in gemmas Childericianas neutiquam cadunt, tot ſæculorum victrices, manente vitâ, igne, ardore, duritie; quaſque adeò nec Gemmarius alieno fuco elegantiores reddere voluit.

Arcebantur à principibus perſonis gemmæ factitiæ & plebeiæ. Trebellius Pollio de Gallieno: *Cùm quidam* GEMMAS VITREAS *pro* VERIS *vendidiſſet eius vxori; atque illa, re proditâ, vindicari vellet; ſurripi quaſi ad leonem venditorem iuſſit.* Brutorum phaleris additæ interdum in aulis Principum ornatus causâ, vti ceruo cicuri ac

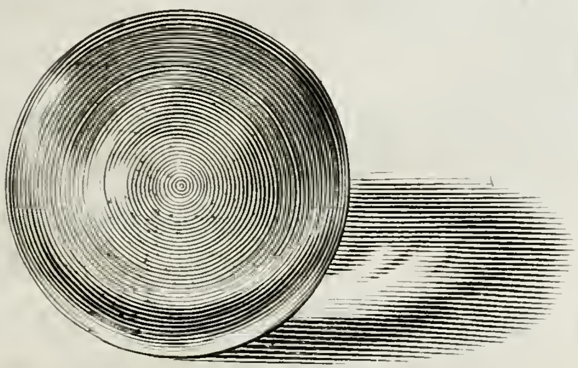
Regio,

Regio, quem vitreis bullis, ſeu vmbilicis ſplendentem deſcripſit Calphurnius in Bucolicis: Ecl. 6.

Aſpicis vt fruticet latè caput, atque ſub ipſis
Cornibus, & tereti LVCENT *redimicula collo.*
Aſpicis vt niueo frons irretita capiſtro
LVCET, *& à dorſo, quæ totam circuit aluum,*
Alternat VITREAS *lateralis cingula* BVLLAS.

Gemmis verò accenſeri, nec ſilentio præteriri debet globus cryſtallinus in Regis Childerici conditorio repertus.

Globus Cryſtallinus.

Exigua res in ſpeciem, ſed olim magno in pretio habita, ſi Claudianum canentem audimus: Epigr. de Cryſtallo.

MARMOREVM *ne ſperne* GLOBVM; *ſpectacula tranſit*
REGIA, *nec* RVBRO *vilior iſte* MARI.
Informis GLACIES, *ſaxum rude, nulla figuræ*
Gratia, ſed RARAS *inter habetur* OPES.

L.37.c 2. Iuba auctor est apud Plinium, *in quadam Insulâ* RVBRI MARIS *ante Arabiam sitâ* CHRYSTALLOS *nasci*, hasque infestari interdum plurimis vitiis, *scabro, ferrugine, maculosâ nube, occultâ aliquando vomicâ, præduro fragiliq; centro, & sale appellato. Est & rufa aliquibus rubigo, alijs capillamentum rimæ simile. Hoc artifices cœlaturâ occultant.* Quæ sine vitio pura, limpida, nec spumei coloris (vti rotunda glacies illa Childericiana) hanc *Crystallum Montanam* vocant, & *Aquam marinam*. Gelu contractum dixeris; quod solito vehementius, ne dicam vehementissimum in globo Childerici expertus sum; ita vt vola, digitique ab eius complexu quodammodò torperent, frigore etiam altiùs penetrante. Apud Claudianum:

Dum CRYSTALLA *puer contingere lubrica gaudet,*
Et GELIDVM *tenero pollice versat* ONVS;
Vidit PERSPICVO *deprensas* MARMORE *nymphas,*
Dura quibus solis parcere nouit hyems;
Et SICCVM *relegens labijs sitientibus* ORBEM,
Irrita QVÆSITIS *oscula figit* AQVIS.

Nec ludo pueris dumtaxat, sed adultis etiam globi eiusmodi aliquando saluti fuêre. Anselmus L.2.c.44. Boëtius de Lapidibus & Gemmis: *Frigidæ & siccæ naturæ adeò est* CRYSTALLVS, *vt sub linguâ positus*

ſitus ſitim febrientium ſedet; MANIBVSQVE *detentus* ACVTA FEBRE *correptos recreet, & refrigeret*; *præſertim ſi* SATIS MAGNVS *fuerit, ac* SPHÆRICÆ FIGVRÆ; *ſæpeq; in aquâ roſarum mergatur, vbi à manu ægri incaluerit.* Andreas Cæſalpinus de Marmore ophite, quod effoditur Serauitiæ, conſtatque lineis candidis in nigro: *Ex Serauitienſi conficiunt* PARVOS GLOBOS, *vt* MANIBVS *contrectentur in* FEBRE ARDENTE. *Hoc modo* OPHITEM *lethargicis & phreneticis opitulari putandum eſt; marmoris frigiditate capiti & præcordijs communicatâ, arcere peſtilentiam, in quâ apparent* EXANTHEMATA, *& ſerpentium virus.* Hinc iudicabam conſepultum Regi Childerico globum cryſtallinum, quo vſus in morbo fuiſſet, *cùm ad ſolum proprium, hoc eſt Ambianorum vrbem, remeare cupiens*, FEBRE CORREPTVS *ſpiritum exhalauit.*

Lib. 2 de Metall. c. 14.

Rorico lib. 1. in fine.

CAPVT XVII.

Aurea Numiſmata è ſepulchro CHILDERICI *Regis, certi characteres illum eius nominis Regem primum fuiſſe.*

Lib. de Breuitate vitæ c. 12.

QVærit Seneca & exclamat: *Illum tu otioſum vocas, qui* CORINTHIA, *paucorum furore* PRETIOSA, *anxiâ ſolicitudine concinnat, & maiorem dierum partem in* ÆRVGINOSIS LAMELLIS *conſumit*? Corinthia pretioſa, explico vaſa & numiſmata ex ęre Corinthio, quæ in loculis aptè & ordine diſponebantur ab Antiquariis: lamellas verò æruginoſas interpretor alios ex ære vulgari nummos, quorum inſcriptiones, rubigine obductæ, arte diſcutiebantur. Ad Quæſitum Philoſophi reſponderunt viri docti ſuperioris ſæculi, & huius noſtri; deque vtilitate ſtudij veterum numiſmatum Claudius Chifletius, patruus meus (qui è viuis exceſſit Dolæ Sequanorum M.D.XXC. XVII. Kalend. Nouembris) ita loquitur: *Qui Romanæ Reipublicæ ſtudio tenetur, quâ nulla vmquam in terris maior, nulla pluribus virtutum vitiorumq́ documentis fœcundior; & fortè in ſcrinium deducatur præſtantis alicuius viri hoc nummorum genere inſtructiſſimi; Dij boni! quas ſuauitates,*

An. 1580.

Lib. de Antiq. Numiſm. c. 3.

uitates, quos fructus ex hac contemplatione percipiet! dum hinc Consulares nummos, Triumphales, Dictatorios; inde Triumuirales, Imperatorios, Consecratorios, & Peregrinos digestos, ac in seriem lineamq; dispositos aspiciet; dum vultum ex vultu comparabit; dum mores ex oris cuiusque lineamentis colliget, & bonos à melioribus, optimos à nequissimis & postremissimis segregabit ac distinguet. Certè si aliorum gaudium meo metiri liceat, fatebor ingenuè, nihil mihi vnquam gratius contigisse, quàm cùm aliquando clarissimorum virorum beneficio, mihi huiusmodi NVMMORVM *aspectu frui datum est. Magna enim vtilitas ex hoc studio accedit Antiquitatis cognitioni, & verior ac certior Fastorum series ordinatur.* Tum alio loco: *Quòd si quis vanas esse huiusmodi occupationes & inquisitiones* NVMISMATVM *existimet; is non aliud à me responsum feret, quàm pulchrum esse vel* AVGVSTI CÆSARIS *exemplum imitari, quem huius* NVMMORVM *generis percupidum fuisse indicio est, quòd (vt Suetonius de eo scripsit) amicis munera diuiserit* OMNIS NOTÆ, *etiam veteres Regios ac Peregrinos. Sint sanè aliqui huius studij contemptores, & in suâ sibi placeant merce; non deest tamen hodie honoratorum eruditorumq; magna copia, qui in hoc* VETERIS MONETÆ *officio versantur industriè;* Cap. 4.

quorum

quorum præclara ſtudia imitari mallem, quàm obſcuras aliorum negotiationes, venalis cuiuſdam ſcientiæ tectas inuolucro, vel minimis digitis attrectare.

An. 1615. Ioannes Hemelarius Præfatione ad aurea Numiſmata Caroli Ducis Arſchotani: *Nihil domi foriſq; aut Græca vel Romana Reſpublica geßit, quod non orbi ſæculiſq; ſpectandum legendumq́;* NVMISMA *exhibuerit. Nam Reges, Conſulatus, Senatusconſulta, Iani clauſas apertaſq; fores* IN NVMMIS *leges: & poſtquam in* ROMANA RE *ad vnum cuncta conferri omnium interfuit, longo ordine venientes Principes, dein captas reſtitutaſq; Prouincias, victorias vel triumphos non deſiderabis. Si quis religionem principis populi noße amat; hìc pietas picta eſt, & ſacrorum omnium ritus deſignantur: quæ ſtatuæ fuerint, hinc elucent; quæ Vaſa, Aræ, Ædes, quæ litandi ratio, quæ templorum facies, quis Augurum lituus, quæ Pontificum veſtis, quotq; Sacerdotia, qui Ludi ſæculares, quorumq; in ijs animalium ſpectacula, quæ Ancilia Martis, ſpoliorum ex hoſte dedicatio, funerum varietas, & poſt mortem honores delati, Principumq; Apotheoſis, quos ipſorum iudicio & ritu, aut virtus propria, aut ſucceſſorum adulatio conſecraret. Si belli ſtudia placent: hìc vexilla exercitus, ſacramenta militum, Prætoriæ cohortes, Legionum globus, Equitum ordo,*

ſocio-

Sociorum Auxilia, Castrorum ratio, Armaturæ modus, Imperatorum iussa, concionesq́. Sin belli finis quæritur: & hisce NVMISMATIS *Victoriæ laurus insitæ sunt; Coronæ Ciuicæ, Obsidionales, Murales, Rostratæ: Arcus triumphales, victarum gentium Regumq́ effigies & spolia: Bigæ, Quadrigæ, pardorum, leonum, & id genus animalium coniuges currus: effictа fluminum, Prouinciarũ ferarumq́ simulacra: dicata Securitati publicæ, Felicitati temporum, Æternitati rerum Templa visuntur. Denique quidquid de potenti ac primario populo celebrari potuit, aut de tantis rebus gestis ignorari à posteris haud decebat, in æternis* NVMISMATVM *tabulis seruatur. Inclusum itaque* NVMMIS *nobile fuisse Historiarum opus, & quod solum, etiamsi reliqua præclarißimorum ingeniorum monumenta intercidissent, stare aduersus annorum edacitatem temporumq́ iniurias potuißet, sat superq́ confirmaui.*

Accedit alia Numiſmatum vtilitas, ab illis quantumuis doctis Scriptoribus prætermiſſa; quòd nempe, characteribus temporum indubitatis, ſepulchrorum ac theſaurorum æuum & vetuſtatem oſtendant. Exempla in promptu: Anno M.DC.VII. inter Aloſtum & Teneramundam, Flandriæ oppida, in vico Meſpelariâ, ruſticus homo MILLE SEXCENTA plus minùs

Anno 1607.

AVREA NVMISMATA fodiendo reperit. Erant ex iis nonnulla Domitiani & Traiani, ſed pleraque Hadriani, Matidiæ, Sabinæ, L. Ælij, Antonini Pij, Fauſtinæ, M. Aurelij, Fauſtinæ minoris, L. Veri, & Lucillæ. Vnicum in tanto numero Commodi Cæſaris adhuc imberbis, cum hac circum caput inſcriptione: COMMODO CÆS. AVG. FIL. GERM. In auersâ autem parte: PRINC. IVVENT. Inde collegit Aubertus Miræus, *theſaurum illum Marco Aurelio Philoſopho imperante, eiuſq; filio Commodo Cæſarem agente, hoc eſt, circa annum Chriſti* C. LXXVI. *ibi defoſſum fuiſſe.*

In Chronic. Belg.

Anno 1631. menſe Martio.

Anno M. DC. XXXI. altero ferè lapide ab Antuerpiâ, in vico Womelgem, eruta ſunt plurima NVMISMATA ARGENTEA: in his Caracallæ, Iuliæ Mammeæ, Elagabali, Alexandri Seueri, Gordiani, Philippi vtriuſque, Marciæ Otacillæ, vtriuſque Decij, Treboniani Galli, Voluſiani, Valeriani & Gallieni: nullum autem Poſtumi, cuius plurima paſſim per Belgium ab agricolis eruuntur. Vnde coniecit laudatus Miræus, *theſaurum illum argenteum VVomelgemij circa annum* CC. LX. *ante Poſtumi in Galliâ Imperium fuiſſe defoſſum.*

Nos idem planè commodum aſſequimur ex

AVREIS

AVREIS NVMISMATIS, quæ in Childerici Regis conditorio ſunt reperta, numero centum, eoq́ue ampliùs, ſed formis dumtaxat duodenis; quarum ſequenti paginâ damus ectypa æri inciſa.

Priora duo ſunt THEODOSII IVNIORIS: in vtroque auerſo *Roma galeata ſedet, dextrâ globum crucigerum tenens, ſiniſtrâ ſceptrum*; epigraphis dumtaxat differunt. Stella vtrique impreſſa Lucifer eſt, quo deſignatur Orientis Imperium. Piiſſimum Principem orbi Chriſtiano mors inuidit Conſtantinopoli v. Kalend. Auguſti, anno Chriſti CD. L. poſtquam feliciter imperaſſet annos XLII. menſes ferè tres. An.450.

Alia duo quæ ſequuntur ſunt VALENTINIANI III. de quo ita Proſper Aquitanus ad annum CD. XXIV. *Theodoſius Valentinianum, amitæ ſuæ filium, Cæſarem fecit, & cum Auguſtâ matre ad recipiendum Occidentale mittit Imperium.* Anno CD. XXV. *Valentinianus decreto Theodoſij Auguſtus appellatur.* Romæ à militibus, Thraſila Duce, in campo Martio confoſſus interiit anno Imperij XXX. Chriſti CD.LV. XV. Kal. Aprilis. Prius numiſma auerſum præfert *figuram mulieris ſedentis, quæ crucem tenet, & ſerpentem pedibus calcat*; alterum, *Victoriam ſtantem, itemq́ue crucigeram.*

In Chrō. An.424.

425.

An.455.

Numismata aurea.

Quintum eſt MARCIANI, qui Theodoſio in Oriente ſubſtitutus anno CD. L. poſteaquam annos ſex, totidemque menſes imperaſſet, fatis conceſſit die XXVII. Ianuarij, anno CD. LVII. illud verò aureum, dum viueret, vſurpare ſolitus: *Dum in pace eſſe poſſumus, arma non induamus.* Auerſum numiſma *ſtantem* exhibet *Victoriam, quæ dextrâ crucem præfert.*

An. 450.

457.

Sextum LEONIS eſt Imperatoris, qui Marciano ſuffectus anno CD. LVII. VII. Idus Februarij, *communi Senatus calculo* (verba ſunt Nicephori) *Imperator Romanorum ſalutatus eſt, & à Patriarchâ Anatholio diademate coronatus.* Suidas *feliciſſimum fuiſſe* ſcribit, *& formidabilem omnibus, tam ipſius Imperio ſubiectis populis, quàm Barbaris, ad quos eius fama peruenerat.* Poſteaquam annis XVII. imperaſſet, mortuus eſt anno CD. LXXIV. menſe Ianuario. Auerſa numiſmatis facies *ſedentem figuram cum cruce* repræſentat, geminis hinc inde ſtellis, Phoſphoro & Heſpero, Orientis & Occidentis indicibus: quia defuncto Marciano vtrumq; Imperium adeptus eſt Leo; & cuſus iſte nummus ſtatim ab eius inauguratione. Poſteà enim Maiorianũ miſit ad Imperiũ Occidentale accipiendũ. Vnde in ſubſequente Leonis monetâ vnicus Lucifer eſt impreſſus.

An. 457.

Lib. 15. cap. 15.

In Excerptis.

An. 474.

Septimum item numiſma eiuſdem LEONIS eſt Imperatoris, diuerſo capitis ornatu, ſed eâdem epigraphe: auerſum *Victoriam* exhibet *cum cruce ſtantem.*

Octauum ZENONIS & LEONIS IVNIORIS, de quibus Baronius: *Decimus octauus & poſtremus annus* LEONIS *Imperatoris, qui numeratur Chriſti* CD. LXXIV. LEONIS *Auguſti Iunioris conſulatu aperitur, quo etiam clauditur vita ipſius ſenioris Auguſti, atq; pariter eiuſdem Iunioris Imperatoris exitus. Numerantur prioris* LEONIS *Imperij anni* XVII. *& menſes* VI. *Eius verò ex filiâ nepotis menſes tantummodò decem. Superuixit hic illi quantum ſatis eſſet, vt ampliſſimam transferret in patrem* ZENONEM *Imperij dignitatem.* Cuſum ergo oportet hoc numiſma anno CD. LXXIV. ante Nouembrem, quo Leo Iunior, Zenonis & Ariadnæ filius, diem obiit; poſteaquam noui Cæſaris decore contentus, Zenoni patri, nouo pietatis exemplo, propriis manibus diadema impoſuiſſet. Zeno exinde ſolus Imperium tenuit.

Anno 474. n. 1.

An. 474.

Nonum Numiſma IVLIVM dat NEPOTEM, qui Occidentis Imperium rexit ab anno CD. LXXIV. quo Rauennæ declaratus eſt Auguſtus, ad annum CD. LXXV. quo ab Oreſte, Auguſtuli parente,

An. 474.

475.

rente, pulsus, in Dalmatiam fugit, priuatusque Imperio, Salonis tandem cæsus est nonâ die Maij, anno CD. LXXX. Sic de illius exordio Marius Episcopus: *Depositus est* GLYCERIVS *de Imperio, & leuatus est* NEPOS *Imperator.*

An. 480. In Chrō. ad an. 474.

Decimum est BASILISCI, Verinæ Augustæ fratris, qui Consul Constantinopoli anno CD. LXXV. *imposito sibi ipsi diademate*, Imperium arripuit, ingentemque aduersus Zenonem in Seleuciam apud Isauros duxit exercitum.

Niceph. l. 16. c. 2. an. 475.

Vndecimum BASILISCI & MARCI eius filij, de quibus Candidus Isaurus: *Basiliscus* MARCVM *filium suum Cæsarem creauit, ac pòst etiam Imperatorem.* Nicephorus Callistus: ZENO *confestim Constantinopoli exceptus, primùm Ecclesiam magnam, deinde cum apparatu & comitatu maximo Imperialem Regiam ingressus est.* BASILISCVS *autem, cùm viginti menses in Romano Imperio Tyrannus fuisset, in Cappadociam moriturus missus est; atque in mansione quadam, seu militari diuersorio, cui Acusi nomen est, cum vxore & liberis interfectus est.* Aliter Anonymus editus post Ammianum: BASILISCVS *fugiens ad Ecclesiam, intra Baptisterium cum vxore & filijs ingreditur; cui* ZENO *dato Sacramento securum esse de sanguine, exiens inclausus cum vxore & filijs*

Lib. 2. L. 16. c. 9. An. 477.

intra

intra ciſternam ſiccam , ibidem frigore defecerunt.

Duodecimum, idemque vltimum numiſma ZENONEM ſolum præfert, qui poſtquam menſes viginti exulaſſet, Imperium recuperauit anno CD. LXXVI. ac tandem infelici fato periit anno CD. XCI. Nicephorus de illo: *Morbo comitiali correptus, quòd vim eius non ferret, animam egit, Pelagij nomen in ore habens. Fertur etiam, quòd eum Ariadna coniux odiſset; cumq́ epilepſiâ diſtenderetur, & ſpeciem defuncti præberet, viuum adhuc ab illâ ſepulchro incluſum. Alij verò tradunt, cùm ex ebrietate ſenſum omnem amiſiſſet, in tumulum coniectum eſſe.* Computatis Baſiliſci menſibus, annos decem & ſeptem in Imperio exegit Zeno; ſeptimoque eius Imperij anno, hoc eſt CD. LXXXI. mortuus eſt Childericus Rex; vt adeò plus ſatis conſtet, annulum Childerici Signatorium, qui Tornaci effoſſus eſt, eſſe Childerici eius nominis primi Francorum Regis, non autem ſecundi, vel tertij. Ad rem facit Antonius Boſius, vbi tradit, *non fuiſſe morem Eccleſiæ primitiuæ Chriſtianis vſitatum, vt aurum ponerent in ſepulchris, niſi quod veſtibus intextum erat, vel* ANNVLORVM, *quos digitis geſtabant; vel certè* ALIQVOD NVMISMA, *quod ad* MEMORIAM TEMPORIS, *quo ſepulti fuerant, addebatur; vt*

in

An. 476.
491.
Lib. 16. cap. 23.
An. 481.
Lib. 1. Rom. Subterr. cap. 20.

in multis conditorijs cœmeteriorum fuit obseruatum. Sic etiam ille alio loco: *In sacris cœmeterijs innumera inueniuntur sepulchra cum signo Christi; præsertim* MARII *sub Hadriano,* ALEXANDRI *sub Antonino,* CAII *Papæ sub Diocletiano, vbi* TRIA *eiusdem* DIOCLETIANI *reperta sunt* NVMISMATA. *Solebant enim primi Christiani, cùm sepelirent Martyres, eorum sepulchris addere* NVMISMA *Imperatoris, sub quo martyrium passi erant.* Exempla eadem adfert Paulus Haringhus, additque, *Fideles in tumulandis sanctorum Martyrum exuuijs, Imperatoris quoque, sub quo ijdem martyrio coronati fuerant, iuxta illos* NVMISMATA *studiosè reponere consueuisse.* Idem etiam ab Ethnicis factitatum insinuat Sebastianus Erizzo, vbi ait: *In antiquis sepulchris & funeralibus vasis* NVMISMATA *reperiri.* Et Iacobus Gutherius, *magnam plerumque* NVMMORVM *copiam in sepulchris esse conditam.* Sed id probant in primis aurei nummi in sepulchro Childerici Regis reperti; de quibus hæc ad me noster Wendelinus: *Cum* AVREO *Childerici* ANNVLO *inuenta* NVMISMATA AVREA *Imperatorum, quos Childericus habuit coæuos, plus satis ostendunt æuum istud, vtq; ab illis cultus fuerit* DONIS *iste Francorum Rex.* Munerum eiusmodi mentionem facit

L.4 c.31.

Rom. Subter. l.6.c.23.

De Numism. p.6.

Lib.2. de Iure Maniũ. c.32.

Lib de Morib. German.

Tacitus, vbi de Germanis, ex quibus Franci nostri: *Gaudent præcipuè finitimarum gentium* DONIS, *quæ non modò à ſingulis, ſed* PVBLICE *mittuntur, electi equi, magna arma, phaleræ, torqueſq́; : iam &* PECVNIAM *accipere docuimus.* Et inferiùs de Marcomannorum Quadorumque Regibus: *Rarò armis noſtris, ſæpiùs* PECVNIA *iuuantur.* Addi poteſt, à priſcis Francorum Regibus Numiſmata eiuſmodi aurea curiosè ſubinde fuiſſe aſſeruata. Sigebertus Claudus Coloniæ Rex, Clodouei I. conſanguineus, *arcellulam habebat*, ait Gregorius Turonenſis, *in quâ ſolitus erat* NVMISMATA AVRI *congerere.* Et de Chilperico I. Francorum Rege ita idem Gregorius teſtis oculatus: AVREOS *etiam* SINGVLARVM LIBRARVM, *quos Imperator miſit, oſtendit, habentes ab vnâ parte* ICONEM IMPERATORIS *pictam, & ſcriptum in circulo :* TIBERII CONSTANTINI PERPETVI AVGVSTI: *ab aliâ verò parte habentes quadrigam & aſcenſorem, continenteſq́; ſcriptum :* GLORIA ROMANORVM. Notat Adolphus Occo fuiſſe numero *quinquaginta* PVROS AVREOS; neque dubito, quin longè maiores fuerint *nummis maximis, quos in popinas iaciebat Verus Imperator, vt calices frangeret.* Eâ porrò curâ ſtudioque ſeruata exiſtimo aurea numiſma-

L.2.c 40.

L.6 c.2.

In Tiberio.

Capitolin in Vero.

miſmata, non materiæ principalis cauſâ tantùm, ſed etiam ſacri vultus, quo impreſſa erant. Artemidorus ad mentem meam: *Stratonicus putabat ſe* REGEM *calcitrare; & progreſſus inuenit* AVREVM NVMISMA, *quod calcauerat. Nihil enim differebat ſiue* REGEM, *ſiue ipſius* IMAGINEM *calcitrare, aut calcare.*

Lib. 4. Onciroc. cap. 33.

Ceterùm qui numiſmatis aureis in ſepulchro Childerici Regis primus admouit manum Decanus S. Brixij, Ægidius Pattus, filio meo retulit, ſe illa reperiſſe, perinde quaſi in gremio ipſius Regis collecta, & velut in marſupio putri coaceruata. Quod mihi perſuaſit, illa in crumenâ quapiam è zonâ Regis pependiſſe ex antiquo more. Suetonius de Vitellio: *Referri ſe in palatium paſſus eſt; vbi cùm deſerta omnia reperiſſet, dilabentibus & qui ſimul erant;* ZONA *ſe* AVREORVM PLENA *circumdedit, confugitq́ ad cellulam ianitoris.* Caius Gracchus Tribunus, cùm ex Sardiniâ redijt, ad Populum Romanum hæc verba habuit: *Cùm Româ profectus ſum,* ZONAS, *quas* PLENAS ARGENTI *extuli, eas ex prouinciâ inanes retuli.* Plinius tradit, Spartacum *interdixiſſe caſtris ſuis, ne quis* AVRVM *haberet, vel* ARGENTVM. *Tantò*, addit, *fuit plus animi fugitiuis noſtris.* Iuſſit etiam Peſcennius Niger, *ne milites in* ZONIS

Cap. 16.

Gellius lib 15. cap 12.

L. 33. c. 3.

Spartianus.

ZONIS *ad bellum* AVREOS *vel* ARGENTEOS *nummos portarent, ſed publicè commendarent, recepturi poſt prælia quæ dederant; addens, liberis eorum, & vxoribus, & hæredibus certò reddendum, qui veniſſent; ne ad hoſtes aliquid prædæ perueniat, ſi quid fortè aduerſa fortuna feciſſet.* Aliam rationem adfert Lampridius hiſce Alexandri Seueri verbis: *Miles non timet niſi veſtitus, calceatus, & ſatur, & habens aliquid in* ZONVLA.

Erat ergo zona palmare dignitatis militaris inſigne, ſed inſtructa nummis: nam, vt honos parum prodeſt abſque auro, ita hoc viciſſim ſine honore; quòd nimirum artes alat, ſuſtentetque pecunioſum decus. Atque ex his coniectari licet, Childericum Regem è bello reducem, rituque barbarico & caſtrenſi ſepultum, habuiſſe ex zonâ pendulas crumenas, quibus nummi aurei & argentei continebantur. Ad rem facit Petronius Arbiter:

In Satyrico.

Qui pugnas & caſtra petit, PRÆCINGITVR AVRO.

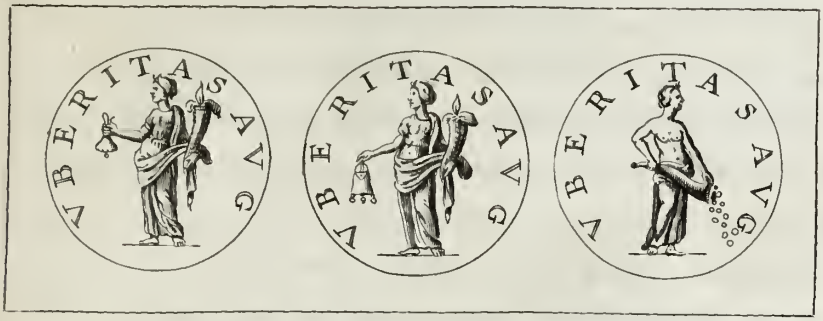
Subit etiam animum alia coniectura, Childericum nempe aurum & argentum ſignatum ferre ſecum ſolitum in crumenis vel ad Xenia, vel ad largitiones in populum. De Xeniis Herodianus:

Lib. 1.

In feſto Iani, vetuſtiſſimi Italiæ Dei, cuius anno ineunte Romani feſtum diem agitant, inuicem ſe colunt,

colunt, ſalutantq́ꝫ, & NOMISMATA *alter alteri, cæteraq́ꝫ omnifariàm munera miſsitant.* Numiſmata hîc cælo expreſſa crumenas Antiquorum apprimè repræſentant.

Ex M. S. Goltziano.

Prius eſt Hoſtiliani, argenteum, in quo mulier ſtolata follem pecuniarium tenet. Alterum eſt Gallieni, ex eodem metallo, in quo ſtans figura marſupium zonarium oſtendit. In tertio, etiam Gallieni, femina ex cornucopiæ pecuniam effundit. Huic (eiuſdem Cæſaris) non abſimile typo numiſma Goltzius adfert cum inſcriptione: ABVNDANTIA AVG. quæ in aliis conſtanter, VBERITAS AVG. aliudq́ue ſimile Heliogabali, quem *varias nummorum aureorum formas inueniſſe, causâ largitionis,* Lampridius tradit. Trebellius Pollio de Gallieno: *Congiarijs populum molliuit.* Ille ſcilicet, qui non aliter Rempublicam regebat, quàm cùm pueri fingunt per ludibria poteſtates.

In Alex. Seuero.

De Clodoueo I. Childerici noſtri filio, Turonis agente, ſic Gregorius loci Epiſcopus: *Tunc aſcenſo equo,* AVRVM ARGENTVMQVE *in itinere illo, quod inter portam atrij & Eccleſiam ciuitatis eſt, præſentibus populis* MANV PROPRIA *ſpargens, voluntate benigniſſimâ erogauit.* In Aulâ Conſtantinopolitanâ fiebat miſſio illa in populum Imperatoris iuſſu per ligaturas, quas ita deſcribit Codinus Curopalates: *Segmenta ex panno fiunt, & in ſegmento vnoquoque* NVMISMATA AVREA *quidem tria,* ARGENTEA *verò totidem, & tria* OBOLARIA *colligantes, emittunt in multitudinem, proijciuntq; faſciculos ſeu ligaturas huiuſmodi pro eo numero chiliadum, quem Imperator præceperit.*

L. 2 c. 28.

De Officiis Aulæ Conſtantinop.

Sed redeo ad noſtra ex auro Numiſmata, in quibus duo examinanda ſuperſunt; & primum quidem, quid ſignificet illud CONOB. quod auerſis pleriſque ſubijcitur in exergo. Cedrenus, Occone referente, explicabat: *Ciuitates Omnes Noſtræ Obediant Benè Rationi*; ſed inepto ac rudi ſenſu, vt quiuis facilè intelligit. Amicus quidam meus, vir eruditus, explicabat in familiari colloquio, CON*ſtantinopolitanum* OB*ryzum*; quod primâ fronte mihi non diſplicebat; quouſque in Occone reperi nummum auerſum Theodoſij Iunio-

In Valentiniano Iuniore.

Iunioris argenteum ſic deſcriptum: SALVS REIPVBLICÆ. CONOB. Alium etiam vidi eiuſdem Cæſaris & metalli in codice Huberti Goltzij manu delineato, vbi picta eſt Roma galeata ſedens, quæ dextrâ ſuſtinet crucigerum globum, ſiniſtrâ haſtam cum laterali ſtellâ; ſcriptumque in circuitu: VOT. XXX. MVLT. XXXX. Δ. & in exergo CONOB. ſupra nummum arte ſingulari delineatum annotauit Goltzius: AR. AR. vt oſtenderet ſe binos argenteos eius formæ vidiſſe. Quare, cùm obryzum de auro puro dicatur (nam de argento nondum legi) ſupereſt, vt illud CONOB. è communi ſententiâ interpretemur: CON*ſtantinopoli* OB*ſignatum*, ſcilicet *Numiſma*. Itemq; pari modo COMOB. CON*ſtantinopoli* M*oneta* OB*ſignata*. In priori Leonis Numiſmate à nobis exhibito legitur THCOB. quod explico TES*ſalonicæ* OB*ſignatum*. tribus ſcilicet elementis prioribus Græcis, aliis duobus Latinis, vt æuo illo lingua vtraque promiſcuè vſurpabatur. Ortelius etiam in pleriſque nummis poſteriorum Cæſarum æreis & argenteis notas PTR. & PTRS. interpretatur P*ecuniam* TR*euirenſem*, & P*ecuniam* TR*euiris* S*ignatam*. Vnde vrgebat amicus ille, *ſignatam* rectè dici *pecuniam*, non obſignatam: *obſignare* dici de epiſtolis, non de monetis. Verùm

In Itinerario.

illâ

illâ ætate, quâ iam ſeneſcebat Imperium, barbariſque populis aula frequentabatur, Romanus ſermo minùs elegans erat, & duriuſculus; vt *obſignare* non ſolùm pertineret ad Epiſtolas, ſed etiam ad alia, quæ ſigno quouis notabantur, & imprimebantur, eo ſenſu quo Plautus dixit: *Obſignare cellas*, & Cicero, *Pecuniam obſignatam.*

In Caſſinâ. Pro Cluentio.

Alterum eſt, quod in aureis Numiſmatis occurrit explicandum, quid nimirum indicent ſingularia elementa, quæ in auerſis partibus circularem ſequuntur epigraphen. Fuit qui diceret annos Imperij illis deſignari; quod tamen vel vnico Numiſmatum Leonis Imp. quæ Sereniſſimus habet, exemplo falſum eſſe comperio. Hæc eſt in illis diuerſarum Inſcriptionum ſeries:

VICTORIA AVCCC. A.	VICTORIA AVCCC. I.
VICTORIA AVCCC. B.	VICTORIA AVCCC. N.
VICTORIA AVCCC. C.	VICTORIA AVCCC. O.
VICTORIA AVCCC. Δ.	VICTORIA AVCCC. S.
VICTORIA AVCCC. E.	VICTORIA AVCCC. V.
VICTORIA AVCCC. F.	VICTORIA AVCCC. Z.
VICTORIA AVCCC. H.	

Littera S eſt alphabeti decima octaua, V viceſima, Z viceſima tertia; vt palam ſit illis non denotari annos Imperij Leonis, qui fuêre dumtaxat ſeptemdecim. Ego certè notis illis fabricæ mone-

monetalis numerum indicari existimo, vt quoties typis nouis moneta cuderetur (quod pluries fieri poterat vno eodemque anno) toties nouis nummis nouus character vt numeralis adijceretur.

CAPVT XVIII.

Reperti in eodem conditorio Nummi argentei plures; ex quibus quatuor sunt perforati. Præmittuntur notatu digna de Amuletis.

AMuleta & Περίαπτα Antiqui vocabant ea, quæ gestata quouis modo malam sortem amolirentur, benignam conciliarent: atque ad alterutrum gemmis ferè vtebantur. Zachalias Babylonius, apud Plinium, *in libris, quos scripsit ad Regem Mithridatem, humana* GEMMIS *attribuit fata: has non contentus oculorum & iocinerum medicinâ decorasse, à* REGE *etiam* ALIQVID PETITVRIS *dedit, & litibus iudicijsq; interposuit: in* PRÆLIIS *etiam eas* SALVTARES *pronuntiauit.* Plinius ipsemet de Iaspidibus: *Totus Oriens pro* AMVLETIS *traditur* GESTARE EAM, *quæ ex ijs* SMARAGDO *similis est.* Tum de Pæderotâ, ex M. S. meo: *Si* LVNÆ *nomen ac* SOLIS *inscribatur in ijs, atque tres suspendantur è collo capillis cynocephali, vel plumis hirundinis, resistere veneficis. Iam verò quoquo modo adesse* REGES ADITVRIS: *gran-*

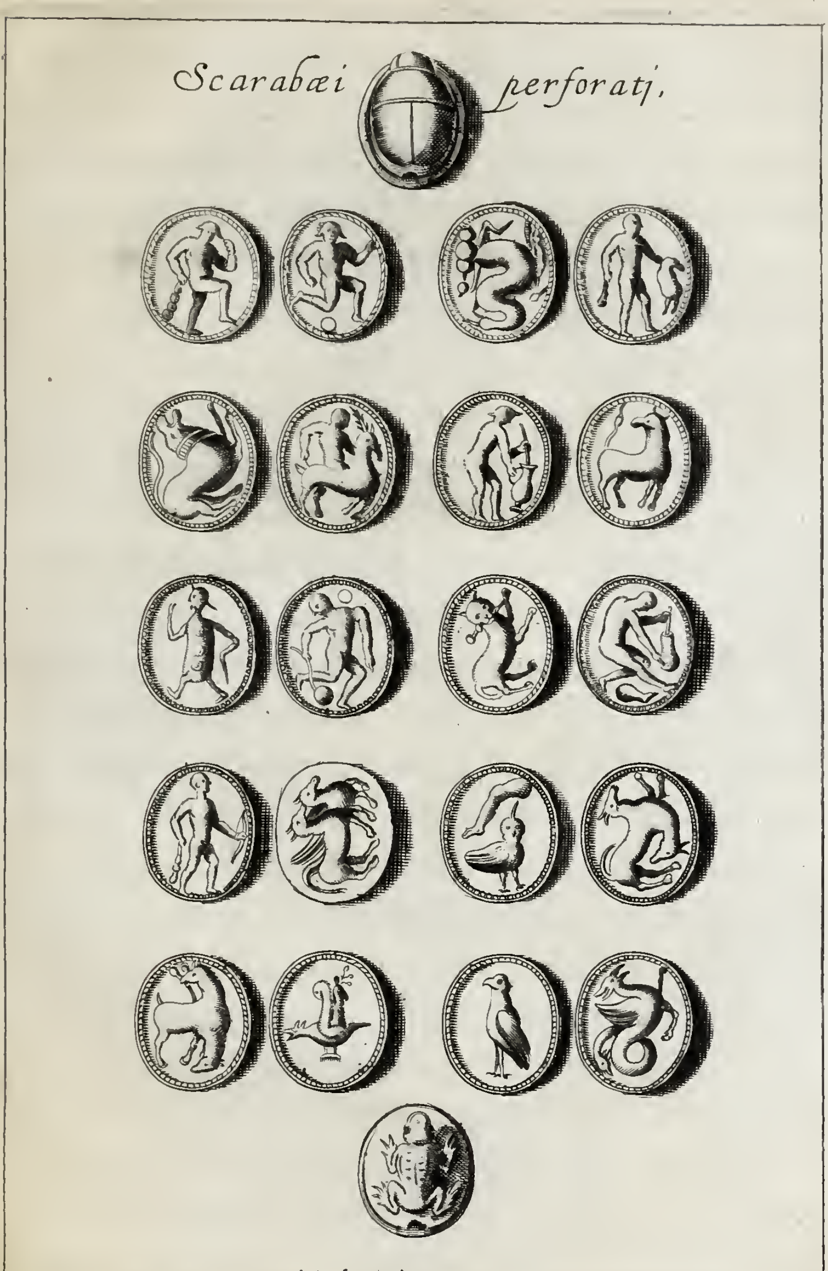
Lib. 37. cap. 10.

Cap. 9.

dinem quoque auertere & locuſtas, precatione additâ, quam demonſtrant. Nunc è SMARAGDIS *quoq;* SIMILIA *promisère, ſi* AQVILÆ *ſcalperentur, aut* SCARABÆI. *Quæ quidem ſcripſiſſe eos* [magos] *non ſine contemptu & irriſu generis humani arbitror.* Certè Galenus noſter ſculptas in gemmis imagines nullam vim habere exiſtimabat. Hæc ſunt eius verba: *Proprietatem nonnulli lapidibus quibuſdam teſtimonio ſuo adſcribunt, qualem re verâ habet* IASPIS VIRENS; *nempe ſtomachum adhæſu, ventriſq; os adiuuans. Ac nonnulli quoque ipſum* ANNVLIS *inſerunt, ſcalpuntq; in eo* DRACONEM *radios habentem; velut Rex* NECHEPSOS *memoriæ prodidit in quarto & decimo libro. Sanè huius ego quoque* LAPIDIS *abundè feci periculum: torquem enim ex huiuſmodi* LAPILLIS *confectum* A COLLO SVSPENDI, *ita vt lapides os ventris contingerent. Apparebant autem nihilo ſeciùs prodeſſe, etiam ſi ſculpturam non haberent, quam ſcripſit Nechepſos.* Laurentius Pignorius ita de Scarabæis: *E gemmâ lapidéve eos elaborabant, in eum videlicet vſum, vt* FILO TRAIECTOS *geſtarent: cuiuſmodi è ſardâ vidi apud amicum meum Edmundum Brutzium, inſignem rerum veterum conquiſitorem.* Ego non vnicum Scarabæum, ſed viginti exhibeo ex antiquis gemmis, eoſque alis

Lib. 9. de Simpl. Medic facult.

In mensâ Iliacâ.

Scarabæi perforatj.

alis complicatis, opere anaglypho, ſuis quoſque emblematis in parte poſticâ inſculptis inſignes. Sardæ ſunt & Achates in longum perforatæ, vt filo traiecto vel è collo penderent, vel brachio alligarentur. Scribit Porphyrius, *Ægyptios* SCARABÆVM *in primis venerari, quòd ſit Solis animata effigies.* Plinius de iis qui pilas voluunt: *Ægypti magna pars* SCARABÆOS *inter Numina colit, curiosâ Appionis interpretatione, quâ colligat* SOLIS *operum ſimilitudinem huic animali eſſe, ad excuſandos gentis ſuæ ritus.* Diogenes Laërtius in ſimili argumento docet; *Solem & Lunam deos eſſe, alterum* OSIRIM, *alterum* ISIN *appellatos; exprimere eos per* SCARABÆVM, *&* DRACONEM, *aliaq; animalia, Manethus auctor eſt in Naturalium epitome, & Hecatheus in primo de Ægyptiorum philoſophiâ libro.*

Lib. de Carn. abſtin.

Lib. 30. cap. 11.

Lib. de Vit. Philoſ.

Erant hi gemmei Scarabæi geſtamina virorum militarium, quibus robur & animum addi congreſſuris exiſtimabant, quòd negarent ſcarabæos inter feminam inueniri: vnde per inſectum illud Ægyptij ſignificabant *hominem bellicoſum & maſculâ virtute præditum, feminei neſcium conſortij.*

Orus Apollo.

Ranam etiam exhibui in imâ tabellâ, ex eminenti iaſpide perforatâ, coloris eiuſdem cum ranis ipſis; de quibus multa pollicebantur

magi;

magi; quæ, *ſi vera ſunt*, inquit Plinius, *multò vtiliores vitæ exiſtimentur* RANÆ, *quàm Leges*. Terebratas porrò fuiſſe gemmas, vt geſtarentur, tradit idem Plinius, vbi de Beryllis: PERFORATOS *Elephantorum ſetis religant*. Addit tamen, *non oportere* PERFORARI, *quorum ſit abſoluta bonitas*, VMBILICIS *ſtatim ex* AVRO *capita comprehendentibus*. Alio loco de Sardonychis: *Vtitur* PERFORATIS *vtique vulgus tantùm in collo*.

L.32.c.5.
L.37.c.5.
Cap.6.

Ex dictis facio lucem Pomponio I C. cuius hæc ſunt verba: NVMISMATVM *aureorum vel argenteorum* VETERVM, *quibus* PRO GEMMIS *vti ſolent, vſusfructus legari poteſt*. Accurſius in Commentario, quem Gloſſam vocant, ex Ioanne Baſſiano, à quo deinde alij omnes: *Erit*, inquit, *fructus in hoc, quòd* PRO GEMMIS *tamquam* MONILIA *portentur ad pectus*. Vnde videtur voluiſſe Pomponius, vt Numiſmatum veterum ex principe materiâ ratio eadem haberetur ac gemmarum; quippe quæ amuleti loco geſtarentur vel perforata, vel aureo circulo incluſa, vti gemmæ. Pomponio egregiè accedit Æneas Vicus, nummographorum anteſignanus; qui vbi gemmas confert cum antiquis Numiſmatis, luxu quodam & propter colorem dumtaxat eas ait æſtimari; adulteratas æquè oculis placere ac legitimas, perpetuò à naturâ produci. E contrario

L.28. ff. de Vſufr.
Lib.1. in fine.

Numiſmatum raritatem & antiquitatem commendat, quæ nec Natura generare, nec ars imitari poteſt. Materiam prætereà extollit, artificium, Emblemata hiſtorica, atque ex his vtilitatem & delectationẽ: concluditque, Numiſmatis meritò præ gemmis nobilitatis prærogatiuam deberi. Sic etiam ad eiuſdem Iureconſulti ſenſum Ludouicus Sauotus, Nummorum peritus inſpector: *Veteres Nummi geſtabantur è collo, vt pretioſa monilia; quod fiebat aut circulo quo includebãtur, aut foramine quod erat in ſummâ eorum parte. Multi enim hodieq; reperiuntur, qui aut limbo circũdati ſunt, aut perforati.*

Parte 1. cap. 7.

In conditorio Childerici Regis reperti ſunt Nummi argentei ducenti, eóque ampliùs. Ex tanto numero in manus meas venêre, filij mei induſtriâ, quadraginta duo dumtaxat, qui Sereniſſimo à me oblati ſunt, hoc digeſti temporis ordine:

Nummus CONSVLARIS vnus.
NERONIS vnus.
TRAIANI duo.
HADRIANI quinque.
ANTONINI PII nouem.
FAVSTINÆ PII tres.
ANTONINI PHILOSOPHI ſeptẽ.
FAVSTINÆ PHILOSOPHI tres.
AVRELII VERI ſex.
COMMODI duo.
IVLIÆ SEVERI vnus.
CARACALLÆ vnus.
CONSTANTII IVNIORIS vnus.

Atque ex illis omnibus quatuor tantùm ſunt perforati, annis ab hinc propè mille ducentis, Hadriani nempe, Antonini Pij, Aurelij Veri & Conſtantij Iunioris, quos in tabellâ æreâ primo loco retuli.

HADRIA-

Nummi perforati

Spartianus.

HADRIANVM Cæſarem rei militaris ſcientiſſimum fuiſſe conſtat; quippe qui labantem diſciplinam incuriâ ſuperiorum Principum reſtituerit, numquam paſſus aliquem à caſtris iniuſtè abeſſe. Exemplo etiam virtutis ſuæ ceteros adhortatus, cùm vicena millia pedibus armatus ambularet, locum caſtris caperet, ægros milites in hoſpitiis ſuis videret, nulli vitem niſi robuſto & bonæ famæ daret, nec Tribunum niſi plenâ barbâ faceret, aut eius ætatis, quæ prudentiâ & annis Tribunatus robur impleret. Monenti cuipiam vt quieſceret, reſpondit, *Oportere Præpoſitos rerum ſtantes mori.* Antoninus Pius Templum ei pro ſepulchro conſtituit, & quinquennale certamen, & Flamines, & Sodales, & multa alia, quæ ad honorem QVASI NVMINIS pertinebant.

Dion Caſſius.

ANTONINVM PIVM, fuiſſe virum formâ conſpicuum, Hiſtoriæ Romanæ Scriptores tradunt, ingenio clarum, moribus clementem, nobilem vultu, ſingularem eloquentiâ nitiditate litteraturæ, præcipuè ſobrium, diligentem, mitem, largum, alieni abſtinentem; & hæc omnia cum menſurâ, & ſine iactantiâ: nihil temporibus ſuis aſperum fecit: Imperatorium faſtigium ad ſummam ciuilitatem deduxit: Prouinciæ ſub

Capitolinus.

eo

eo cunctæ floruerunt: nullas expeditiones obiit, niſi quòd ad agros ſuos profectus eſt, & ad Campaniam, dicens, *grauem eſſe Prouincialibus* COMITATVM PRINCIPIS, *etiam nimis parci:* & tamen ingenti auctoritate apud omnes gentes fuit; cùm in Vrbe propterea ſederet, vt vndique nuntios [MEDIVS VTPOTE] citiùs poſſet accipere. Pacem ſemper amauit, eouſque vt Scipionis ſententiam frequentarit, quâ ille dicebat: *Malle ſe vnum ciuem ſeruare, quàm mille hoſtes occidere.* Febre paucorum dierum ſenex conſumptus eſt, ob cuius honorem TEMPLA, SACERDOTES, atque infinita alia decreta ſunt.

Victor in Epitome.

AVRELIVS VERVS triumphauit de nationibus, quæ Regi MARCOMARO ab vſque vrbe Pannoniæ, cui Carnuto nomen eſt, ad MEDIA GALLORVM protendebantur. Eo imperante ſic floruêre ARTES BONÆ, vt illam TEMPORVM GLORIAM putarent. Vendobonæ interiit maximo gemitu mortalium omnium. Denique, qui ſeiuncti in aliis, Patres ac vulgus, ſoli omnia decreuêre, TEMPLA, COLVMNAS, SACERDOTES.

CONSTANTIVS Iunior, Conſtantini Magni filius, Alexandri exemplo *totius orbis Dominum* ſe appellabat; primuſque omnium extero ritu,

Ammianus l. 15.

& REGIO MORE ſe inſtituit adorari, cùm ſemper anteà ad ſimilitudinem Iudicum Principes ſalutarentur. Elatæ mentis eius indicia Numiſmatum ſeruat æternitas, in quibus ſcriptus eſt VICTOR OMNIVM GENTIVM. In litteris, quas dedit ad Saporem Perſarum Regem, ſic inſcriptus legitur: *Victor terrâ mariq; Conſtantius ſemper Auguſtus.*

Lib. 17.

Horum itaque quatuor Cæſarum Nummos Childericum Regem exiſtimo pendulos è collo propalàm geſtaſſe, vel vt eorum virtutem & gloriam æmulatione quadam imitaretur, vel certè, quòd eorum imaginibus ac geniis crederet ſe multùm iuuari. Sed cur ex argento potiùs quàm ex auro? *Color in argento*, ait Plinius, *clarior eſt, magiſq; diei ſimilis, & ideò militaribus ſignis familiarior, quoniam is longiùs fulget.* Alia ratio peti poteſt è Tacito, qui ita de Germanis, Francorum noſtrorum maioribus: *Formas quaſdam* NOSTRÆ PECVNIÆ *agnoſcunt, atque eligunt: interiores ſimpliciùs & antiquiùs permutatione mercium vtuntur.* PECVNIAM *probant* VETEREM, *& diu notam*, SERRATOS BIGATOSQVE; ARGENTVM *quoque magis quàm* AVRVM *ſequuntur.*

L. 33. c. 1.

Lib. de Morib. Germanor.

Peculiare fuit in Macrianorum familiâ, vt omnes, tam viri quàm mulieres, ſculptum ſemper habe-

haberent Alexandrum Magnum, *quia*, inquit Pollio, *dicuntur iuuari in omni actu ſuo, qui* ALEXANDRVM *expreßum vel auro geſtauerint vel argento.* Quod non ſolùm de annulis, ſed etiam de Nummis intelligendum colligitur ex D. Chryſoſtomo, qui Antiochenos carpit, *quòd* NVMMOS ÆREOS (*νομίσματα χαλκᾶ*) ALEXANDRI *Macedonis, capiti vel pedibus circumligarent.* Vſum illum confirmant Nummi veteres non pauci, qui effodiuntur perforati. Inter argenteos meos vltra quingentos melioris notæ octodecim reperi terebratos, vel vnico foramine, vt è collo ſuſpenderentur; vel duobus, vt brachio vel tibiæ alligarentur, aut certè veſtibus aſſuerentur. Æreum deauratum meum Alexandri Magni, ſub nomine Lyſimachi Regis, quod biforeeſt, hîc inſculpi feci, ſubiecique argenteis quatuor perforatis, qui in ſepulchro Childerici ſunt reperti. Appoſitè ad mentem noſtram Ioannes Macarius de Gemmis Baſilidianis: *Quòd eſſent* AMVLETA, *notaui ex* NVMISMATE *inſignito vnâ parte ſolito monſtro* ABRAXÆ, *& ab alterâ perſonam habente confictam tribus capitibus; fortè Deorum, è quibus vnum videbatur Iſidis eſſe, cuius Deæ iram reformidabant admodum Gentiles, quòd, vt credebant, exacerbata graues inferret peſtes & ærumnas.*

In Quieto.

Homil. 21.

In Abraxa M.S.

Habebat Ludouicus Cõpagnus Romanus.

nas. Addo, quòd FORAMEN *inerat* NVMISMATI *ad traijciendum funiculum, quo ad collum geſtaretur: vti & conſtat Veteres geſtaſſe* APPENSA NVMISMATA, *non ſolùm aduerſus mala, ſed etiam ad bona (vt arbitror) procuranda.* Ab ipſis etiam Eccleſiæ Catholicæ primordiis mos ille Chriſtianis vſitatus fuit. *Nec enim Martyrum dumtaxat ſepulchris ſacroſanctum* CHRISTI NOMEN *inſculpere apud Chriſtianos olim in more poſitum fuit* (verba ſunt Pauli Aringhi in Româ ſubterraneâ) *ſed &* NVMISMATA *inſuper ex ære confecta hoc ſalutari nomine prænotata,* COLLO APPENSA *iugiter deferre conſueuerant; quod vel ex eo potiſſimùm confirmari videtur, quia in quodam cœmeteriali tumulo, vbi venerandum Martyris corpus recondebatur,* NVMISMA *affixum* ÆNEVM, *ita planè inſculptum, nouiſſimè adinueniri contigit:* FORAMINE *autẽ, quod ſummitati inerat, illud Martyri ad deferendum inſeruiſſe demonſtrabatur.* Iconem ex prototypo Aringhus adfert.

L.6.c.23. pag. 567.

Conſtantius Presbyter in Vitâ S. Germani Epiſcopi Autiſſiodorenſis: GERMANVS *vultum in terram defixit, moxq́;* ÆREVM NVMMVM, *diuinâ, vt credo, allatum ſententiâ, impreſſione* CRVCIS *exſculptum inſpexit, inſpectumq́; protinus à terrâ collegit, quem loco muneris* GENOVEFÆ *tradidit, atque ſemper* COLLO SVSPENSVM *ob ſui memoriam ferre*

Surius 31. Iulij. Baronius an. 429.

ferre præcepit: Hoc, inquit, me recedente pignus mei amoris præ oculis iugiter gestare memento. Cæterùm vniuersa alia mundialis pulchritudinis ornamenta, auri gemmarumq; compacta fulgoribus, numquam tuis vel collo vel digitis inseri patiaris. Habeant hæc, quæ sæculo militant; quæ SPONSA CHRISTI *adscripta es*, ORNAMENTA SPIRITVALIA *concupisce.*

Aureum Numisma Heraclij Imp. eiusque filij, aureo circulo inclusum cum anello, vt è collo gestaretur instar monilis, seruat R. P. Otho Zylius, cuius ectypum mecum communicauit hîc in tabellâ expressum: in quo notandum seriò, anellum esse ad caput crucis, ita vt auersum Numisma inuersa Cæsarum capita ostendat; manifesto indicio, non tam eorum, quàm venerandæ Crucis causâ gestatum fuisse. Baronius, qui eumdem adfert nummum, hæc habet: *Ex acceptis* CRVCIS VIRTVTE *victorijs in Oriente,* CHRISTIANA RELIGIO *fuit hoc anno mirificè illustrata.* Adieci & alium etiam ex auro meum CONSTANTII, qui fuit Heraclij ex Constãtino filio nepos, in quo foramen penè est in summo crucis, inuersumq; Cæsaris caput ob eamdem rationem.

An. 627. n. 29.

Refert Thomas Bosius, monetas HELENÆ Augustæ, & inuentæ Crucis, antiquitus cusas, præsens esse remedium aduersus morbum co-

Lib. 15. signo 68. cap. 12.

mitialem: & *qui hodie viuit Turcarum Rex Amurathes*, addit, *quamuis à nobis alienus*, VIM SANCTAM *illarum expertus, ſolet* EAS GESTARE: *morbo namque eiuſmodi interdum laborat.* Sæculo quarto tres viuebant Helenæ Auguſtorum & Cæſarum vxores. Nummos illarum veteres exhibeo; vt ex vultuum lineamentis, ornatu capitum, atque titulis, diſcrimen ad oculum pateat.

Primus Nummus, repertus Veſontione, eſt Helenæ, Flauij Valerij Conſtantij cognomento Chlori vxoris, matris Conſtantini Magni; quæ cùm priùs *Helena* dumtaxat vocaretur, *Flauiæ* prænomen à viro ſuo Flauio traxit. Cur dicta ſit Auguſta, oſtendit diadema, quo cingitur eius caput;

put; & antiqui Scriptores docent. Sulpitius Seuerus: HELENA, *mater Principis* CONSTANTINI, *quæ* AVGVSTA *cum filio conregnabat.* Eusebius & Sozomenus: AVGVSTA *& Imperatrix nuncupata est, eiusq; imagine* NVMMI *signati.* Nicephorus Callistus: AVGVSTA *renunciata est, &* NVMMOS AVREOS *sub effigie suâ procudit.* Aureum edidit Ioannes Hemelarius: argentei & ærei non rarò inueniuntur; in quibus omnibus, eâ viuente cusis, *Flauia Helena* perpetuò scribitur, *Iulia* nũquam; vt mihi suspecta sit inscriptio, diu post eius obitum Romæ posita, vbi *Flauia Iulia* nuncupatur, & quidem errore facili Auctoris ipsius, qui in Helenam matrem Constantini defunctam contulerit prænomina, quibus filia eiusdem Constantini Helena, tunc vitę compos, insignita erat. Certè in epigraphe, quæ Neapoli extat in montano sedili, Constantini mater dũtaxat Helena nominatur; vt etiam in istâ, quam Romæ ad arcũ Neruæ obseruauit Philippus Winghius ὁ μακαρίτης·

Lib. 2.

L. 3. c. 46.
L. 2. c. 1.

L. 8. c. 31.

Tab. 50.

Gruter. pag. 284. n. 1. 2.

DOMINÆ. NOSTRÆ. VENERABILI. HELENÆ.
AVGVSTÆ. GENITRICI. D. N. CONSTANTINI.
MAX. VICTORIS. ET. TRIVMPHATORIS.
SEMPER. AVG. ELPISTICVS. V. P.
PP. RERVM PRIVATARVM
PIETATI EORVM SEMPER DEVOTISSIMVS.

Ex M S. Aduersariis.

Albe-

An.332. Albericus ad annum CCC. XXXII. *Obijt sancta* HELENA, *mater* CONSTANTINI. *Huius discipula fuit sancta* HILDA *puella, quæ requiescit in Episcopatu Trecensi.* Hinc habemus Hildam hactenus ignotam; & præterea annum obitus S. Helenæ, qui omnes Historicos, ipsumque Baronium latuit.

An.326. n.61. II. Nummus eiusdem est S. Helenæ, relatus à Baronio, ac deinde à Ioanne Tristano; qui partem alteram sic explicat: DIVA HELENA MATER. Alteram verò hoc modo: DIVVS CONSTANTINVS PATER AVGVSTORVM, Constantis nempe & Constantij; quorum iussu cusum Numisma, post vtriusque obitum, rectè arbitratur. Tomo 3. pag.418.

III. Helena iuuenis & formosa mulier in hoc expressa nummo, vxor est Crispi Cæsaris, qui ex illâ genuit filium, ob cuius natalitium diem Constantinus Magnus, Crispi parens, reis noxarum gratiam fecit. *Propter Crispi & Helenæ* PARTVM, ait Constantinus, *omnibus indulgemus, præter veneficos, homicidas, adulteros.* Crispi & Helenæ *partum* explico recèns natum ex vtroque filium: nam vt partus, ita & parentes (qui propriè pater & mater) à pariendo seu gignendo dicti sunt. Vnde Nonius Marcellus: *Parere etiam*

Lib.9. Cod.tit. De Indulg. constit.1.

Cap.6. n.94.

etiam viros dici posse, auctor est Cæcilius. Diademate caret Helena isthæc, quia Augusta non erat: Flauia cognominatur à viro Flauio Crispo; Maximiana, à Maximiano Herculeo, qui auum Crispi Constantium Imperij consortem fecerat; & ex cuius prole quapiam ipsa forsan orta erat. In auersâ nummi parte Sydus est octonis constans radiis: quo significatur infans velut —— *cælo demissus ab alto*

Cara Deûm soboles, magnum Iouis incrementũ.

Virgil. Ecl.4.

vt etiam corona laurea, quâ cingitur Sydus nouum, eius portendit diuturnitatem.

IV. Nummus ex MS. Goltziano tertij explicationem nostram firmat. In aduerso Crispus iuuenis cernitur; in auerso laurea corona, intra quam stella octo item radiorum, cum votis quinquennalibus, quæ parentes nuncuparant pro salute filioli, & speratâ eius longæuitate; quam fronde semper virente signat cælestis laurus. Alium penè similem Goltzius adfert, in quo intra coronam scriptum VOTIS X. cùm nempe iam quinquennis esset puer, qui alio labente quinquennio defunctus est.

V. & VI. Nummus ex Schedis Goltzianis pertinent ad Helenam Constantini Magni filiam, Iuliano Cæsari nuptam: ad latus enim

 picti

picti cuiuſque nummi ſcriptum eſt nitidâ Goltzij manu : *vxor Iuliani.* Illa autem *Julia* nuncupatur, vt exiſtimo, quemadmodum aliis Conſtantini Magni prolibus *Iulium* prænomen attributum eſt, vt Criſpo Cæſari, Conſtanti Conſtantioque Auguſtis. Vel certè dicta eſt *Iulia* à marito Iuliano; vt *Valeria Eutropia* à Valerio Maximiano; *Galeria Valeria* à Galerio Valerio Maximiano; *Flauia Fauſta* à Flauio Conſtantino; *Magna Vrbica* à Magnentio, illarum coniugibus.

VII. Exilis nummus prodit è Flauiſſis Caſp. Geuartij. In aduersâ facie legitur FL. IVL. HELENA AVG. in auersâ: GLORIA EXECTVS, pro *exercitus*, errore fabri rudioris.

Operæpretium erat Helenas iſtas diſtingui, vt noti fierent nummi, quorum *vim ſanctam* commendat Thomas Boſius. Hi profectò ſunt duo priores Helenæ Conſtantini Magni matris, quæ Dominicam Crucem diuinitus inuênit; cuius cælo aſſertæ mentio fit in Romano Martyrologio XVIII. Auguſti, & in Græcorum Faſtis XII. Kal. Iulij.

Ceterùm morem illum ſacra numiſmata geſtandi, in Eccleſiâ pridem ſeruatum, ſecutus eſt ſuperiore ſæculo SIXTVS V. Pontifex Maximus.

mus. Cùm enim in parietibus Ecclesiæ Lateranensis inuenta fuissent NVMISMATA CRVCIGERA *ex auro purissimo Christianorum Cæsarum*, THEODOSII SENIORIS, ARCADII & HONORII *filiorum eius*, THEODOSII IVNIORIS, VALENTINIANI *tertij*, MARCIANI, LEONIS, IVSTINIANI, TIBERII, MAVRITII, PHOCÆ, *&* HERACLII; *Pontifex illa Indulgentijs muniuit, atque ad* IMPERATOREM, REGES *&* PRINCIPES *piè gestanda transmisit, vt ad laudem Religionis excitarentur.* Erant illa eiusdem æui, ac penè eiusdem formæ cum iis, quæ in Childerici Regis conditorio sunt reperta, cruce insignita omnia, & ex auro purissimo; vnde quanti etiam facienda sint, colligere quiuis potest.

Tom. 2. Bullarij. n. 73. an. 1587.

CAPVT XIX.

Medalliones argentei ſemunciales ex Theſauro Treuirenſi.

THeſauro Tornacenſi alterum, velut auctarium adiungo; in quo, tametſi minimè ſepulchrali, reperti ſunt inter alios argentei nummi Conſtantij Iunioris, ei omnino ſimiles, quem perforatum è collo geſtaſſe oſtendimus Regem noſtrum Childericum.

Auguſta Treuirorum, Belgicæ primæ metropolis (quam Ammianus Marcellinus vocat *Domicilium Principum clarum*) veteres hodieque duas oſtentat portas; quarum altera in Ædem D.Simeonis conuerſa, dicebatur olim *Porta nigra*, per quam iter erat ad Campum Martium, & ſuburbana loca antiquæ coloniæ, in quibus funebris ſupellex paſſim effodi ſolet. Altera porta angulum ciuitatis claudebat, oppoſita ruinis Amphitheatri, quà Oleuiæ riuulus, minori aquâ leniter adlabente, dextrorſum creſcit. Moles eſt (vt rudera oſtendunt) lateribus ingentibus ſtructa, & arcuatis feneſtrarum ordinibus ſubinde patens, ſpecie duarum ſibi cohærentium turrium rotundarum. Et ea quidem Romanis tempori-

Lib. 15.

poribus porta non fuit; ſed poſtmodum (tametſi ſupra omnium retrò memoriam) vrbem adeuntibus patuit. Hodie, occluſa licet, nomen *Portæ veteris* retinet. Inde ad Moſellam tendentibus occurrit alia, quæ *Noua* dicitur, cui lunatum aggerem Franci appoſuerant; quem cùm Cerfontanus noſter reparandum curaret anno M. DC. XXXV. puella quædam inter operas ligone terram fodiens, die quintâ Iunij latentem ollam offendit, penéque comminuit totam; ex quâ nummos effuſos Præfectus operis colligi, & ad Cerfontanum deferri iuſſit. Aurei erant & Argentei, Conſtantinianæ familiæ omnes, quorum ectypa quamplurima communicarunt mecum harum rerum periti indagatores R. P. Alexander Wilthemius è Soc. IESV, & V. C. Ioannes Henricus Bergerotius, Dominus Bertrangiæ, cognatus meus.

An. 1635.

MEDALLIÆ *vulgò* (inquit Ioannes Voſſius) *Nomiſmata vetera, quæ non ampliùs in vſu, ſed ſolùm antiquitatis causâ aſſeruantur, ex Latino* METALLA, *quia ex* AVRO, ARGENTO, ÆRE. Inueniuntur formæ maioris, mediæ, & minoris. Rariores ſunt Medalliæ maiores, quæ apud Latinos peculiare non habent nomen; ſed Italis dicuntur *Medaglioni*, Gallis *Medallons*; vnde mihi *Medalliones*.

Lib. 3. de Vitijs ſermonis cap. 25.

FLIVLCONS TANSPFAVG
Æ
PE RPETVA
VOT V
SIS
FLIVLCONS TANSPFAVG
Æ
GENT IVMBARBARARVM
TRIVMFATOR
SIS
FLIVL CONSTANTI VSPIVSFELIXAVG
Æ
TRIVMFATOR GENTIVMBARBARARVM
TES
FLIVL CONSTANTI VSPIVSFELIXAVG
Æ
GAVDIVM POPVLI ROMANI
SIC
V
SIC
X
TES

dalliones. Quaternos è pluribus in Treuerensi Thesauro repertos produco explicoque, eâ formâ & amplitudine quâ hîc referuntur.

I. MEDALLIO CONSTANTIS IMPERATORIS.

Gemmato cinctum diademate caput refert Imperatoris, qui FLAVIVS inscribitur, quia Flauij generis splendididissimi proles erat: IVLIVS, quòd oriundus esset ab Eutropio, qui genus ducebat ab Ænea, auctore credito Iuliæ gentis: PIVS, ex cognomine in alios Cæsares deriuato ab Antonino Adriani successore: FELIX, quòd felices vocarentur, qui apicem Imperij attigerant. Prosper Aquitanicus:

Lib. de Prouid.

FELICES *dici mos est, quos blanda potestas*
In summos apices tumidorum vexit honorum:

AVGVSTVS denique, appellatione ab Octauio in reliquos Imperatores tralatâ.

Auersum Numisma tres exhibet sedentes Imperatores. Medius est Constantinus Magnus iam demortuus, quem Eutropius tradit *inter Diuos relatum fuisse:* quem, inquit Eusebius, *vitâ functum, pictis tabellis tamquam viuum colebant.* Diuinitatem ostendit forma corporis augustior. Ouidius de

Lib. 10.

Lib. 4. Vitæ c. 69.

Lib. 2. Fastor.

de Romulo, quem ait poſt obitum apparuiſſe Iulio Proculo:

Pulcher, & HVMANO MAIOR, *trabeâque decorus*
ROMVLVS *in mediâ viſus adeſſe viâ.*

In August. c. 94

Suetonius de Octauio, Auguſti recèns nati parente: *Sequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium* HVMANA SPECIE AMPLIOREM, *cum fulmine ac ſceptro, exuuijſq; Iouis Opt. Max. & radiatâ coronâ.* Illum nempe, de quo poſt Iulij cædem

Lib 2. Hiſtor.

Romam aduentante ſic Paterculus: *Cùm intraret vrbem,* SOLIS ORBIS *ſupra caput eius curuatus æqualiter, rotundatuſq; in colorem arcus, velut* CORONAM *tanti mox viri capiti imponens, conſpectus eſt.* Omen ſcilicet felicis Imperij in æternâ vrbe, atque poſt obitum diuinitatis; quam & in hoc Medallione oſtendit circulus, quo cingitur Conſtantini caput, ritu à Chriſtianis obſer-

InHagioglyptis.

uato, *ad ſignificandum,* inquit Macarius, *myſterium æternitatis gloriæ Sanctorum, quæ rotunditate ſignatur.* Oſtenditur denique Conſtantini diuinitas votis quinquennalibus ipſi nuncupatis, cum hac inſcriptione ad eius pedes in ſubſellio: VOT. V.

Ad magni parentis dextram ſedet Conſtans, ad ſiniſtram Conſtantius, ornatu vterque Imperatorio. Ad nummi oram ſcriptum: *Felicitas perpetua.* quam ſcilicet populi ſperabant ex eorum

concor-

concordiâ, qui consortes Imperij, Orbi simul renouaturi essent *Felicis tempora sæcli.* In exergo legitur SIS, quod explico monetam Sisciæ, vrbe Pannoniæ, cusam, in quâ erat officina monetalis.

II. MEDALLIO, ETIAM CONSTANTIS.

Hoc numismate quantiuis pretij me donauit vir Ampliss. Christophorus Binsfeltius, Regius apud Luxemburgenses Senator. Capiti Imperatoris circumducitur diadema auro gemmisque distinctum, ex quo ramulis aureis bini à tergo protenduntur vniones; illæ maris opes, quæ gemmarum loco culmen omnium tenent.

In auerso stat paludatus Imperator, sinistrâ sceptrum, dextrâ labarum gestans, cui signum Christi Seruatoris est impressum, cum inscriptione in ambitu: *Triumfator gentium barbararum.* D. Hieronymus; FRANCI *à* CONSTANTE *perdomiti, & pax cum eis facta.* Iulius Firmicus Maternus ad Constantem & Constantium fratres: *Erigite* VEXILLVM FIDEI: *vobis hoc diuinitas reseruauit, cuius fauore eminentes*, PROSTRATORES *estis* OMNIVM HOSTIVM *vestrorum, quorum operâ Romanorum infirmabatur Imperium.* SIGNVM *venerandæ* CRVCIS *erigite, sancite, promulgate, quod prosit. Sit faustum felixque Reipublicæ,*

In Chrō. an. 345.

Lib. de Myster. & Error. prof. Relig.

quòd tot aceruos CÆSORVM HOSTIVM PROSTRAVISTIS *exercitu*; FELICES *vos quoque gloriæ ac voluntatis suæ* DEVS *fecit esse participes. Idololatriæ excidium,& profanarum ædium ruinas propitius* CHRISTVS *populo* VESTRIS MANIBVS *reseruauit. Ille spiritualibus armis malos spiritus, vos mala terrena vicistis. Erigite* VICTORIÆ TROPHÆA, *& proferatur ingens* TITVLVS TRIVMPHORVM. Mox post nonnulla : STRATI *sunt aduersantium* CVNEI, *&* REBELLANTIA *ante conspectum vestrum* ARMA *ceciderunt*. Tum denique: *Post excidia templorum in* MANVS DEI *estis virtute prouecti; propagastis Imperium, & vt virtutibus vestris* GLORIA *maior accederet, mutato ac contempto temporum ordine, hyeme (quod nec factum est aliquando, nec fiet) tumentes ac sæuientes* VNDAS *calcastis* OCEANI: *sub remis vestris incogniti iam nobis penè maris vnda contremuit, & insperatam* IMPERATORIS FACIEM *Britannus expauit. Quid amplius vultis ? virtutibus vestris* VICTA ELEMENTA *cesserunt*.

Alium vidi Medallionem eiusdem magnitudinis & figuræ, sed in cuius vexillo pictus est circulus, & in exergo scriptum : TR. quod ex monetali Treuirorum officinâ prodiisse signat. Notitia Imperij Occidentis : *Procurator Monetæ Treui-*

Treuirorum. Trebellius Pollio de Victoriâ seu Victorinâ: *Cusi sunt eius nummi æ rei, aurei & argentei, quorum hodieq; forma extat apud Treuiros.* Notat prætereà Ioannes Hemelarius extare nummos quarti sæculi, inscriptos: IIIVIRI MONETÆ TREVERICÆ. Alium eiusmodi Medallionem vidi, qui habet in exergo: TES. quod Tessalonicæ numisma signatum notat.

In 30. Tyrannis.

Tab. 52.

III. MEDALLIO CONSTANTII IMP.

Imperatoris imago thorace tenus expressa est, cum fibulato paludamento, quod celebrat Iulianus Cæsar. Sic autem Constantium describit Ammianus: *Figurâ tali, situq; membrorum, luce oculorum editâ, cernensq; acutum; molli capillo, rasis aßiduè genis lucentibus ad decorem: vsque ad pubem ab ipsis colli confinijs longior, breuißimis cruribus & incuruis; vnde saltū valebat & cursu.*

Orat. 2.

Lib. 21. in fine.

Erectâ explicatâque dextrâ ostendit Constantius armillas gemmis vmbilicatis præfulgentes, more Iudæorum Regibus vsitato. Liber secundus Regum de Saüle occiso: *Tuli diadema, quod erat in capite eius, &* ARMILLAM *de brachio illius.* Lucifer Calaritanus ad Constantium: *Debemus vereri Regni tui diadema, inaurem etiam, &* DEXTROCHERIA; *debemus insignes, quas censes, ve-*

Cap. 1.

Lib. De non parcendo in Deum delinquent.

 stes

ſtes tuas honorare. Viderat illum Calaritanus Imperatorio cultu ornatum, cùm à Liberio Papâ Legatus ad eum miſſus eſt. Dextrocherium, hybrida vox, armilla eſt brachij dextri; vnde Plinius *Dextrale* vocat, quod Iſidorus dicit *tam viris quàm feminis fuiſſe commune:* quamquam Liuius Sabinos armillas in ſiniſtrâ geſtaſſe teſtetur: *Vulgò Sabini* AVREAS ARMILLAS *magni ponderis* BRACHIO LÆVO, *gemmatoſq; magnâ ſpecie annulos habuerunt.* Cœlius Rhodiginus vocat *Pericarpia*, quòd carpo circumducantur, in quem Medici pulſum exploraturi manum mittunt.

Plin.l.28. cap.7. Iſidor.in Gloſſis. Lib.1. L.8.c.13.

Siniſtræ manus volâ globum ſuſtinet Conſtantius, *qui dictando ſcribendoq; propriâ manu,* ORBIS TOTIVS *ſe* DOMINVM *appellabat,* vt Ammianus loquitur; qui ſic etiam de omnibus, quæ mortem eius præceſsêre: *Nondum penitus merſus in ſomnum, vmbram viderat patris obtuliſſe pulchrum infantem; eumq; ſuſceptum & locatum in gremio ſuo, excuſſam ſibi proieciſſe longiùs* SPHÆRAM, *quam ipſe dexterâ manu geſtabat.*

Lib.15. Lib.21.

In parte poſticâ ſtat Tribunus militaris, gemmato cingulo conſpicuus, qui ſiniſtrâ demiſsâ clypeum tenet, dextrâ verò labarum fimbriatum, in quo circulus eſt impreſſus. Pierius Valerianus:

lerianus: *Vnus circulus descriptus aut simpliciter, aut alteri cuipiam picturæ, signóve circumductus, nunc* SEMPER, *nunc* PERPETVVM, *&* ÆTERNVM, *nunc* OMNIA, *quippe τὸ πᾶν significabat: nempe quòd in eâ figura neque principium, neque finem inuenire sit; quod* ÆTERNITATIS *est proprium: & quia omnium est figurarum capax,* VNIVERSITATEM *ipsam intra se continere videtur.* L.39 c.7.

Ad Nummi oram scriptum, vt in secundo: *Triumfator Gentium barbararum.* Eumenius Rhetor ad Constantium: *Tot excisæ vndique* BARBARÆ NATIONES, *tot translati Romam cultores, prolati limites, tot prouinciæ restitutæ; hæreo prorsus ac stupeo.* Eutropius de eodem Constantio: *In Gallijs & militum & prouincialium insigni fauore regnabat,* CÆSIS FRANCIS *atque* ALEMANNIS, *captisq; eorum Regibus, quos etiam bestijs, cùm magnificum spectaculum muneris parasset, obiecit.* Rursum Eumenius ad eumdem Cæsarem: *O victoria multiiuga, &* INNVMERABILIVM TRIVMPHORVM, *quâ* BRITANNIÆ *restitutæ, quâ* GENTES FRANCORVM *penitus excisæ, quâ* MVLTIS *prætereà* GENTIBVS, *in coniuratione illius sceleris deprehensis, imposita est necessitas obsequendi.* Ammianus denique de illo eodem: *Concluso Iani templo, stratisq;* HOSTIBVS Paneg. Si mihi. Lib. 10. Lib. 16.

CVNCTIS, *Romam geſtiebat viſere poſt Magnentij exitium abſque nomine, vt pompam minùs extentam*, RIGENTIAQVE AVRO VEXILLA, *&* *pulchritudinem ſtipatorum oſtenderet agenti tranquilliùs populo.*

Alium Conſtantij Nummum vidi eiuſdem magnitudinis & metalli, ſed cum imagine non thoracatâ. In exergo ſcriptum erat A Q. hoc eſt Aquilææ. Quo loco & alium vidi cuſum, ſed cum ſacro Chriſti monogrammo in labaro.

IV. MEDALLIO eiuſdem CONSTANTII.

Hunc ſeruat R. P. Otho Zylius, ſed fractum rutro ad oram dextram. In eo, vt in aliis benè multis, corona laurea ſymbolum victoriæ. Vnde Iuuenalis triumphantem deſcribit: Sat. 10.

In tunicâ Iouis, & picta ſarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, MAGNÆQVE CORONÆ
Tantum ORBEM, *quanto ceruix non ſufficit vlla.*

Lib. 23. Ammianus de Iuliano Conſtantij ſucceſſore: *Saracenorum Reguli gentium genibus ſupplices nixi, oblatâ* EX AVRO CORONA, *tamquam* MVNDI *nationumq; ſuarum* DOMINVM *agnouerunt.*

Circum coronam in nummo ſcriptum: GAVDIVM POPVLI ROMANI; quæ verba ſunt acclamationis, quâ publicam lætitiam plebs teſtabatur.

batur. Plinius Traiano : *Diem in quem tutela generis humani felicissimâ successione translata est, debitâ religione celebrauimus, commendantes dijs, Imperij tui auctoribus,* & VOTA PUBLICA & GAUDIA. Eumenius ad Constantium: *In ipso, Cæsar,* TUO VULTU *videbant omnium signa virtutum, in fronte grauitatis, in oculis lenitatis, in rubore verecundiæ, in sermone iustitiæ. Quæ singula vt respectantes agnouerant,* LÆTITIÆ CLAMORIBUS *concinebant, vobis se, vobis liberos suos, vestris liberis omnis generis sui posteros deuouebant.* Symmachus ad Honorium : ACCLAMATIONIBUS, *quæ subiectæ sunt,* GAUDII SUI *causas plebs Romana testata est.* Corippus de Iustino:

Lib.10. Epist.

In Paneg.

Epist. 31.

Lib.1.

— *sic vulgus* AMORE
Vndiq; conueniens, LÆTARUM *more volucrum,*
TU VINCAS, *Iustine,* CANUNT.

Intra coronam scriptum est: SIC. V. SIC. X. hoc est, SIC QUINQUIES. SIC DECIES. Vocula SIC in votis ac precibus frequenter fuit vsurpata & ingeminata. Tibullus ad Phœbum bis:

Annue; SIC *tibi sint intonsi,* PHOEBE, *capilli,*
SIC *tua perpetuò sit tibi casta soror.*

Lib.2. Eleg.5.

Ad Bacchum bis:

Lib.3. Eleg. vlt.

Candide LIBER *ades:* SIC *sit tibi mystica vitis*
Semper : SIC *hederâ tempora cincta feras.*

Mar-

Lib. 4. Epig. 45.

Martialis ad Phœbum ter:

Fac rata vota patris : SIC *te tua diligat vxor:*
GAVDEAT *& certâ virginitate soror.*
Perpetuo SIC *flore* MICES : SIC *deniq; non sint*
Tam longæ Bromio, quàm tibi, PHOEBE, *comæ.*

Lib. 5. Eleg. 3.

Ouidius ad Augustum ter:

SIC *habites terram;* SIC *te desideret æther;*
SIC *ad pacta tibi sydera tardus eas.*

Lib. 2. de Ponto. Eleg. 8.

Ad Liuiam quater:

SIC *tibi vir sospes;* SIC *sint cum prole nepotes;*
Cumq; bonis nuribus, quas peperêre nurus.
SIC *quem dura tibi rapüit Germania, Drusus,*
Pars fuerit partus sola caduca tui.
SIC *tibi maturè fraterni funeris vltor,*
Purpureus niueis filius instet equis.

In hoc autem Medallione vocula SIC ostendit quoties, præcone verba præeunte, acclamatum à plebe fuerit, *Gaudium populi Romani;* vti Claudio Principi apud Trebellium Pollionem:

In Claudio.

Auguste Claudi, Dij te nobis præstent.

DICTVM SEXAGIES.

Auguste Claudi, Principem te, aut qualis tu es, semper optauimus.

DICTVM QVADRAGIES.

Claudi Auguste, te Respublica requirebat.

DICTVM

DICTVM QVADRAGIES.

Claudi Auguste, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus Senator, tu verè Princeps.

DICTVM OCTVAGIES.

Claudi Auguste, tu nos ab Aureolo vindica.

DICTVM QVINQVIES.

Claudi Auguste, tu nos à Palmyrenis vindica.

DICTVM QVINQVIES.

Claudi Auguste, tu nos à Zenobiâ & à Victoriâ libera. DICTVM SEPTIES.

Claudi Auguste, Tetricus nihil fecit.

DICTVM SEPTIES.

Eodem modo, poſtquam Tacitus, Senatus auctoritate delectus Imperator, ætatis vteretur excuſatione, acclamatum eſt:

Vopiſcus in Tacito.

Et Traianus ad Imperium ſenex venit.

DIXERVNT DECIES.

Et Adrianus ad Imperium ſenex venit.

DIXERVNT DECIES.

Et Antoninus ad Imperium ſenex venit.

DIXERVNT DECIES.

Et tu legiſti: Incanaq; menta Regis Romani.

Apud Virg. 6. Æneid.

DIXERVNT DECIES.

Et quis meliùs, quàm ſenex imperat?

DIXERVNT DECIES.

Imperatorem te, non militem facimus.

DIXERVNT VICIES.

Tu iube, milites pugnent.

DIXERVNT TRICIES.

Habes prudentiam, & bonum fratrem.

DIXERVNT DECIES.

Seuerus dixit, caput imperare, non pedes.

DIXERVNT TRICIES.

Animum tuum, non corpus eligimus.

DIXERVNT VICIES.

Et illo quidem modo variabatur acclamationum numerus, vt in huius Constantij nummis argenteis apparet; cuius etiam vnum minoris formæ vidi cusum Treuiris, in quo legitur, SIC X. SIC XX. atque alium mediæ magnitudinis signatum SISCIÆ, in quo scriptum, SIC XX. SIC XXX. surrectis hinc inde ad inscriptionis latera duabus palmis. Hæ formulæ acclamationum in Acta publica referebantur, è quibus illas desumpsêre rerum gestarum Scriptores. Sed in nummis expressas fuisse, Antiquariorum palestræ nondum innotuerat. Tristanus similem Constantis medallionem ita explicat, vt illæ notæ SIC V. SIC X. significent SICVT QVINQVENNALIA, SIC DECENNALIA. Sed quàm rectè, viderint eruditi numismatum explanatores.

Tom. 3. pag. 607.

Absol-

Absoluo laudabili monito Philippi Beroaldi, qui Cornelium Tacitum typis excusum primus Orbi dedit: Ille *pulchrum asserebat, congerere* NVMISMATA *illustrium virorum; pulchrius*, BIBLIOTHECAM *librorum monumentis illustrare; pulcherrimum verò, vtrumque conficere.*

Romæ, an 1515.

CAPVT XX.

TORNACVM *meritò* CIVITAS REGALIS *dictum, Regum habitatione, sepulturâ, munificentiâque illustre.*

PRiusquam manum de tabulâ, regijs Childerici Cimeliis istud alterumque caput, vmbilici loco, placet annectere, in gratiam perillustris atque antiquissimæ Ecclesiæ Tornacensis, quæ Præsule Illustrissimo Francisco VILLANI DE GANDAVO, hodieque mediis bellorum salebris, priscæ sanctitatis instituta alacriter æmulatur.

S. Audoënus, Rothomagensis Episcopus, de S. Eligio: *Aurificem inuitum detonsum constituunt custodem vrbium, seu municipiorum, quorum hæc sunt vocabula:* VEROMANDVENSIS, *quæ est metropolis vrbis:* TORNACENSIS, *quæ* QVONDAM *fuit* REGALIS CIVITAS: *Nouiomensis & Flandrensis; Gandensis, atque Curturiacensis.* Hoc loco

In eius Vitâ l. 2. cap. 2.

particula *quondam*, Gallicè *iadis*, ſeu *iam diu*, complectitur ætates Regum antiquorum, qui Tornacum incoluerunt ante tempora S. Audoëni, qui floruit ſub Dagoberto I. Rege, & Clodoueo II. eius filio, hoc eſt ſæculo ſeptimo. Illæ autem ciuitates propriè dicebantur Regiæ & Regales, quæ capita Regnorum magis illuſtria, Regumque ſedes, cathedræ, ſolia. Rorico de Clodione Rege: *Ingreſſus* AMBIANORVM *vrbem, ibidem &* REGNI SEDEM *ſtatuit*. Idem de Meroueo Rege: *In eâdem* AMBIANORVM *ciuitate* REGALI SOLIO *ſublimatur*. Tum de Childerico noſtro Merouei filio: *Cùm ad* SOLVM PROPRIVM, *hoc eſt*, AMBIANORVM *vrbem remeare cuperet, febre correptus ſpiritum exhalauit*. Gregorius Turonenſis de Clodoueo I. Childerici noſtri filio: *Egreſſus à Turonis*, PARISIVS *venit, ibiq;* CATHEDRAM REGNI *conſtituit*. Fredegarius de quatuor Clodouei filiis: *Sortitus eſt* SEDEM *Theudericus* METTIS, *Clodomeres* AVRELIANIS, *Childebertus* PARISIVS, *&* *Clotharius* SVESSIONIS. Idem Scriptor de quatuor filiis Clotarij: *Dedit ſors Chariberto Regnum Childeberti*, PARISIVS SEDEM *habens*; *Guntranno verò Regnum Clodomeris*, SEDEM *habens* AVRELIANIS; *Chilperico Regnum Clotarij patris eius*,

Lib. 1.

Lib. 2. cap. 34.

Cap. 30.

Cap. 55.

eius, CATHEDRAM *habens* SVESSIONIS; *Sigeberto quoque Regnum Theuderici*, SEDEM *habens* METTIS. Gregorius Turonensis de Chilperico I. Rege: *Ad Francos vlteriores* (ita lego, non vtiliores) *petijt, ipsosq; muneribus mollitos sibi subdidit; & mox* PARISIVS *ingreditur*, SEDEMQVE *Childeberti Regis occupat*. Gesta Dagoberti I. Regis: *Sigebertum filium suum in Regno Austriæ sublimauit*, SEDEMQVE METTIS *ciuitatem habere permisit*. Vita Sigeberti Regis, Dagoberti filij: *Sepultus est in vrbe* METTIS, *quæ Regni sui* SEDES *fuerat*.

Lib. 4. cap. 22.

Cap. 31.

Apud Turonensem lego, Ragnacarium fuisse Cameraci Regem, Sigebertum Coloniæ: sed Tornaci proprium Regem in antiquis Francorum Historiis non inueni. Vnde ergo *Tornacum* à S. Audoëno *Ciuitas Regalis* dictum? Iam ostendo. Non vna Regum sedes, sed plures erant; & quæ aliis eminebat, SEDES PRIMA dicebatur. Nithardus de dissensionibus filiorum Ludouici Pij: *Aquis Palatium, quod tunc* SEDES PRIMA *Regni Franciæ erat*. Hymnus peranti-quus de Aquisgrano:

L. 2. c. 40. & 42.

Apud Petrum Beeck Aquisgran. c. 1.

Vrbs Aquensis VRBS REGALIS,
Regni sedes principalis,
PRIMA *Regum* CVRIA.

Ligurinus de Arelate, Regum Burgundiæ primariâ ſede:

Quæq; CAPVT REGNI, SEDESQVE *fuiſſe vetuſti*
Fertur ARELATVM, *priſcorum* GLORIA REGVM.

Si accedamus ad Reges primæ ſtirpis, eos etiam certum eſt plures habuiſſe Regni ſedes: Sigeberto enim Clotarij I. filio *dedit parens* (ſcribente Gregorio Turonenſi) *Regnum Theoderici*, SEDEMQVE *habere* METTENSEM. de quo tamen ſic Geſta Regum Francorum: *Sigebertus Regnum Theuderici accepit, &* SEDEM *habere* REMIS *ciuitatem conſtituit.* Rorico etiam: *Theodorico, quem ex concubinâ genuerat*, REMIS *ciuitatem, atque* CAMERACVM *indulſit*; vt geminas in Regno ſuo ſedes habuerit Sigebertus, primariam Metenſem, alteramque Remenſem, quam Regni Metenſis fuiſſe ciuitatem clarè colligitur ex Gregorio, qui ſic de Sigeberto eodem: *Chilpericus frater eius* REMOS *peruadit, & alias ciuitates, quæ ad eum pertinebant.* additque poſt nonnulla: *Quo victo, atque fugato* [Chilperico] *Sigebertus* CIVITATES SVAS *in ſuam dominationem reſtituit.*

L.4.c.22. Cap.29. Lib.4. L.4.c.23.

De Regij ſtemmatis ſuperioribus gradibus Baldericus Epiſcopus, vbi de S.Remigio: *Fauente igitur Rege* CLODOVEO, *per Dei prouidentiam ordinatum Epiſcopum* [Vedaſtum] *ad*

L.1.c.7.

euan-

euangelizandum CAMERACO *&* ATREBATO *dirigit vrbibus. Liquet ergo, quòd Rex iste* [Clodoueus] *quantò impensiùs* PATERNAS SEDES *amauerat, tantò probabilioris vitæ pastorem eò loci delegauerat: ibi enim*, PRÆTER CETERAS SEDES, *speciatim versabatur; ideoq; maiori gratiâ ductus, pastorali regimine Parochiam ditare conabatur.* Ex quibus etiam patet, Childericum Regem, eiusque filium Clodoueum plures habuisse Regias sedes.

Quod ad Tornacum attinet, ante tempora Audoëni, priscis Regibus frequentatum satis constat, atque adeò Regalem fuisse ciuitatem inter primas, si non primariam. Sigebertus enim de Clodione Rege: *Carbonariam siluam ingressus, vrbem* TORNACVM *obtinuit; & inde vsque ad vrbem* CAMERACVM *properauit, vbi pauco tempore residens, Romanos, si quos ibi inuenit, peremit.* Guillelmus Britto in Philippide:

An.445.

Lib. 9.

Vrbs erat & rebus, & ciue superba potenti,
Nomine TORNACVM, *Scaldi contermina ripæ,*
Quam Gentilis adhuc, Rheni transgressus abyssū
CLODIVS *in gladio* PRIMVS *possedit, & arcu.*

Hinc Fauchetus libro de Dignitatibus: *Non*, inquit, *repugnat veritati*, CLODIONEM *Regiam sedem suam habuisse* TORNACI, ATREBA-

Cap.9.

TI, *&* CAMERACI, *postquam vrbes illas sua subiecit potestati.* Multò minùs repugnat, Childericum I. Regem Tornaci domicilium habuisse; cùm & ibidem sepultus sit magnâ pompâ, atque apparatu: si enim Tornacum Regalis Childerici ciuitas non fuisset, nihil vetabat eius corpus in aliam, quæ ad ipsum attinuisset, transferri; vt de aliis Regibus factitatum legitur. Ego certè existimo, non ignoratum ab Audoëno Childerici reliquias Tornaci conditas fuisse; nec eum latuisse funus adeò magnificè curatum: sed quia gentilis obierat, illud datâ operâ prætermisit sanctus Episcopus idolomaniæ oppugnator; perinde atque Scriptores omnes alij Christiani & antiqui, qui sepulchra Regum ethnicorum Pharamundi, Clodionis, Merouei, & Childerici etiam nostri missa fecerunt, ac Regum Christianorum dumtaxat indicarunt.

Balder. lib. I. c. 7. Clodoueus I. Childerici filius *paternas sedes amabat, & Atrebati,* PRÆTER CETERAS SEDES, *speciatim versabatur.* Verbis illis: *Præter ceteras sedes,* Tornacum, vt antè dixi, comprehendi innuunt Gregorius & Fredegarius, vbi tradunt, CLODOVEVM *nauigare solitum per Scaldim fluuium*; ad quem situm est TORNACVM. (L. I. c. 40. cap. 28.)

Chilpericus I. Clodouei nepos Tornaci diu habi-

habitauit. Gregorius Turonensis: CHILPERICVS *verò cognoscens, quòd iterùm Guntchramnus cum* SIGIBERTO *pacificasset, se intra* TORNACENSES MVROS *cum vxore & filijs communiuit.* Papirius Massonus: *Chilpericus* TORNACVM *profugerat, quæ est* CIVITAS NERVIORVM, *vxorem & liberos secum habens.* Rursum Gregorius: CHILPERICVS *autem in ancipiti casu defixus, in dubium habebat an euaderet, an periret, donec ad eum Missi veniunt, de fratris* [Sigeberti] *obitu nuntiantes. Tunc egressus à* TORNACO *cum vxore & filijs, eum vestitum apud* LAMBROS *vicum sepeliuit.* Vicus est haud procul à Duaci muris, quem Baldericus vocat *Lambras villam.*

Lib.4. cap.45.

Lib.1. Annal.

Cap.46.

L.2.c.21.

His ita gestis, SAMSON *filius Chilperici Regis iunior à dysenteriâ & febre comprehensus rebus humanis excessit. Hic verò, cùm Chilpericus Rex apud* TORNACVM *à fratre obsideretur,* NATVS EST; *quem mater ob metum mortis à se abiecit, & perdere voluit: sed cùm non potuisset, obiurgata à Rege, eum baptizari præcepit: qui* BAPTIZATVS, *& ab ipso Episcopo* SVSCEPTVS, *lustro vno, nec perfecto, defunctus est.*

Gregor. Turon. l.5.c.23.

Fortunatus in Vitâ S. Medardi Nouiomensis ac Tornacensis Episcopi: *Rex* SIGEBERTVS, *cùm fratrem suum,* CHILPERICVM *nomine, apud*

8.Iunij.

 vrbem

vrbem TORNACVM *obsidere disponeret, apud* VICTORIACVM *Fredegundis Reginæ versutiâ interemptus est.* Victoriacum, vulgò *Vitry*, vicus est in pago Atrebatensi, altero lapide à Duaco. Postmodum idem ille Chilpericus Regiâ planè munificentiâ in Ecclesiam Tornacensem beneficus fuit, vt liquet ex hoc eius præcepto, quod Philippus Rex, cognomento Pulcher, auctoritate suâ confirmauit ipsissimis hisce verbis:

Ex Archiuo vrbis Tornacensis.

PHILIPPVS *Dei gratiâ Francorum Rex, notum facimus vniuersis, tam præsentibus, quàm futuris, quòd* NOS *litteras quasdam* SIGILLO *inclytæ recordationis* HILPERICI *quondam Regis Franciæ, in eisdem* IMPRESSO *litteris, intus & foris sine laqueo, cuius character est* DIMIDIATA HOMINIS IMAGO, *cum* PILEO *in capite, cuius litteræ sunt in circumferentiâ:* HILPERICVS REX FRANCORVM, *sigillatas vidimus in hæc verba; diphtongis tamen in eisdem scriptis litteris, in præsenti transcripto non expressis.*

IN NOMINE *Omnipotentis* DEI *& Saluatoris nostri* IESV CHRISTI, HILPERICVS *Diuinâ præueniente gratiâ* REX FRANCORVM. *Quantò alios Regiâ celsitudine præcellimus, tantò Christum honorare, & eius Ecclesiam impensiùs volumus; & in Christi repetitionibus Sacerdotum,*

&

& Pontificum, vel seruorum Dei, quæ pro eorum utilitatibus pertinent, libenter præstamus, vel concedimus; & hoc nobis ad laudem, vel stabilitatem Regni nostri in Dei nomine pertinere confidimus. Idcircò noscat omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorum quoque, præsentium scilicet, & futurorum humilitas, seu magnitudo, quòd NOS *Apostolico viro, Domno* CHRASMARO, *Nouiomagensis vel* TORNACENSIS *vrbis Episcopo,* THELONEVM *de nauibus super fluuio* SCALT, *qui pertinet ad* FISCVM TORNACVM, *tam vltra, quàm & citra decursum, de quolibet commercio, seu & de* CARRIGIO, *vel de* SAGENIS; *nec non de* PONTE *super flumen* SCALT; *vel de omnibus venalibus, vbicumque vendantur, seu intra muros, seu in appendicijs murorum prædictæ ciuitatis, vndecumque* THELONEVS *exigitur, sicut* FISCVS NOSTER, & REGIA POTESTAS *vendicare potest; necnon &* IVSTITIAM *de eodem* THELONEO, *sicut eam liberè possidemus, ad* ECCLESIAM *ipsius Pontificis Domni* CHRASMARI, *quæ est in honore Beatæ* MARIÆ *in ipso* TORNACO *constructa, in stipendijs Canonicorum eiusdem Ecclesiæ promerendis, nostri augmentum, plenè & integrè nostrâ gratiâ visi fuimus concessisse. Quapropter per hoc* PRÆCEPTVM *specialiùs decernimus pro*

 donan-

douando, quod perpetualiter, citra ipsum Domnum CHRASMARVM, *vel ipsius* SANCTÆ ECCLESIÆ TORNACENSIS, *& successoribus suis pro tempore, volumus esse concessum, vt neque* NOS, *neque iuniores nostri, vel successores nostri, nec quælibet iudiciaria potestas,* THELONEVM *de quolibet commercio, tam* NAVIGIO, *quàm &* CARRIGIO, *aut de* SAGENIS, *vel de* PONTE, *tam vltra, quàm & citra ipso fluuio* SCALT; *necnon de omnibus venalibus, vbicumque apud* TORNACVM *vendantur, vndecumque* THELONEVS *exigitur, & Fiscus noster euendicare potest, ab ipso Domno* CHRASMARO, *vel iunioribus, vel successoribus suis, nec de eorum potestate contradicere vel auferre præsumat: sed ipse* THELONEVS *&* IVSTITIA *de theloneo, iuxta quod suprà per singula continetur, ipsi Domno* CHRASMARO *Pontifici, vel successoribus suis, ad partem ipsius* SANCTÆ ECCLESIÆ *Beatæ Virginis* MARIÆ, *quæ est in ipso fisco constructa, omni tempore, nostris & futuris temporibus, ad* MENSAM CANONICORVM *eiusdem Ecclesiæ, perpetuò proficiet. Et vt hæc* AVCTORITAS *firmior habeatur,* MANVS NOSTRÆ *subscriptione firmauimus, &* ANNVLI NOSTRI *impreßione consignare atque roborare præcepimus.*

Signum HILPERICI gloriosi Regis.

HALCOI-

HALCOINVS *Notarius recognoui, & signaui. Data Kal. Maij, anno primo Regni* HILPERICI *gloriosi Regis, indictione* XIII. *Actum apud* BIBRACH, *in Dei nomine feliciter, Amen.* An. 580.

Quod autem VIDIMVS, *hoc testamur: in cuius testimonium præsentibus litteris* NOSTRVM *fecimus apponi* SIGILLVM. *Actum* PARISIIS, *anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo, mense Februario.* An. 1290.

Sed & alia multa in Ecclesiam Tornacensem contulit Chilpericus, de quo Herimannus Abbas S. Martini Tornacensis in Historiâ sui monasterij, quam in antiquis membranis manu exaratam vidi: *Iura sua Regalia, quæ in eâdem ciuitate possidebat, inter* EPISCOPVM *&* CLERVM *distribuit. Episcopo delegauit* MONETAM *ciuitatis;* MAIRAM, *de quâ fermentantur ceruisiæ;* IVSTITIAM, DISTRICTVM, ADVOCATIONEM *hominum Beatæ* MARIÆ; *&* VINAGIA *plaustrorum & vehiculorum, quæ venalia in ciuitatem afferunt.* CLERO *verò tribuit* TELONEVM, PONTINAGIVM, *vt ex eorum redditibus vestimentorum suorum necessaria compararent; & vt victum copiosè & sufficienter haberent,* OMNEM TERRAM, *quæ iacet inter duos fluuiolos,* RIES *scilicet &* MAIRAM, *eorum ditioni subdidit, vt ex eius agriculturâ* Circa an. 1100.

 absque

absque penuriâ sustentarentur : cunctaq; MOLENDINA, *quæ tunc erant in* SCALDA; *eis superadditis sex ex his, Episcopo reseruatis, cum quinque quadrigis terræ.* FORAGIA *verò* CAMBORVM, *&* *redditus* VASORVM VINI, *inter vtrosque æquis partibus diuisit.*

Balduinus de Auennis, Toparcha Bellimontis in Hannoniâ, Burchardi Auennensis, & Margaretæ Flandrensis ac Hannoniensis Comitissæ filius, celebrat etiam Chilperici Regis liberalitatem antiquâ istâ Wallonum linguâ: *Quand* CILPRY *se partit de* TOVRNAY*, il donna à l'*EVESQVE *la Seignourie de la ville, la Monnoye, les Changes, & les Molins de l'Eschault, & l'Hommage du Chastellain, & l'Aduoüé, auec moult d'autres droittures, & le'y receu à homme. Et l'Euesque le'y doit seruir à dix Cheualiers, quand il aßemble son* OST.

Ex M.S. meo.

CAPVT XXI.

Vindicatur Epocha Præcepti Regis CHILPERICI *pro Ecclesiâ Tornacensi.*

IOannes Cognatus in Historiâ Tornacensi, præceptum Chilperici Regis mutilum edidit & imperfectum; atque post illum ter Aubertus Miræus. Vterque verò chartam ita concludit: *Datum Bibrax*, *Chilperici anno primo*, *indictione* XIII. *in Dei nomine feliciter*, *Amen.* Contendit autem Miræus mendum esse, ac legendum, *indictione* VIII. quæ cadit in annum D.LXXV. Ego ex chartâ Chilperici Regis, per Philippum Pulchrum visa & confirmata, scriptum itidem habeo, *indictione* XIII. quâ designatur annus D.LXXX. Quocircà nihil immutandum existimo in indictione; editumque eo anno à Chilperico præceptum illud, iam ostendo; & argumento verosimili confirmo omnium, quotquot extant, veterum codicum fidem, quam ita constantem conuellere religioni semper duxi.

L. 1. c. 66. In Codice cap. 2. In Notitiâ cap. 3. In Fastis 6. Febr. An. 575. An. 580.

Gregorius Turonensis, Scriptor æqualis, & Chilperico Regi notus: CHILPERICVS *verò Rex* DESCRIPTIONES NOVAS & GRAVES *in omni Regno suo fieri iussit. Quâ de causâ multi* relin-

L. 5. c. 29.

relinquentes ciuitates ſuas, vel poſſeßiones proprias, alia Regna petierunt, ſatius ducentes alibi peregrinari, quàm tali periculo ſubiacere. Aimoïnus eodem ſenſu: *Proſcriptionibus grauißimis populum ſibi ſubiectum atterere cœpit: quâ de causâ multi è plebe natiuum relinquentes ſolum, maluerunt exules nouas quærere ſedes, quàm patrios incolendo fines iniuſto ruere ſub onere tributi.*

L. 2. c. 32.

Lib. 5. de Prouid.

Ærumnas ſimiles Chriſtianorum ſæculi quinti deſcribit Saluianus Maſſilienſis verbis iſtis: *Vaſtantur pauperes, viduæ gemunt, orphani proculcantur in tantum, vt multi eorum, & non obſcuris natalibus editi, & liberaliter inſtituti, ad hoſtes fugiant, ne perſecutionis publicæ afflictione moriantur; quærentes ſcilicet apud Barbaros Romanam humanitatem, quia apud Romanos barbaram inhumanitatem ferre non poſſunt. Et quamuis ab his, ad quos confugiunt, diſcrepent ritu, diſcrepent linguâ, ipſo etiam, vt ita dicam, corporum atque induuiarum barbaricarum fœtore diſſentiant; malunt tamen in Barbaris pati cultum diſſimilem, quàm in Romanis iniuſtitiam ſæuientem. Itaque paßim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes Barbaros migrant: & commigraſſe non pœnitet: malunt enim ſub ſpecie captiuitatis viuere liberi, quàm in ſpecie libertatis eſſe captiui*

Grego-

Gregorius Turonensis libro iam citato: *Discordantibus Regibus, & iterùm bellum ciuile parantibus*, DISENTERICVS MORBVS *penè totas Gallias præoccupauit. Erat enim his, qui patiebantur, valida cum vomitu febris, renumq́; nimius dolor, caput graue, vel ceruix*, &c. *Et quidem primùm hæc infirmitas à* MENSE AVGVSTO *initiata paruulos adolescentes arripuit, lethoq́; subegit. Igitur in his diebus* CHILPERICVS *Rex grauiter ægrotauit: quo conualescente*, FILIVS EIVS IVNIOR, *necdum ex aquâ & Spiritu sancto renatus, ægrotare cœpit, quem in extremis videntes Baptismo abluerunt: quo parumper meliùs agente*, FRATER EIVS SENIOR, *nomine* CHLODOBERTVS, *ab hoc morbo corripitur; ipsumq́; in discrimine mortis* FREDEGVNDIS MATER *cernens, serò pœnitens aït ad Regem: Diu nos malè agentes pietas diuina sustentat: nam sæpè nos febribus, & alijs malis corripuit, & emendatio non successit. Ecce iam* PERDIMVS FILIOS: *ecce iam eos lacrymæ pauperum, lamenta viduarum, suspiria orphanorum interimunt; nec spes superat cui aliquid congregemus: thesaurizamus nescientes cui congregemus ea: ecce thesauri remanent à possessore vacui, rapinis ac maledictionibus pleni. Numquid non exundabant promptuaria vino? numquid non horrea replebantur frumento? Numquid erant*

Cap. 35.

THESAVRI *referti* AVRO, ARGENTO, LAPIDIBVS PRETIOSIS, MONILIBVS, *vel reliquis Imperialibus ornamentis? Ecce quod pulchrius habebamus, perdimus. Nunc si placet venire*, INCENDAMVS *omnes* DESCRIPTIONES INIQVAS, *sufficiatq́ue* FISCO NOSTRO, *quod suffecit patri Regiq́ue* CHLOTARIO. *Hæc effata Regina, pugnis verberans pectus, iußit* LIBROS *exhiberi, qui de Ciuitatibus suis per* MARCVM [Referendarium] *venerant*; PROIECTISQVE IN IGNEM, *iterùm ad Regem conuersa*; *Quid tu, inquit, moraris? Fac quod vides à me fieri*: SI DVLCES NATOS PERDIMVS, *vel pœnam perpetuam emendamus. Tunc Rex compunctus corde* TRADIDIT *omnes* LIBROS *descriptionum* IGNI; *conflagratisq́ue illis, misit qui futuras prohiberent descriptiones.*

Post hæc INFANTVLVS IVNIOR, *dum nimio labore tabescit, extinguitur*; *quem cum maximo mœrore deducentes à villâ* BRENNACO *Parisius, ad Basilicam sancti* DIONYSII *sepelire mandauerunt*: CHLODOBERTVM *verò componentes in feretro, Suesionis ad Basilicam* S. MEDARDI *duxerunt*; *proiicientesq́ue eum ad sanctum sepulchrum, vouebant vota pro eo: sed mediâ nocte anhelus iam & tenuis spiritum exhalauit*; *quem in Basilicâ* SS. CRISPINI & CRISPINIANI *Martyrum sepelierunt.*

Magnus

Magnus quoque hîc planctus populo fuit : nam viri lugentes, mulieresq́ue lugubribus vestimentis indutæ, vt solet in coniugum exequijs fieri, ita hoc funus sunt prosecutæ. Multa POSTEA *Chilpericus Rex* ECCLESIIS, *siue* BASILICIS, *vel pauperibus est largitus.* Temporis, euentuumque ratio examinanda, me paulò fusiùs hæc exarare compulit.

Incœpit illa torminum lues *anno quinto* CHILDEBERTI *Regis, mense Augusto ac Septembri. Atque statim Octobri Rex* CHILPERICVS, *post* MORTEM FILIORVM, *in Cotiâ syluâ plenus luctu cum coniuge residebat.* Cæsus fuerat Sigebertus Rex Austrasiæ anno D. LXXV. quo Childebertus eius filius, adhuc puer, illicò regnare cœperat; vt annus quintus Childeberti in Austrasiâ, esset annus Christi D.LXXIX. quo sic Hermannus Contractus: *Tres filij* HILPERICI *dysenteriâ periêre.* Iam expendo Gregorij verba post mortem filiorum Chilperici: *Multa* POSTEA *Chilpericus Rex* ECCLESIIS, *siue* BASILICIS, *vel pauperibus est largitus.* Et isthæc clariora Aimoïni: *Sequenti abhinc anno* (nempe D. LXXX.) *alius ex filijs Chilperici,* THEODORICVS *nomine, terminum sortitus est vitæ: vnde* CHILPERICVS *Diuinæ animaduersionis iudicium ceruici imminere suæ cognoscens,* MVLTA *pauperibus Christi, &* ECCLE-

Gregorius l. 5. c. 34. 35. & 40.

An. 575.

An. 579.

L. 3. c. 32.

An. 580.

SIIS *largitur* DONARIA. Ex quibus benè expensis atque examinatis colligo, factam à Chilperico Rege donationem Ecclesiæ Tornacensi anno D. LXXX. Kalendis Maij, indictione XIII. Particula enim POSTEA, quâ vtitur Gregorius, spatium temporis indeterminatum significat. Vt taceam de consensu omnium veterum codicum, in quibus *indictionem octauam* numquam reperias, sed constanter *decimam tertiam*.

An. 580.

Cur autem charta illa Chilperici (qui iam totis nouemdecim annis regnauerat) data sit *anno primo* HILPERICI *gloriosi Regis*, alia est difficultas, quæ multorum torsit ingenia. Vult Miræus intelligi annum primum Regni Austrasiæ, quod Sigeberto fratre occiso Chilpericus inuaserat: sed reuerà illud Regnum à Sigeberti nece statim collatum est in eius filium Childebertum, annos quinque dumtaxat natum: neque Chilpericus Rex illud vmquam obtinuit. Gregorius Turonensis: *Mortuo Sigeberto, regnauit* CHILDEBERTVS *filius eius pro eo.* Hunc ergo nodum (ni fallor) sic exsoluo: Diu regnauerat Chilpericus, sed dominatu tyrannico; quippe qui *damnis immensis populum afflixerat, supplicijs terruerat, morte mulctarat*. Cumque diuinâ perculsus vindictâ vellet (vt existimo) rectiora in posterum iudicia exerce-

L. 4. c. 46.

Gregor. l. 5. c. 29.

exercere, & publicæ rei feliciùs consulere; posthabito tempore præterito tamquam nullo, initium Regni æquioris *anno primo* voluit indicare, ac NOVA FACERE OMNIA.

Et verò oblato argumento de libris per Chilpericum Regem crematis, venit in mentem, Iustinum II. Imperatorem afflictis creditoribus parentis debita persoluisse, librosque & syngraphas palàm iussisse comburi. Vnde Corippus: Lib. 2.

Gaudia quanta illic, quantus fauor! vndiq; lætus
Tollitur in cælum POPVLORVM CLAMOR *ouantum.*
Mirantur Proceres, mirantur talia plebes.
Hinc rutili lucent CHARTIS ARDENTIBVS *ignes:*
Hinc radiat fuluum concertans ignibus aurum:
Hinc CHARTAS FLAMMIS *subigunt: hinc pondere fusos*
Exæquant solidos, & lancem pollice pulsant:
Tunc sinibus plenis abeunt, quæstuq; laborant:
Elatisq; oculis pro vitâ Principis orant.

Sed & FRIDERICVS Aragonius, Neapolitanorum Rex, Ferdinandi primi filius, Alphonsi frater, Ferdinandi II. patruus, anno M. CD. XCVII. quo Regnum illud adeptus est, instituit Ordinem militarem, cuius signum erat Mus Ponticus candidissimus (Ferdinandi parentis iam olim tessera) pendens è collari aureo, quod LIBRIS APER- Ex M.S. cod. An. 1497.

TIS, & INTER FLAMMAS deflagrantibus, circumtectum erat, addito lemmate, RECEDANT VETERA. Torquem illum aureum gestabat Rex ipse FRIDERICVS, qui, antequam regnaret, vocabatur Princeps de Altamura. Ferebant etiam FERDINANDVS Dux Calabriæ, Regis filius; D. CÆSAR, Regis frater; N. Bisignani Princeps; alijque Magnates Regni. Descripta erant in libris tributa enormia, quibus Rempublicam grauarant Principes Andegauenses: FRIDERICVS Rex, vt populum subleuaret, omnes libros veteres flammis tradidit, NOVAQVE FECIT OMNIA.

Quod superest, placuit Ioanni Cognato, locutum de Chilperici Regis donatione Gregorium Turonensem verbis illis, quæ sunt libri quarti de miraculis sancti Martini: *Apud* TORNACENSEM *verò Cenomannici territorij vrbem, quæ nunc in ipsius* SANCTI *Basilicæ ditionibus detinetur, mulier quædam diuturnâ cæcitate detenta*, &c. Agiturq; ibi de miraculo virtute D. Martini patrato. Atqui ex chartâ Chilperici Regis, *Ecclesia Tornacensis in honorem beatæ* MARIÆ *fuit constructa*, non autem S. Martini. Vnde iudico, apud Gregorium errorem esse libellionis, qui *Tornacensem vrbem* scripsit pro *Toronensem*, quam Matthæus Vindocinensis vocat *Martinopolim*;

L. 4. c. 12.

In Hist. Tobiæ.

quæ-

quæque in prouinciâ Lugdunensi tertiâ nuncupatur *Ciuitas Toronorum.* Et ipsemet quoque Gregorius sic de Roccoleno: *Cum Cenomannicis* TORONIS *venit, & prædas egit.* Tum de Meroueo, Chilperici Regis filio: TORONIS *venit, ibiq́; dies sanctos Paschæ tenuit.* Prætereà ciuitas Tornacensis non est sita in Cenomannico territorio, in quo est Turonensis, seu Toronensis, cuius olim Comitatus subiacebat Cenomannico Ducatui, qui memoratur in Vitâ S. Constantiani, & in gestis Dagoberti I. Regis: idque sic insinuat ordo de Missis & Pagis in Capitulis Caroli Calui apud Siluacum: *Dodo Episcopus, Hrotbertus, & Osbertus, missi in* CINOMANNICO, *Andegauensi, atque* TVRONICO. Verba denique illa: *quæ nunc in ipsius Sancti Basilicæ ditionibus detinetur*, non possunt esse Gregorij Turonensis; sed à recentiore quopiam ad marginem adiecta, in contextum irrepsêre; vt clarè colligitur ex S. Audoëno in Vitâ S. Eligij, quem scribit magnum beneficium Ecclesiæ S. MARTINI apud TVRONOS obtinuisse à Dagoberto I. Rege; scilicet *censum omnem qui fisco soluebatur: atque ab eo tempore omne ius Fiscalis census Ecclesiam sibi vendicasse; & in eâdem vrbe per Pontificis litteras Comitem fuisse constitutum.* Atqui

Ex M.S. Franc. Thuan.

Lib. 5. c. 1. & 2.

An. 853.

Dago-

Dagobertus I. Rex cœpit regnare poſt patrem Chlotarium II. anno DC. XXVIII. deceſſitque anno DC. XLIV. Gregorius verò Turonenſis Epiſcopus ad Superos abiit anno D. XCVI. ac proinde iuris à Dagoberto Rege Turonenſi Eccleſiæ conceſſi non potuit meminiſſe, quod annis multis ab eius obitu conceſſum fuerat.

Anno 628. 644.

An. 596.

CAPVT XXII. ET VLTIMVM,

Appendix ad vndecimum & duodecimum, de Apibus Childericianis.

OMnium Apum, quæ in conditorio Childerici Regis repertæ ſunt, corpora tota auro conſtant, alulæ fulgent pyropo: antennas & pedes non habent; vt auiculæ ſcutariæ, alciones & merulæ, roſtro & cruribus carent. Omnes prætereà ſunt breui & intectâ pennis aluo, vt *muſcæ*, quas *manſuetas apes* appellabat Heliogabalus Imperator. Ariſtoteles de Apibus: *Genus quod optimum*, BREVE *hoc, in rotunditatem compactile, & varium eſt*. Tum inferiùs: MINORES, *officioſiores maioribus ſunt*. Plinius etiam: *Optimæ* BREVES, *variæq́; deteriores longæ, & quibus ſimilitudo veſparum*. Rectè in laude ponitur ſtrictus huius inſecti habitus, cuius Rex à Virgilio contemnitur, qui *horridus* eſt,

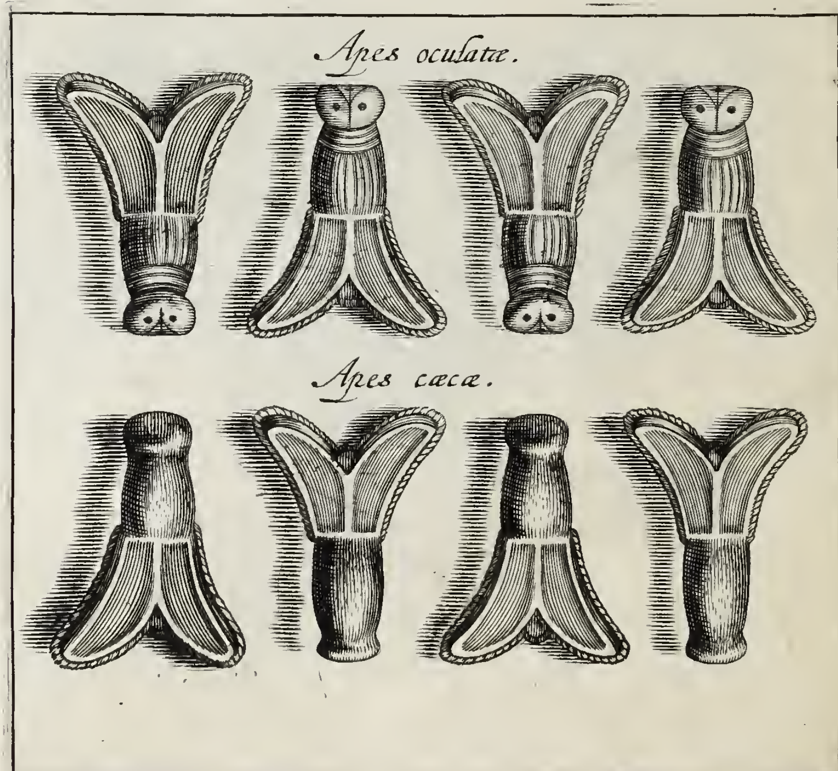
Lamprid. in Heliog. Lib. 9. Hiſtor. animal. cap. 40. Lib. 11. cap. 18. Lib. 4. Georg. v. 94.

—— *longamq́; trahens inglorius aluum.*

Dixi autem, Apum Childerici Regis alias habere læue politumq; collum; alias aſperius & virgatum. Priorum formam retuli ad ortum ciuilem & vrbanum; poſteriorum ad ſylueſtrem & ruſticum. Sed cùm rei rationem admoto microſcopio penitiùs introſpexi, notaui læui collo præditas

Suprà cap. 11.

luminum expertes eſſe, & abſque vllis ad roſtrum linearibus formis. In aliis verò, quæ aſperiore ſunt collo, binos obſeruaui ad frontem oculos, roſtrumque diſtinctum lineamentis. Obſeruaui præterea ternos ceruicem ambientes circulos, à quibus prodeunt virgulæ plures in altum inſecti exigui thoracem. Vtriuſque generis Apes hîc æri inſculptas dedi, maiore duplo quàm ſunt formâ, vt diſcrimen pleniùs innoteſcat.

Natura nihil tale tribuit Apibus; quarum aliæ apud Maronem *turpes horrent*, quia hiſpidæ & ſubfuſcæ; V. 95.

—— elucent aliæ, & fulgore coruſcant,

Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis;

vt reliquum ſit notas illas à Childerico, Rege ingenioſiſſimo, adiectas ad rei cuiuſpiam reconditioris ſignificationem, Ægyptiorum more, qui per animaliũ figuras ſenſum mentis effingebant.

Ego per cæcas apes ſignificari exiſtimo eos Francos, qui [a] *furentibus animis Childericum interimere decreuerunt, vel eijcere de Regno; Regem alioqui naturâ benignum, vtilem, atque ſtrenuum.*

Apibus *aculeum*, inquit Plinius, [b] *natura dedit ventri conſertum ad vnum ictum.* Et Ariſtoteles: [c] *Intereunt quæ percuſſerint: quoniam ſine inteſtini eruptione aculeus eximi non poteſt.* Franci furentes in Childericum Regem, non occiderunt illum quidem, ſed prauis excæcati conſilijs, velut aculeis ferierunt, Apibus ſimillimi, quæ animas ponunt in vulnere ardore vindictæ, carentque *oculis, parte corporis pretioſiſſimâ, & quæ lucis vſu vitam diſtinguit à morte*, quam illi ſuo Regi rebelles merebantur.

a Gregor. Tur. l. 2. cap. 12. Geſta Franc. c. 6 Rorico lib. 1. Aimoinus lib. 1. cap. 7.

b Lib. 11. cap. 18.

c Lib. 9. Hiſt. animal. c. 40.

Plinius l. 11. c. 37.

Infeſti Apum aculei tenues adeò ſunt, vt viſu percipi vix poſſint. Atomis comparat Alexander

Lib. de Ape. c. 4. Monfortius. Quia autem infixi carnibus ſic hærent firmiter, vt Apes ſubitò auolantes illos reuocare nequeant, ſed inteſtini partem relinquant cum ictu, vnde langueſcere incipiunt, tandemque moriuntur; ego aculeos illos exilibus hamulis, & qui ſub ſenſum non cadant, horridulos reor, vt olim tela atque ſpicula. Plinius de Orientis populis: *Calamis* SPICVLA *addunt* IRREVOCABILI HAMO *noxia*. Tertullianus: *Ceruus ſagittâ transfixus, vt ferrum, &* IRREVOCABILES MORAS *eius de vulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medendum*. Agathias de veterum Francorum telis: *Ad extremitatem* SPICVLI *mucrones quidam adunci vtrimq;*. Sententiam meam iuuant egregiè Scriptores, qui Apum aculeos tela vocant & ſpicula. Seneca: *Vtinam ea homini lex eſſet, quæ* APIBVS, *vt ira cum* TELO *frangeretur, nec ſæpiùs liceret necare, quàm ſemel.* Plinius de inſectis, tela cum aculeis confundit: *Quaternas habent pinnas, quæ* ACVLEIS *in aluo armantur: nullum, cui* TELVM *in ore, pluribus quàm binis aduolat pennis*. Virgilius de Apibus:

Lib. 16. cap. 36.

Lib. de Pœnit. cap. 12.

Lib. 2. Vide ſuprà c. 14.

Lib. 1. de Clem. cap. 19.

Lib. 11. cap. 28.

Verſ. 236.

> *Illis ira modum ſupra eſt, læſæq; venenum*
> *Morſibus inſpirant, &* SPICVLA CÆCA *relinquunt,*
> *Affixæ venis, animaſq; in vulnere ponunt.*

Cæca ſpicula explico cum Veteribus apud Nonium

nium Marcellum, *latentia*, *tacita*, *occultè mala*, Cap.6.
& quæ cerni nequeunt. Claudianus: 2.Ruff.

—– pastoris in ora
Commota glomerantur APES, *qui dulcia raptu*
Mella trahit, pennasq́ cient, & SPICVLA *tendunt.*

Ouidius: In Ibin.

Jnq́ tuis opifex vati, quod fecit Achæo,
NOXIA *luminibus* SPICVLA *condat* APIS.

Isidorus: SPICVLA *sunt sagittæ vel lanceæ breues*, L.18.c.8.
ab SPICARVM *specie nuncupata.* Nam vt istæ aristis horrent, sic illa cuspidibus & hamulis sunt noxia.

Hoc autem loco minimè videntur omittenda quæ Plotinus adfert ex Platonis disciplinâ, de Enn.3. lib.4.c.2. animarum transmigratione: *Qui ciuilem virtutem consecutus est, homo reuertitur: sed qui ciuilem virtutem haud satis est assecutus, in ciuile animal* APEM, *vel similia se transformat.* Childericus Rex, qui Ægyptiorum Apin vice Numinis colebat, eorum quoque dogmata sectabatur; quippe qui pecunias vnà secum sepeliri iusserit, quibus post mortem se vsurum arbitrabatur. Quidni autem Francos ille inurbanos, qui eum aliàs Regno expulerant, per cæcas Apes exprimi voluit, vt ipsorum animæ in oculatas reuersuræ, ciuiliorum morum comitatem quærerent?

L.1.Hist. cap.1. Apud Geopon. L.11.c.5.

rent? Apes vocat Aristoteles *animalia ciuilia.* Et Didymus præclarè: APIS *est omnium animalium sapientissima.* Plinius de toto examine: *Rempublicam habent, consilia priuatim, & Duces gregatim; & quod maximè mirum sit, mores habent.*

Fredeg. cap.11. Lib.5. de Animal. cap.10.

Oculatas Apes refero ad Francorum Proceres, qui vnà cum Viomado, Francorum fidelissimo, Childericum exulem in Franciam reduxerunt, & *resublimauerunt in Regno.* Sic enim Claudius Ælianus, qui Romæ sub Antonino Pio Imp. vixit: REGEM *suum* APES, *lenitudine imperij dulcem, & mansuetudine morum suauem, nulloq́ue* SPICVLO *armatum, cùm is defugiendo ipsas reliquit, accersunt, & fugitiuum à regno insequuntur. Ipsum autem sagacissimè odorantur; ac nimirum ex eius odore deprehensum, suâ sponte* AMANTES *& venerantes ipsius naturam, de fugâ in regnum reducunt.* Aristoteles item dè Apibus: *Si cùm pergunt,* REX *ipse fortè aberrarit, omnes inquirere, odoratuq́ue sagaci persequi, donec inueniant, accepimus.*

Loc. cit.

Militarem Francorum nobilitatem præmiis condecoratam indicant circuli, siue torques, quibus ambiuntur colla oculatarum Apum. Virgilius de ornatu puerorum nobilium:

Æn.5. v.559.

——it pectore summo
Flexilis obtorti per collum CIRCVLVS *auri.*

Silius

Silius Italicus de Gallo quodam: Lib 4.

COLLA *viri fuluo radiabant lactea* TORQVE.

Strabo de ornatu Gallorum, finitimorumque populorum: *Aurum, & circum colla* TORQVES.

Tacitus de Germanis progenitoribus Francorum: *Gaudent finitimarum gentium donis, quæ non modò à singulis, sed publicè mittuntur, electi equi, magna arma,* TORQVESque. Lib. de Germ.

Sed quid virgulæ illæ à circulis productæ ac pendentes? Certè vt isti stringunt magis, & ambiunt ipsum collum, ita virgulæ ad scapulas demissæ pendent, vti phaleræ à torque. Vtrumque distinguit Silius, vbi de Scipionis munificentiâ: Lib. 15.

Tum merita æquantur donis, ac PRÆMIA *virtus*
Sanguine parta capit: PHALERIS *hic pectore fulget,*
Hic TORQVE *aurato circumdat lactea colla.*

Sed scitè vtrumque videtur coniunxisse Isidorus: L. 9. c. 31.
TORQVES, CIRCVLI *aurei à* COLLO *ad* PECTVS *dependentes, & à viris geruntur, vt à feminis monilia.*

Elatas porrò Apes aureas in sepulturam cum Childerico Rege, mirum videri non debet, cùm id humanitatis ac religionis munus Apes ipsæ superstites defunctis suis impendant. Virgilius perspicuè: Verſ. 255.
——*corpora* LVCE CARENTVM
Exportant tectis, & TRISTIA FVNERA *ducunt.*

Plinius

Lib. 11. cap. 18.

Plinius quoque: *Defunctas progerunt, funerantiumq́ue more comitantur exequias.*

Ceterùm, post Childericum I. Regem symbolicas Apes primus palàm vsurpauit LVDOVICVS XII. Rex Francorum, stirpe Valesius. Ioannes Baptista Mantuanus de Triumphali eius introitu in ciuitatem Genuensem anno M. D. VII. ita cecinit:

In Exhort. ad Insubres an. 1507.

Ibant ostrati Proceres, longoq́ue equitatu
Læta suburbanos implebant agmina vicos:
In medio REX *victor, equo sublimis in alto,*
Murice conspicuus, rutilanti splendidus auro:
Signabatur APVM *sparsim toga tota* FIGVRIS;
Cumq́ue APIBVS *Regnator* APVM *fulgebat in ostro,*
Pictus acu, scriptumq́ue notis epigramma Latinis:
REX MVCRONE CARET: *quo significare volebat*
Rex pius & clemens, quâ mente intraret in vrbē,
Quóve animo debent populis conuiuere Reges.

Lib. 1. de Clem. cap. 19.

Lib. 5. de Animal. cap. 10.

Lib. 5. Histor. cap. 21.

Rex Apum caret aculeo, si Senecæ credimus: *Rex ipse sine aculeo est: noluit enim natura nec sæuum esse, nec vltionem magno constituram petere.* Ælianus etiam Regem Apum *nullo spiculo armatum dixit.* Aliter tamen sensit Aristoteles, naturæ Scriba: *Aculeum* REGES *& Duces habent, sed eo non pungunt.* Quæ Philosophi mens expressa reperitur in eiusdem Ludouici XII. æreo numi-

numiſmate, in quo Apes, rege eminente, volitant circum alueare, cum hoc titulo:

NON VTITVR ACVLEO REX, CVI PAREMVS.

An verò ad Apes antiquiſſimas Childerici I. Regis Ludouicus reſpexerit, aſſerere non auſim, cùm ſæcula plus quàm dena inter vtrumque interceſſerint.

Henricus III. Rex, Valeſiorum poſtremus, iiſdem Apum impreſſa typis bina edidit numiſmata. Prius argenteum anni M. D. LXXXIV. hoc præfert lemma:

PLEBIS AMOR, REGIS CVSTODIA.

Xenophon: *Apes ſemper Regi vltrò parent.* Plinius: *Mira* PLEBI *circa Regem obedientia.* Ambroſius: *Regem ſuum ſummâ protectione defendunt; & perire pro eo pulchrum putant.* Alterum numiſma aureum anni M. D. LXXXIX. inſcriptum eſt Virgiliano hemiſtichio:

Lib. 5. Pædag. Lib. 11. cap. 17.

——REGE INCOLVMI MENS OMNIBVS VNA.

Ælianus: *Quoad rex viuit, tam diu examen pace fruitur, omniq́; ordinum perturbatione caret.*

L. 5. c. 11.

Poſtremò, Henricus IV. Rex, Borboniorum primus, anno M. DC. VIII. aureum numiſma cudit cum Apibus regem ſuum ſtipantibus, & hoc ſymbolo:

AMORE, NON TERRORE:

Lib. 1. de Clem. c. 3. & 4.

Itaque *non sine ratione* (magni Senecæ sermo est) POPVLIS *vrbibusq́ue consensus protegendi* AMANDIQVE REGES, *& se suaq́ue iactandi quocumque desiderauerit* IMPERATORIS SALVS: *suam enim incolumitatem* AMANT, *cùm pro vno homine multas legiones in aciem deducunt, cùm in primâ fronte procurrunt, & aduersa vulneribus pectora ferunt, ne* IMPERATORIS SVI *signa vertantur. Ille est enim* VINCVLVM, *per quod* RESPVBLICA *cohæret: ille* SPIRITVS VITALIS, *quem hæc tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda,* SI MENS ILLA IMPERII *subtrahatur.* Ideò PRINCIPES REGESQVE, & quocumque alio nomine sunt TVTORES STATVS PVBLICI, non est mirum AMARI vltra priuatas necessitudines:

HIC MVRVS AHENEVS ESTO.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
QVÆ
ANASTASI CHILDERICIANA
EXPLICANTVR, ILLVSTRANTVR.

A.

 dati.

Arnul-

Chil-

Con-

Dago-

Spica

T.

V.

Valen-

INDEX
AVCTORVM
QVI
ANASTASI CHILDERICIANA
LAVDANTVR.

Didy-

I.

K.

L.

Lucta-

Sui-

FINIS.